

گداک

ناگمان

نگدائک

بلوچی آزماک و سرائگدی جمشائک

ناگمان

بلوچی اکیڈمی، عدالت روڈ کونہ

فون نمبر: 081-2834857، 081-2829566

Email:- balochiacademy@yahoo.com

اے کتاب آچہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ آ اجازت آ ابید کسے چاپ آ مشنگ کت نہ کنت

نگدائک

بلوچی آزمانک آ سرانگدی ہمشانک

ناگمان اولی بہر

دومى بہر/نبشہ کار	دگہ دگہ
سرتاک آ عکس	خان صابر
اولی چاپ	ستمبر 2006
کمپوزنگ	الیاس بلوچ / شار احمد
دائک	500
بہا	80/- کلدار
چاپ جاہ	آئی ٹیک پرنٹرز۔
شنگ کار	سریاب روڈ کوئٹہ بلوچی اکیڈمی، عدالت روڈ کوئٹہ

اکادمی ادبیات پاکستان آ کمک آ

نامدات

منی نشانگانی یو تک
 واجہ پروفیسر غنی پرواز

۶

کوہیں او پارے نامء

ردءبند

اولى بهر

تاكدىم	نام	رد
6	ولجه غنى پرواز	1 پش گال
22		2 Shartory
27		3 بلوچى آزمانك پنجاه سال ءرند
29		4 برنگ
30		5 پس ءررك
32		6 نكس
39		7 بے منزل لىس مساپر
54		8 پشلىس آزمانكانى وكالت ء كئى كلت كفت؟
66		9 پشلى ء پىركو
71		10 لفافه
74		11 دمبىگ بلوچى ء نما سنده آزمانك نه انت!
81		12 ماهاك بلوچى ء سال تاك 1991 ء سئى آزمانك
83		13 ماهاك "بلوچى لىز انك" ء اولى ده تاكانى تها
102		14 ماهاك "بلوچى لىز انك" ء آزمانك تاك ء سر اجمشاك

دومی بہر

رد	نام	نہشتہ کار	تا کدیم
1	ناگمان ء آزمانک ء سراجمشانک	غلام نگوری	120
2	راست تھل انت	غلام نگوری	122
3	اگاں دل ء میارے	محمد بیگ بیگل	129
4	آزمانک ء لہتیس دگوش کرزیں پہنات	محمد بیگ بیگل	136
5	ناگمان ء آزمانک	شرف شاد	144
6	ناگمان ء یک آزمانکے	شرف شاد	149
7	دورنہ انت منزل	شرف شاد	156
8	مناناگمان ء تنک دوست بیت	لیاقت امین	158
9	شانداریں ماڑی	لعل بخش آزات	161
10	ناگمان ء آزمانکانی کتاب ”دار ء اسپ“	غلام فاروق	162
11	دار ء اسپ	اے آرداد	168
12	دار ء اسپ ء مسافر	بیزن صبا	174
13	دار ء اسپ ء مسافر	حفیظ رؤف	177
14	ناگمان ء ”دار ء اسپ“	غنی پہوال، منیر مومن،	
185		حنیف شریف ء قاسم فراز	

ناگمان ءِ آئی ءِ نگدا نک

منی تو ءِ راستیں شرگداری یک نیمگی ساڑھگ یا ایر جنگ ءِ نام نہ انت،
 بلکیں یک ہم تنگیں وانگ و زانگی ءِ ہیلکاری ازے کہ وانوکانی واستاوانگ و زانگ ءِ
 کلم کارانی واستاہیلکاری ءِ درجہ ءِ داریت۔ ءِ آئی ءِ چارہاسیں بہر انت، کہ آہانی تو کا
 ازم ءِ تالانی، شریانی درشانی، نزیوریانی درشانی ءِ ازمی بستار ءِ گیشینگ ہوار انت۔
 وھدے کہ راستیں شرگدار ءِ واستااکی انت کہ آچہ وتی لبر انک ءِ جہانی لبر انک ءِ زانت
 کار بیت۔ چہ فطری ءِ چاگرد؟ علماں سر پد بیت۔ شرگداری رھبنداں بزانت ءِ تچک،
 دل پہک، مردم دوست، دردوار، دورگند، کواس، بے ریا، بے ذیلدار ءِ گران ءِ سنگینیں
 مردے بہ بیت۔

ناگمان بلوچی زبان ءِ ورنائیں آزمانک نویسے وا است انت، بلے چیزے
 مدت انت کہ آشرگدارے ہم بوگ لوٹیت، ءِ وتی اے واھگ ءِ سرجم کنگ ءِ جھد ءِ ہم
 کنزگا انت۔ آئی ءِ ہمے جھد ءِ اولی برورد ءِ نام ”نگدا نک“ انت، کہ دو بہر ءِ انت۔
 اولی بہر ءِ کھی سیزدہ شرگداری نبشتانک انت کہ آئی ءِ جند ءِ نبشتہ کنگ انت۔
 اولی ”Shartory“ انت، کہ آزمانک ءِ ازم ءِ بن گپت ءِ سر ءِ ہجاری نبشتانکے۔
 دومی ”بلوچی آزمانک..... پنجاہ سال ءِ رند“ انت، کہ بلوچی آزمانک ءِ سر ءِ حمشا ککے۔
 سیسی ”سرتگ“ انت کہ بیزن صبا ءِ رجانکی آزمانکانی کتاب ”سچکان“ ءِ سر ءِ گونڈاں

ہمٹھائے۔ چارمی ”پس آگرک“ انت کہ منی ءعصا سبچار ءباروا انت ءاید کہ درست دگہ
دگہ آزمانک نویسانی دگہ دگہ آزمانکانی سرء ٹوٹدیس ءمزنیس ہمٹھائک انت۔ وھدے
کہ دومی بہرء آئی ءوتی زند، آزمانک ءآزمانکی کتاب ”دار ءاسپ“ ءسرء چارده
ہٹھائک انت، کہ دگہ دگہ کلم کاراں ہٹھتہ کنگ انت۔

اولی بہرء ”Shartory“ آزمانک ءسرپد بوگ ءسرپد کنگ ءیک
جھدے، کہ بلوچی زبان ءطبرانک ءکساس ءجوان انت۔

”بلوچی آزمانک پنجاہ سال ءرند“ ءمول ءمراد بس ہمیش انت کہ مئے
ٹورء پنجاہ سال ءرند ہم پنج شتریس آزمانک ءآزمانک نویس پیدا نہ بوتگ۔ چٹیس
راستیس آزمانکے ہم ہٹھتہ کنگ نہ بوتگ کہ شاہکار بہ بیت ءموپاساں یا چیخوف ءدیم ء
وانگ بہ بیت۔ مردنی کیس منی جند بلوچی آزمانک ءباروا اینچودلپروش نہ انت ءآئی ء
اے کچ ءجہل نہ جنت۔ چیا کہ منی ہیال ءھرچند کہ بلوچی زبان ءشتریس آزمانک کم
انت، بلے چوم نہ انت کہ پنج چٹیس آزمانکے دست مہ کپیت کہ آموپاساں یا چیخوف ء
دیم ءوانگ ءلائق بہ بیت۔ بلکیس من اے کچ ءگشاں کہ بلوچی زبان ءچہ یلے ءکیشتر
ہنچیس آزمانک دست کپیت، کہ آموپاساں یا چیخوف ءدیم ءوانگ ءلائق بنت۔

”سرتگ“ ءتو کاہم آئی ءدلپروش برجاہ انت۔ آبلوچی رجانک ء ہم سرجمی ء
جہل جنت ءکشیت کہ ”پنج چٹیس مردم نیست کہ روسی، فرانسیسی ءانگریزی ءالکاپ ء
بزانت ءاے زبانانی آزمانکاں تچکا بلوچی ءبیاریت، یا بلوچی ییگاں آنگر بارت۔“
اے ہبرء شک نیست کہ مئے بلوچ رجانک کارگیشتر اردو ءوسیلہ ءماں بلوچی ءرجانک
کن انت، ءبیزن ءہم ہمے پیم کنگ، بلے ایڈول ہم نہ انت، کہ مئے پنج بلوچ لہزانت
روسی، فرانسیسی ءانگریزی مزانت ءچہ ازباناں تچکا ماں بلوچی ءرجانک کت مہ کنت۔
بلوچی آزمانک ءرجانک ءباروانا گمان ءچہ نائیتی ءمن ءگیر کنیت،

کہ گورنمنٹ عطا شاد ڈگری کالج تربت عطا لہی ع زمانگ ع، ناگمان ع پہ کالج میگزین
 ”کیچ“ ع ماں انگریزی زبان ع ”The Dying Language“ ع سرہال ع،
 یک نبشتا نکلے نبشتہ کت ع انگریزی بہر ع سر شونکار پروفیسر محمد اشرف ع دات۔ کہ آئی ع تو کا
 بلوچی ع رار Dying Language گشگ بوتگ ات۔ ناگمان ع روگ ع رند، ولجہ
 اشرف ع آئی ع نبشتا تک ونت ع دیم گوں من کت ع پہ ہیرانی درآینت: ”اے ناگمان
 چونیں بلوچ ورنایے کہ بلوچی ع ڈولیں زندگیں زبانی ع Dying Language
 کشیت“ پدا آئی ع آنبشتا تک غیر معیاری لیک ات ع کالج میگزین ع ہوار نہ کت۔
 (اداے ہبر دلگوش کرزیت کہ پروفیسر اشرف وت پنجابی یے ات)

”پس ع گرک“ ع تھا آئی ع منا پس ع عصا سجا رگرک گشگ، ع وتی متا مے سر
 ع تون کتگ۔ اگن آئی ع اے نبشتا تک پہ ازمکاری نبشتہ بکتیں، گڑا ایشی ع بلیکس لہزائی
 بستارے بوت، بلے آئی ع اے تکلیف نہ کتگ۔ پمیشا آئی ع نبشتا نکانی بابت ع منا غلام
 نگوری ع چمشتا تک ”راست جہل انت“ ع اے چنڈ گیر آھگا انت کہ ”آئی ع ہمک نوشتہ ع
 تھا من یک بڈولی یے مدام گندگایاں کہ منا ہج دوست نہ بیت“

”نکسہ“ منی آزما تک ”نکسہ“ ع شرگداری نبشتا نکلے۔ اے اصل ع ناگمان ع
 بنداتی نبشتا نکلے، بلے ہنچو مالوم بیت کہ آئی ع گڈسری نبشتا نکلے۔ چیا کہ ایشی ع تو کارا ستیں
 شرگداری ع بازیں رنگ ع دور شے گندگ بیت۔ اے تنے بہت ع ناگمان ع اولی ع
 گڈی شرگداری نبشتا تک انت کہ چریشی ع وانگ ع گیر آرگ ع، من دل ع ہر وھد ع ہمے
 ہیال کتگ کہ اگن آجہد بکت تہ دیمتر ع ”شتریں شرگدارے“ بوت کنت۔ آئی ع تو کا
 شتریں شرگدارے بازیں ہاسیتے است۔ تنی وھدی و آچراھاں سر پد نہ انت ع الکاپی ع
 کارگیت نہ کنت، بلے ہر وھدے چراھاں سر پد بہ بیت ع کار بہ گپت، گڑا الم ع
 ”شتریں شرگدارے“ جوڑ بیت۔

”بے منزلیں مساپر“ ء تو کا آئی ء منی دومی آزمانکی کتاب ”بے منزلیں مساپر“
 ء سے لکئیں آزمانکانی سرء ء حمشانک داتگ کہ آہانی تو کا ”جوز“، ”مہمانی“ ء ”بے
 منزلیں مساپر“ ہوار اُنت۔ آئی ء اے سے نیں آزمانک ہج ارزشت نہ داتگ اُنت۔ ء
 پہکا بے سوب لیکنگ اُنت۔ جوازھے پیش کنگ کہ ”اے گپ راست اُنت کہ من ولجہ
 پرواز ء سرء نگدکاری کم ء عیب کشی زیادہ کنگ، بلے اگن ولجہ عبداللہ جان جمالدینی
 پرواز صاحب ء نزوریاں سرگوزکنان ء آرا بلوچی ء چیخوف ء ممو پاساں گشت کنت گرا
 بایدیں مناہم اے اجازت دیگ بہ بیت کہ من آئی ء ایو کا عیباں در بگیجاں۔“

منی جند ء ناگمان دیری اجازت داتگ۔ آئی ء منی آزمانکانی سرء شرگداری یا
 قول آئی ء جند نیگ ء عیب کشی ء ساری چمن اے چیز ء اجازت لوئنگ اُنت۔ ء من آپہ
 دل پہکی اجازت دات۔ وھدے آئی ء منی یک آزمانکے ء سرء شرگداری یا عیب کشی
 کت، گرا من ماہتا ک بلوچی کوئد ء ڈائریکٹ ڈائنگ ء کا گدے دیم دات، ء آء اید گہ
 بشتہ کار دعوت داتاں کہ آ منی اید گہ آزمانکانی سرء ہم شرگداری کت کن اُنت۔ چراہر ء
 رند، آئی ء منی دگہ لہتیں آزمانک ء لہتیں بشتانک ء شعرانی سرء شرگداری یا عیب کشی
 کت، ء آ س منی نامداریں ”شرگدار“ یا ”عیب کش“ جوڑ بوت، بلے من اے ہبر مدام
 مارنگ کہ ناگمان ء ہوری ء منی دُراہیں شرگدارانی دلگوش کیشتر منی لہتیں لگت ء
 غیر نمائند ہیں بیانیہ ء غیر بیانیہ آزمانکانی شرگداری یا عیب کشی ء نیمگ ء بوتگ ء منی
 دراشتر ء نمائند ہیں بیانیہ آزمانک ء نوکیں تکنیکی آزمانکانی شرگداری یا عیب کشی سک کم،
 بلکیں نہ بوگ ء برابر ء، کنگ بوتگ۔ منی پکر ء راستیں شرگداری ازم کار ء نمائندہ ء
 شرتریں تخلیقاتی سرء کنگ بیت۔

”پخشیں آزمانکانی وکالت ء کئے کنت؟“ اصل ء منی لکئیں آزمانک ”کپودر

کجاشت؟“ ء سرء حمشانکے۔ چہ آزمانک ء حمشانک ء ساری وتی حساب ء پہ باز

شیواری منامنی آزمائکانی شرگداریانی پتہ دیگک ء سکین ء دیان ء نبشتہ یے کنگ کہ
 ”قول ء شریف میریگ ء، بلاہیں ادیب ء شاعر اے ڈولیس نبشتانکانی جواب ء نہ
 دینت، چونکہ بلوچی ء آزمائکار پروفیسر غنی پرواز انت، واجہ ء باز یں آزمائکانی باروانبشتہ
 کنگ بوتگ، بلے واجہ ء جند ء ہج وڑ یں جواب نہ داتگ۔ ء پتھر وتی آزمائکانی وکالت
 نہ کنگ.....“ شریف میر ء گپ وتی جاہ ء رد نہ انت، بلے منی خیال ء جواب نہ دیگ،
 مزنی ء نشانی نہ انت۔ مزنیں قلمکار جواب دینت، بلے آہانی جواب چوشین نہ بنت کہ
 اے آردادیگ انت۔ گپ پشت کپت پروفیسر غنی پرواز ء حاموشی ء، تہ اے باروامنی
 اندازہ ایش انت کہ واجہ پرواز اے واستا جواب نہ دنت کہ آئی ء کرا جواب ء جند
 نیست۔ آئی ء آزمائک انچو کمزور انت کہ آہانی وکالت ء کت نہ کنت۔“

آئی ء باز براں وڑ وڑ یں پلاننگ کنگ کہ من آئی ء یک نہ یک پتہ بدیاں،
 بلے آسوب مند نہ بوتگ۔ پداہم، اے رندی بلکیں آپہک ء بے سوب مہ بیت۔ چیا کہ
 آئی ء وتی کتاب ء پیش گال نبشتہ کناینگ ء ٹوہیں پلاننگ کنگ ء مناسرجمی ء چاگرد
 کنگ ء کوشت کنگ۔

دیتر ء آئی ء آزمائک ”کپور کجاشت؟“ ء سر ء حمشانک دیان ء ”کپوت
 در“ ء لہز ء تالانی عیب کشی ء باز یں تاکدیے زوال کنگ۔ کتے ہم خیال نہ کنگ کہ
 بکندے ماہتاک بلوچی ء پروفانی ردی ء سوب ء ”کپور“ ء لہز ”کپوت در“ جوڑ
 بوتگ.....

”پشی ء پیر کو“ منیر بادینی ء ہمے سرہال ء سر ء نبشتہ کنگیں آزمائک ء
 حمشانک انت۔ آئی ء سر ء تا پاد ء اے آزمائک ایوکا ساڑ اتگ ایشی ء ہج نزوری زاہر
 نہ کنگ۔ آیا چشمیں چیزے است کہ آئی ء ہج نزوری مہ بیت؟ اگن نیست، گڑا ایشی ء
 متلب ہمیش بیت کہ آئی ء اے آزمائک ء شرگداری نہ کنگ، بلکیں اے ڈال چار

کتک.....

”لفاقہ“ منیر بادینی ء ہمے سر حال ء سرء دگہ آزمائکے۔ اے آزمائک ہم ورنائیں شرگدار ء پھک ڈلگ چار کتک، چیا کہ ایشی ء قصہ ء آرگ ء ابید دگہ هاسیں ہبرے نہ کتک.....

”دمیگ بلوچی ء نمائندہ آزمائک نہ انت!“ غنی پھوال ء آزمائک ”دمیگ“ ء سرء عیب کشی یے۔ چیا کہ بیگل ء سک ساڑائک۔ ناگمان ء شرگداری ء بنیادی فلسفہ ہمیش انت کہ ”آزمائک نویس یا آزمائک ء، کہ یلے ساڑائیت، گڑا آئی ء ایر جنگ منی حق انت.....“ اگن اُرتی ء بچارے تہ اے آزمائک گوں وتی دراهیں زوریاں چہ بُر زء دوئیں آزمائکاں بچ پداترنہ انت.....

”ماہتاک بلوچی ء سالتاک 1991 ء سے آزمائک“ منی آزمائک ”نوکیں سباہ“، منیر بادینی ء آزمائک ”حرف ء سنگ“ گوھر ملک ء آزمائک ”بُود گوشدار“ ء سرء ہممشائکے۔ منی آزمائک ء سرء دراج کشیں باوتے کتک ء آے جوڑ لیکتگ۔ منیر بادینی ء آزمائک ءے بندات ء جوڑ کتگ، بلے گڈ سرء فلسفہ کی نبشتائکے لیکتگ۔ وھدے کہ گوھر ملک ء آزمائک ء راتاک ء جواں تریں آزمائک ء ہر ٹیفکٹ یے داتگ۔ چیا کہ قول آئی ء جندیگا ”آئی ء تہا جنکانی وانینگ جنینانی ایدگہ جیزہ جنجالانی سراسر تیں گپ جنگ بوتگ۔“ ایشی ء مانا ہمیش انت کہ ہرچ نبشتائکے ء کہ چشمیں سرتیں گپ جنگ بہ بیت، آجوائیں آزمائکے بیت۔

”ماہتاک بلوچی لبرائک ء آزمائک تاک ء سرء ہممشائک“ جنوری 1993 ء شنگ بوتگیں ماہتاک بلوچی لبرائک ء آزمائک تاک ء هواریں آزمائکی نبشتائک ء آزمائکانی سرء دراجیں ہممشائکے۔ اے آزمائکی نبشتائکانی تو کا غلام فاروق ء نبشتائک ”بلوچی آزمائک“ اے آرداد ء نبشتائک ”بلوچی آزمائک ء بلوچ نبشتہ کار“ هوار انت۔

وحدے کہ آزمائکانی تو کا غلام فاروق ء آزمائک ”ساربان“، مراد ساحر ء آزمائک ”گر میں ساہگ“ واحد بزدار ء آزمائک ”چاروی سدی ء گوات“، نسیم دشتی ء آزمائک ”حدا دوست“، من ء غنی پرواز ء آزمائک ”مہمانی“، عباس علی زیمی ء آزمائک ”گیت“، آحر داد ء آزمائک ”راج دوست“، عید محمد عید ء آزمائک ”جادو آماج“، عبدالطیف عادل ء آزمائک ”شکاری“، پیرل شے نگری ء آزمائک ”پداسیا ہے سگار ء جت“، تاج محمد طائر ء آزمائک ”گڈی بر“، بیزن صبا ء آزمائک ”کافر“، داؤد بلوچ ء آزمائک ”وشیں واب“، ہوار آنت۔ گڈسر ء آئی ء اے حقیقت وت منتگ کہ ”مناسما انت کہ اے چمشائک ء تہامن پنج آزمائک ء سراسٹری ء گپ نہ جنگ ء پھ دوئی ء شتگاں۔ ایشی ء یک سپے آزمائکانی بازی ات ء دوئی منی زانت ء کمی!“

ناگمان ء اے آرداد بلوچی لبرائک ء پڑو ء پھ وت دل ء بادشاہی، ماں میٹکی ء ڈوبارگ ء نامدار آنت۔ بلے کم چہ کم ناگمان ء وتی اے دراجیں چمشائک ء رند، وتی نزوری منتگ۔ چریشی ء پڈر بیت کہ نوں آئی ء مارنگ کہ آوت ہم سرجم نہ انت ء آئی ء جند ء شرگداری ہم بوت کنت۔ دگہ ایش کہ وت دل ء بادشاہی، ماں میٹکی ء ڈوبارگ ماں شرگداری ء جوانیں ہبر زائگ نہ بنت۔ بلے چرے چیزان ء رند، اگن شرگدار وتی جند ء نزوری ء ہم بمنیت، گڑا آئی ء شرگداری ء ہرابی کم تر آنت۔ پدا ہم اے ہبر پڈر کنگ کپیت کہ اے دراجیں چمشائک ء لہتیں بہر، چمشائک ء کساس ء، شربشتہ کنگ بوتگ آنت۔

دوئی بہر ء اولی نبشائک غلام نگوری ء ”ناگمان ء آزمائک ء سر ء چمشائک“ انت۔ آکشیٹ: ”ماہتاک، بلوچی لبرائک“ ء جنوری، فروری 1991 ء تاک ء ولجناگمان ء نبشتہ کنگیں آزمائک ”منزل“ من ونت۔ چونابا آئی ء ہر کسے ء را

نگدکاری ء اجازت داتگ، بلے من پہ آئی ء جار یا گوانک ء پدے نغدکاری کنگ نہ لوٹاں۔ چیا کہ اگن من کسانیں زردیاں (چوش کہ نبشته ء رہند، گرامر، لوزانی ترتیب) چنان ء مچ بکناں کہ آئی ء نبشتا نک چریشاں سرریج انت، تہ منی اے کاگد چرائی ء نبشتا نک ء چار مہمینچوک بیت۔ منی اے نبشتا نک ناگمان ء آزمانک ء بنگپ یاھیال ء سرا انت.....“

دومی نبشتا نک ہم غلام نگوری بیگ انت کہ آئی ء ”راست تہل انت“ ء سرہال ء نبشته کنگ۔ آکشیت: ”ماہتاک ”بلوچی لبرائک“ اپریل، مئی 1992 منی دیم ء انت۔ تاکدیم 35 ء سرے واجہ ناگمان ء جمشائک ”چو کہ من میرو ء لو اگنداں“ منی دیم ء ٹوست کہ واجہ ء ”بلوچی لبرائک“ ء 10 تاک بندانی تہا چاپ ء شنگ بیگیں آزمائکانی سرا جمشائکے داتگ ات..... گہتی گپ اش انت کہ آئی ء اے کسانیں پوء جہد کنوکانی تہا (ابیدوتی جنده) دگہ کس دوست ء پسندنہ بوتگ یا چوبکش کہ مان نیاتنگ.....“

سی نبشتا نک محمد بیگ بیگل بیگ انت کہ آئی ء ”اگاں دل ء میارے“ ء سرہال ء نبشته کنگ۔ بیگل ء آئی ء آزمانک ”ڈیڑاویو“ ء شرگداری کنگ ء بدل ء، ایوکا ڈیڑاویو ء لبر ء مانا ء متلب بیان کنگ انت ء آئی ء سرہال ء بدل کنگ ء سلاہ داتگ۔ ناگمان ء آئی ء سلاہ قبول کنگ ء وتی آزمانک ء نوکیں سرہال ”اسرار“ کنگ۔

چاری نبشتا نک ہم محمد بیگ بیگل بیگ انت کہ آئی ء ”آزمانک ء لہتیں دگوش کرزیں پہنات“ ء سرہال ء نبشته کنگ۔ آئی ء وتی ٹول کشیں نبشتا نک ء بس ہمے کوئیں روایتی ہر کنگی بوتگ ء کنگ یے ہم، کہ آزمانک توری ہر تکنیک ء نبشته کنگ بہ بیت، آئی ء داستاواناک ء گروینوک بوگ لہی انت۔ ء ناگمان ء ہوری ء مے بازیں ورنائیں آزمانک نویے چے چیز ء ارزشت ء جوانی ء سرپدانت۔

پنجمی نبشتا نک شرف شاد ء نبشته کنگ کہ سرہال ء ”ناگمان ء آزمانک“

انت۔ آگشیت: ”ناگمان ءِ زبان ءِ بیان، آئی ءِ اسلوب چہ شعریت ءِ چکارانت۔“ آ
 کشیت: ”آئی ءِ سرہال گیشتر چا گردی ءِ نفسیاتی جیڑہانی سرا انت۔ ءِ پرے جیڑہانی
 جیڑگ ءِ سرا آگیشتر تعلقان وتی سرہال جوڑ کنت.....“ آگشیت: ”بلے آزمائکانی
 چا گرد ءِ آئی ءِ راے بہتام ہم سرادانگ کہ آوتی آزمائکان مردم ءِ جاگہانی اصلی ناماں
 کارمرز کنت ءِ آئی ءِ آزمائکان کمتر سرگوست گیشتر گنگ ءِ کاہنت۔“

ششٹی ہشتانک ہم شرف شادنیگ انت کہ آئی ءِ ”ناگمان ءِ یک آزمائکے“ ءِ
 سرہال ءِ ہشتہ کنگ۔ اے ہشتانک ءِ تو کا شرف شادناگمان ءِ آزمائک ”پیرک ءِ
 نماسگ“ ءِ ساڑایت ءِ گشیت کہ ”وہدے ماناگمان ءِ آزمائک ”پیرک ءِ نماسگ“ ءِ
 تک ءِ گچن ءِ کنیں گڑاے آزمائک گوں وتی سادگ ءِ دلکشیں انداز بیان ءِ اسلوب ءِ
 سبب ءِ ماراچ وڑادپروش نہ کنت.....“ آگشیت: ”پیرک ءِ نماسگ“ ءِ تہاناگمان ءِ نثر
 وتی معراج ءِ انت.....“ آگشیت: ”اردولیزانک ءِ کرشن چندر آزمائکانی تہہ ءِ
 شاعرے پیگ۔ آئی ءِ آزمائک ءِ اندارگ کشی ہے وڑانگ کہ ہے وڑاور وڑ زور تھ ءِ وتی
 لچہانی تہاندارگ قید کنگ انت۔ بلے اے آزمائک ءِ اندارگ چوسرجمی ءِ دیم ءِ آرگ نہ
 پیگ انت کہ مردم ناگمان ءِ بلوچی ءِ کرشن چندر بہ گشیت.....“

پہٹی ہشتانک ہم شرف شاد ءِ ہشتہ کنگ کہ سرہال ءِ ”دور نہ انت منزل“
 انت۔ ہشتہ کارادوتی ءِ ناگمان ءِ دیرگیس دوستی ءِ ہمراہی ءِ قصہ ءِ کاریت ءِ آئی ءِ
 سوب مندیں آزمائک نویس ءِ ہمراہی ءِ سوب مندیں نگدا کار ہم لیکیت.....

ششٹی ہشتانک لیاقت امین نیگ انت کہ آئی ءِ ”منا ناگمان ءِ تنک دوست
 بیت“ ءِ سرہال ءِ ہشتہ کنگ۔ آگشیت: ”اے وراثتیں گپے کہ ہج آزمائکار، شاعر، عکس
 کش ءِ ہشتہ کار سرجم بوت نہ کنت۔ اگاں سرجم بوت تہ آئی ءِ زند دروگے.....“ آ
 گشیت: ”اگاں سرسری بچارے داں تنک ءِ پلاٹ اینچو محکم نہ انت، بلے ہشتہ کار ءِ

کمال ۽ گڈسری منزل ۽ بُرتگ۔“ آکثیت: ”ننگ ۽ وانگ ۽ پدزاناں چے بوت، یک ایچک ۽ بے برمشیں ملوری یے ۽ چاریں پہنا تاں مانثانت۔ من انچو مارا ت کہ من واب ۽ آگا ہی ۽ نیام ۽ دم کشگایاں.....“

نہمی نبشتا ننگ لعل بخش آزات ۽ ”شانداریں ماڑی“ انت، کہ ناگمان ۽ آزمانک ”شانداریں ماڑی“ ۽ بابت ۽ انت۔ اے اصل ۽ لعل بخش آزات ۽ سفرنامہ ”گنجیں گوادر“ ۽ یک پختہ۔ وتی سفرنامہ ۽ اے بہر ۽ لعل بخش آزات ماں آزمانک ۽ پد ۽ ناگمان ۽ کو اسی ۽ کشادکاری ۽ نیمگ ۽ اشارہ کنت ۽ کثیت: ”1994 ۽ وہدے کہ گوادر ۽ ستکاں مے شرف ۽ یک دیوانے ایرکت گڑاناگمان ۽ شپ ۽ گوں من گشت کہ ”اے دیوان ۽ وانگ ۽ ہاترا مناچ گون نیست۔“ من گوشت کہ ”وتی گوہنیں آزمانکے یوان۔“ بلے وہدے کہ دیوان بوت گڑا آئی ۽ یک نوک تریں آزمانکے ونت۔ آئی ۽ سرگال ات ”شانداریں ماڑی“ کہ آئی ۽ ہے روج ۽ ہشتہ کنگ ات۔ ہے آزمانک رند ۽ بلوچی ۽ شتریں آزمانکانی تہا شمار بوت.....“

دہمی نبشتا ننگ غلام فاروق بیگ انت، کہ آئی ۽ ”ناگمان ۽ آزمانکانی کتاب دار ۽ اسپ“ ۽ سرہال ۽ ہشتہ کنگ۔ آکثیت: ”ناگمان ۽ آزمانکانی وانگ ۽ رند مردم ۽ ہماولی چیز ۽ سما کہ کپیت آ آزمانک نویس ۽ حسایت ۽ تہہ گندی ۽ واک ۽ قوت انت۔ ہما چیز، ہبریا واقعہ کہ زاہر ۽ بچے نہ انت ۽ کسی خیال ۽ نظر پر آئی ۽ نہ روت بلے ناگمان ۽ خیال نہ ایوکا آئی ۽ نیمگاروت بلکین آئی ۽ بابت ۽ آہمنچو زیات تہہ گندی ۽ ہورت چارڈ کنت کہ گش ۽ آدنیا ۽ اہم ترین ۽ مسترین چیز انت۔ آکثیت: ”من زاناں کہ ناگمان پہ زانت یا پہ زوروتی جند ۽ لیکہ ۽ مقصد ۽ پہ زاہری ۽ نیلیت۔ پورہیں آزمانک ۽ وانگ ۽ رند تو زانت نہ کن ۽ کہ آزمانک نویس ۽ جند ۽ لیکہ ۽ خیال کجام دیما انت۔ گوں کجام کردار ۽ آئی ۽ مہر ۽ نزیکی گیش انت ۽ گوں کجامی ۽ کم انت۔ درہیں کردار آئی

ءدیمائگشئے یک وڑیس جاہءحیثئے ءواہندا ئت۔ اگن شرابی یے ءکردار بہ بیت کہ بچک بازے ء، آچھر آئی ءحراہیں رنگے ءپیش ندریت۔ البت وھدے آزمانک کثیت تہ وانوک ءMessage یے المارسیت۔ آگشیت: ”آزمانکانی تہاندارہ کشی ءناگمان سک بلد انت۔ ایشی ءیک سو بے شاید ایش انت کہ آئی ءبھی ہندقدرتی ندارہ ءچاگرد ء سک ازگار انت.....“

یازدھی نبشتانک اے آرداء ”دار ءاسپ“ انت۔ نبشتانک ءسرها ل ”دار ءاسپ“ انت، بلے آپورھیں کتاب ء بدل ء، بس ”دار ءاسپ“ نامیں آزمانک ء ”گڈی تران“ نامیں نبشتانک ء بارواگپ کنت۔ وتی عادت ءپد ءگیشتر آہانی زبان ء سر ءھیالاں درشان کنت۔ ءوتی حساب ء زبان ء بازیں نزوری یے پیش داریت۔ آگشیت: ”گڈی تران“ ءوانگ ءپد ہے سہایت کہ ناگمان زیکیں روچانی پیم ء مرچاں وتی زبان ءلبزانی سرا انچو واری نہ کشیت کہ پیش ءکشنگ یے۔ بگندے ڈاکٹری ء آئی ءآسودگی ءرا پلنگ کہ شریں دمانے بہ نندیت وتی اردولبراں بہ کشیت۔ ”دیمتر ء آئی ءبسن گپ ءسر ءتران کتان ءکشیت: ”ناگمان ءاگاں وتی ”گڈی تران“ ءتہا انسان ءحد ءگپ ءرایلہ کرتین ءوتی آزمانکی سپر ءیا آئی ءنز ء آزمانک چونیں از مے نبشنگ بہ کرتیں گڑا جوان ات۔“ آوتی پکر ءپدا، چچ ڈولیس شری درشان نہ کنت ءگشیت: ”اے وناگمان ءگپ انت کہ آئی ء ”دار ءاسپ“ (آہری قصہ) ءتہا ”انسانی تاریخ“ بیان کرتگ۔ من ءبس ہے (آہری قصہ ءچہ) گمان بوتگ کہ ناگمان ء ”گڈی تران“ ءاصل گپ ایوک جبرگی رنگ ءہما سادگیں بچک ءدپ ءدائگ کہ بہہ بالی گراب ءسپرنہ کرتگ ءے.....“

دوازدھی نبشتانک بیزن صبا ء ”دار ءاسپ ءمسافر“ انت، کہ آئی ءناگمان ء

زند، ”دار ءاسپ“ ءکتاب ء ”دار ءاسپ“ ءآزمانک ءسر ءنبشتہ کنگ۔ آگشیت:

”ناگمان راستی ء تیز بہمیں مردم یے۔ آ آزمائک ء نگدکاری نوشتہ کنگ ء کیش فکر ء خیال کنت۔“ آ کشیت: ”آئی ء میڈیکل کالج ء شریں نمبر گپت ء مادونیناں اے میدان ء گوں یکے دومی ء مرداں گوزی کت بلے لبرائگی میدان ء من آرینت نہ کت۔“ آ کشیت: ”ناگمان ء اول سر ء لبرائک ء دراہیں تہراں نوشتہ کت بلے کمکے ء رندیت ءے کہ آزمائک ء ابید دید کہ تہرانی تہا نوشتہ کنگ آئی ء وس ء ڈن انت، پیشا آئی ء آزمائک ء تہر ء وتی پچار جوڑ کت ء زوتاں وانوکانی دل ء جاگہ کت.....“ آ کشیت: ”ناگمان ء وتی آزمائکانی تہا بلوچ چاگرد ء جیزہ ء جنجالان ء وتی بنکپ جوڑ کنگ۔ درستاں گیشتر آئی ء مذہبی جیزہ زرتگ بلے یک جوانیں قلمکارے ء بستار ء آئی ء یک مذہبے ء بدل ء مردم گری ء رادیماداشتگ۔“ آ کشیت: ”آئی ء آزمائکانی تہا بنجاہی خیال، کلائمکس ء آسردل ء مان روپنت۔ ء کردارانی وڑ ء پیم ء گپ ء رپ ء کردارنگاری ہم باز ڈولدار آنت۔ اہت برے برے آئی ء کردار سرکش بنت ء انچیں گپ چزبان ء کشت کہ آسبگ آنت.....“

سینر دہمی نبشتائک حفیظ رؤف ء ”دار ء اسپ ء مساپر“ انت کہ آئی ء ناگمان ء زند، آئی ء ”دار ء اسپ“ ء کتاب ء آئی ء آزمائکانی باروانبشتہ کنگ۔ آ کشیت: ”ناگمان ء آزمائکی کتاب ء نوکیں آزمائک چچ مان نیست۔ آ کشیت: ”دار ء اسپ ء تہا درست ناں گڑا لہتیں آزمائک انچیں مان کہ ما آیان ء بلوچی لبرائک ء شریں آزمائک گشت کنیں کہ ایشانی تہا ”تک“، ”منزل“، ”شکاری“، ”اسٹیکر“ ء ”پیرک ء نماسگ“ ہوار آنت۔“ آ کشیت: ”اے کتاب ء تہا لہتیں انچیں کہ آنت کہ اگاں ہوار بوتین آنت شر تر آت، پہ درور ”واہگ ء آس“، ”سہر ء ہار“ ء ”منزل“ ء پچار گش ء لبرائک ء تہا فلم جاگہ دیگ بوگا انت۔ پورہ فلمی کہ انت..... فلمی گپ ء حبر آنت، کردار آنت.....“ آ کشیت: ”ناگمان آزمائکاری ء ہمراہی ء نگدی پڑ ء ہم وتی پاداں گوں ترندی ء ایر کنگا

انت۔ بلے یک چیزے است کہ آئی ء یک شریر نگدکارے ء بوہگا چہ زبہرکت کنت۔ آ انت یک مردے ء تخلیقانی سرالکھگ۔ ء ہرودہء کہ موہر سیت لکھگ..... یک شریر نگدکارے ء نگاہ ہمک نبشتہ کار ء سرا بوہگ لوٹیت، نیکہ تہنا یکے ء..... ادا انچو گمان بیت کہ ناگمان ء نگاہاں آدگہ درتیں نبشتہ کار شر نبشتہ کنگا انت، ابیدیکین ء ء یا تو ناگمان آدگہ نبشتہ کاراں انچو ارزشت نہ دنت۔ اے چیز ناگمان ء یک نگدکارے ناں بلکیں یک ذاتی دشمن یے ء رنگ ء پیشداریت.....“

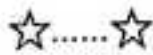
چار دھمی نبشتا تک یک دیوانے ء احوال انت کہ آئی ء تو کا حنیف شریف، قاسم فرارز، غنی پہوال ء منیر مومن آئی ء آزمانکانی کتاب ”دار ء اسپ“ ء سر ء گپ ء متران کن انت۔

حنیف شریف گشیت: ناگمان ء روایتی سورت ء وتی کتاب ء نام وتی آزمانکے ء نام ء سر ء ایر کنگ۔ ہنچو کہ بلوچی ء ہمر اہی ء بازیں زبانی ء آزمانک نویساں کنگ۔ آ گشیت: ناگمان ء وتی بازیں آزمانکے مذہب ء بن گپ ء نبشتہ کنگ۔ آ گشیت: ناگمان وتی آزمانکاں رزلٹ در کنگ ء جہد ء کنت۔ آ گشیت: ناگمان ء توء حدابے سوئیں واہگانی نام انت۔ آ گشیت: ناگمان غنی پرواز ء بارواسک باز نبشتہ کنت، بلے آئی ء سر ء غنی پرواز ء جند ء یک مزنیں اثرے ہم است۔ ”منزل“ ء بگرتا ”دار ء اسپ“ ء آ غنی پرواز ء رنگ ء تہا انت۔ پدا ہم آئی ء لہتیں ہنچیں آزمانک ہم نبشتہ کنگ کہ آئی ء جند یک انت، چو کہ ”پیرک ء نماسگ“، ”ماہ پرچا ڈولدار انت“ ء ”تنگ“۔ ء چریشاں ”پیرک ء نماسگ“ آئی ء نمائندہ تریں آزمانک انت ء بلوچی آزمانک ء مدی ء یک سکتیں شتریں گیشی یے۔

قاسم فرارز گشیت: ”دار ء اسپ“ ء ذراہیں آزمانک بنیادی سورت ء بیانہ انت۔ آ گشیت: ”ناگمان ء آزمانک چہ غنی پرواز ء آزمانکاں نزیک ہم است انت ء

جتا ہم۔ آکشیت: ناگمان ء تہا کتہ کچین کنگ ء باز شتریں بودے است۔ آکشیت:
 ناگمان گونڈ ء بے ارزشتیں چیزانی سرء ہم آزمائک نبشتہ کنت، چوکہ چسگ ء کچگ۔
 غنی پہوال کشیت: ”دار ء اسپ“ آئی ء شتریں آزمائک نہ انت، آکشیت:
 ناگمان ء چہ غنی پرواز ء بازیں گپاں رنگ زرتگ۔ چیا کہ غنی پرواز بلوچی آزمائک ء
 مستریں آزمائکاراں یکے بوتگ ء باز نویسو کے بوتگ۔ آکشیت: ناگمان ء دراہیں
 آزمائکانی کردار چوتی چاگرد ء زورگ بوتگ انت۔ بلے ہیرانی ہر ہمیش انت کہ آئی
 ء زند ء مستر، نزدیک تر ء ارزشدار تریں کردار ”آئی ء مات“ آئی ء ہج آزمائک ء گندگ
 نہ بیت.....

منیر مومن کشیت: ”ناگمان ء آزمائکانی شتریں ہر آئی ء Readable
 بوگ انت۔ آکشیت: ہما Complex یا تجرید کہ ناگمان ء تہا است انت، آہانی لوٹ
 ہمیش انت، کہ آبیانیہ آزمائک نبشتہ بکنت۔ آکشیت: رزلٹ ء کشگ اصل ء آئی ء
 دماغ ء تہا استیں Complex یا تجرید ء لوٹ انت۔

منی تز ء بلوچی زبان ء لہزائک ء حساب ء ناگمان ء نبشتہ کنگلیں سمہیں
 شرگداری نبشتائک بدنہ انت۔ پرچہ کہ بلوچی زبان ء لہزائک ء تنی وھدی کیشتر،
 شرگداری ء نام ء ذاتی ء تاثراتی شرگداری کنگ بوتگ۔ بلے اگن یک جوانیں
 معیارے دیم ء دارگ ء چارگ بہ بیت۔ تہ آئی ء تنی وھدی بس یک راستیں شرگداری
 نبشتائکے نبشتہ کنگ ء انت منی آزمائک ”نکسہ“ ء شرگداری کہ سرھالے ہم ”نکسہ“
 انت۔ ہمے ڈول ء ناگمان ء جند ء آزمائکانی سرء نبشتہ بوتگلیں شرگداری نبشتائک ہم بدنہ
 انت۔ بلے چراھاں چھیں نبشتائک ہج گندگ نہ بیت، کہ آئی ء مردم راستیں شرگداری
 گشت بکنت۔ پداہم، اُمیت ہمیش انت کہ گوں وھد ء گوزگ ء زانت ء دھلیکاری ء

گیش بوگا، ناگمان ہم گیشتر راستیں شرگداری نبشتا نک نبشتہ کت کنت۔ ء ناگمان ء
آزمانکانی سرء دگہ شرگدار ہم راستیں شرگداری نبشتا نک، نبشتہ کن انت۔

اے ہروتی جاہ ء انگت پشکچنگ کہ من وتی شرگداریانی پتہ ء پر چہ نہ دیاں؟
چہ ہر ء بازیں وانو کے سر پد انت کہ منی شرگداری ایوکاناگمان ء نہ کنگ۔ بلکیں باز
دگہ کلم کاراں ہم کنگ۔ بلے من کسی پتہ نہ داتگ۔ آخر پر چہ؟ منی ہیال ء ایشی ء سوب
اے نہ انت کہ منی کز ء ہچ پتہ نیست۔ اگن من بلوٹاں تہ ایوکاناگمان ء ہبرانی پتہ ء
پورہیں کتاب نبشتہ کت کناں..... پتہ نہ دینگ ء بنیادی سوب منی جتا میں پکر ء
نفسیات انت۔ وحدے کہ ہے پکر ء نفسیات ء بنیاد ء، کستریں سوب باز انت۔ چو کہ:
یک سوبے ہمیش انت کہ بلوچی شرگداری تہی وحدی چہ شیر مچی عمر ء نہ گوستگ۔ اگن من
پتہ بدیان ء وتی آزمانک ء ایدگہ نبشتا نکانی وکالت ء بکناں، گڑا بکند ء بلوچی
شرگداری ء دیمروی ء راہ ء در بند بہ بنت۔ دوی سوب ہمیش انت کہ پہ شرگداری ء،
ازم ء رانچ تاوان نہ رسیت۔ بلکیں آکیشتر زاہر ء پیداور ء زانگ ء ہجراگ بیت۔ سی
سوب ہمیش انت کہ اگن نبشتا نکے شتر انت، گڑا پہ ایر جنگ ء ہراب نہ بیت، ء اگن
نزور انت، گڑا پہ ساڑا ہگ ء شتر نہ بیت۔ چاری سوب ہمیش انت کہ ایر جنگ پتہ ء لائق
نہ انت، وحدے کہ ساڑا ہگ ء پتہ ء ذلورت نہ انت، پنمی سوب ہمیش انت کہ
شرگداری ہما مردم ء کنگ بیت، کہ ارزش دینگ بیت۔ توری شرگدار ہر ڈول ء چرائی ء
ارزشت ء انکار بکت، بلے آئی ء باتن ء تل ء تو کاں یک نہ یک شکلے ء آئی ء ارزشت
لم ء است بیت۔ اے سورت ء گڑا پہ ء کجام زلورت پشت کپیت۔ ششمی سوب ہمیش
انت کہ حاموشی ء مطلب ڈالچار کنگ ہم بیت، ء ڈالچار کنگ نادوتیں ہبرانی مستریں
پتہ انت۔ چہتمی سوب ہمیش انت کہ راستیں کلم کار چاگرد ء ہلکی رہ در بر بیت، ء ہلکی
رہ در برانی تو کاسگ ء او پار ء بوگ امی انت۔ اگن ادنا ادنا میں ہبرانی سر ء کلم کار باہند

بکن اُنٹ ء پتہ بدے اُنٹ، گڑا آہانی سگت ء او پار ء واک ء تو کاشک پیدا ک بیت ء آ
چا گرد ء ر ہ در بری ء کت نہ کن اُنٹ۔ ہشتمی سوب ہمیش اُنٹ کہ چاپ ء شنگ بو گار ند،
ازم ایو کا ازم کار ء ملک نہ بیت، بلکس کلتیں آلم ء ملک بیت۔ ہمیشا آئی ء سر ء ہر کس
ہر ہمیں جہزہ ء ہیال در شان کت کت۔ ء اگن دگرے آئی ء پتہ دیگ ء زورت ء
ماریت، گڑا پتہ ءوت بہ دنت، بلے اے لکی نہ اُنٹ کہ ازم کار ء چند پتہ بہ دنت۔

من اے ہر ء پسلہ ء وانو کانی دست ء دیاں کہ ناگمان جمن وتی شر گداریانی
پتہ ء گرگ ء، سوب مند بوتگ یا بے سوب۔ اگن سوب مند بوتگ تہ چہ کچ ء ء اگن بے
سوب بوتگ تہ کجام حد ء۔ بلے اے ہلکیت پہ دل ء سگ منگ کپیت کہ ناگمان وتی
کسانیں عمر ء ہم یک مزنیں مردے۔ آئی ء مزنی ء یک نشانی یے ہمیش اُنٹ کہ وھدے
آئی ء مار تگ کہ من غنی پرواز ء آزمانکانی ہم تنگیں شر گداری ء بدل ء یک نیمگی عیب
کش سگت، گڑا آئی ء پہ ہم تنگی ء شو ہاز ء منا پہ وتی شر گداری کتاب ء پیش گال نویسی ء
گچین سگت۔ آئی ء مزنی ء دگہ نشانی یے ہمیش اُنٹ کہ آپہ ہم تنگی ء سر جمی ء ہاتر ء وتی
اے کتاب ء ہم منی نام ء کنز گان اُنٹ۔ آدگہ ہرے کہ باریں من آئی ء کتاب ء پیش گال
ء تو کا پرے ہم تنگی ء ودی کننگ ء سر جم کننگ ء، گول آئی ء کمک سگت، یا ناں؟ ء اگن
کمک سگت، گڑا چنک، ء اگن کمک نہ سگت، گڑا چنکیاس!

منی واہگ اُنٹ کہ ناگمان ء لہز انکی جُہد روج پہ روج تیز تر، گیشتر ء شتر تر بہ
بنت۔ ء ہے جُہدانی برکت ء، یک روچے آبلوچی لہز انک ء چنچیں مہر کمیں ڈکی یے بہ
بیت، کہ چ ڈول ء پرش دمیگ مہ بیت.....!

غنی پرواز

تربت، 2 جولائی 2006

Shartory

آزما نك ۽ انگريزي ۽ Short Story گشتت - بزاں ”گنو نڈيس

قصہ۔“ Short Story ۽ لہر آزما نك ۽ دو بنيادي خاصيتاں بيان کنت -

کيے اے کہ آزما نك گنو نڈ (Short) بہ بيت -

دومى آئى ۽ تہا قصہ (Story) مان بہ بيت -

بزاں آزما نك انچيس نثرے کہ گنو نڈ انت ۽ آئى ۽ تہا قصہ بيان کنگ بيتگ -

بلے ادا کيے گيشينگ لوميت کہ آزما نك گنو نڈيس قصہ يے بلے ہر گنو نڈيس

قصہ آزما نك گشگ نہ بيت - آزما نك ۽ درجہ ۽ سر بيگ ۽ و استا گنو نڈيس قصہ ۽ رادگہ

شرطے ہم پورا کنگ لوميت - آشرط ”ازمکاري“ ميگ انت کہ آزما نك يا افسانہ ۽ سر شون

۽ ما آرا ”افسانويت“ يا ”آزما نكى رنگ“ ہم گشت کنيس -

آزما نكى رنگ چے يے؟ ايشى ۽ کيے جو ابے ايش انت کہ انچو کہ شعر ۽ تہا

”شعريت“ يا ”شعري رنگ“ بيت - جنين ۽ تہا ”نسوانيت“ بيت ہے پيم آزما نك ۽ تہا

آزما نكى رنگ بيت - ہے گپ ۽ ما چو ہم جت کنيس کہ آزما نك کيے ازم يے، کيے

ہنرے ۽ افسانويت آزما نك ۽ رلہر اثر ۽ زيب داريں وڑے ۽ بيان کنگ ۽ ہنر مندى ۽

دومى نام انت -

منى نزيک ۽ آزما نك ۽ اے تسي شرط بزاں آزما نك ۽ راگوں ہنر منديس

(Artistic) اندازے ۽ پيش کنگ انچو ہم انت کہ بے ايشى ۽ آزما نك پيدا بيت نہ

کنت - اگن انگريزي ”اہل زبان“ منا اجازت بہ دینت من Short Story ۽ نيام

۽ Artistic ۽ لہر ۽ گيش کناں ۽ ايشى ۽ Short Artistic Story کناں -

آزما ننگ ء اے نوکیں نام ساری ء بیان بیگلیں دوئیں خاصیتانی تنجی ء
آزما ننگ ء سبکی ء بگندے اہم ترین خاصیت ء ہم پیش داریت۔

Short Artistic Story پہ آزما ننگ ء سرجم تر ء معنا دار تر یں نام یے

بلے اے کتے دراج انت۔ اگن یک برے پدا منا اجازت دیگ بہ بیت من

Sh	ء	Short	چہ
Art	ء	Artistic	چہ
Ory	ء	Story	چہ ء

ء زیر اں ء Sharatory ء نام ء پہ آزما ننگ ء نوکیں لہزے جوڑ کنناں۔

اے نوکیں لہز Sharatory کہ چہ سے لہز اں جوڑ چنگ، آزما ننگ ء سے

بنیادی چیزانی یک جا کہ موجود بیگ ء شرط ء ظاہر کنت۔ بزاں آزما ننگ

..... گونڈ بہ بیت

..... آئی ء تہا قصہ مان بہ بیت

..... گوں ہنر مندی ء بیان کنگ بہ بیت۔

آزما ننگ ء تعریف یا Definition ء بنیاد ہے سخن نکتہ انت بلے جنجال

ایش انت کہ اے تعریف شلامگ انت۔ چشیں ”نزمیں“ تعریف ء دیما بازیں

”نرندیں“ جست پاد کاہنت ء دانکہ اے جستانی پتو دیگ مہ بیت آزما ننگ ء تعریف

بے معنا انت۔ آجستانی تہا لہتے دیما تر یں ایش انت۔

☆..... آزما ننگ ء گونڈی ء حد ء نشان چے انت؟ آزما ننگ چنچک لہز یا تاک بہ بیت؟

☆..... آزما ننگ ء را گوں ہنر مندی ء بیان کنگ ء آزما نگی رنگ پیدا کنگ ء راہ ء رہند

چے انت؟

☆..... قصہ چی ء گشت؟ آزما ننگ ء تہا قصہ ء بیگ چہ حد ء لازمی انت؟

اے وڑیں جستانی پاداگ ء سبب ایش انت کہ آزما ننگ ء بنیاد انچیں چیزانی

سرا ایر انت کہ آ مطلق (Absolute) نہ انت۔ مدام یک وڑ نہ اوشت انت۔ بلکیں

نسبتی (Relative) انت ء و ہد ء حالتانی ہمراہی ء بدل بنت۔

(1) ٹوٹدی ء مثال ء بزیر۔ ٹوٹدی ء معنائیش انت کہ آزمانک درراج مہ بیت بلے چچک تاک یا لہز بہ بیت یا چچک ملٹ ء وانگ بہ بیت۔ اے بارواچ زبانی ء ٹرندیں راہ ء رہند نیست۔ ہاں البتہ انگریزی آزمانکانی تہا دوسد داں دہ ہزار ء حدے گندگ بیت (گیشتہ 1500 ء 3500 ء نیام ء لہز مان)

اگر چہ اے کچ ء کس اس انگریزی ء ابیداید کہ زبانی آزمانک نویسی ء کار ء ہم اتک کفت، بلے چونکہ ہر زبان ء وتی تب یے، لہزانی وتی گنج معنائی یے۔ ہمیشا لازم نہ انت کہ اید کہ زبانی ہم انگریزی ء جوڑ کنگیں حدانی پابند بہ بنت۔

(2) آزمانک ء دومی نکتہ قصہ انت ء ایشی ء باروا ہم گپ یکتے نہ انت۔ کتے گشیت آزمانک ء تہا قصہ ء بیگ المی انت۔ کتے گشیت کوہنیں زمانگ ء لازمی پیگ نی نہ انت۔ نی آزمانک بے قصہ ء ہم بیان بیت کنت۔

منی جند ء خیال ایش انت کہ چہ آزمانک ء قصہ درآتک نہ کنت۔ قصہ آزمانک ء بنیاد انت۔ انچو کہ جمر بے آپ ء جوڑ بیت نہ کنت ہے پیم بے قصہ ء آزمانک پیداگ نہ بیت۔ جمر آپ ء نازر کیں شکل یے ء آزمانک قصہ ء نازر کیں شکل یے۔

ہا مردم کہ بے قصہیں آزمانک ء گپ ء جنت۔ آانچین انت کہ آہانی ہماں آپ بس ہما انت کہ شیپ گپت۔ آچہ آپ ء اید کہ شکلاں بزاں چہ برف ء باپ ء بے ترانگ انت۔ اگن مردم بے قصہیں آزمانک ء گپ جنوکانی ہم خیال بہ بیت گڑا قصہ ء معنا ء شہار سک تز کثیت ء قصہ ایوکا ہما سادہ بیانہ ء نام بیت کہ آئی ء تہا کردار ء واقعہ و ہد

ءجہ (زمانہ ءمکان) ءپابند آنت ءرد ءسراوانوک ءدیمہ آیان بنت۔ آزمانک ء
بنداتی دؤر ءبکند ءقصہ ءشہارہے وڑا کم پیگ، بلے نی چونہ انت۔ وہد ءگوزگ ء
ہمراہی ءقصہ ءوتی شکل ءرنگ منٹینگ آنت۔ گپ ءگیشینگ ءحاطر اما اے مثال ء
زرت کنیں کہ وہد ء آزمانک ءتہا قصہ انچو موجود پیگ انچو کہ گوات ءتہا دز، ءآتی
آزمانک ءتہا قصہ انچومان انت، انچو کہ گوات ءتہا و شبو۔

آزمانک بیانہ بہ بیت یا تجریدی، کاگد ءرنگ ءبہ بیت یا ڈائری ء، یا کجام ہم
تکنیک ءرہند ءبہ بیت، آئی ءتہا خیال ءنازکیں ربلے بیت کہ سرظاہر ءجتائیں ء
شگ ءمشائیں کردار ءگپاں گوں زیب داری ءکمائیت ءآزمانک ءراشجا ہی حیا لے
بخشیت آزمانک ءتہا تجویں، خیال ءہے نازکیں ربلے ءہم گرچی ءنام انت: قصہ۔
باز مردم ایشی ءگوں آزمانک ءپلاٹ ءمان گیشین ایت۔ حالانکہ پلاٹ
آزمانک ءواقعہ ءخیالانی رد ءبند ءنام انت، ءقصہ ہے واقعہ ءخیالانی نیام ءہم
گرچی ءنزکی ءنام انت۔

(3) آزمانک ءتہا لہز چچک بہ بنت یا قصہ بہ بیت یا مہ بیت، اے اہمیں بحث ء
تران انت بلے چریشاں دیماتریں چیزیکی شرط بزاں از مکاری یا آزمانک ءتہا ساچستی
رنگ انت۔

چونکہ آزمانک Fine Arts یا نازکیں ازمانی رم ءگون انت ہمیشا ایشی ء
بنیادی کارہا انت کہ Fine Arts ءاید کہ تہرانیک انت بزاں ”حسن سازی“
آزمانک ءتہا ساچستی رنگ ءزیب ناکی ہما و ہد ءاتک کنت و ہدے قلمکاروتی
دل ءگگانی درشاگ ءہمراہی ءازمی رہندانی خیال ءہم بداریت۔ وتی گپ ء
وانوکاں سر بکت بلے ازم ءحد ءتہا۔ ازم ءپیغام ءہم وزن کنگ ءپہل صراطیں راہ ء

راہنہاں چہ گوزگ ء رند آزمانک ء تہا سا چشتی رنگ کینت ء اے یک از مکاری یا ہنرمندی یے۔

شتریں از مکاری آزمانک ء رانوک ء دلکشیں چیزے جوڑ کنت۔ آرا شاہکار ء درجہ ء کاریت ء کم زوریں از مکاری کہ آرا ”لگانڈ کاری“ کشگ شتر تر انت، آزمانک ء بے تام ء بے رنگ کنت۔ شاہکار ء بیکاریں آزمانک ء نیام ء دگہ ہج فرق نیست۔ فرق بس از مکاری بیگ انت۔

بنیادی گپ ء خیال دراہیں آزمانکانی ہما انت کہ چہ قرناں انسان ء ہمراہ انت۔ اصل چیز کہ آ آزمانک ء تازگی بخشیت آقلکار ء خیال کنگ ء پدا ہے خیالاں پیش کنگ ء دلکشیں انداز انت۔ دنیا ء چارگ (Perception) ء وانوکاں پیش دارگ (Presentation) ء ہنرمندی انت۔

آزمانک مزچگیں بہ بیت یا سد سال پیش ء، بلوچی ء بہ بیت یا فرانی ء، درستانی تورگ ء شاہیم ہے ہنرمندی انت ء ہنرمندی انجیں شاہیم یے کہ آئی ء کزاریا ء زونیت، کوٹہ سٹم نیست، سفارش ء گزارش نیست۔ بس کرزش ء قابلیت انت۔

منا اے گپ ء سما انت کہ اے دراہیں گپ ء رپاں رند ہم من انگت آزمانک ء مہر تچیں ء یک ء ٹکلیں تعریفے دیما آورت نہ کنگ۔ منی کم گشادی یک سبب بے بلے مسترین سبب آزمانک ء سکیں بنیادی خاصیتانی شلاگی انت۔ آزمانک ء را گیشیتگیں تعریفے یادائی شکلے دیگ اے واسطاً ممکن نہ انت چیا کہ اے جمبر ء وڑیں نازر کیں چیزے۔ انچو کہ جمبر ء قالب نیست ہے پیم آزمانک ء را ہم تعریف ء پولاتیں قالب ء بند کنگ ممکن نہ انت۔ اگن کے پخشیں کارے بکنت، جمبر گار بیت ء ایوکا آپ پشت کپیت۔

بلوچی آزمانک پنجاہ سال ء رند

بلوچی آزمانک ء بندات کم ء گیش پنجاہ سال ساری، 1950 ء دہک ء بوت۔ اے پنجاہیں سالوں بلوچی آزمانک ء چہ حد ء دیروی کنگ، ایٹی ء اندازہ ء ماچو جت کنیں کہ اردو آزمانک ء پیست ء پنج سال ء تہاوتی مستریں نام منٹو پیدا کت ء ما پنجاہ سال ء رند ہم حیران ء فٹکلیں کہ کئے ء آزمانکار بکشیں۔

اے پنجاہیں سالوں ما پنجاہ ہنچیں مردم پیدا کنگ کہ وتا آزمانکار گشت بلے چشیں آزمانکے پیدا نہ کنگ کہ آئی ء موپاساں یا چیخوف ء دیماونت بکنیں۔

بلوچی ء شاہکاریں آزمانک پر چا نیست؟ اے گپ ء درگیجگ ایوکانگد کار ء کار نہ انت بلکیں ہما مردمانی ہم کار انت کہ وتا بلوچی ء آزمانکار گشت۔

بلوچی ء شتریں آزمانک نہ بیگ ء سبب بگندے یکے نہ انت بلے منی خیال ء

مستریں سبب ایش انت کہ ما انگت ء زنائیں کہ آزمانک ء چند چئیے۔

ما آزمانک ء بدن ء زنائیں بلے ارواہ ء ءے زنائیں۔ ما آزمانک ء ظاہری شرط (Formalities) پورا کنگ انت بلے آئی ء پاپارشانیں کرد (Cathartic Role) ء سر پد نہیں۔

Catharsis یا پاپارشانی دل ء گت ء پلہڑانی یا ہلن ء واپہگانی درشان کنگ ء کشت۔ اے لبر انک ء بنیاد انت۔ بے ایشی ء لبر انک پیدا بیت نہ کنت۔
مئے کمزوری ایش انت کہ ما آزمانک ء کش ء گوری ڈکت گتگ انت بلے اے بنیادی شرط ڈالچار کنگ۔ مئے آزمانکانی تہا قصہ ء پلاٹ، کردار ء گپ، تکنیک ء بنگپ..... دراہ است بلے Catharsis نیست ہمیشا مئے آزمانکاری تک بندی ء وڑیں چیزے جوڑیتگ۔ تک بندی ء تہا وزن، رد، پیشرد، چہر ء شہین دراہ است بلے انگت شاعری ء درجہ ء سر نہ بیت چیا کہ آئی ء تہا مارشت مان نیست۔

شعر بہ بیت یا آزمانک..... دانکہ آئی ء تہا قلمکار ء دل ء نو دس خیال ء آسیں مارشت مان مہ بنت آلبر انک کشتگ نہ بیت۔ ما اے شرط پورانہ کنگ ہمیشا ہزار رنگیں زندگی مئے آزمانکانی تہا ”بلیک اینڈ وائٹ“ جوڑیتگ۔ انسانی ذہن ء ہزار شاخیں خیال ء مارشتاں گرفت ء آرگ ء بدل ء، مانتگ ء Simplistic انداز ء زندگی ء پیش کنیں۔ شتریں آزمانک سادگ (Simple) بیت کنت بلے تلگ (Simplistic) پچہر نہ بیت!

سرتگ

الکاپیں رجانگ ہما انت کہ یک زبانی ء نوشته پتگیں گپانی معناء ء تب
ہرڈکاں دومی زبان ء بیان بکنت۔ ء اے کار ء ہما مردم کت کنت کہ ہر دوزبانان بلد بہ
بیت۔

بلوچی آزمانگ ء بد قسمتی انت کہ آئی ء پخشیں مردم نیست کہ آروسی، فرانسی،
انگریزی وغیرہ الکاپ ء بزانت ء اے زبانی آزمانگان تچکا بلوچی ء بیاریت، یا بلوچی
یگان آنگر بہارت۔ ماسے کمی ء اردو ء وسیلہ ء پورا کنگائیں۔ ہر قصبے کہ آدگہ زبانان
رجانگ بیت ء اردو ء کثیت، ما آئی ء بلوچی ء ترینیں۔

ایشی ء فائدہ ایش انت کہ بلوچی آزمانگ ء نوکیں تکنیک ء خیال رسیت بلے
تاوان ایش انت کہ پخشیں رجانگ سرتگ بنت۔

یک قصبے کہ روسی ء نوشته بیت۔ پدا انگریزی ء رجانگ بیت۔ چودا اردو ء
کثیت ء کڈ سراسکشاں روپ کنگ ء بلوچی ء آرگ بیت آئی ء تام روت، آئی ء شیرگ
راہ ء رچنت۔

بلے نیستی ء شمبوگہ انت۔ اے ہم گنج یے کہ برے برے ڈاکٹر ”بیزن“ 1
بلوچ ء وڑیں زبان دوستے سرتگے چنت ء کاریت ء بلوچی ء دپ ء دنت۔ بد ہضمی و
بیت بلے مجبوری انت۔ چہ خد مرگ بیگ ء بد ہضمی گہتر انت!

(1) اے ہشتا تک ڈاکٹر بیزن بلوچ ء رجانگ گرتگیں آزمانگانی کتاب ”پچکان“ ء باروا نوشتہ
کنگ چنگ۔

پس ءو گرک

آکیم جنوری 2004ء سار تیں بیگا ہے ات۔ ولجہ غنی پرواز، حنیف شریف،
عصا بچار ء من..... ما چاریں جناح روڈ کوسئہ ء ہوٹلے ء کشک ء ”گرو چاہ“ ورگا اتیں۔
چاہ ء رند حنیف ء فرمائش کت کہ:

”پہ یادگار گروپ فوٹو یے کشک بہ بیت!“

ولجہ غنی پرواز ء مسکراکت کہ:

”اگن عصا ء قصہ نبشتہ بکتیں، مئے فوٹوز بردست بوتگ ات“

من ء عصا ء چکلندت، بلے بیج نہ گشت۔ حنیف ء دمان ء گشت:

”پرواز صاحب! شاعری ء کتاب ء رند عصا ء آزمائکانی کتابے ہوں پیداک

انت۔“

ولجہ پرواز ء گوں حیرانی کندان ء گشت:

”ہو.....؟ گڑاپلے فوٹو کشیت گوں!“

ہے فوٹو کہ آبیگا ہی ماکتت، آئی عتہا عصا بجار ء غنی پرواز کش ماں کش
اوشتا نگ أنت ء کتراں من ء حنیفیں۔ ہر وہد ء کہ من اے فوٹو ء چاراں منی دل ء ہے
گپ کثیت کہ غنی پرواز ء عصا بجاروت ماں وت ء ”الفاظ متضاد“ أنت!
..... ولجہ غنی پرواز شریفیں مردم یے ء سادگی ء دل پہکی ء قول بلو چانگ ء
”پس“ یے ء عصا بجار گر کاتی سچی ء مندو کیس حق ء دیس ”گرک اے“ یے کہ شیطانی ء
روچے ء راہ ء روت!

آہانی جند ء وڑا آہانی قصہ نویسی ہوں یک ء دومی ء چپ أنت۔ عصا وتی ارواہ
ء احوالاں بیان کت ء پرواز دگرانی قصہاں کاریت۔ عصا ء زبان ہم لسون ء روان
انت، پرواز ء زبان وساج ء ڈگوک أنت۔ عصا ء قصہ چہ بے وتی ء ہنیکاں در کپنت۔
پرواز ء قصہ اصلاحی مقصد ء زمین زور انت۔ عصا ء قصہاںی کردار چودا شکیں، لار کیں
گلو ء آرابڈ و أنت، پرواز ء کردار چودرامدیں، لکت وار تگیں کچک ء دیراوشت انت ء
آراگوں ہن تگیں ہماں چارنت۔

☆.....☆.....☆

بکندے نگد کارے ء ہماں ”موسے قصہاںی تھا اے“ بچے نہ انت بلے پہ عصا
بجار ء اے کتاب ء ارزش ایش انت کہ اے ولجہ غنی پرواز ء گوم ء فوٹو کشگ ء اجازت
نامہ انت!

☆.....☆.....☆

۱۔ عصا ء میگ گر کاتی سچی (سب تحصیل بل غور) انت کہ اود ء مردم ”گرک“ ء نام ء مشہور
انت۔
۲۔ عصا بجار ء آزمانکانی کتاب۔

☆.....☆.....☆

نگسہ

”نگسہ“ (نسخہ) واجہ غنی پرواز ءِ آزمانگانی اولی کتاب ”سانکل“ ءِ اولی

آزمانک انت۔

قلدکار جہد کن انت کہ آہانی کتاب ءِ اولی نوشتہ انچود لکش بہ بیت کہ وانوک
ءِ دلگوش ءِ گوں وت بہ چکیت ءِ کتاب ءِ وانگ ءِ مجبور بکنت۔ ”نگسہ“ پرواز ءِ اولی
آزمانک نہ انت بلے آئی ءِ ہمے مقصد ءِ واستائشی ءِ را کتاب ءِ اولی سرا آورنگ ءِ
”نگسہ“ بے شک کتاب ءِ دست ءِ کنوک ءِ دلگوش ءِ دگہ نیمگانگلگ ءِ نیلیت!

اے آزمانک بلوچستان ءِ مستریں شہر کونڈہ ءِ مستریں ہسپتال ءِ بے انتظامی ءِ
بد حالی ءِ شوندار انت۔ کسی نیں ہسپتال ءِ درمانانی امبار ءِ دیم ءِ گپڑے مردماں وتی نگیسہ
گون انت ءِ درمان ءِ گرگ ءِ یکے دومی ءِ تیلانک دیان انت۔ ہمے سہت ءِ جنکے کنیت
ءِ اوشتیت۔ آئی ءِ ہم دوا گرگی انت۔ آنگسہ ءِ چچی ءِ نیمگا شہاریت ءِ کیمک لوٹیت۔ ہر
کس وتی ہیداں اوژناگ انت ہمیشا کس دیمانہ کنزیت۔ بلے یک نزور بالادیں
ورنایے کہ وت باز رند ءِ امبار ءِ دریگے ءِ نزیک کنگ، تیارترینانی گورگند ءِ تیلانکاں
پشت ءِ چگل داتگ، جنک ءِ شہار تگیں پرچی ءِ دست گپت۔ نگیسہ ءِ دست گرگ ءِ رند آ
دلیر بیت ءِ مردماں راہ کنان ءِ دیم پہ دریگ ءِ روت ءِ دیر نہ گوزیت کہ جنک ءِ وتی
درماناں زیریت ءِ کنیت۔ یک سہتکے مردم حیران بنت ءِ آئی ءِ نیمگا چارنت!

پہ درمان ۽ گرگ ۽ ہسپتال ۽ امبار (اسٹور) ۽ دیمہ مردمانی بے رد ۽ بندی
 اوشنگ ۽ یکے دومی ۽ تیلانک دیگ، یک جنکے ۽ آگ ۽ پراہی ۽ یک بچکے ۽ دو گرگ ۽
 آرگ..... ایوکا اے گپ آزمانکے بیت نہ کنت۔ چیا کہ اے بچکلیں، سادگیں ۽
 ناسرجمیں ندرگ یے، بلے ”نکسہ“ ۽ تہا آزمانکی رنگ بچک ۽ نزوری ۽ وتی درمانانی
 گرگ ۽ پدماں پد ۽ بے سوب بیگ ۽ پیداکنگ۔ اگن بچک دراہ جان ۽ با اثریں
 مردے بیتیں ۽ اولی چکر ۽ درمان ۽ بے گپتیں گڑانکسہ آزمانکے نہ بیتگ ات بلکیں ایوکا
 اے گپ ۽ بیان بیتگ ات کہ نزوریناں کس وار نہ دنت ۽ تیاریں ارزانی ۽ وتی کار ۽
 کشت ۽ ایوکا اے گپ ۽ گشگ گلگ ۽ زنگے بیت کنت بلے آزمانکے ناں۔

وہدے جنک وتی پرچی ۽ چچی ۽ نیمگا شہاریت گڑاتہنا اے نزوریں ورنا

۽ دست گپت۔ اے جاہ ۽ وانوک ۽ دل ۽ ہے بخت پادکنیت کہ!

(1) جنک ۽ پرچی آدگراں پر چادست نہ گپت؟ ایوکا اے بچک ۽ چیا دست گپت؟

(2) جنک ۽ نکسہ ۽ دست گرگ ۽ رندا ۽ نزور ۽ نا جوڑیں ورنا چتور چود لیر ۽ زور

مند جوڑ بوت کہ وتی ۽ جنک ۽ درمان ۽ ہما دمان ۽ گپت انت؟

چونکہ بزز ۽ بختانی پتو مارا چہ آزمانک ۽ نہ رسیت پمیشا ایشانی ممکنیں

جوابانی بار واما ایوکا اندازہ مت کنیں:

(1) جنک ۽ نکسہ آدگراں پر چادست نہ گپت؟ ایشی ۽ یک سہے اے بیت کنت

کہ باز وہد ۽ مردم ۽ دل نہ لوٹیت کہ دومی ۽ کار ۽ بنیت۔ خاص انچیں وہدے ۽ کہ ہر

کس وتی ہیداں اوژناگ انت۔

☆ بلے دومی کترہ ۽ مے دل ۽ ہے گپ کنت کہ چوو آورنا ہم گیش ۽ وت نہ

ات، بلے پدا ہم آئی ۽ دست پہ جنک ۽ نکسہ ۽ شت!

(2) بکندے ورنا ۽ دل ۽ ہے حیاں اتلگ کہ گتیں مردے ۽ کار ۽ آگ

ثواب انت.....

☆ بلے پگائی ء گشگ نہ بیت کہ بچک مذہبی یے یا ناں ء مستریں گپ ایش
انت کہ آیا بچک مردمانی تھا ثواب ء کنگ ء واہگ ایو کا ہے ورنہ دل ء رُست؟
(3) چو ہم بیت کنت کہ ورنہ دل ء جنینانی عزت کنگ یا مدت کنگ ء جذبہ
بچک۔

☆ بلے ادا اے گپ پادکنیت کہ زاناں اید کہ مردمانی تھا جنینانی عزت کنگ ء
جذبہ نیست ات؟ ایو کا ہے ٹیکس ورنہ دل ء است ات؟
(4) بکندے آزمانک ء آد کہ مردمانی تھا کارسواری ء قربانی ء جذبہ کم ات۔ دگر ء
بلن آزمانک ء بیان کنویں کردار ”من“ ہم یک کرا اوشتا تک ء تماشا چاریت۔
مرو چیکس اشتا ہیں دور ء مئے چاگرد ء اے نفسا نفسی حیرانی ء گے نہ انت۔
پُشیں و ہداں شتریں شتریں مردم ہم ایو کا وتی کار ء کنگ ء رند ء بنت۔ بلے پُشیں مردم
ہم درکنیت کہ وت دزگٹ انت بلے دگر ء گٹ ء کشاد کنگ ء ہم تیار اوشتا تک انت
چو کہ ہے بچک انت!

(5) دگہ سپے اے بیت کنت کہ یک ورنائیں بچکے اینچو کشش کہ یک ورنائیں جنکے
ء تھا گندیت، اید کہ مردمانی تھا نہ گندیت۔ اگن نلسہ جنکے ء بدل ء مردینے ء یا پیرز الے
ء شہار تیں تہ بکندے بچک ء گوں پُشیں حب ء واہگ ء دست مہ گتیں۔

(6) و ہدے جنک پہ گمک ء وتی دست ء نال کنت گرا بچک ء و پتگیں ”ہیر وازم“
(Heroism) پادکنیت آ جنک ء نلسہ شہارگ ء پہ و تا چیلنج یے سر پد بیت ء چیلنج ء دیما
درکنیت۔

چونایا ہم گیشتر مردیناں انچیں جنین دوست تر بنت کہ وڑے ناں وڑے آہانی
محتاج بہ بنت۔ جنک ء نالیں دست، بچک ء دل ء چہ جنک ء (یا اید کہ اوشتا تگیں

مردماں) دیما تر بیگ ءِ و اگے پاد کنت ءِ آ جنک ءِ نلکہ ءِ دست گپت ۔

.....

جنک ءِ کار ءِ آ یگ ءِ توری ہر سبب بہ بیت، اے گپ ظاہر انت کہ آوہد ءِ آ
سبب بچک ءِ دل ءِ انچو پتر تک کہ آئی ءِ وتی نزوری ءِ بے واری شمشنگ ۔
قصہ ءِ اے نلکہ ءِ نہ جہنا ”نلکہ“ ءِ را آزمانکے ءِ دروشم دانگ بلکیں ایشی ءِ تھا
گنج معنائی ہم پیدا انگ ۔

.....

سر ظاہر ءِ اے قصہ کسی نہیں ہپتالے ءِ درمان ءِ گرگ ءِ مہلوک ءِ نیام ءِ
تیلانک ءِ کشاں چیلن ءِ پیش داریت بلے اگن ہیرت بچارے تہ اے جہنا ہپتالے ءِ
بے رد ءِ بندیں جچی یے ءِ قصہ نہ انت بلکیں کلےں دنیا ءِ انسانانی آدینک انت ۔ اے دنیا
ءِ ہم انچوش انت ۔ ہر کس دیما روگ لوئیت ۔ پریشی ءِ ہر جائز ءِ ناجائز یں راہ در گنج
ایت ۔ تیارین کمزوراں پشت چگل دیان ءِ دیما رونت ءِ کم کشادوتی نزوری ءِ تیارینانی
زوراکی ءِ سراز ہر ءِ گمیگ، کنت ءِ نر نڈنت ۔

اے دل رنجیں پشت کپتگیں مردمانی تھا ہے وڑیں ورنہ ہم گون انت کہ آہانی
دست ءِ باز بیت بلے چہوتی قوت ءِ نزاہکار انت ۔ بلے وہدے سٹکے (Stimulus)
آہانی وائیں طاقت ءِ جاہ سرینیت تہ آوتی جند ءِ پجاہ کارنت ءِ سہتکے پیسر ءِ گرانیں کار،
نی پراہاں چچ گران نہ بنت ۔

وائیں طاقت ءِ پادکنوکیں سٹک ءِ شکل ءِ دروشم بے حساب انت ءِ اے
آزمانک ءِ تھا یک جنکے اے کار ءِ کنت ۔ اگن جنک مہ یتکیں، روج شت بلے بچک ءِ
درمان ءِ گرگ وارنہ بوت ۔

بکندے آزمانکار ءِ دگہ یک گپے اے گشگ لوئنگ کہ ہر کامیا میں مرد ءِ پشت

ءجنینے ءدست انت بلے منی خیال ء کے ء کامیابی ء پشت ء ہر وہد ء جنینی دست شوہاز
 کنگ رایت نہ بیت۔ پر چا کہ اصل ء یک مردے ء مزنی ء کامیابی ء پشت ء ہما مردم
 ء جند ء چٹکیں زانت ء چٹکیں عمل بیت۔ اگن کے ء تھا ایشانی کمی بہ بیت، ہج جنینی
 دست آئی ء چست گت نہ کنت۔

پمیشا چرے آزمانک ء تہنا اے معنا ء کشگ کہ مردین ء کامیابی ء پشت ء
 جنین انت، آزمانک ء گنج معنائی ء شاہگانی ء کم کنت۔

اگن ہیرت تر بچارے چرے آزمانک ء اے معنا ء کشگ جوان تر انت کہ
 پخشیں مردم است کہ بازگت کن انت بلے وتانزان انت بلے وہدے کے آہاں سُرین
 ایت گڑا انچیں کار کن انت کہ دومی وانگ بنت اوشت انت!

.....

غنی پرواز ء گیشتر آزمانک گوئڈ انت۔ نکہہ ہم دراج نہ انت۔ البتہ ایشی
 ء تھا لہتے جاہ ء گیشیں گپ ء لہز مان۔ انچو گمان بیت گشے آزمانکار ء لہزانی نیمگا باز
 دلگوشی نہ دانگ۔ مثال ء حبر ء آزمانک ء اولی بہرگ (پیرا گراف) چوش انت:

”شالکوٹ ء نادراہ جاہ ء درمانانی انبار ء دیم ء مہلوک
 ء چٹی ء میڑی ات۔ ہر یکے ء نلکسے گون ات ء پہ درمان ء
 گرگ ء اتلگ ات۔ بلے درمان امبار ء اتنت کہ آئی ء
 دریگ ء دپ ء رسگ کمی ات ء پنچو گمان بوگا ات کہ مرچی
 اود ء رسگ آسان نہ انت۔ چیا کہ مردم پہ رد ء بند نہ اوشتاگ
 اتنت۔ بلکیں پہ بے رد ء بندی ء چ اتنت ء پہ انبار ء دریگ ء
 دپ ء سر بوگا یکے دومی ء تیلانک دیگا اتنت۔ ہر یکے وتی
 پورنیں زور ء چکاسگ ء ات۔ ہر یکے ء جہد ہمیش ات کہ
 زوت چہ زوت ء چہ باز مردم ء پیرا دریگ ء دپ ء بہ

ریت۔ پرے واستا آوتی دست، پاد، گوش ءدپ ءیک چچی ء
کار بندگ ء ات ءچہ وتی کش ءنکور ء مردماں بلکیں دیم ء
مردماں ہم گوزگ ء واہگ دار ات۔ بلے ہر یکے وتی زور،
رپک ء جہد ء کوشستانی پدا دیما روان ات یاشت ء کنزان
ات۔ تیار ترس پہ بے تواری، ڈڈی ء ٹہل ء نازے کم کم ء دیما
روان اتنت ء نزورس سہت پہ سہت پشت ء کنزان
اتنت۔“

نی من برز ء بہرگ ء اے وڑنشتہ کناں کہ چریشی ء آزما نکار ء گپ ہم
حراب مہیت ء گیشیں یا بے پولیں لہز ہم در بیانت۔

”بشالکوٹ ء ہسپتال ء درمانانی امبار ء دیما مہلوک سچ
ات۔ ہر یکے ء نلکسے گون ات ء پہ درمان ء گرگ ء اتلگ
ات۔ بلے درمان امبار ء اتنت کہ آئی ء دریگ ءدپ ء
رسگ امی ات ء چوشیں کپاں پوسی ء اود ء رسگ ارزان نہ
ات۔ مردم بے رد ء بندی اوشتا تگ اتنت ء پہ دریگ ء سر بوگا
یکے دومی ء تیلانک دیگا اتنت۔ ہر یکے ء جہد ہمیش ات کہ آ
دگراں پیسر دریگ ء بہریت۔ پرے واستا آوتی دست ء پاد،
کو پگ ء دلبنداں کار بندگ ء اتنت۔ تیار ترس پہ بے تواری
بلے گوں ڈڈی کم کم ء دیما روان اتنت ء نزورس سہت پہ
سہت پشت ء کنزان اتنت۔“

آزما نکار ء، منی بہرگ ء تھا اے فرق است انت۔
گیشیں لہز یا سطر کشگ بچگ انت بلے گپانی معناء مقصد ہما انت۔

(2) چیزے ناپولیس لبر بدل کنگ پیگ أنت چو کہ نادراہ جاہ عبدل ۽ ہسپتال آرگ پیگ۔ منی حیال ۽ نادراہ جاہ ۽ لبر ہسپتال ۽ وارڈ (Ward) ۽ واستا شر تر انت۔

گوش ۽ لبر ۽ جاگہ ۽ کوپگ ۽ دل بند آرگ پیگ۔ پر چا کہ مردم اشانی گوم ۽ دومی ۽ گور گند جت کنت بلے گوش ۽ گوم ۽ ناں۔ دپ ۽ لبر انگت گہتر ات۔ کہ مردم دومی ۽ گشت کنت کے کنز۔ بلے گوش نہ گور گند جت کنت ناں گپ۔ ایو کا اشکنگ ۽ بنیاد ۽ گوش ۽ راتیلانک دے ۽ کائی ۽ واستا کار بندگ ناوڑ انت۔ ادا دل بند شر تر انت۔

یک جاہے آزمانکار گشیت:

”من ہم وش وش نہ اتاں۔ چہ ڈاکٹر عظیم ۽ نکسے

گپتگ ات ۽ پہ درمان ۽ گرگ ۽ اتلگ اتاں۔“

منی حیال ۽ ادا ڈاکٹر ۽ نام ۽ گرگ لازمی نہ پیگ۔ یکے واستا کہ آزمانک ۽ تہا آئی ۽ کردار چچ نیست۔ اول سراوہدے کہ وانوک ڈاکٹر عظیم ۽ نام ۽ گندیت گڑا ہے امید داریت کہ دیمتر اے بلا ہیں۔ کردے پیش داریت۔ بلے آزمانک ہلیت نیکہ ڈاکٹر ۽ کردار دیماکنیت ۽ ناں آزمانکار پدا آئی ۽ نام ۽ گپت۔

ڈاکٹر ۽ نام ۽ پکار نہ بیگ ۽ دگہ جوازے ایش انت کہ آزمانک ۽ اید گہا ہمیں کردارانی تہا کسی نام دیگ نہ پیگ۔ ناں بچک ۽ ۽ ناں چک ۽۔ نی وہدے دگہ کسی نام گرگ نہ پیگ گڑا تہنا ڈاکٹر ۽ نام ۽ گرگ بے وڑ ۽ بے پکار انت۔

”نکسہ“ ۽ تہا اے لہجے نزوری است انت بلے پدا ہم منی حیال ۽ اے آزمانک ”سانکل“ ۽ بیانیہ آزمانکانی تہا شر ترین انت۔

”بے منزلیں مسافر“!

”بے منزلیں مسافر“ ولبہ غنی پرواز ءِ آزمانکانی دومی کتاب انت۔ اے
بیشٹانک ءِ تہامن اے کتاب ءِ چیزے آزمانکانی سراجمشانکے دیاں ءِ ہے چارگ ءِ جہد
کناں کہ ولبہ پرواز ءِ آزمانک نویسی چہد ءِ دیماشنگ۔

☆.....☆.....☆

جور:

”جور“ ولبہ پرواز ءِ کوہنیں آزمانک یے کہ آئی ءِ 1974 ءِ نوشتہ کنگ۔ اے
یک شاعرے ءِ قصہ انت کہ یک روچے انچیں مینگے ءِ پہ کارے ءِ روت کہ اودا آئی ءِ
کسانی ءِ ونگ۔ آوتی کوہنیں اسکول ءِ ہم چکرے جنت۔ اسکول ءِ نوکیں ہیڈ ماسٹر آئی ءِ
باز عزت دنت حالانکہ دوینیاں چہد ءِ پیش ڈیکت نہ وارنگ شاعر دل ءِ کشیت بلکیں منی
شاعری ءِ دوست بیت بلے رندا ہے گپ دیما کشیت کہ ہیڈ ماسٹر ءِ اصل ءِ چہا ہی ءِ
کارے کشگی انت۔

ہماگپ کہ ولبہ پرواز ءِ آزمانکے جوڑ کنگ لوٹنگ، دلچسپ انت، بلے آزمانک
ءِ چیزے انچیں نزوری ہم گندگ بنت کہ آہاں آزمانک حراب کنگ چوکہ:
(1) وہدے ہیڈ ماسٹر شاعر ءِ گندیت چوش کشیت:

”سک شر کنگ“ ہیڈ ماسٹر ءِ پہ وش تہی وتی سر
چنڈینت ”ماتئی گند ءِ تند ءِ باز واہگ دار بوتگیں۔ اسلیں حبر

ایش انت کہ ماپہ تو سک گئیں۔ شتر انت کہ مرچی دست ء
کپتگ ء۔“

”چریشی ء پد آ کتکے وتی دفتری کار ء باراں دزگٹ
بوت۔ برے گوں کا گد ء فائلاں سر پٹ بوت ء برے گوں
وتی اسکول ء منشی ء اسکولی جیزہ ء جاورانی گپ ء تراناں گیر
بوت، ہمیشا گوں رحمت ء گپ ء رپ ء باز کم وہدے ء
رست۔“

ادا ہیڈ ماسٹر ء وڑ ء پیہم مردم ء حیران کنت۔ یک نیمگے آپہ شاعر ء گندگ ء
”باز واہگ دار“ پتگ ء پرائی ء ”سک گت“ انت بلے دومی نیمگا آئی ء ”باز کم وہد“
دنت ء گیش ء منشی ء فائلاں نہ انت۔ اگن منشی یا فائلاںی گپ چہ رحمت ء اہم تر انت گڑا
بایدیں ہیڈ ماسٹر گوں منشی ء فائلاں ”گیر“ بیگ ء ساری گوں رحمت ء بکشیت کہ:
”بہ بخش اے ضروری کار انت ایساں گیشیناں ء پد اگوں تو دیوان کناں۔“
اگن کا گد ء فائل اچک اہم نہ انت گڑا ہیڈ ماسٹر ء دزگٹ کنگ ء داستا اے
جواز شتر ات کہ:

”ہیڈ ماسٹر ء گوں رحمت ء دنیگہ وتی کار بیان نہ کتگ ات کہ بزم ادب ء
بند ء بست کنوکیں طالبانی ٹولی چہ ہیڈ ماسٹر ء شور ء سلاہ ء گرگ ء اتک ء داں
دمانے ہیڈ ماسٹر گوماہاں دزگٹ بوت“
ایشی ء ابید پد ماں پد چیزے فون ء آ یگ ہم ہیڈ ماسٹر ء دزگٹ کت کنت۔

دیتراروگ ء پیش یک چتے گیشینگ لوٹاں کہ وہدے من گشاں کہ آزمانکار ء
اے گپ چومہ جتیں، چوبہ جتیں تہ چریشی ء منی مراد اے نہ انت کہ ہرچی من گشاں

پرواز صاحب ہر و بڑو ہماوڑ نوشتہ بکنت۔ من اصل ء اے گپ ء جنگ لوٹاں کہ نوشتہ ء
وہد ء قلمکار ء دیما بازیں راہ بنت۔ واقعہ ء پلاٹ ء بازیں رد ء بند بنت۔ بازیں لبر ء
حیال بنت۔ آبا یس ہماہاں گچین بکنت کہ آئی ء گیاں شر تر بیان بکنت۔

(2) دیمتر آاز مانک چوش انت:

”مرچی اولی رند ء آئی ء وتی ہاسی ء مزنی مارت۔

اولی رند ء آئی ء ہلکٹ بوت کہ دنیا چہ شتر یں مردم ء حالیک نہ

انت۔“

اولی رند ء وتا حاص ء مزن مارگ ء مطلب ایش انت کہ اے شاعر (رحمت)
چد ء پیسر کس ء دپی جسے ہم نہ کنگ ء آئی ء دل ء اے گپ ء جاگہ کنگ کہ دنیا ء
دراہیں مردم حراب ء گندک انت۔

بلے دیمتر اشاعر ہے خیال کنت کہ ہیڈ ماسٹر ء لازم پہ من علمی ء ادبی کارے
است، شاعر ء اے یقین ہے چیز ء پیش داریت کہ آچد ء پیسر ہم علم ء ادب ء میدان ء
دگرانی کار ء اتلگ ء اے اولی رند نہ انت کہ آرا چشیں شر فے بخشگ پیگ۔

اگن گپ ہے وڑ انت۔ بزاں چد ء پیسر ہم شاعر مردماں عزت داتگ گڑا
بایدیں آئی ء وتی حاصی ء مزنی ء مارشت پیسرا بہ بیتیں۔ ادا بایدیں آازما نکار ء ”اولی
رند“ ء بدل ء ”مرچی پدا“ بکشتیں چوکہ:

”مرچی پدا آئی ء وتی حاصی ء مزنی ء مارشت بوت ء اے گپ ء سرا

آئی ء ستک محکم تر بوت کہ دنیا چہ شتر یں مردم ء حالیک نہ انت۔“

ایسی ء ابید اے ہم حیرانی ء گپ یے کہ شاعر صاحب ء دیما اے حقیقت اولی
رند ء آشکار بیت انت کہ دنیا چہ شتر یں مردم ء حالیک نہ انت۔ ادا اے بخت دل ء
کنیت کہ آیا اے مرد ء چد ء پیش..... پیدائش ء بگرداں اے عمر ء..... گوں شتر یں

مردماں یہ ڈیکت نہ داتگ۔

دگہ گپے ایش انت کہ شاعرء پر چایقین انت کہ ہیڈ ماسٹرء گوں آہی ء علمی ء ادبی کارے است؟ زاناں آ بیکہ علم ء ادب ء دگہ گچ کار ء نئیت؟

(3) یک جاہے شاعر محکمہ تعلیم ء بارواچو حیا ل کنت:

”انچولبر انکی، علمی ء سیاسی مردم کہ اے محکمہ ء ودی

کنگ ماں دنیا ء دگہ گچ محکمہ ء ودی نہ کنگ۔“

پرواز صاحب کالج ء استاد یے۔ آئی ء وتی محکمہ ء تو سیپ کنگ ء حق است بلے محکمہ تعلیم ء تو سیپ کنگ ء اے انداز چہ منی فہم ء ڈن انت۔ چیا کہ اے گپ ء ہر کس زانت کہ اے دور ء کلئیں و اتند ہیں مردم، قلمکار، سیاسی مردم، سائنسدان وغیرہ محکمہ تعلیم ء پیداوار انت۔ چشیں مردم ء پیدا کنگ ء اگن دگہ جدائیں محکمہ بیتیں گڑا محکمہ تعلیم ء بابت ء پرواز صاحب ء اے گپ ء بنیاد پتگ ات۔

(4) دیمتر اشاعر ہیڈ ماسٹر ء بارواچو حیا ل کنت:

”ہائی اسکولے ء ہیڈ ماسٹر انت، دو ایم۔ اے ءے

کنگ۔ یکے ماں اردو ء۔ دومی ماں انگریزی ء۔ ء ایم ایڈ ءے

ہم کنگ۔ چوشیں مردم ء گوں لبر انک ء یک نہ یک تکے ء

سیادی دارگ یا کم چہ کم ء دوستی دارگ عجیبیں حبرے نہ انت۔“

ادا اے سوال پادکنئیت کہ وہدے شاعر ء ہیڈ ماسٹر یکے دومی ء و استا پٹ دراند

انت گڑا شاعر ء چوں زانت کہ ہیڈ ماسٹر ء چے و تنگ۔

اگن ادا آزمانکار ء ہے گپ چو بہ جنین انت شر تر ات کہ:

”رحمت ء چم ہیڈ ماسٹر ء نیبل ء سرالیریں نام ء تختی ء کپت انت کہ آئی ء

سر انوشہ آت۔ ہیڈ ماسٹر پلانی
 ایم اے اردو۔ ایم اے انگلش۔ ایم ایڈ
 ہیڈ ماسٹر پلاں اسکول
 آئی ع خیال کت کہ انچک وانندیں مردم ع تھا ادب ع دوستی نہ پٹھکیں حبرے
 نہ انت۔“

(5) یک جا ہے آزمانک چوش انت:

”خیالانی اوتاگ ع سدگ ع رند آئی ع وتی منا وتارا پہ
 ہر پٹھیں کار ع تیار کت ع نون ہے انتظار ع بوت کہ باریں کدی
 آوتی حبر ع بنگج کنت۔ چاہ ا تک انت۔ چہر اسی ع ایریتک ع
 فٹھکیں مردماں دیان کت۔“

رحمت ع خیالانی اوتاگ پر چا سست؟ اے باروا آزمانکار بچ نہ کشیت۔ اے
 پیرا گراف ع تھا اگن آزمانکار ع ہے گپ کے پٹھت ع دیم کتین انت گپ ون ج تر پیگ
 ات بزاں اول سرا چہر اسی چاہاں بیاریت ع پیا لہے رحمت ع نیمگا بہ شہاریت ع نی رحمت
 ع خیالانی اوتاگ بہ سدیت گڑا شر تر ات۔

(6) دیمتر ہیڈ ماسٹر چہ شاعر ع جست کنت:

”ولجہ حوالدار ع کا گد ما گد آیکا انت یاناں؟“
 ”کجام ولجہ حوالدار؟“ یہ حیرانی چہرائی ع دپ ع در اتک۔
 ”تئی مستریں برات حوالدار رسول بخش کہ بحرین ع انت“
 ہیڈ ماسٹر ع در آینت:
 ”ہو..... آئی ع کا گد آیکا انت.....“

اصل ءرحمت ءچچ گمان نیست ات کہ آئی ءبرات ءبُست ءکنت۔

اے عجیبیں گپ یے کہ شاعر ءبرات حوالدار ءنام ءمشہور انت بلے و ہدیے کے چرائی ءحوالدار ءبُست ءکنت تہ آنچو حیران بیت کشتے اولی رند ءاے نام ءاشکنگ۔

ادا گن آزمانکار ءہیڈ ماسٹر ءدپ ماں بہ گیشیت ایں گڑا شاعر ءحیرانی ءجواز بیتگ ات چوکہ:

”جمعدار ءکا گد ما گد آیکا انت یا ناں؟“ ہیڈ ماسٹر ءبُست کت۔ ”کجام

جمعدار؟“ آحیران بوت۔

”ناں.....ناں.....جمعدار ناں۔ حوالدار۔ تئی مستریں برات حوالدار

رسول بخش ءگپ ءیاں۔“

(7) آزمانک گوے گپاں کثیت کہ:

”ہے دمان ء کہ تو پیدا ک ات ءے۔ منا چرے

برات ء معلوم بوت کہ تو وجہ حوالدار ءکتریں برات ءے“

ہیڈ ماسٹر ءوتی کش ءفتگیں ورنایے ءنیمگا اشارہ کت ءگشت

”گپ ایش انت کہ منی کتریں برات بحرین ءشتنگ۔

اشکنگ ءتنی و ہدی بے روزگار انت۔ منا پرائی ءتئی برات ء

نام ءتئی یک سفارشی کا گدے پکار انت۔ من کشاں بلکیں تئی

برات ءمدت ء آئی ءنو کری یے بہ رسیت۔ پہل کن وجہ!

من تئی و ہدی تئی نام ءبُست نہ کنگ.....“

ءرحمت ءدپ ءچاہ جور بوت انت!

اداوانوک ءِ دل ءِ ہے کنیت کہ اگن ہیڈما سترءِ چہ مردءِ نام ءِ جست اول سرا
 بہ کتیں یا چہ کش ءِ نشنگیں ورناءِ جست کتیں شرتر نہ ات؟ بلے چونکہ آزمانکار ءِ بیچارگیں
 رحمت ءِ دپ ءِ چاہ جور کنگی بیتگ انت ہمیشا آئی ءِ آزمانک زور ہے وڑ کئی تنگ۔

اے آزمانک ولجہ پرواز ءِ دو براں نوشتہ تنگ۔ یک برے 1974 ءِ
 نذر آباد ءِ، دومی رند ءِ 1978 ءِ کوئٹہ ءِ۔ بلے دو براں نوشتہ بیگ ءِ باوجود اے انچونزور
 انت کہ من ایسی ءِ آزمانکے نہ کشاں۔

کے گشت کنت کہ ”جور“ ولجہ پرواز ءِ کوئٹہ آزمانک یے ہمیشا ایو کا ایسی ءِ
 بنیاد ءِ آئی ءِ آزمانکاری ءِ جہل جنگ نا انصافی یے۔ من گونے گپ ءِ ہم ستاں ہمیشا
 اے ہمیشا تک ءِ تہا من ولجہ ءِ دونوک تریں آزمانک ہم ہوار کنگ۔

مہمانی:

1988 ءِ نوشتہ بیتگیں اے قصہ چوش انت کہ مردے مشکت ءِ دہ سال
 گوازیگ ءِ رند و ہدے لوگ ءِ کنیت داں جن ءِ کوئٹہ چلے آورنگ۔

اے آزمانک ءِ بنکپ ءِ گڈ سر ہر دود لچسپ انت بلے آزمانک چہ کمزوری:

پڑ انت۔ چوکہ:

(1) آزمانک چو شرو بیت:

”سرا مد چہ گل ءِ پاداں چست ات۔ پرچا کہ آئی ءِ چہ مشکت ءِ
 شری ءِ سرا زہتگ ات ءِ ملک ءِ روگا ات۔ آدہ سال ءِ رند ملک
 ءِ روگا ات۔ آئی ءِ واہگ ات کہ آنا گہ ءِ لوگ ءِ بریت تاکہ
 آئی ءِ دو ستیگیں زال چرائی ءِ انا گتیں گندگ ءِ چہ گل ءِ بال بہ

بیت۔ ہمیشا آئی ءوتی روگ ءحال پیرادیم نہ دات۔“

ادا آزمانک ءتہا تضاد اتمک: اگن مردے ءوتی جن ءچک چودوست بہ بنت گڑا آیوکا پہ ”زر ءمال ءروپک“ ءدہ سال ولایتاں نہ جلیت۔ اگن اے مرد ءجن دوست مہ بنتیں یا اگن دوست ات ءے گڑا داں دہ سال ءے روزگار بنتیں یا جیل بنتیں گڑا۔ بچک مدت ءلوگ ءنیاگ ءجوازے بیتگ ات۔ ہمیشا ادا آزمانک نویس ء ”دوستگیں زال“ ءگپ ردانت۔

دگہ گے ایش انت کہ مردوتی آگ ءحال ءپیرادیم نہ دنت کہ جن گل ء بال بہ بیت۔ اے گپ ءمنی سر پر نہ بیت۔ زاناں آگ ءحال ءپیرا بدیے، جن گل نہ بیت؟

(2) سر آمد کہ کراچی ءر سیت تہ:

”شاہی ءپرائی ءمہمانی ءدوپس کشت۔ پدا آئی ءکراچی ءدگہ لہتیں سیاداں ہم آمہمانی کت۔“

اے حیرانی ءگپ یے کہ ہما مرد کہ آئی ءجن ءحیران کنگ ءشوق ءانچو زرتگ ات کہ لوگ ءآگ ءحال ءے ہم نہ دات نی کراچی ءسنو انت ءمہمانی وارت۔ ظاہر انت دراہیں مہمانی یکیں روچ ءورگ نہ بنت آئی ءچیزے روچ لازم لکیت۔ اگن اے مرد ءکاریلہ داتگ ءپیداگ انت گڑا انگت کراچی ءیک ءدور روچ نندگ ءدعوت ورگ ءگنجائش است بلے اگن مرد کار چھٹیاں اتلگ ءانگت لوگ ءروگ ءدیر جنگا انت گڑا چہ شی ءپدا ہے ثابت بیت کہ آئی ءوتی جن بچک دوست نہ بیت کہ آزمانکار کشیت۔

(3) کراچی ء مہمانیانی ورگ ء رند و ہدے آشپ ء نیم ء وتی میتگ ء سر بیت۔
 دان لوگ تہا بند انت۔ آ دروازگ ء جنت بلے کس ءے پچ نہ کنت۔ آخر آ دروازگ ء
 پروشیت ء تہا پتر بیت داں گندیت کہ جن کچنگ ء تنک دینوگ (بلگ) ء گون انت۔

”سرامد ء پھیرانی ء پریشانی گشاد گشاد ء بخت کت۔

”اے پے ایت؟“

فشکیں جنین آدم ء سرآمد شری ء سرا چارت ء پے تون ء بے

ریائی دڑا کینت۔

”اے تئی مہمانی انت۔ پرچا کہ تو وہ سال ء رند چہ ملک ء

پیدا کئے۔“

آزما تک ہمداہلیت۔ ایشی ء گڈ سر پرتجس انت بلے اداوانوک یک گپے ء
 سرا گڑ ء منج بیت کہ اے چونیں بلگ یے کہ کوئیں چکے ء بلگی ء کنگ ء انت بلے کے
 دروازگ ء داں نیم ساعت ء جنت آہنچک ہم نہ کشیت کہ ابا تو کئے یا چو ہم نہ کشیت
 کے ڈن ء ودارکن۔ آہنچ سر بیتگ ء دل شرک نہ انت۔ مرد ء دروازگ پروشنگ ء تہا
 اتلگ، ہلگ انگت گوں ”بے ریائی تون“ جنت۔ آ اے گپ ء پھرت ء ہم نہ انت کہ
 مرد چوشیں و ہداں وتی جن ء پچی ء آرا گشت ہم کنت۔ اے آزما تک بلوچ چا گرد ء
 پو در ء نوشتہ بیتگ بلے ادا بلگ ء وڑ ء پیم گوں آزما تک ء چا گرد ء پ نہ ورنٹ۔

آزما تک ء گڈ سر ء مارا اے اندازہ ہم بوت کہ پرچا سرآمد ء کراچی ء بازیں
 مہمانی یے وارت۔ اصل ء آزما نکار ء دو وڑیں مہمانیانی گپ ء آرگ ء گوں کتہ ء را
 تامدار کنگ لوٹنگ بلے سوب مند نہ بیتگ۔ چیا کہ بلگ انچیں وڑے ء گپ جنت کشتے

کہ آسہی انت کہ سرآمد لہتے روچاں کراچی ء دعوتوں پتنگ۔

بے منزلیں مسافر

”بے منزلیں مسافر“ ہما آزمانک انت کہ کتاب ء نام ہمیشی ء سرا ایر کنگ پتنگ۔ چریشی ء ہمے ظاہر بیت کہ ولجہ پرواز ء ایشی ء را کتاب ء شرتریں یا دوست تریں آزمانک ء درجہ داتنگ۔

اے آزمانک دو مسافرانی قصہ انت کہ شپ ء کپتنگ انت ء سرکاری ریٹ ہاؤس ء سرایش چیر داتنگ۔ چوکیدار آہاں انچیں کوٹی یے دنت کہ ایوکا یک کرسی یے مان ء۔ دوئیں مسافر ہمے کرسی ء سرامٹنت۔ پداچوکیدار آہاں ڈرکنت۔

(1) آزمانک ء بندات ء دوئیں مسافر چوکیدار ء گشت:

”ما مسافریں۔ مارا سک دم برتنگ۔ مارا کنگے دم کنگی انت۔
باریں تو مارا جا گہ دات کئے یا ناں؟“ سیاہ تائبیں زرین ء وتی
ڈنگر پٹیں سر سرینت ء بخت ء پبہ دات ء وت ہم بخت
کت۔

بُرز ء سطرانی تہا دو کمزوری مان (کہ ولجہ پرواز ء گیشتر آزمانکانی تہا گندگ بنت)۔ یکے ایش انت کہ وضاحت حد ء گیش انت ء گپ دراج کش دیگ پتنگ۔
وانوک وت زانت کہ زرین ء چوکیدار ء گپ ء پتو ہم دات ء وت ہم چرائی ء بخت
گت۔ ہمیشا آزمانکار ء ہج ضرورت نہ انت کہ ایشی ء وضاحت ء بکنت۔

دومی نزوری ایش انت کہ مفت ء کردارانی شکل ء صورت بیان کنگ پتنگ
انت۔ چوکے ”سیاہ تائبیں زرین ء ڈنگر پٹیں سر“ یا ”اسپیت کوچگیں رودین ء بکگیں

گردن“۔

کردارانی شکل ء بیان کنگ حراب نہ انت بلے ہما جاہ ء کہ آزمانک ء
فاندگے برسیت۔ بزاں قصہ دیما بروت یاو شتر بہ بیت۔
ولجہ پرواز ء وتی کردارانی شکل نگاری انچو کنگ کہ وانوک ء دلگوش کردارانی ء
گپاں نگلیت ء آہانی شکل ء سراسر اکلیت ء وانوک حیاں کنت کہ زرین ء سیاہیں رنگ ء
ڈنگریں پٹاں یا ہے پیم رودین ء اسپتی ء بلیکلیں گردن ء لازم گوں آزمانک ء سیادی یے
آست۔ بلے داں کہ آزمانک کثیت زرین ء رودین ء شکل ء آزمانک ء نیام ء سیادی
ظاہر نہ بیت۔

دگہ گپے ایش انت کہ ولجہ پرواز انچیں وڑے ء شکل نگاری کنت گشے آئی ء
وتی کردارانی سراز ہر کثیت۔ اگن چہ لشی ء پرواز صاحب ء نیت اش انت کہ وانوک ء
دل ء ہما کردار ء واستا نفرت پاد بیت تہ ایشی ء وڑے پیم شکل ء بیان کنگ نہ انت بلیکلیں
کردار نگاری انت۔ بزاں اے گپ ء مکش کہ شکل ءے چون انت بلیکلیں اے گپ ء
بجن کہ کردے ءے انت۔ ایوکا ڈنگر پٹ ء بلیک گگردن کنگ ء وانوک ء دل ء پرایاں
نفرت چست نہ بیت بلیکلیں اگت ہمدردی پیداگ بیت۔

- (2) یک جاہ زرین چہ چوکیدار ء جست کنت :
”ولجہ اے بگلہ کنگ انت؟“ زرین ء آئی ء پاگ ء نیمگا
چارت ء جست کت۔
”اے سرکاری ریٹ ہاؤس یے“ پاگی میں مرد ء مزین
دروازگ بند کت ء پستہ دات۔

مردم زانت کہ گپ بگلہ (ریٹ ہاؤس) ء بیگا انت۔ بلے آزمانکار ء بے

پائندگیں حرکات نگاری آں گپ ء راریسٹ ہاؤس ء بدل ء مرد ء پاگ ء نیمگا برتگ۔
انچوگمان بیت کشے زرین مرد ء پاگ ء بنگلہ گشگا انت۔ پداچوکیدار ء جواب ء بچار کہ
چتوروش انت۔ کشیت: سرکاری ریسٹ ہاؤس یے! (بیچارگیں پاگ!)

(3) دیمتر ء گپ ءرپ چوش انت:

”تئی کارماں اے ریسٹ ہاؤس ء چے انت؟“ رودین ء آئی
ء ماش گنگلیں ریشانی نیمگا چارت ء جست کت۔

”من اے ریسٹ ہاؤس ء چوکیداراں“ آئی ء دوینانی نیمگا
چارت ء شوک شوک ء پتہ دات۔

”تئی نام کئے انت؟“ رودین ء نرم نرم ء جست کت۔

”منی نام علاؤ الدین انت۔“ آئی ء پتہ بے پروائی پتہ دات ء
گشاد گشاد ء چرہاں جست ء کت۔

آزمانک ء اے بہر ء مفتیں شکل نگاری، حرکات نگاری ء وضاحتاں ابیدرگ
نزوری یے ایش انت کہ چوکیدار برے برے ”شوک شوک“ ء گپ جنت ء برے گوں
”بے پروائی“ ء پداہادمان ء ”گشاد گشاد“ ء جست کنت۔

اگن چوکیدار ء چشمیں جست ء پرس وش نہ بنت گڑا پرچا ”شوک شوک“ ء پتہ
دنت؟ اگن آئی ء اے گپ ءرپ وش بنت گڑا پرچا ”بے پروائی“ ء پتہ دنت۔ مردم
ہے یلکین انت، بنگپ یلکین انت، Situation یلکین انت، وت سراوت کردار ء
”رویہ“ ء بدل کنگ ء جواز چے انت؟ بایدیں آزمانکار ء اے گپ ء حیاں بداشتیں کہ
گپ جنگ ء فطری وڑ ء پیم چے انت۔

(4) دیمتر اچوکیدار گوں دوئیں مسافراں کشیت:

”منا فسوز انت کہ ریٹ ہاؤس ۽ اید گہ کوئیانی کلیت دگہ
چوکیدار یے ۽ گون انت کہ انوں ادا نہ انت۔ ابید چہ منی جند ۽
کسانی کوئی ۽ دگہ بس یک کوئی یے ۽ کلیت منا گون انت۔
تہت ۽ مہت ۽ ہم مان نیست۔ بس یک کرسی یے مان ۽،
بلکیں شاگزارہ کت بکن ۽۔“

ادا آزما نکار نہ کشیت گوں کہ دومی چوکیدار ۽ روگ ۽ وہد ۽ وتی کلیت پر چاے
چوکیدار ۽ نہ دات انت۔ ادا ہے گپ ۽ وضاحت ۽ ضرورت بچگ بلے آزما نکار ۽ نہ
کتگ۔

دگہ گپے ایش انت کہ ادا کرسی ۽ گپ ۽ گوں پدا ہما پاگ ۽ بنگلہ ۽ وڑیں
جاورے اتلگ۔ انچوگمان بیت کشے چوکیدار کشگا انت کہ دوئیں مسافر یکیں کرسی ۽ سرا
”گزارہ“ بکن ات۔ حالانکہ چوکیدار ۽ مراد کرسی نہ انت بلکیں کوئی انت بلے آزما نکار ۽
کردار ۽ دپ ۽ گپ ۽ جند انچو جنائینگ کہ گپ کوئی ۽ بدل ۽ کرسی ۽ سرا اتلگ:

(5) چوکیدار مسافراں ہے کوئی ۽ دنت کہ بیکہ یک کرسی یے ۽ دگہ گچ ۽ مان
نیست۔ پدا ہر دو مسافروت سراوت ہے آڈالیں کرسی ۽ سرا مرگ ۽ لگنت:

”پادا کر مساک کہ مان کائے“ زرین ۽ چرائی ۽ ہم ثرند تریں وڑے ۽ گشت ۽
رودین ۽ چپی دست گپت ۽ ہر ژپ کت۔
”من ۽ یلہ دے۔ بے شرم“ رودین ۽ تیلانک دات ۽ نہ نفرت گشت۔

”ہمانگوبو۔ آڈالیس جون“ زرین ء آ ہتر دست کت ء گشاد گشاد ء وت کرسی
ء سرائشت۔

سوال ایش انت کہ اے دوئیں مرد کہ دمانے پیر تپاک اتنت یک اناگہ
پر چا مڑگ ء لگت انت؟ اگن کوئی ء زڑ ء سہرائی امبارے بتیں گڑا گے ات۔ پہ آڈالیس
کرسی یے ء دو ہمراہیں سنگتانی مڑگ ء سر پر نہ بیت۔

بیچارگیں مسافراں چو ہریگ ء دم بُرتگ۔ وتی ساہ اش ہیلتے پرے ریٹ
ہاؤس ء ریٹنگ بلے ظالمیں آزمانکار انگت ایشاں آرام ء نیلیت چیا کہ آئی ء وانوکانی
دیما اے گپ ہر و بُر و ثابت کنگی انت کہ کرسی (اقتدار) ء لالچ تپاکی ء نیلیت۔

زرین ء رودین بیچارگ جنجالے ء کپتگ انت۔ جنگ نہ زانت بلے چہ
پرواز صاحب ء مجبور انت۔ ہمیشا ”ٹکٹ ٹکٹ“ کہت۔ آہانی جنگ ء دپ جا کہ نہ
زانگ ء ثبوت ایش انت کہ برے آچو مستیں لیٹرہ ء درپنت کہ ”پادا کر مساک کہ مان
کائے!“ ء ہما دمان ء پدا چو لچو یں جنین ء گشت ”ہمانگوبو آڈالیس جون!“ یا کہ ”من ء
یلہ دئے بے شرم!“

چرے جنگی سین ء اے گپ پد ر انت کہ آزمانکار مردم ء میٹریگ ء سست
انت۔ آزاننت کہ کجام زاہ ء بد کجا دپ وارت یا جنینی ء مردینی دپ جا کاں زبان ء فرق
چے بنت۔

(6) وہدے ہر دو مسافر نیم توں بنت۔ چو کیدار کنیت ء گشیت:

”کوئی ء حالیگ کن ات کہ صاحب پیدا کہ انت!“

حیرانیء گپ ایش انت کہ آیا آزمانکارء چوکیدار انچک ہم نہ زانت کہ اے
کوئیء کہ بیکہ کرسی یےء دگرہچ نیست، صاحبء چہ کارء کثیت!؟
بایدیں چوکیدار دومی چوکیدارء در بہ گنج ایت کہ آئیء کلیت گون انت یاد کہ
الکاپیں کوئی یےء تالاء بہ پروشیتء صاحبء بہ نادین ایت۔

اگن اے آزمانک چو بتیں شرتر ات کہ کلیت ہے چوکیدارء گون بتین
انت۔ آئیء دوئیں مسافرانء شتریں کوئی یے بہ داتیںء کوئیء قیمتی چیزے ایر بتیںء
دوئیں مسافر ہمیشیء سرا بہ مڑتین انت گڑامڑگء جوازے بیگ اتء آزمانک پرے
حالء نہ رسنگ ات۔

غنی پرواز کجا اوستاتگ؟

اے گپ راست انت کہ من واجہ پروازء سرا نگدکاری کمء عیب کشی زیادہ
کنگ بلے اگن واجہ عبداللہ جان جمالدینی پرواز صاحبء نزوریوں سرگوز کنانء آرا
بلوچیء چیخوفء ممو پاساں گشت کنت گڑا بایدیں منا ہم اے اجازت دیگ بہ بیت کہ
من آئیء ایوکا عیباں در بگجاں۔

واجہ پروازء آزمانکانی اولی کتاب ”سانکل“ء پدا دومی کتاب ”بے منزلیں
مسافر“ء وانگء رند من ہے دیت کہ آزمانک نویسیء راہء عمرےء سفرء رند ہم غنی
پرواز، ہمودا اوستوک انت کہ وتی اولی گامےء چست کنگ ات۔ لہتے مسافر انچین انت
کہ منزلء سر نہ بنت بلے چما جاہء وتا کشت کہ چودا سفر اشء بنگ کنگ ات، بلے غنی
پرواز ہما ”بے منزلیں مسافر“ انت کہ تچیتء تچیت بلے ہما جاہء انت!

چشمیں آزمائش کی وکالت کئے کت کنت؟

چیز سے مدت پیش روتا کہ ”آساپ“ بے بلوچی بہرے بیزن صبا بے نبشتا کے شنگ
پتک ات کہ آئی بے تبا بیزن بے کشنگ ات کہ اے۔ آر۔ داد بے زبان گران انت بے خیال
پت بے چوٹ انت۔

اے نبشتا تک بے چا پ بیک بے دو سے ہشتنگ بے رنداے۔ آر۔ داد بے پتو ات تک
کہ شگان بے پگان بے پت ات۔ چد بے رندا کہ بازینے بے دو رکت۔ اے ذرچ بے چا پ بے پتگیں
نبشتا نکائی تبا بے لہجہ شریف میر بے نبشتا تک بے دو حساب بے منی دلگوش گوں وت گورکت۔ بے
اے و استا کہ داد بے جذباتی نبشتا تک بے وانگ بے رندا ہما کت کہ منی دل بے انت، شریف میر
بے آچ من بے شتر تریں وڑے بے شک انت۔

دلگوش بیک بے دو می سبب آئی بے نبشتا تک بے اے کت ات کہ:

”چونا بلا ہیں ادیب بے شاعر اے ڈولیس نبشتا نکائی جواب بے نہ دینت چو کہ
بلوچی بے آزمائش پر و فیسرنی پر واز انت۔ ولہجہ بے بازیں آزمائش نکائی بار و انبشتہ کنگ بونگ
بلے ولہجہ بے چند بے چ وڑیں جواب نہ دانگ بے بھیر وتی آزمائش نکائی وکالت نہ سنگ۔“

شریف میر بے کت وتی جاہ بے رندا انت بلے منی خیال بے جواب بے نہ دیگ مزنی
بے نشانی نہ انت۔ مزنی قلدکار جواب دینت بلے آبانی جواب چوشیں نہ بنت کہ
اے۔ آر۔ داد بے تک انت۔ کت پت کت پر و فیسرنی پر واز بے حاموشی بے، تے اے بار و
منی اندازہ ایش انت کہ ولہجہ پر واز اے و استا جواب نہ دنت کہ آئی بے کت جواب بے چند
نہست۔ آئی بے آزمائش انچو کمزور انت کہ آبانی وکالت بے کت نہ کنت۔ وتی کت بے
ثبوت بے من آئی بے نوک تریں آزمائش کے ”کیوت در کجاست؟“ بے مثال بے دیاں کہ اگت

2004ء ماہ تاک بلوچی ء شنگ پیگ۔

”کپوت در کجاست؟“ یک پرامنیں ہلکے ء قصہ انت کہ کپودر ء گار بیگ ء رند جنگ ء بد امنی ء آماج بیت۔

آزمانک ء اولی گپ کہ آئی ء منا داشت، ایشی ء نام ء تھا ”کپوت در“ لبرأت، اے من یہ نہ اشکگ، کپوت اشکگ، کپودر اشکگ، بلے ”کپوت در“ نوکیں چیزے۔ ۹ لبر ء معنای بار و امنی اندازہ ء گمان داں اے حد ء شت کنت کہ:

(1) بگندے کتابت ء ردی یے ء کپوزر ء ناولکوشی ء ”ت“ کیش پیگ۔

(2) بگندے آزمانکار ء پہ زانت ”کپوت در“ نوشتہ کنگ۔ آئی ء نیت اے پیگ کہ اے لبر ء تاریخ ء یا بنداتی شکل ء وانوکانی دیما بیاریت۔ براں اے لبر اول ء کپوت در پیگ کہ رند اسپیگ ء کپودر جوڑ پیگ۔

من کپودر ء تاریخ ء سر پد نیاں بلے اس حق ء دل اے لبر سازی ء ”کپوت در“ پیگ تہ ادا یک گتے بکشاں کہ لبرانی تراشگ ء نمونڈ کنگ زبان ء تھا عیسے نہ انت بلکیں شتری یے۔ ہر زبان ء چشمیں لبر است کہ بنیاد ء دگہ وڑ پیگ انت پد اسستگ ء کستریں شکلے ء اتلگ انت۔ ہندی ء اردو ء ”پنگھٹ“ ساری ء ”پانی گھاٹ“ پیگ۔ انگریزی ء Smog پیرا Smoky Fog پیگ ء بلوچی ء ”مستر“ اول ء ”مزن تر“ پیگ۔

اے وڑیں لبران ء پدا اولی شکل ء نوشتہ کنگ زبان ء خدمت نہ انت بلکیں پدا پشت ء تیلانک دیگ انت۔ مارا ساری ء اے آرداد ء سربتگ کنگ کہ برے سستا ساچ ء ”سستا سراج“ کنت ء برے پابندی ء ”پاد بندی“ کنت، نی پیراں سری ء واجہ پرواز ہم ٹور کپتگ۔

(3) بگندے واجہ پرواز ء نوکیں لبرے جوڑ کنگ۔ اے حساب ء بچارے تہ

”کپوت در“ ءدوامکانی معنا مارا دست کپت کشت۔

یکے ایش انت کہ اے گزدر ءوڑیں لہزیے۔ ”گزر در“ ہما جاگہ ءگشت کہ اودا
گتر ءڈر چک باز انت ءاے سرشون ءما ”کپوت در“ ہما ہند ءجاگہاں گشت کنیں کہ اودا
کپوت سکت باز انت۔

کپوت در ءدومی معنا ہاڈب یا پنجرہ انت کہ آئی ءتہا کپوت دارگ بنت
بزاں کپوتانی لوگ۔ بلے اے دوئیں زور ءزبردستی کشان کنگ ء آور تگیں معنایانی تہا
یکے ہم چوشینے نہ انت کہ واجہ پرواز ءکار ءبیت ء آئی ء آزمانک ء نام ء معنایے
بذنت۔

(4) دگہ امکانی گتے ایش انت کہ آزمانک ء نام اصل ء ”کپوت کجا درشت؟“
پتگ کہ کپوزر ءپہ ردی ”در“ ءلہز کپوت ء کز آور تگ۔

بلے چونکہ آزمانک ءتہا دگہ ہر جاگہ کپودر ءلہز کار مرز پتگ ہمیشا گیشتر امکان
ایش انت کہ اے لہز کپوت در نہ انت بلکیں کپودر انت کہ کاتب ء یا آزمانکار ء پرے
حال ءر سینگ۔

.....

آزمانک ء نام ءر ندنی بیات کے جہلانگی ء ایر کپیں ء جند ءے چاریں۔
اے قصہ کہ علامتی یا تمثیلی رنگ ء پیش کنگ پتگ گوں اے حال ء پتگ بیت کہ
کپودر گار انت۔ آزمانکار کپودر ءگاری ء بارواچواندازہ جنت:-
”چاتے ء کپتگ ء مر تگ۔ کنڈے ء کپتگ ء مر تگ۔ کچکے ء وار تگ۔ پشی
یے ء وار تگ یاد گہ اتے ء ہر جان بوتگ۔“

ادا کنڈ ء گپ بے پول انت۔ کپودر کوریں دلوتے یا مردے نہ انت کہ کنڈاں

کپت۔

دیمتر آزمانکار اے پرامنیں ہلکے جنگ و شدت و پادائیک و قصہاں چوش

کاریت :-

”آ عجیبیں ہلکے ات۔ سنگی کو ہے و بن و ات۔ مردم کم و جانور باز ات و جاناورانی تو کاکیشتر کچک و پشی اتنت و چہ مردم و جاناوراں ابید یک کپودرے ہم است ات۔ درست و ماں و ت و یک و تپاک اتنت۔ ہنچو یک و تپاک کہ ہج مارگ نہ بوت کہ دگہ دگہ سہدار انت۔ بلے یک روچے انا گہا اے یکی و تپاک کی کنت۔ اڑ و گرو و جنگ و چوپ بنا بوت۔ اے نوکیں جاورانی نیون ہمیش ات کہ چہ کوہ و سرانبازیں گاڑو کے آریا بوت و جہل و لیٹ گپت و چہ گاڑو کاں لہمیں کچکاں لگت ات و لہمیں پشیاں۔ ہمیشا کچک و پشی پہ یکے دومی و آگرت اتنت و یکے دومی و سرگاڑو کاں لیٹ دیگ و بہتام اش جت۔“

اے گپانی تہا اولی چیز کہ مردم و گروین ایت ”سنگی کوہ“ انت (اے دگہ ”کپوت درے“ بوت!) من سنگ اشکگ، کوہ اشکگ، بلے سنگی کوہ یہ نہ اشکگ۔ اگس گونے لہز و لہجہ پرواز و مطلب ہما کوہ انت کہ چہ سنگ و جوڑ پیگ تہ اے ز دانت۔ سنگ و کوہ و ”تلار یا تلانگ“ گشت، ”سنگی کوہ“ نہ گشت۔ گوں سنگی کوہ و تراشگ و لہجہ پرواز و وتی کوہ زانتی و زمین زانتی (Geology) و علم پیش دارگ لوٹگ بلے سنگی کوہ گشگ و پدا چمے سنگی کوہ و گاڑو کاں لیٹ دیگ و گپت ثابت کنت کہ آزمانکار کوہانی بار و اچ زانت!

منی خیال و انچو کہ آزمانکار و تلار یا تلانگ زانتگ انچو اے گپت ہم زانتگ

کہ چہ تلاراں گاڑوک چولیٹ نہ گرنٹ کہ آئی ء لیٹ داتگ انت۔ حاک یا شیر ء کوہ
 رچنت ء چر آہاں گاڑوک ء گپز کپنت بلے تلار مبر انت، چوار زانی ء نہ پُ رشنت۔
 چہ گاڑوک لیٹ گرگ ء گپت ء سنگی کوہ ء دگہ معنایے چودل ء کنیت کہ اے
 انجیں کوہے کہ سنگ ء گاڑوک آئی ء کلاٹنگ ء ایر انت کہ پشی ء کچکانی میڑینگ ء و استا
 لیٹ گرنٹ۔

.....

ادا ”یک کپورے“ ء گپ ہم بے وڑ انت۔ کپور یکے پرچا؟ آدگہ کج
 انت؟ اگس دگہ کپور نیست گڑا اے چہ کجا تک؟ ایشی ء نسل چوں است انت؟ اگس آ
 دگہ کپور و لجه پرواز ء پشیاں وارنگ انت گڑا اے گپ ء سراجنگ ساری ء چیانہ بوت؟

.....

ہے پیم اے گپت کہ گاڑوک ایوکا کچک ء پشیاں لگت انت، وانوک ء دل ء
 اے جست ء پادکنت کہ گاڑوک دگراں پرچا نہ لگت انت؟ ہلک ء مردم است، دگہ
 جانور است۔ اے رحمت ایوکا کچک ء پشیاں سراجیاں تک انت؟ اے نہ گشے گاڑوک
 انت، گشے نارگٹ میزائل انت کہ تچکارونت، پشی ء کچکاں لگت!

.....

گاڑوکانی کپگ ء سراجی ء کچکانی جنگ گوں آزمانک ء ہج دپ نہ وارت ء
 زور آرگ بیجگ۔ یک نیمگے آزمانکار آہانی تپاکی ء تویسپ ء انت ء پدادمان ء وت سرا
 وت آہاں میڑینیت۔ آ کہ تپاک انت وت سراوت نہ مڑنت۔ بے جواز ء ہما مڑنت کہ
 ساری ء زہر انت۔ گاڑوکانی سراجی ء کچکانی جنگ ثابت کنت کہ آ جنگ ء و استا
 ساری ء تیار بیجگ ء جنگ انت ء آزمانکار ء اے گپ رد انت کہ آشیر ء شکر انت۔ دگہ
 گتے ایش انت کہ اے کچک ء پشی زانا کور انت، نہ گندنت کہ گاڑوک چہ کوہ ء جہلا د بیت

انت؟ ایشانی عقل - بچک ہم کار نہ کنت کہ اے بلا ہیں گاڑوک کچک ء پشیا نی دست ء لیٹ دیگ نہ بنت؟ اکس اے پشیں کور میم انت گڑا - بچک سال ء مدت ء چوں تپاک انت؟ ایشاں بایدریں اولی روج ء کشت ء کشار کتیں۔

پہ جنگ ء پاد کنگ ء گاڑوک لیٹ دیگ ء بدل ء اکس آزمانکار ء ہے کپودر پشی یے ء دست ء ورائینتیں (اکس پرواز ء کپودر ء کٹشک دل ء نہ ات گڑازدگ کنائینتیں) ء کچکاں پہ بیر ء گرگ ء پشی بہ جتین انت گڑانگت پہ جنگ ء کموباز جواز پتگ ات۔

دیتر آزمانکار آہانی دپ جاک ء چوبیان کنت :-

”ماشری ء سرازانیں کہ گاڑوک شاپشیاں لیٹ داگ انت۔“ تیاریں

کچک ء چانگ ات ء گوں لہتیں پشیاں درائینت۔

”شما کچک وتی کتگیں کار ء بہتام ء مئے سر ء جنئے؟“ ڈلگیں پشی یے ء

میاؤں میاؤں کت ء کچک ء پتہ دات۔“

اے گپانی تھا، ”شما پشی“ ء ”شما کچک“ ء لہز بدول انت۔ گپت زاہر انت۔

وانوک وت زان انت کہ کئے ء کئے گپت ء انت۔ ادا ”شما“ ء لہز بس انت۔

ہے پیم ”وتی کتگیں کار ء بہتام ء مئے سر اجنئے“ رد انت۔ اے باید انت چو

بہ بیت کہ وتی کتگیناں مئے سرالڈئے۔

ایشی ء ابید کچک ء چانگک ء پشی ء ماؤ ء گپت زیادہی انت۔ چیا کہ آزمانکار

اے کرداراں علامتی انداز ء پیش کنگا انت پیشا آہانی چانگک ء ماؤ ء نام ء گرگ ء

ضرورت نہ انت۔

دیتر ۽ جنگلی سین چوش اُنت :-
 ”ما شمارا پیش داریں“
 ”ما ہم شمارا پیش داریں“
 ”شمارا چے پیش دارا ات؟“
 ”ہما کہ شمارا پیش دارا ات؟“
 ”وتی قد ۽ ہجہ بیارا ات“
 ”شما ہم وتی قد ۽ ہجہ بیارا ات۔“

انچو گمان بیت گشے و لہہ پرواز ۽ کس جا ک ۽ مڑ ۽ نہ دیتگ۔ اے گپانی تہا
 آجوش ۽ گرمی مان نیست کہ جنگ ۽ و ہد ۽ بیت۔ کردار مشینی انداز ۽ آزما نکار ۽ دپ ۽
 داتگیں گپاں کشگا اُنت۔
 نہ گشے جنگے گشے قوالی یے!

چرے قوالی ۽ رند جنگ چونج بیت :-

”تیاریں کچک ۽ آدگہ کچکانی نیمگا اشارہ کت ۽ گوں آئی ۽ اشارہ ۽ ہمائی
 ۽ ر ہر بری ۽، اودا ساڈی میں ڈر ہیں کچکاں اودا ساڈی ہیں ڈر ہیں پشیانی
 سرا اُرش کت۔“

ادا آزما نکار ۽ مفت ۽ حبر ڈراج کنگ۔ اگس آئی ۽ چو بگشتیں بس ات کہ:
 ”آئی ۽ حکم ۽ سرا کچکاں پشیانی سرا اُرش کت۔“
 بے پکار ۽ تفصیل ۽ بیان کنگ و لہہ پرواز ۽ گیشتر آزما نکاں مان اُنت۔

پرواز صاحب جہد کنت کہ آئی ء گپت ہر حساب ء سرجم بہ بیت۔ گپت ء تہج تک ء
 پہنات پشت مہ کپیت، بلے آکچ ء کساس ء نزانت۔ ہمیشا حد ء گیش وضاحت کنت۔
 تکرار کنت ء گپت ء تام ء بارت۔

وہ دے جنگ مردمانی دست ء صلاح نہ بیت گڑا بقول آزمانکار یک سر پدیں
 مردے چو حیا ل کنت کہ:

”چہ کچک ء پشیانی اڑ ء گرد ء جنگ ء چوپاں کیشتر تاوان مارا مردماں
 رسگا انت۔ کچک ء ہشی و جاناور انت، بد ء نیکے نزان انت۔ ہمیشا مارا
 مردماں پہ امن ء ایمنی ء برجاہی ء حاترا چیزے نہ چیزے کنگ اوئیت۔“

ادا دو گپت پادکنیت کہ آزمانکار ء آہانی جواب نہ دانگ۔ یکے اے کہ
 کچک ء پشیانی جنگ مردماں چوڑا تاوان دات کنت؟ کچک ء ہشی ہر روج مڑنت بلے
 من یک روچے ہشیں مردے نہ دیتگ کہ پرے گپت ء پریشان بہ بیت۔ ایشی ء جنلی
 حالتے بہ کشیت ء وتی روزگار ء ایشانی سرا بہ بارت۔ آخر اے مردم چیا چو پریشان انت؟
 بزیرنت لٹے، چوپان بکن انت ہے کچک ء پشیاں! بس گپت ہلاس!

دومی گپت ایش انت کہ اگس کچک ء ہشی بقول آزمانکار ”بد ء نیک“ نہ زانت
 گڑا۔ کچک سال ء مدت ء چوں تپاک اتنت؟ آزمانکاروت کشیت کہ اے چد ء پیش
 بہ نہ مڑتگ انت۔ انچو یک پتگ انت کہ کس ء نہ کشتگ کہ ”دگہ دگہ سہدار انت“ اے
 آہانی اولی جنگ انت۔ اے چہ انساناں ہم تپاک تر پتگ انت۔ اے وڑ تپاک بیگ ء
 مطلب ہمیش انت کہ آہاں عقل مان ء آزمانکار ء اے گپت رد انت کہ آبد ء نیک نزان
 انت۔

اگس ما فرض بکنیں کہ اے جانوراں ساری ء عقل مان بیتگ۔ ہمیشا تپاک
بیتگ انت۔ پداوہدے آہانی عقل ء کرتگت گڑاگاڑوکانی سرامڑگ ء لکت انت گڑا
اے سوال پادکنیت کہ آہانی عقل ء چوں کرتگت؟

چونکہ آزمانکار ء اے بارواہج جواز پیش نہ کتگ۔ ہمیشا اے سوال ء جواب منی
کڑاایش انت کہ واجہ پرواز ء مرضی انت، ہرچی لوہیت کنت۔
ایوکا اے آزمانک ناں واجہ پرواز ء ہر آزمانک ء کردارانی حال ہمیش انت۔
زمزمل اش گت ء انت۔ واجہ پرواز ء گران کتگ انت ہر نیمگا لوہیت، بارت اش۔
اے حساب ء بچارے کردارانی معاملہ ء غنی پرواز ظالم یے۔

پہ جنگ ء تو سگ ء ہے سرپدتریں مردم سوج دنت کہ کپودر درگیجگ ء
آرگ لوہیت۔

اے چپورت کہ آزمانکار آئی ء سرپدتریں مردم گشیت، ا-تچک ہم نزانت کہ آ
کچک ء ہشی کہ ہزار مردمانی دست ء صلاح نہ بنت، یک آڈالیں کپودرے دست ء
چوں صلاح بنت؟ کپودر باریں صلاح کنت، نہ کنت، ایشی ء جند ء ہشی یے وارت!
ءدگہ گتے اش انت کہ کپودر ء چہ کار انت گوں ایشانی جنگ ء؟ کپودر زانا ملک
ء فوج ء پولوس انت؟ یا قاضی ء حج انت؟ کپودر ء چلتی! جہدم بہ مژنت!

وہدے سرپدیں مرد کپودر ء آرگ ء گپت ء جنت گڑاپتو چوش رسیت۔
”ما پرے کار ء تی ہمراہیں“۔ یک ہمراہے ء درآینت؟

”یک ہمراہے“ ء گپت ء چہ انچوگمان بیت گشے آدگرانی دل ء نہ انت۔

بایدیں ادا ڈرہ بکش انت کہ ہو ماگو نیس یا نا کام ءسراں بہ سُرین انت۔

خیر مردم کپودر ءشوہاز ءدر کاہنت ء ”ڈر چک پہ ڈر چک“ چاران بنت۔
 کپودر ءرا ”ڈر چک پہ ڈر چک“ چارگ ءتہا منخت ءہیدر پچی است بلے سخ
 (Common sense) نیست۔ کپودر زانا جھیں روج ء یکیں ڈر چک ءسرا
 تندیت ءچاریت کہ مردم کدی کاہنت؟ آمر گے۔ بکند ءے بال ءے کت، دگہ جا ہے
 حُت ءنشت۔ بکند ءے ڈر چک ءبدل ءبانه ءئین ءسرا نشت۔ ایشی ءابید اے گپ ء
 ضمانت ءآزما نکار چون دنت کہ ہما ڈر چک کہ یک برے چارگ بوت، کپودر پدا آ
 ڈر چک ءسرا نہ تندیت؟

بلے زانتکارانی ٹولی اے گپانی فکر ء نہ انت۔ بس ڈر چک پہ ڈر چک چاران
 انت۔

نہ کھئے کپودر ءشوہاز ء انت کھئے بینگ ءگرگ ءتر ان انت!

.....
 گڈسرا مردم کپودر ءدر گچ انت کہ تگک۔ یکے کشیت۔
 ”بلکیں کچک ءپھیانی اڑ ءکو ءجنگ ءچوپانی تر ندیس بر مش ءتوارانی
 سب ءتگک۔“

نی لب انت! اے کپودر کہ جنگ ءحال ءگتگ، تگک، جنگ ءصلاح
 ءچون کنت؟

ءدگہ چتے ایش انت کہ چشیں بے دیس مرگ ءشوہاز ءاے مردماں وتارا چیا
 جنجال تگک؟ اے کپودر پر اہاں چہز ہم جنت۔

ادا ”ترندیں بزمش“ ء گپ ہم ردانت چیا کہ بزمش سبکس تو اء گشت،
ترندین ء ناں۔ اے انچیں گتے چوکہ ”گر میں برف“۔

پدا یکے بڈ ء کیتلی ء زیریت ء کپور ء آپ جنت۔

منی حیا ل ء کیتلی ء مردم دست ء کنت۔ کس آئی ء بڈ ء نہ کنت ء نہ تریت۔
ادا کس آزمانکار ء اے مرد ء را کیتلی ء بدل ء مشکے، کلنگے یا چا گلے بڈ ء داتیں گپ وج تر
بیگ ات۔

گڈ سرا آزمانک گوں اے گپ ء کثیت کہ
”کپور ء انگت بودن کنگ ات بلے مردم چر آئی ء بود کنگ ء نامیت نہ
انت۔“

اے حیرانی ء گتے کہ مرد ماں وس کنگ کپور بودن کنت بلے آزمانکار وت سرا
وت پرامید انت کہ کپور بودن کنت۔ منی حیا ل ء ادا آزمانکار ء پ زانت ہے جھد کنگ کہ
قصہ ء گڈ سرا پرامید بہ بیت دانکہ کس آرا ”قنوطی“ ء ”نامیدیں“ قلمکارے مہ کشیت۔
پرامیدی شتریں گتے۔ بلے آزمانک ء ضرورت ہم چارگ لوئنت۔ اگس
آزمانک نامیدی ء نیمگاروان انت گڑا بلے روت۔ آرا زورتا ب دیگ ء بے بنیں
امیدے ء ڈمبل ء بندگ ء ہج ضرورت نہ انت۔ نامیدی عیبی گتے نہ انت۔ پرامیدی
ء وڑا اے ہم انسانی مارشتے۔ ہمیشا ایشی ء ظاہر کنگ ء میار کنگ نہ لوئنت۔ لازم نہ انت
کہ مردم ہر وہد ء پرامید بہ بیت یا قلمکار دائم ء پرامیدی ء تبلیغ ء بکنت۔

اے آزمانک وتی من ء علامتی رنگ ء انت ایشی ء تھا کپور، مردم، کچک،
پشی ء گاڑوک وغیرہ، ڈرہ علامت ء حساب ء آرگ پیگ انت، بگندے گاڑوکانی
کپگ ء گپت ء آزمانکار 11 ستمبر ء ورلڈ ٹریڈ سینٹر ء سرائیٹنگس اُرش ء ہم گرنج کنگ انت ء
کچک ء پشیانی جنگ ء چہ آئی ء مراد امریکہ، القاعدہ، عراق ء افغانستان انت۔

بلے یک گتے مارا چہ اے وڑیں نتیجہ گیری ء داریت۔ آیش انت کہ 11 ستمبر
ء حبر ء پیش دنیا پرامن نہ پیگ۔ بلے آزمانک ء تھا گاڑوکانی کپگ ء پیش ہلک پرامن
پیگ۔ ہمیشا اے آزمانک امریکہ ء القاعدہ ء جنگ ء بجزگاں گوں دپ نہ وارت۔

چہ کپور ء پشی ء کچکاں آزمانکار ء مراد چہ انت۔ ایشی ء آوت بزانت۔
البتہ اے گپ ء من سدکاں کہ اے آزمانک ستر زور بہ جنت علامتی یا تمثیلی درجہ ء رست
نہ کنت۔ ایشی ء یک سو بے ہے کمزوری انت کہ آہانی سرامن گپت جت۔ دومی ء
بگندے مستریں سبب ایش انت کہ آزمانک ء مستریں علامت کپور ء جنرد انت!
آزمانکار ء کپور امن ء نشان ء بستار ء پیش کنگ بلے منی اشکنگ ء امن ء
عالمی نشان کپور (Pigeon) نہ انت بلکیں کپوت (Dove) انت۔ چونایا بنیاد ء
امن ء نشان کپوت ہم نہ انت بلکیں زیتون ء ٹال (Olive Branch) انت کہ
کپوت ء دپ ء انت۔ ہے ٹال ء برکت ء کپوت ہم امن ء نشان جوڑ پیگ۔

آزمانکار ء تخلص پرواز انت کہ ایشی ء معنا بال کنگ انت۔ اے سیادی ء
بایدیں ولجہ پرواز ء وتی دنگ ء اے دوئیں مشہوریں بالی مرگانی فرق بزانتیں!

پشی ء پیر کو

دنیا ء زباناں شُد ء سرا بے حسابیں آزمانک بشتہ کنگ پیگ ء منیر بادینی ء
آزمانک پشی ء پیر کو اے بارو ابشتہ پتگیں شتریں آزمانکاں چہ یک یے۔

اے کسہ چوش انت کہ جن ء مردے لوگ ء نشگ ء شام کنگا انت کہ پشی یے
کیت، چانو ء واستہ ماؤ ماؤ کنت بلے گلینگ بیت۔ ایند کہ شپ ء پشی پدا کیت بلے
انگت ء بے چانو ء روت۔ چیزے روج ء داں انچوش بیت۔ آخر مرد ء جن پشی ء چانو
دینت۔ چد ء زند پشی ہیلدار بیت ء ہم روج کیت۔ یک شپے پشی دیر کنت ء آئی ء چانو
ء بہر پنڈوکے ء (پیر کو) ء ریت۔ گوں پنڈوک ء پشت کنگ ء پشی کیت پہ شُد ماؤ ماؤ
کنت۔ دم بارت ء روت ء پدلہ نیت!

اے آزمانک ء تہا پشی ء پیر کو (پنڈوک) اہم تریں کردار انت۔ دوئیں
گوئنگ انت ء شُد ء یکیں درجہ ء..... پنڈوکی ء درجہ ء ریتگ انت۔ یک انسان یے ء
یک حیوانے، بلے شُد ء آہانی اے فرق گار کنگ۔ نی ہر دکانی لوٹ یک انت:
”دپارے ورگ“۔

یک وڑے بچارے اے شد ء انصاف انت کہ انسان ء حیوان ء یک کنت۔ دومی وڑا بچارے اے شد ء ظلم انت کہ انسان ء ”اشرف المخلوقاتی“ ء پیچ گپت۔

برے برے شد گونگاں یک ء دومی ء حق ء جنگ پر مائیت۔ اے آزمانک ء تہا پشی ء پیر کو ہم یک ء دومی ء حق ء جفت۔ آزمانک ء شروع ماگندیں کہ یک پشی یے چہ انسانے ء لوگ ء وتی لاپ ء سیر کنت۔ بلے ہے وہد ء ہے شہر ء تہا باریں چچک مردم گونگ انت۔ ادا پشی ء سیر لاپی یک گونگیں مردے ء حق جنی انت۔ رند تر ء کہ پشی ء چانو ء پنڈوک بارت اے پشی ء حق جنی انت۔

اے حق وری ء ذمہ وار کئے انت؟ پشی؟ پیر کو؟ یا لوگ ء مردم؟ ہیرت بچارے چریشاں کس میار یک نہ انت۔ میار شد میگ انت۔ بلے چونکہ شد جسم ء ضرورت یے ہمیشا آہم بے میار انت۔

وہدے یک ضرورت یے ء پورا کنگ ء یا چیزے ء دست ء آرگ ء خیال یا ارادہ دل ء چست بیت آمفاد (نپ ء کٹ) ء شکل ء گپت۔ ہمیشا یک ء دومی ء حق جنی ء اصل میار کنیت ء جند ء ضرورت ء مفاد ء سر اوشتیت۔

مفاد چہ جند ء ذات ء شروع بیت۔ ہر کس اول سراپہ وت خیال کنت۔ پداپہ وتی لوگ ء مردم ء مستکناں۔ چد ء پدپہ وتی ہم قوم ء ہم جنس آں۔ ماگندیں کہ آزمانک ء تہا جن ء مرد اول سراوتی کون ء پر وشت، نی پشی ء چانو دینت۔ چونہ کنت کہ ورگاں پشی ء پنڈوکاں بدے انت ء وت شد ء چنگ بہ بنت۔ آ باز ورگ ہم جوڑکت نہ کنت چیا کہ آباڈو ء لوگے ء شکلیں غریبیں مردم انت۔

ادا پدا انسانی مفاد ء گپ کنیت کہ لوگ ء مردم ورگاں چست کنت پنڈوکے ء دینت ء پشی ء پیچ نہ مائیت۔ آہاں وتی وڑیں انسانے ء گونگ بیگ چہ یک پشی یے ء

گوٹنگ بیگ ء گیشتر توریت:

”یک گوٹنگیں بنی آدمے ء نان دیگ ء وخت ء منایات نہ ات کہ یک

ساہدارے ہم کنیت۔“

بلے لازم نہ انت کہ ہر وہد ء انسانی مفاد ویماتر بہ بیت۔ بلوچستان ء نشنگیں

شوانگے ء امریکہ ء صدر ء موت ء گیش وتی لوگ ء دپ ء بستگیں پے ء مرگ توریت۔

ایشی ء سوب پدانپ ء کٹ ء مفاد انت۔ مفاد مئے ہر فیصلہ، ہر خیال ء سراسر اثر دور

دینت۔

برے برے مفاد جدا بنت یاوت ماں و ت ء نہ ٹہنت۔ ماگندیں کہ آزما نک ء

تہا پشی ء پیر کو دوئیں یکیں نان ء چند ء امیت وارانٹ۔

مفاد ء خیال داری پشی ء پیر کو ء ابید آہانی چانو دیوک ء تہا ہم گندگ بیت۔

پشی ء چانو دیگ ء پشت ء آئی ء ظاہری رحمہ لی ء ابید اے فائدہ ہم است انت کہ:

”اگاں پشی لاؤ بوت تو مشکانی خیر نہ مانیت“

ء پنڈوک ء رانان دیگ ہم بے مفاد نہ انت۔ لوگ واہند پیر کو ء پنڈگ دیگ

ء تہا چے نپ گندیت؟ ایشی ء جواب دو نیمگ ء شت کنت۔

اگس لوگواجہ دینداریں مردے گڑا اے کار ء نیکی یے زانت ء کنت۔ نیکی ء

مژ ثواب انت۔ ثواب چہ دوزہ ء رکینیت ء جنت ء بارت۔ اے پیم اے نیکی ء پشت ء

بنیادی مفاد جنت ء لالچ ء دوزہ ء ترس انت۔

اگس اے مرد دین دارے نہ انت تہ پدا ہم آئی ء اے عمل بے مفاد نہ انت

بگندے آپہ مردم گری پنڈوک ء دستے شہارگا انت۔ اگس آاے پیر مرد ء پنڈگ مہ

دنت گڑا بگندے دل ء و تاملامت کنت۔ پمیشا چے ذہنی بے آرامی ء رگگ ء حاترایا

دل ء سکون (Peace of mind) ء و استا آپیر کو ء پنڈگ دنت ء اے پیم دل ء

آرام ۽ سکون مفاد ۽ دروشم ۽ گپت ۔

انسان ۽ هرڪار ۽ پشت ۽ مادي يا غير مادي نپ است ۔ بازو ۽ مرد و ت هم
 زانت ڪه من اے ڪار پر چاڪت، بلے هيرت بچارے مفادے درابيت ۔
 آزمانک ۽ گز سراسشي ۽ زهر کنگ ۽ پدانيا هگ، ڪه ۽ دگه پهنا تے
 پشداريت ۔ گشت ڪه گلگ گيشتر گون وتيرگاں بيت ۔ پشي ۽ زهر کنگ هم هے حيال ۽
 پشداريت ۔ پيسرا ڪه پشي اے لوگ ۽ پجاروڪ نہ ات چانو ۽ نہ رسگ ۽ زهرے نہ
 ڪت بلے پجاروڪ بيگ ۽ رندوهدے چانوے نہ رست تہ زهرے ڪت ۽ نشت ۔ ني
 پشي ۽ اے لوگ وتي ڪنگ ات ۔ پميشاوتا گلگ کنگ ۽ حقدارے زانت ۽ زهر کنگ ۽
 شڪل ۽ وتي گلگ ۽ زاهر ڪت ۔

گلگ کنگ ۽ سوب اش انت ڪه هر ڪي ڪه دو ميگاں حاص ڪه پجاروڪاں
 چيزے اميت داريت ۔ ايشي ۽ Role Expectation گشت ۔ وهدے اميت
 به پرشت، اميت داروڪ دل پرش بيت ۽ وتا گلگ کنگ ۽ حقدار زانت ۽ انچوڪه
 آزمانک ۽ تها پيش دارگ بيتگ تهننا انسان ناں بلکيس حيوان هم Role
 Expectation دارنت ۔

هے لوگ ۽ ڪه پشي چانوگرگ ۽ ڪنيت ۔ اے لوگ ۽ بس دو مرد ۽ جن انت ۔
 چڪ نيست ۔ بکندے آهاں چڪ ۽ جند نہ بيتگ يا بکندے چڪ اش مزن انت ۽ وتي
 لوگ ۽ جاگهان انت (ڪه آزمانک ۽ زانگ نہ بيت) اڪس لوگ ۽ چڪ ۽ چپتل مه بيت
 لوگ ڪشے ويران بيت ۽ مرد ۽ جن بيتگ بنت ۔ ايشي ۽ نفسيات ۽ زبان ۽ Empty
 Nest Syndrome گشت ۔ اگاں بے چلي ۽ مارشت دل ۽ جاگه بکنت مردم
 داشتمکيس جناوراں ياليبو ۽ دتکاں يا دگراني چکاں دوست داريت ۔ آزمانک ۽ پشي
 وهدے لوگ ۽ هيلدار بيت گز ا هے مرد ۽ جن ۽ هم دوست بيت :

”نوں مئے چندء آئی ء اہتینگ ء انتظار ات“

ء آشپ ء کہ پشی ء وند ء پنڈوک بارت ء آچہ شد ء ماؤ ماؤ کنت تہ مرد ء جن

سک بے وار بنت:

”ماشر مندگ اتن کہ انشی آرانان نہ رست۔ ہمیشا ماشہ وتی

نان ورگ ء کوئی ء دوئی کوئی ء شتن۔“

پشی ء راچو دوست دارگ ء پشت ء دو مفاد انت۔ یکے ہما Empty

Nest Syndrome ء گپ انت۔ بزاں پشی آہانی بے چکی ء اہتکی ء کم کنت ء

آہاں گیروشگ کنت۔ دوئی فائدہ ایش انت کہ پشی لوگ ء مشکاں گپت۔

وہدے پشی پدائیت تہ اے نلیگ و بنت، آئی ء ودار ء ہم کنت بلے پدا:

”پشی ء درک نہ بوت کہ تو مرت ئے کہ زندگ بوت ئے!!!!“

اے گپ ء تہا یک نیمگے گوں پشی ء ہمدردی است بلے دوئی نیمگا بے پرواہی

ہم است۔ آہاں پشی ء روگ تو رنگ بلے سک باز پریشان نہ انت چیا کہ گیروشگی ء دل

وشی ء دگر راہ ء در است ء مشکاں چہ رنگ ء ہم ء پدا پشی دگر باز انت۔ اکس دنیا ء تہا

پشی ہے یکمین بیتیں تہ آہاں وتی گریبی جاگہ ء پشی ء استاد گہ نان پتنگ ات یا پشی ء

شوہاز ء لوگ پہ لوگ بیتگ انت۔

اے آزمانک ء شری ء بنیاد اے نہ انت کہ اے شد ء وڑیں بلائیں چا گردی

جیڑ ہے ء بابت ء انت یا ایشی ء تہا انسان ء حیوان ء نفسیات ء چیزے تک ء پہنات

پشد ارگ بیتگ۔ بلکیں ایشی ء شری ء بنیاد اش انت کہ آزمانکار ء یک گونڈیں گے

زرنگ ء چر آئی ء مز میں آزمانکے درکنگ۔

لفافہ

لفافہ منیر بادیعی ء قصہ یے کہ دسمبر 1993 ء مہتاک بلوچی ء شنک پیٹگ۔
 لفافہ ٹوٹیس قصہ یے۔ یک دیے بیت۔ ایشی ء کردار ہم یک یے ء نیشنتکار ء وتی جند
 انت کہ الماری ء دیم اوشتاٹگ ء کتاباں پٹگا انت۔ بلے فیصلہ کت نہ کنت کہ کجامی ء
 یواناں۔ پٹگ ء وهد ء چہ کتا بے ء لفافہ در کئیت۔ گوں لفافہ ء گندگ ء آئی ء دل ء ہے
 ہلن پخت بیت کہ سگتے ء کا گدے نوشتہ بکناں، بلے کئے ء؟ گوں درستاں فون ء سراگپ
 بیت۔ کے خیال کنت ء آخر یک کوہنیں سگتے ء نام ء کا گدے جنت بلے لفافہ ء بند کنگ
 ء وهد ء گندیت کہ لفافہ ء سراہیت پیسہ ء ٹکٹے لکگ ء نی ٹکٹ ء قیمت کلدارے پیٹگ:

”من حیران بوتن کہ تنی وهدی من پیست پیسہ ء لفافہ ء

سراکا گد نوشتہ کنگاؤں۔ وهدیکہ دنیا باز دیم ء شت ات۔

من سلمان ء کا گد ء درگت۔ کا گد ء درت ء لفافہ ء

پدی رسالگ ء تہا بند گرت۔ رسالگ ء الماری ء تہا ایر

گرت۔ درائیں کتاب کوہن بوتہ تنت۔ من ء آہانی ایچ

چیزے یات نہ ات۔ گواچی زمانہ بدل بوتہ اول وار منا

احساس بوت کہ من ہم بلکیں کوہن بوگا اول.....“

اے قصہ حمد اکنیت۔ ادا اگن آزما نکار ء لفافہ ء سرا دگہ ہشتاد پیسہ ء ٹکٹے

بجٹس ء کا گدراہ داتیں تہ اے آزمانکے نہ پتگ ات بلیس سیریں مردے ء بھلی ء
مثالے پتگ ات یا ہے اخلاقی درس ء شوندار پتگ ات کہ بایدیں ما چیزاں زوال بیگ
ء مٹیلیں۔

بلے آچوش نہ کنت۔ آکا گد ء دڑیت ء لفافہ ء پدا الماری ء ایر کنت ء انجیں
حیالے ء کپیت کہ آئی ء اے کسانیں گپ ء راجوانیں آزمانکے جوڑ کتگ۔
ظاہر ء اے قصہ حمد اکثیت بلے شتری ء پچارے ایشی ء مقصد یا کلوہ حمد انج
بیت۔ اے آزمانک ء ہلینگ ء رندوانوک پیر بیگ ء خیال ء کپیت۔

کوہن یا پیر بیگ ء مارشت منیر بادینی ء دگہ آزمانکے ”کوہ مردار ء دوری“ ء تھا
پد راتریں رنگے ء است انت۔ اے دوئیں آزمانکانی تھا پیری ء مارشت ظاہر ء قلمکار ء
جندیگ انت بلے چونکہ ہر یکے پیر بیت ہمیشا اے مارشت ء آدینک ء ہر یکے وتادیت
کنت۔

چہ پیری ء مردم پرے داستاثر سنت چیا کہ پیری مرگ ء پیش روا انت۔ انسان
ء اصل ترس پیری نہ انت، مرگ انت۔

انسان چہ نیستی ء کثیت ہستی ء۔ ء پدا آرا لازم نیستی ء نیمگاروگی انت۔ یک
نیمگے زند ء کشش انت ء دومی نیمگار مرگ ء ترس۔ ء نیام ء انسان انت۔ زند ء کشش
ڈولدار انت بلے زورے مان نیست۔ مرگ ترسناک انت بلے زور مند انت۔ بے
وسیں انسان زند ء نیمگار زور جنت بلے کم کم ء مرگ ء نیمگار کنزان انت۔

اے ایو کا انسان ء غم نہ انت کائنات ء ہر زندگیں چیز ہے راہ ء روان انت۔
نستی..... ہستی..... ء پدا نیستی (مدامی)

اے درتیں کارانی کنوک کئے انت؟ آکجام قوت انت کہ زند ء مرگ ء عمل

ے بر جاہ داشتگ؟

اگن مذہبی مردے ءجست بکنئے آحداء نام ءگپت۔ اگن سائنسدانے ءجست بکنئے Aging Process ء Genetic Programming ء نام ءے کنت۔

بکندے اے دوئیں گپ راست انت بلے برے برے مناہے حیاں کنیت کھئے اے دراہیں چست ء ایرانی پشت ء ”وہد“ انت۔ وہد انت کہ ہر چیز ء پیدا کنت، کوہن کنت ء ہلاس کنت۔ اگن ماہکشیں کہ وہد حد انت یا دوئی حد انت تہ اے شرک ء کفری گپے نہ بیت چیا کہ ماگندیں کہ ہر ہما صفت کہ گوں حد ء بندوک کنگ پتگ انت آ وہد ء تھا ہم است انت۔ وہد برے ظالم انت ء برے مہربان انت۔ ”خالق“ انت ہم ء ”قاتل“ انت ہم۔ قرآن ء تھا دا تگلیں حد ء نو دء نہیں نام وہد ء سرا ہم راست بنت۔

ہر چیز وہد ء گرفت ء تھا انت۔ وہد حد انت۔ اگن حدانہ انت گڑا ایشی ء مطلب ایش انت کہ حد انچیں چیزے کہ چہ وہد ء بالاتر انت۔ وگرنہ وہد ء حد ء سرا ہم اثر کنگ ات، آڑا مئے وڑا ورناء پیرے کنگ ات ء گڈ سرا کشتگ ات ءے۔ حد ء مستریں سوب یا کامیابی ایش انت کہ وہد ء گرفت ء ڈن انت۔

انسان ء مستریں واہگ ہمیش انت کہ آحدابہ بیت۔ بزاں چہ وہد ء گرفت ء در بنیت۔ دائم زندگی ء سلامت بہ بیت۔ انسان ء درستیں تچ ء تا کانی بڑہ زندگی بیگ ء واہگ انت۔ اگن انسان ء سائنس یا دگہ طاقتے ء زور ء و تا چہ وہد ء بالاتر کت تہ آ ہم بے شک حدابیت۔

بلے دنیگہ انسان آ جاہ ء نہ رستگ۔ آ آنگت وہد ء دست ء انت۔ برے میداں کپٹکیں تا کے آئی ء پیری ء حیاں ء گج ایت ء برے کوہنیں لفافے آئی ء ہمے پُرت ء دور دنت کہ تو ہم گوہن بیانے!

دمبیگ بلوچی ءنمائندہ آزمانک نہ انت!

ولجہ غنی پہوال ء آزمانک ”دمبیگ“ انچیں مردے ء قصہ انت کہ آئی ء غیرت
 ء نام ء حونے کنگ ء پنج سال انت کہ کوہاں سری انت۔ یک ہور ء جمہری یں
 روزردے ء کہ گوہر ء شدے ء نلیگ کنت، یک ویرانگے ء شوانگے ء گدان ء سر ء چیر
 دنت۔ شوانگ ء جندائے و ہداں ادانہ انت ء لوگ ء آئی ء سیر کنگلیں جنک ایوک انت۔
 اے زال مہمان ء ورگ ء چرگ، ء جاگہ ء بستر کنت بلے مہمان ء دل غیر بیت ء مشپ
 ء وہدے ء آئی ء چکت ء کپیت۔ جنین آئی ء شہماتے جنت۔ مردکارا انچو شہرت بیت کہ
 روت و تاد مبیگ کنت۔

ولجہ محمد بیگل ء اپریل 2005 ء ماہ تاک بلوچی ء وتی نبشتانکے ء تھااے
 آزمانک ساڑاتگ ء آرا بلوچی ء نمائندہ آزمانک کشتگ۔ آگشیت:

”من پہوال ء دمبیگ ء پرے ہاترااے وہدے بلوچی ء نمائندہ آزمانک
 کشاں کہ اے نا ایوک ء تکنیکی ء از می رنگ ء کم گیش یک سر جمیں آزمانکے،
 بلکہ ایشی ء ہر چیزے بلوچی انت۔ پہ درور ایشی ء زبان سک نمہ دار، پاک
 پلگار، با محاورہ ء وانا ک انت۔“

من گونے گپ ء ولجہ بیگل ء ہم حیاالاں کہ دمبیگ زبان ء بیان ء رد ء
 زبردتیں قصہ یے بلے آئی ء اے گپ ء من تپاک نہ کناں کہ از می رنگ ء دمبیگ

سرجمیں آزمانک یے۔ بیک صاحب ءنبشتانک ءوانگ ءرندمن یک برے پداامبیگ
ہیرت ہیرت ءونت ءمن دیت کہ زبان ءشیرکنی ءبُنگپ ءجوانی ءہمراہی ءاے قصہ ء
لہتے انچیں کمزوری مان کہ آہانی سرٹوز کنگ گران انت۔ اے آزمانک ءلہتے ڈلگ
تریں کمزوری ایش انت:

(1) سواس ءبند ءنوک کنگ ءواستاوہدے مردگدان ءمان جگمیں آسکی کانٹ ء
زیریت گڑا کانٹ آئی ءدست ءمان کعبیت ءدست ءے ءحون بیت۔ جنین آئی ءدست ء
درمان کنت۔ اے ندرگ آزمانکار ءچو بیان کنگ:

”جنین ءپہ اشتاپی لہتیں بلوچی تہلگ آورت ءآئی ء
دست ءحون پہک کنت ءٹپ ءدرمان کنگلگت۔ جنین ءنرم
ءنازرکیں دستانی شیرگر میں سارٹوشے آئی ءرگ ءبندانی تہا
ایرکپان ات۔ ٹپ ءدرد بے گواہ ات ءآیک پرکیفیں لڈتے
مارگات۔“

ادا ”جنین ءنرم ءنازرکیں دستانی شیرگر میں سار“ ءوانگ ءگول انچو
گمان بیت گشے اے زال شوانگے نہ انت بلکیں بادشاہی جنک یے کہ یہ دست ءے
آپ ءنہ جنک!

بایدیں آزمانکار ءاے گپ ءحیال گوربتیں کہ اے یک شوانگمیں جنین یے کہ
میگ ءآبادیاں دیریک کوہستگے ءگدانے ءنشگ ءلوگ ءدراہیں کار ءچلوپگ ءسرا
انت۔ لوگ ءدگہ چلے، جنینے نیست کہ آئی ءگمک بہ کنت۔ اے زال سہب ءبگرداں
شپ ءیک پیم ءسریت۔ شیر ءدوشگ، پسانی بند ءبوج ءکا ءکدیم، ہینزک ءمتگ،
لوگ ءپسانی واژ ءروپگ، چہ کنڈ ءآپ ءآرگ، پچ ءشودگ، گنو رنگ..... آئی ءکار

حساب نہ بنت۔ پشیم جنین رنگ ء دانگ ء شربیت کنت بلے آئی ء دست نرم ء
نازرک نہ بنت!

(2) دست ء خون کنگ ء درمان کنگ ء اے ”فلمی سین“ ء پیش و ہدے مرد جنین ء
گندیت گڑا چو حیال کنت:

”پڑیں پنج سال ء پدا جنین آدمے چو گندگا ات۔ آ
یک شر رنگ ء کساں سالیں جنینے ات۔ مرد ء تکلشو کیں چم آئی
ء گا مگیجاں سکت اتنت۔ مرد ء اندری مردینی مارشت ء چو
برف ء بد تگیں فکرانی تھا شو شے پہارے چست بیان ات۔
اے دمان ء آپہ دل ہے مارگا ات کہ من ہم زندگیں مردے
آں ء زندگیں مردمانی تھا آں۔ بلے بلوچ گو شیت: ”لاپ کہ
گڑیت دنتان سنگ بڑیت۔“ آئی ء لاپ ء شُد دوزہ ء آس
ء بلگ ء ات ء آ شُد ء وار نہ دات کہ دگہ حیال ء گمانے
”بلکت۔“

ادا کرداروتی حیالانی ریچ ء روان انت کہ آزمانکار تھا دور کنت ء بتل جنگ ء
لکیت۔ ٹونے بتل بازی ء آزمانکاروتی کردار ء جنسی حیالاں زور ء زبردستی شُد ء نیمگ
ء برگ لو شیت۔ ادا گن آزمانکار ء لم شُد ء گپ جنگلی ات گڑا آئی ء بتل ء بدل ء کردار ء
حیالانی ریچ ء گوں ہمد ہیں وڑے ء شُد ء گپ بیاور تیں۔

کردار ء جنسی حیالان ء زور شُد ء نیمگ ء تاب دیگ ء رند آزمانکار صفائی
پیش کنت کہ مرد شُد ء حیال کنگ ء نیشت۔ بلے ”بلوچ گو شیت“ ء گپ ء چہ صاف

ظاہر انت کہ آزما نکار و جنده آئی و خیال داشت انت۔

(3) دگہ کمزوری یے کہ آئی و سبب و تیوگیس آزما نک چنی پتگ، ایش انت کہ مردکار و نیت و تراب کنگ و داستا آزما نکار و لہتے انچیں گپ جنگ کہ آمہمان و نیت و تراب کنگ و ہمراہی و جنین و کردار و پاک دامن و ہم شکی کت۔ آزما نک و اے نکر و بچار انت:

”جنین و روش رونی و مردگوں آئی و انچورتک و رتیج
بیان ات مو شے آجھی یک دگر و بچاروک اتنت۔
”مرچی سہیگیں انت منی سریگ رچگا انت، من
زانتگ مہمانے کیت“ جنین گوں پر کندگیں دپے حبر و ات۔ آ
ہم دپ و دہ کندگ ات۔

لنجیں شپ و تاموریانی سیاہیں چادر مان پوشنگ
ات۔ پوراں ہم و تی پند و تکی بڑتگ ات و سہیل و استار دیم
و روع و درپشگا ات۔ چرتانی توار و شپ سر و زرتگ ات۔
بید ہیں کوہانی تھا آگوں مہوشے و ہم نیاد ات، آئی و دل و
گیمرتگیں و اہش چو گورو نڈس کھیر و نوک ترکان اتنت۔ تاں
دیر و گپ و رپ و رند جنین و گہا سگے جت و پادا تک و گندل
و بیچ کت انت۔ گوں پر مہریں بچکندے و گوشت وے:

”شپ نی بے و ہد انت۔ اے تی جاہ انت۔ آرام
بلکن۔ دم بڑتگ وے۔“

جنین چہ گدام و درکت۔ مردوتی جاہ و ذراج کت

بوت بلے و اب گوشے آئی ء چمانی ایر گوات ء ہم نہ گوستگ
 ات۔ جنین ء پچیس رُو، بے مڑا ہی ء کا گدیس لُنفانی پُر مہریں
 بچکند آئی ء چمانی دیما ساعت دمان روگ ء آیکا انتت۔“

بلو چانی تہا مہمان جلی ء رسم است انت ء لوگ ء توری جنینے ایوک بہ بیت آ
 اتلگیں مہمان ء نہ گلین ایت۔ آئی ء آپ ء تمام کنت۔ جاگہ ء بستر کنت ء عزت دنت
 بلے اے گج ء بلوچی رسم انت کہ یک ”شترنگ ء کسان سالیں جنینے“ کہ لوگ ء گوں
 درآمدیں مردین آدے ء ایوک انت۔ برے گوں ”نرم ء نازر کیں دستلانی شہر گر میں
 سار“ ء آئی ء دست ء درمان کنت ء برے گوں ”پُر کندگیں دپے سرگ ء رچگ“ ء
 حال ء دنت۔ دنیگہ ساعت نہ گوستگ ء آگوں مہمان ء ”جنتی پیحاروک ء وڑ ء رتک ء
 رچ“ بیت ء پدا داں شپ ء نیم ء نشنگ ”گوں کا گدیس لُنفانی پُر مہریں بچکند اں“
 گونائی ء و شگی ء مجلس کنت۔

نہ گشے مہمانے اتلگ گشے مردے اتلگ!

.....

بیگ صاحب تو سیپ کنت کہ:

(پہوال ء) ”انچیں کہے سازتگ کہ آبلوچ ء تاریخی تہذیبی ء دود ء ربیدگی
 ندرانی پد گوانک انت“

بلے ماگندیں کہ اے قصہ ء تہا بلوچ جنینانی مہمان جلی ء را ر دیں رنگے ء
 بیش دارگ بیتگ۔ اگن اے قصہ بلوچ ء عہدی قدرانی آدینک بیتیں گڑا اے جنین چو
 بک نہ بیتگ ات ء آئی ء مہمان ء آپ ء تمام کنگ ء رند کشنگ ات کہ:
 دگہ مردین آدم نیست کہ گوں تو مجلس بکنت ء پدا تو راہ ء بیتگ ے۔ نی بو پس۔

بلے اے جنین چوش نہ کنت۔ اے گوں مہمان ء آگ ء انچو گل انت۔ انچیں
گپ جنت، انچیں حرکت کنت، گشے پت ء مرد ء ادا نہ بیگ ء مرچی وارے رتگ ء
گوں مہمان ء نزی یک بیگ لومیت۔

چونا یا پہوال ء اے جنین چو سبک پیش دارگی نہ بیگ بلے آقصہ ء نہ مزیتگ۔
نہ مزیتگ ء یک سبے ایش انت کہ آئی ء لوٹگ کہ یلکیں تیر ء دوشکار بکناں۔ براں
دمبیگ ء رسم ء ہم پیش بداراں ء بلو چانی مہمان جلی ء ہم۔ بلے مرد ء دمبیگ کنگ ء
واستا لازم بیگ کہ پہ جنین ء آئی ء نیت ء حراب بکنت ء ہے جاگہ ء قصہ چہ قلمکار ء
دست ء دراتگ ء آئی ء مہمان ء دل ء غیر کنگ ء و استا چد ء چود ء لہتے ”فلمی سین“
چنگ، آورنگ ء وتی آزمانک زوال کنگ۔

حالانکہ مرد ء نیت ء حرابی ء ایوکا اے گپ بس ات کہ پنج سال انت کہ آئی ء
جنین نہ دیتگ ء نی گوں ”شترنگ ء کسان سالیں جنینے“ ء یک ویرانگے ء ایوک انت۔
ادا گہ چچ اینگر آنگر ء ضرورت نہ ات۔ ناں مہمان ء دست ء خون کنگ ء درمان کنگ ء،
ناں سرگ ء رچک ء گپ ء ناں پر مہریں نیم شہی مجلسانی!

اے وڑیں ”فلمی سیناں“ اے جنین ء کردار نگاری ء را کردار کشی ء رنگ داتگ
ء آئی ء را یک مڑاہ دار ء گر ان مہذبیں جنینے ء بدل ء ٹلس ء عاشق تہیں (Flirt) جنکے
پیش داشتگ۔

ادا آزمانکار ء انچیں کارے کنگ انچو کہ پونز ء سرا فشکیں مکسک ء مشتے
جنگ! چہ مشت ء مکسک بلکیں شیرچیت بلے پونز ء کار ہم برابر بنت۔ آزمانکار ء
”رومانی سیناں“ مرد ء نیت حراب کنگ بلے جنین ء کردار ہم گرک کنگ۔

ہے سبب انت کہ وہدے جنین مہمان ء شہمات جنت ء گشیت کہ:

”بایدات اے ٹال بزمن تی سر ء جگ ء مین بداتیں۔“

گواہی دے وہ بڑا ایوکا مہمان ناں بلکیں والوک ہم حیران ہیئت کہ اے زال
انا گہنہ چون بدل بوت چیا کہ آزما نکار آئی ہ انہیں نقشہ پیش تک کہ والوک ہے
گمان چنگ کہ اندنا اندہ اے جنین مردکار ہ گل و ہیئت۔

بلے آزما نکار ہیئت دگرے چنگ۔ آئی ہ چارنگ کہ آگن اے زال مرد ہ گل
ہ بروت گڑا مردوتا دمبیک نہ کمت۔ ہ مرد کہ وتا دمبیک نہ کمت گڑا اے آزما تک وجود
نہیت۔ نی چونکہ ہ ہوال ہ لازم دمبیک ہ سرا آزما نکلے بھتہ کنگی چنگ پیدھا آ مجبور چنگ کہ
بیچارگیں مہمان ہ شہماتے بواریں ایت۔

(4) مرد و شہمات جنائنگ ہ پد آزما نکار کھیئت:

”شندیس شہمات ہ تورشت آئی ہ اے سر پد کنگ ہ
نی بس ات کہ وش روئی، کندگ ہ رتک ہ رچی ہ مطلب ام نہ
انت کہ بدی بہ ہیئت۔“

گوانے گپ ہ آزما نکار جنین ہ بے میار کنگ لومیت ہ ذراہیں میار ہ مرد ہ سرا
لڈگ لومیت، بلے منی خیال ہ اے مرد ہ جاہ ہ آگن بزرگے ہتیں ہم رد کپنگ ات۔
آزما نکار ہ اے گپ کہ رتک ہ رچی ہ مطلب ام نہ انت کہ بدی بہ ہیئت، منطقی حساب ہ
رد نہ انت بلے عملی صورت ہ کمزور انت۔

من چہ واجہیں آزما نکار ہ جست کناں کہ توورنائیں، ذراہ جانیں مردینے
ہ پنج سال انت کہ کوہاں سری بیک ہ سبب ہ جنینی کشانے ہم نہ دیتگ، گوں تو یک
شر تلمیں جنکے، دوپہ دوہ، یک ویرا نکلے ہ، چورنگ ہ رچی بہ ہیئت، تووتا داشت کلمے؟

آگن تنی جواب ”اقاں“ انت گڑا بزاں تنی آزما تک کمزور انت!

آگن تنی جواب ”ہو“ انت گڑا بزاں تنی چند کمزور انت!

ماہتاک بلوچی ءِ سالتاک 1991 ءِ

سے آزمانک

ولجہ غنی پرواز ءِ آزمانک ”نوکیس سہاہ“ جوڑ ات۔ اے یک لپہ کارے ءِ
کتہ انت کہ جوانیں لپہ کارے جوڑ بیگ ءِ رند آشوبی سیاست ءِ دور کنت۔ بلے
وہدے کہ گور باچوف ءِ پالیسیانی سبب ءِ سیاست پرشت ءِ پرورش ءِ آماج بیت تہ آ
دلپروش بیت ءِ وت کشی کنگ ءِ باتیل (گوا در ءِ کوہ) ءِ سراروت۔ بلے وہدے کہ دور
کنگ ءِ گیگ بیت تہ چکت ءِ جنین ءِ سنکتانی توارے ءِ گوشاں کپنت ءِ چوت کشی ءِ
ارادگ ءِ بجیت۔

آزمانک ءِ کتہ ءِ بنکپ نوک انت ءِ مرو چکیس سیاسی جاورانی آدینک
انت۔ البتہ یک ءِ دو جاہ ءِ تیکعیکی ءِ مشاہداتی (چار ءِ تپاسی) ردی گنگ بنت چوکہ
جاہے نوشتہ انت:

”آئی ءِ پڑوریں دیم لاگر ترنگ ات۔ زنڈیں پونز بارگ ترنگ ات۔ ڈلگیس
چم زور گز ترنگ اتنت۔“

منی تر ءِ مردم ءِ پڑوری ءِ لاگری ءِ چہ پونز، پڑور ءِ لاگر نہ بیت گوں۔ بازیں
بلاہیں پڑوریں مردمانی پونز کسان انت ءِ بازیں لاگرینانی پونز مزن انت۔

دومی ڈلگیس چمانی نزور بیگ ء ہم من سر پد نہ بیتاں کہ ڈلگیس چمے ء چتور نزور

بیت اُنت۔ بزاں چمانی میم ءے گنٹ بوت یا چم لاگر بیت اُنت۔ چمانی میم ء نزور
بیگ برابر یں گپ یے بلے چمانی لاگر بیگ ء منی سر پر نہ بیت۔

دگہ نزوری یے ایش اُنت کہ وہدے کمالان وت کشی ء نیت ء باتیل ء کوہ ء سرا
روت تہ دور کنگ ء سہت ء آئی ء چاریں پُچکانی، زال ء ء دو سنگت ء توار گوشاں کپیت
ء اے درتیں گونائی ء انچیں گپ جعت کہ مرد پہ وت کشی ء بجیت۔ بلے ادا آزمانکار ء
اے گپ نہ گیشینگ کہ اے درتیں مردم کمالان ء خیالاں اُتک اُنت یا ناں حق ء دل آئی
ء کز اُتک اُنت۔

.....
ولجہ منیر احمد بادینی ء ”حرف ء سنگ“ جوڑ اُت بلے ہنچو سما بوت کشے آزمانکے
نہ اُنت بلکیس فلسفہ ء سربشٹا تک یے۔

.....
گوہر ملک ء آزمانک ”بُو و گوشدار“ تاک ء جوان تر یں آزمانک اُت۔ ایشی
ء تہا جنکانی و ایننگ ء جنینانی اید کہ جیڑہ ء جنجالانی سراسر یں گپ جنگ پتگ اُت۔
چہے آزمانک ء پدرا اُنت کہ بانک گوہر ملک چہ آزمانک نویسی ء راہ ء رہند ء لوٹ ء
گزراں شزی ء سرا پوہ ء سر پد اُنت۔ اگن آوتی جہداں برجا بداریت تہ بلوچی
آزمانک ء تہا جوانیں ء ٹوہیں نامے جوڑ بیت۔

☆.....☆.....☆

دلگوش: (اے سیں ٹکر (اقتباس) چہ منی ہشٹا تک ”ماہتاک بلوچی ء ساتاک 1991 ء سرا
ہمشاکے“ ء زیرگ پتگ اُنت کہ دسمبر 1991 ء ماہتاک بلوچی کوئٹہ ء چاپ پتگ)

☆.....☆.....☆

ماہتاک ”بلوچی لبرائیک“ ءِ اولی دہ تاکانی تہا شنگ پتگیس آزمائکانی سراچمشانک

(1)

ماہتاک ”بلوچی لبرائیک“ (حب) ءِ اولی دہیں تاکانی (بزاں مارچ
1990 ءِ بگرداں جولائی اگست 1991 ءِ) تہا کل بیست ءِ یکت آزمائیک چاپ بیت
انت کہ آہانی تہا مبارک علی ءِ 5، عبدالطیف عادل ءِ 3، قیوم سر بازی ءِ ناگمان ءِ دو دو، ءِ
ولید گربنی، نصیر احمد علیم، واحد بخش راہی، سعیدہ نور، اے آرداد، فضل کریم نادر، اختر ایاز،

ماسٹر پیر محمد ء مشوکت بلوچ ء یک ء یک آزمانکے مان ات۔

اولی تاک ء مبارک علی ء ”جرگہ“ گون ات۔ اے دودو سٹیکیں جن ء مرد ء قصہ انت کہ یک مردے (جن ء برات) پہ رد ء کائی آہاں کشیت ء پدا جیڑہ بازار ء سردار ء کز اکنیت بلے انگت گیش ء گیوار نہ بیت۔

اے آزمانک یک تمنی ہند ء چاگردے ء شونداری ء کنت ء بلوچانی تہا ہستیں چیزے شتریں ء حراہیں دود ء ر بیدگاں ہم پڈ رکنت۔

آزمانک ء بیان کنگ ء وڑ ء پیم وش انت۔ مبارک علی ء انداز منا دوست بیت۔ آزمانک ء پلاٹ راستیں وڑے ء دیدیاشنگ۔ قصہ ہم دلچسپ انت بلے آزمانک ء گپ ء تران وش نہ انت ء بازاراں گوں کرداراں ہمدپ نہ انت۔ چونکہ یک جاہے دل مرادگوں وتی وسیگ ء کشیت:

”منی ماتی! ڈرملک (دلراد ء زال) منی زند ء تہار ء ٹیمیں سیہ شپاں یک سارت ء ڈولداریں ماہکان یے۔ آمنی لوگ ء چراگ انت۔ گوں ڈرملک ء وشیں نیاداں منی تپمکیں نیم روج کشے سارت ء تب ساچیں بانگواہ انت۔ چرائی ء مہراں منی سو تکال ء کنڈوریں پیوگاہ مراگاہ ء ہلک ء حاتونیں جنکانی دیوان جاہ جوڑ بوتگ۔ آدماں ء کہ درملک منی کز ء نہ انت تہ پرمن ہما دمان دراجیں روج، ء روج دراجکشیں ماہ بنت۔ بید آئی ء پرمن سارت ء وشیں شپ کہرس گرماگی نیم روج بنت ء وشیں بیگاہ زمستانی دراج کش ء نہ وشیں شپ جوڑ بنت۔“

یک آزمانکے ء گپ ء تران ہما و ہد ء وش بنت و ہدے کردارانی عمر، جنس،

تجربہ، وانگ ء چا گردی درجہ ء ہمدپ بہ بنت۔ زبان ء دراتلگیں گپ یک کردارے ء زانت ء پیش داروک انت۔ اگن جٹ ء جاہلیں شپانکے چو فلسفی ء گپ بہ جنت آزمانک بد ڈول بیت۔

”جرگہ“ ء کردار یک کو نہیں، بے وانند ہیں ء ثمنی چا گردے ء نندوک انت پیشا دلراد ء گپانی تہالیزانکی رنگ ء بازی نہ وش انت۔ اے نہ کشے کلگی ورنایے ء گپ انت گشے فلاسفریں شاعرے ء گپ انت۔

آزمانک ء گڈسرسک وش انت۔ اگن آزمانک ء گڈسرس ء آزمانکار ء مان گیشگیں شر بہ ٹہینیں تہ آزمانک اے پیم وش نہ بیگ ات، اے آزمانک ء نام بایدیں ”جرگہ“ ء بدل ء ”شتر“ بیتیں چیا کہ آزمانک جرگہ ء ناں بلکیں انچیں شرے ء باروانت کہ آزمانک ہلیت بلے آنہ ٹہیت۔

”جرگہ“ مبارک علی ء شتریں آزمانکاں چہ یک یے بلے آئی ء پیسری آزمانک ”مبات گنجے کہ دل ء رنج انت“ ء مٹ نہ بیت۔

ہے تاک ء عبداللطیف عادل ء آزمانک ”زر“ یک غریبیں ورنایے ء قصہ انت کہ دہمی جماعت ء در برگ ء رند مزمنیں تج ء تاکے ء رند یک بینکے ء کار ء لکیت۔ پدا وتی ثرو ء زیاد ہیں گشگاں مجبور بیت ء گوں آئی ء جنک ء سیر کنت۔ دو سے سال ء رند جنینے نادرہ بیت ء بے زری ء سبب ء بے علاج ء مریت۔

آزمانک ء قصہ یا بٹکپ نوک یا اہم نہ انت بلے آزمانکار ء زبردتیں ڈکشن براں لہزانی گچین کنگ ء کارمرز کنگ ء ڈولدار کنگ۔ آئی ء گونڈیں تاداریں ء مثالداریں (بامحاورہ) حملہاں آزمانک ء بٹکپت ء کوٹنی ء راجیر داٹگ۔

آزمانک ء تہا بتل سک باز کارمرز کنگ بیگ کہ آزمانک اش گران گران

کنگ۔ شعر و رتل آزما تک و تہا پہ وڑ وڑ ڈول کار مرز بہ بنت آزما تک و تہا مدار کثت بلے
جاہ و بے جاہ، و ہد و ناو ہد و اشانی آرگ و پترینگ آزما تک و تہا م و بارت۔

.....

”بلوچی لبرائیک“ و دومی تاک (اپریل مئی 1990) و ایوکا یک آزما تک
واحد بخش راہی و ”منی کمت“ شنگ بوتگ ات۔ اے یک پیر مردے و قصہ انت کہ
یک روچے میر حمل جیند و گندیت کہ در چکے و ساہگ و شنگ۔ حیا لاں گار انت و چم
وے چہ ارس و گلگل انت۔

میر حمل راج و چکانی ناتپا کی ووت ماں ووتی جنگ و سرا دلپد روی در شان
کنت و بلوچستان و راج دوستیں سیاست و سرا گپ جنت و پیر مرد پرے ترس و کہ ”دگہ
گچلے و مہ کہاں“، شاعرانی دیوانے و نیمون و کنت و روگ و لکیت تہ میر حمل گشیت:
”ناکو! آہاں منی نیمگا سلام بدے و کش کہ اے و ہد ہائل و ماہل و نازینگ و نہ انت۔“
چونایا اے آزما تک و بجا ہی حیا ل بلوچ قوم پرستانی ناتپا کی و راج و بد حالی
انت۔ بلے باریں چیا آزما نکار و گڈسرا آزما تک تاب و انگ و لپہ کاری و یک جیز ہے و
نیمگا برنگ۔ بزاں اے جیزہ کہ شاعر ووتی دوست و بہ نازین ایت یاراج و۔
آزما تک و تہا ہتے جاہ و تکنیکی نزوری مان چو کہ آزما تک و بندت چوش بیت
کہ:

”یک بیگا ہے من دیت کہ آدر چکے و ساہگ و شنگ ات“
پیر مردزانت کہ ”آ“ کئے انت بلے رند تر اے جست و پرس و آرا پجاہ

کاریت:

”او! آحمل و جند ات۔ حمل جیند۔“

ادا پیر مرد و حمل چوں پجاہ آورت؟ آزما نکار اے بار و احموش انت۔

”منی کلمت“ ءِ گڈ سر پر جوش انت بلے اچک اثرے مان نیست چیا کہ گنگ
 ءِ وہد ءِ آزمانک شاعری ءِ انچیں جیز ہے ءِ تہا دور کنت کہ ہر یکے آئی ءِ پسو ءِ وتی زانت ءِ
 لیکہ ءِ حساب ءِ دنت۔

آزمانک ءِ دگہ نزوری یے ایش انت کہ آزمانکار ءِ وتی مقصد ہنچو دراکنگ کہ
 ازم ءِ نازر کی چیر ترینگ انت۔ آزمانک ءِ تہا بے شک مقصد بہ بیت بلے چو ظاہر ہم مہ
 بیت کہ ازم گار بہ بیت۔ آزمانک ءِ تہا آئی ءِ مقصد ہمچک پدرا بیت، آزمانک ہمچک
 ثر پل بیت۔

”منی کلمت“ نزوریں آزمانک یے بلے بلوچ قوم دوست سیاست ءِ پرشت
 ءِ پرش ءِ ناپاکی ءِ سراسو چاکیں شگان یے۔

.....
 سیسی تاک (جولائی 1990) ءِ مبارک علی ءِ آزمانک ”گنج ءِ برکوٹنگ نہ
 بیت“ ءِ ہم بازیں تکنیکی ردی یے مان ات۔

صنوبر ءِ مرادیکیں کالج ءِ وانگا انت۔ صنوبر یک پارسی جنک یے کہ شہر ءِ یک
 زردارے ءِ یکیں چکت انت ءِ مراد لیاری ءِ یک غریبیں بلے بودناک ءِ زانتکاریں بچک
 یے۔ اگر چہ دوئیں یک ءِ دومی ءِ مالی جاور ءِ چاگردی درجہ ءِ سر پد انت بلے پدا ہم دوئیں
 وت ماں وت مہر ءِ دوستی کن انت۔ صنوبر ءِ واہگ انت کہ مراد آرا بہ گپت۔ بلے مراد
 وتی جاوراں گندیت ءِ نہ منیت۔ بلے صنوبرے ہم یلہ نہ دنت ءِ گڈ سرا آ مجبور بیت ءِ
 صنوبر ءِ کشیت کہ باندا منی لوگ ءِ بیاترا پسو یے دیاں۔ ہے شپ ءِ ہور بیت۔ ایدگہ
 روج ءِ کہ صنوبر گاڑی ءِ سراسر مراد ءِ لوگ ءِ سر بیت تہ گندیت کہ مراد ءِ جوڑی یے جنڈیں
 گڈ گورا ءِ ماں وتی کڈکیں لوگ ءِ جم بیگیں ہور ءِ آپاں بالدی ءِ سراسر کشگ ءِ رچگا
 انت۔ اے ندارگ ءِ گنگ ءِ گوں صنوبر بختیت ءِ گاڑی ءِ ترینیت ءِ دیم پہ وتی لوگ ءِ

رہا دک بیت ء مراد ہے آسراء ریت کہ ”گنج ء بر کوٹنگ نہ بیت۔“
 انچوسما بیت گشے آزمائکار ء اول سرا آزمائنگ ء نام (گنج ء بر کوٹنگ نہ بیت)
 گچین کنگ ء رندا اے بتل ء سراقصہ اڈ داتنگ۔ آزمائنگ ء بندات ء نیام باز جوان
 انت بلے گڈسراء ءچ و ش نہ انت۔ ء پ زور آرگ بیتگ۔

اے زور آور تگیں آسراء سبب ء آزمائنگ ء تہا بازیں گے سراء چیر بیتگ چوکہ:
 صنوبر زانت کہ مراد غریب یے ء دگہ دینے ء متوک انت بلے پدا ہم گوں آئی
 ء دوستی کنت ء سیر کنگ لوئیت۔ مراد آرا کشیت:

”من یک غریب ء نیز گاریں خاندانے ء مردماں کہ آہاں پہ ورگ ء نان
 نیست، پہ پوشگ ء گد نیست ء پہ ننگ ء جاگہ۔“

صنوبر جواب دنت:

”مراد! آ کجام زور ء قوت انت کہ منی ء تئی مہر ء واہگانی دیما اوشتوک
 بیت۔“

بلے دانوک ہما و ہد ء حیران بیت و ہدے صنوبر، مراد ء ہور ء آپاں شلچنگ ء
 گندیت تہ بختیت ء روت۔ حالانکہ صنوبر چہ پیرازانت کہ مراد سکتیں غریبیں مردے ء
 وت اے گپ ء جنت کہ آ کجام زور ء قوت انت کہ منے مہر ء داریت۔ اگن مراد ء غریبی
 ء حال چراہی ء چیر بیتیں ء آزمائنگ ء گڈسراء اے گپ دراتگیں گڑا صنوبر ء بجگ ء
 بنیادے آست ات۔ مراد ء غریبی ء یک دروشے ء گنگ ء گوں صنوبر ء حیا لانی بدل
 بیگ ء چچ جواز نیست ء انچوسما بیت گشے آزمائکار ء پہ زور آزمائنگ ہے نیمگا تاب
 داتنگ برتنگ دانکہ قصہ بتل ء گوں ہمدپ بہ بیت۔

ہے تاک ء ماسٹر پیر محمد ء آزمائنگ ”بے کاری ء پد“ یک بہیا ء چچورتیں

ورنایے ءِ قصہ انت کہ کار نہ کنت ءِ پیریں مات ءِ سراجو کہ انت۔ یک شپے دُڑے آئی ءِ
ہماگ ءِ پیتی یے دُڑیت کہ زڑ ءِ پُڑ انت۔ ہے بہیا ہمت کنت ءِ پیتی ءِ چہ دُڑ ءِ چچ
گپت ءِ وتی لوگ ءِ کاریت ءِ چیرے دُنت ءِ سپاہیک بہیا ءِ گرت ءِ بندی جاہ ءِ برنت۔
اے آزمانک چہ آزمانکی راہ ءِ رہنداں دُن انت۔ ناں قصہ ءِ دیروی
راشیں وڑے ءِ بیتگ ناں پلاٹ ءِ پے رد ءِ بند انت۔ ناں کردارانی گپ پُراثر انت
ہواریں وڑے ءِ اے آزمانک ءِ را آزمانک گشگ بیت نہ کنت۔

ماہتاک ”بلوچی لبرائک“ ءِ چارمی تاک (اگست 1990) ءِ عبدالطیف
عادل ءِ آزمانک ”ازگاریں پنڈوک“ شتر ات۔ اے یک سیریں میرے (میر حیند) ءِ
قصہ انت کہ ہمک سال پہ پنڈگ ءِ دہئی ءِ چکرے جنت ءِ چہ بڑگیں پوریا گراں زڑ چچ
گپت۔ یک رندے کہ میر پہ پنڈگ ءِ کثیت گڑا یک پوریا گرے (صد) وتی سے ماہانی
چنگ ءِ تر آرنگیں زڑاں (سد ءِ پنجاہ درہم) چست کنت ءِ میر ءِ دنت۔ میر نر انز گپت
زڑاں آنگر چکل دنت ءِ کثیت:

”من زاناں پنڈوکے آں!“

ءِ بیچارگیں صد ہے گپ ءِ جنت ءِ چہ دیوان ءِ پاد کثیت کہ:

”منا پہل کن ہزگاریں پنڈوک!“

آزمانک ءِ بنگپ نوک انت ءِ آزمانکار ءِ جوانیں وڑے ءِ بیان کنگ بلے
یکے قصہ کسان انت ءِ دومی آسرے کزور انت۔ کہ چہ لشی ءِ آزمانک ءِ بنداتی سان
نزور ترنگ۔

ہے تاک ءِ فضل کریم نادر ءِ شوٹدگیں آزمانکے ”تبلیغ“ گون ات۔ اے یک

شرابی میں بچکے قصہ انت کہ باز شراب وارنگ لے ہوٹلے عودپ عہنوش ع کچنگ۔
مردم لے ہر رتنگ انت ع پت؟..... پت لے تبلیغ ع شنگ۔

اے آرداد ع آزمانک ”بے آرا میں زند“ ہم وانگ کرزیت۔ اے یک بلنگ ع
قصہ انت ع سیاہ شپے ع پھانڈویے آپ ع اے لوگ ع پرا لوگ انت۔
بنیاد ع اے آزمانک گوادر ع ورگی آپ نہ بیگ ع سبب ع پیدا پتنگ بلے ہر ہما
ہند ع چھکیری ع کنت کہ اودا مہلوک ع پورگ ع آپ نیست۔

ہے تاک ع منی آزمانک ”اشرف المخلوقات“ (دولت) ہم گون ات۔ چونایا
باز مردم وتی نوشتہانی سرا گپ جنگ ع پھریز کنت بلے منی حیال ع باید یں مردم وتی سرا
ہم نگدکاری بکنت۔ بلے ریاء ورومکنت۔

اے قصہ بل نگور تاترتب ع رڈا کنوکیں بے بیگ انت۔ بس ع دو مسافر راہ ع
نیم ع سیقانی سرامنٹ ع کشت ع کشار کنت۔ اے آزمانک ع گیشتر کردار ع جا گہانی
نام راستین انت۔

چد ع پیش آزمانک نویس (کہ آزمانک ع کردار یے ہم) وتی یک وابے ع
قصہاں کاریت کہ دو پس جا کہ ع سرامنٹ بلے مردم آہاں سلاہ کنت۔

اے آزمانک ع بنجا ہی حیال ایش انت کہ اشرف المخلوقات ایں انسان باز وہد
ع انجیں کار کنت کہ چہ دولت ع درجہ ع ہم جہل ترکیت۔

آزمانک ع پلاٹ پہ رد ع بند انت۔ تران ہم وتی جاہ ع شنگ انت ع گوں
کرداراں ہمدپ انت۔ اگر چہ بنجا ہی حیال گوہن انت بلے قصہ ع گپانی نوکی ع آرا
دلچسپ کنگ۔

اے آزمانک بل نگووے مردمانی زندے شونداری ء کنت۔ آہانی چاگردی زانت
ء مالی جاورانی آدینک انت۔

آزمانک ء گڈسر جوڑ انت بلے زوردار نہ انت۔ ایشی ء یک سبے ایش انت
کہ آزمانک چونایا سادہ بیانہ یے بلے گڈسر ء علامتی رنگ ء شنگ کہ چریشی ء آزمانک ء
تہاوستاچی (بناوٹ) اتنگ۔ چونایا وانوک ء دلگوش ء بر جادارگ ء واستا سبکیں ء سبکیں
وستاچی یے آزمانک ء تہا پیداکنگ اکی انت بلے اچک ہم ناں کہ آزمانک دروگ جاہ
بیت۔

.....
پنجمی تاک (ستمبر اکتوبر 1990) ء قیوم سر بازی ء آزمانک ”کلم ء ولہند“
یک نوانندگیں بچکے ء قصہ انت کہ گوں وانند ہیں جنکے ء دوستی کنت ء آوت ماں وت
کاگد ء کز اچ کنت۔ بچک وتی سنگتے ء کز اگاگداں نوشتہ کنائین انت۔ ہے وڑشش
ماہ گوزیت۔ بچک ء سنگت بیزاریگ بیت اچک کاگد ء جنگ ء۔ کز اچک دمہ سنگتے ء
کز اگاگدے جنائین ایت ء جنگ ء دنت ء۔ جنگ کاگد ء آئی ء دپ ء دیم ء جنت ء
کشیت۔

”اے باسکو پی کاگد کئے ء نویتگ؟“

اے آزمانک ء قصہ وشین یے ء آزمانکار ء ہم وش بیان کنگ بلے یک ء دو
جاہ ء لہتے ردی گندگ بنت کہ آہاں آزمانک بے تام کنگ۔
آزمانک ء رد ء اکبریک نوانندگیں بچکے کہ شیر شاہ کمپنی ء کار ء انت۔ سیریں
لوگے ء رتگ ہمیشا پکارے دزحرچی انت۔

کراچی ء یک سیریں لوگے ء لائقیں وش تبیں، وش دروشمیں، کار کشادیں ء

ہنرمندیں بچکے پر چاند وانندگ انت؟ اے بلا ہیں جست یے کہ آزمانکار ء لشی ء پتو نہ
دائگ۔

دومی نزوری آزمانک ء گڈسرا انت۔ وہدے اکبر دگہ سنگتے ء کڑا کا گد ء نوشتہ
کنائیمیت ء جنک ء کڑا بارت گڑا جنک زہر گپیت ء گشیت:
”اے باسکوپنی کا گد کئے ء نویستگ؟..... اولی روج ء تی بالاد ء منی دل ء تھا
جاگہ کنگ ات بے دومی روج ء تی اور تگیس کا گد کہ من ونت تہ منی دل ء تی
واہگ چیر ء حا کا شت ء کا گد ء نویسوک ء دوستی سبز بیت۔“

اداے جست پادکنیت کہ جنک ء دومی روج ء چوں زانت کہ کا گدانی دیوک
کا گدانی جنوک نہ انت؟ آڑا کئے ء حال دات؟ اگن کا گد ء تھا آڑا حال دیگ بوت۔
گڑا آداں اسچک مدت ء پر چا حاموش ات؟ بایدیں آزمانک ء تھا اے گپ پدہ راہتین
انت۔

.....
عبدالطیف عادل ء آزمانک ”ووٹ“ گچین کاری آنی وہد ء میر ء معتبرانی ء
انتظامیہ ء بے ایمانی ء ٹنگی ء ٹور یانی جوانیں آدینک یے۔

.....
”بلوچی لبرائک“ ء ششمی تاک ء بیج آزمانک مان نیست ات۔ بایدیں
ہر تاک ء آزمانک مان بہ بیت ء قلم کاران ء ہم اے نیمگا سکین دیگ بہ بیت دانکہ اے
پد متگیس تہر دیما بروت۔ اے رد ء اگن ”آزمانک تاکے“ کشگ بہ بیت شر تر انت۔

.....
پہتمی تاک (جنوری فروری 1991) ء ایوکا منی آزمانکے ”منزل“ گون
ات۔ اے بچکے ء جنکے ء مہر ء قصہ انت کہ آہانی دیما زڑ ء مذہب ء بے سریں دوو چوکوہ ء

مکت انت۔ یک روچے آشور کعت کہ چرے ہلک ء تچیں بلے سفر ء بندات ء جنگ ء
پت ء دست ء ہر دو کشگ بنت۔

آزمانک ء قصہ ء بنگپ کوہن انت بلے آزمانکار ء رنگین بیانی ء ندرگ کشی ء
آزمانک کے بازپراثر کنگ۔

منی جون 1991 ء ”بلوچی لبر انک“ ء واجہ غلام نگوری ء وتی جمشائک ء تھا
ہے آزمانک ء بارواگپ جنان ء چیزے جست کنگ کہ

جست: واجہ ناگمان نویس ایت: ”چونایا بازار ء مردم مہر ء دشمن نہ اتنت بلے اے مہر

کہ آہاں کنگ ات اے مہر ء درتیں بازار بن ء

بہمی دشمن ات۔ پرے واستا کہ نور جان ذگری یے

ات ء مہم جان نمازی یے ات۔“

من سر پد نہ بوتان کہ آکجام مہر انت کہ بازار ء مردم آئی ء دشمن نہ اتنت۔

مے دو دیو کا ذگری ء نمازی ناں بلکیں اے ڈولیں ہمک مہر ء دشمن انت۔“

پنو:..... واجہ غلام ء اے گپ راست انت کہ مے پد متگیں چاگرد ہمک مہر ء

دشمن انت۔ واجہ ء منت واراں کہ منی ردی ء گچگ۔ من اصل ء اے

گپ گشگ لوٹگ کہ ہما مہر کہ آئی ء دیماندہب، امیری غربی ء ذات ء

زریات ء دیوال مکت انت آمدماں چد ء گتر قبول نہ انت بلے زبان ء

بیان ء منانہ مرینگ ء منی گپ ء دگہ معنایے داٹگ۔

جست:- منی اگل کار نہ کنت کہ ناگمان ء ذگری ء نمازی ء اے لیکہ ء آرگ ء

زلورت پر چامارت و ہدے کہ ایشی آرگ اکی نہ ات۔

پسو:..... اے گپ راست انت کہ منازورے پر نہ بیتگ کہ آزمانک ءتہاہر و برو
ذگری نمازی ءگپ ءبیاراں۔ اے گپ من دو سبب ءآورتگ۔ یکے
اے واستا کہ بنگپ یا لیکہ ءگچین کنگ ہر قلمکار ءبنکی حق انت۔ دومی اے
واستا کہ ذگری نمازی مئے چاگرد ءبلاہیں حیڑہ یے ءآئی ءسرا نویسگ ء
نگدکاری لوٹیت۔

واجہ غلام نگوری ءابیدگہ سنگتے ساجد مراد ءہم اے آزمانک ءبارواکشنگ:
”ناگمان ءآزمانک انچیں رنگے داتگ کہ مئے چاگرد ءگوں ہج سیادی نہ
کنت۔ بزاں پورا فلمی اسٹوری یے پمیشکا جان ءمان نیست۔“
اے دوئیں واجہانی گپ وزن دار انت۔ ہواریں رنگ ءاے آزمانک منی
نزوریں آزمانک یے۔

ہشتمی تاک (مارچ۔ اپریل 1991) ءتہا مبارک علی ءآزمانک ”بلاگرک
نہ بوت پتار بوت“ سرکار ءبے کردی ءمہلوک ءجنجالی ءجو انیس قصے۔
یونین کونسل ءچراسی یے (رحیمک) ءکوئیں سنگتے (الم خان) MNA جوڑ
بیت۔ بیچارگیں رحیمک شرتیں نوکری یے ءشوہاز ءچرائی ءسفارشی کا گدے گپت ء
دیم پہ شال (کوئید) ءروت۔ اودا مزنیں واری ءعذابی یے ءپد ہم کارے نہ
بیت۔ لوگ ءواتر بیت تہ سہی بیت کہ آراچہ چراسی ءکار ءدرکنگ بیتگ چیا کہ آبے
چھٹی ءکوئید ءشنگ۔

اگن رحیمک ء کردار نگاری گیشتر کنگ بیتیں، اے آزما نک شر تر پیچک ات۔

ولید گرنی ء آزما نک ”سوگند“ یک کلگی دہکان کارے ء قصہ انت کہ اول سرا چارہ سالی بیچے ء نادراہ بیت ء مریت، پدا آئی ء میٹگ ء یک ٹکس مردے گوں بے ایمانیں کہدا ء نملا ء ہوری ء زمین ء مچان ءے بارت۔

اے آزما نک ء تہا مردمانی بے ایمانی پیش دارگ ء ابیداے بیان ہم است انت کہ ایران ء بلوچانی سرا گجر چوں زلم کفت۔ آزما نکار ء وتی مقصد جوانی ء کشنگ بلے از می نازر کی ء راہ ء رہندانی حیا لے ء ہم داشنگ۔

آزما نک ء زبان سک وش ء شیر کن انت۔ اے آزما نک ہے پیش داریت کہ ولید گرنی آزما نک نویسی ء رہنداں سر پدا انت۔ اگن آاے پڑ ء یلہ مہ دنت یک روچے بلوچی ء مزنیں آزما نک نویسے بیت۔

ہے تاک ء قوم سر بازی ء آزما نک ”نام ء ننگ“ ہم جوانیں آزما نک یے۔ اے یک میرے ء قصہ انت کہ چہ ایرانی بلوچستان ء لڈ تگ ءے ء سندھ ء اتلگ بلے وتی کوہنیں دود ء رہید گانی سا نکلاں بند یگ انت ء ”نام ء ننگ“ ء ہا ترا وتی برات ء کشیت۔

اے کوہنیں ء نوکیں دودانی ٹکر ء داستان یے ء قوم سر بازی ء ہم شر بیان تگ۔ آئی ء اے آزما نک چہ اہی ء پیشی آزما نک ”کلم ء واہند“ ء ہر وڑ ء شر تر انت۔

ہے تاک ء اختر ایاز ء آزما نک ”اشکندیس واہگ“ انجیں وانند ہیں بچکے ء قصہ انت کہ چہ امریکہ ء وتی وانگ ء سر جم کنگ ء رند لوگ ء کشیت ء ادمات ء پت آرا

گوں کسانى ءِ دشتار ءِ سیر دینت۔ جنک شترنگ ءِ شر کردے بلے بچک ءِ دوست نہ
بیت۔ آحد ءِ گیش شراب واری کنت ءِ گڈ سر ءِ جگرے ءِ ریش بنت ءِ ڈاکٹر جواب
دینت۔

آزما نک ءِ بُنی حیا ل ایش انت کہ مئے چا گرد ءِ سیر ءِ و استا جنک ءِ بچک ءِ
رضا گرگ نہ بیت۔ پمیشا سیر ءِ رند آہانی زند جنجال بیت۔
آزما نک ءِ تہا اے گپ کشک نہ بچک کہ یک دیہہ ءِ کلگی چا گردے ءِ
رنگیں بچک پہ کمپیوٹر ءِ کورس ءِ امریکہ ءِ کجام وسیلہانی سرا یا چون ءِ کائی شت؟ وتی زراں
یا سرکار ءِ وظیفہ عیا د کہ وسیلے ءِ۔

وہدے عابد چہ امریکہ ءِ و اتر بیت تہ اد ءِ چا گردے دوست نہ بیت۔
”آئی ءِ ہر وہد ءِ زنگ جت کہ ادا پہ تر ءِ گرد ءِ کلپ ءِ ڈسکو ہال نیست کس پہ
زاہری ”ڈرنک“ کت نہ کنت۔ جوانیں گد ءِ بچ پر کت نہ کنت ءِ باریں
دگہ چے چے۔“

عابد ءِ اے گلگ کہ کس جوانیں گد ءِ بچ پر کت نہ کنت، رد انت۔ چیا کہ ما
گندیں کہ مئے چا گردے کس اے گپ ءِ نہ جنت کہ نوکیں بچ پر کت نہ کنت۔ اگن ادا گد ءِ
بچ ءِ عابد ءِ یا آزما نکار ءِ مراد پتلون ءِ شرٹ انت گڑا بایدیں آئی ءِ گد ءِ بچ ءِ بدل ءِ
شرٹ ءِ پتلون بشتہ کتیں۔

اے آزما نک سک سادہ انت کہ چریشی ءِ زندگی ءِ تام کم ترنگ۔ آزما نک
زند ءِ آدینک انت ءِ زندا بچک سادہ نہ انت کہ اے آزما نک ءِ تہا پیش دارگ بچک۔
زند ءِ ہر یک گپے ءِ تہا منطقی رد ءِ بندے ءِ کیوںی یے است کہ باید انت آزما نک ءِ تہا ہم
بہ بیت۔

ہواریں رنگے ءِ اختر ایاز ءِ اے آزما نک نزور انت

نہمی تاک (مئی جون 1991) ء مبارک علی ء آزمانک ”کاکے بور، راکے برو“ مرو چیکیں دور ء بلوچستان ء ء خاص مکران ء تہا بے قانونی ء آدینک انت۔

اے یک انچیں ایمانداریں ناظم یے ء قصہ انت کہ ہلک ء تہا بے قانونی، ڈنگی، ڈزی، شکی، کشت ء کوش، نشہ ء اید کہ چاگردی حرایاں ولگو ج کنگ لومیت بلے وتی کارندہانی ء ہلک ء مستریں مردمانی بے ایمانی، دو تل ء دو پوستی ء پندلانی سبب ء دلپروش بیت ء گڈ سر ء ہے کشیت کہ ”کاکے بور ء راکے برو“۔

آزمانک ء قصہ ء احوال نوک انت بلے یک ء دو جاہ ء نزوری مان۔ چش کہ یک ہوٹلے ء بازار ء دہکان کارندنت ء نوکیں ناظم ء بابت ء گپ جنت۔ یک پیر مردے حسین ہم نیام ء گپے جنت۔ آزمانکار کشیت:

”گوں دہکان حسین ء اے گپاں دیوان پرشت ء دہکان وتی وتی لوگاں رهاگ بوتنت۔“

ادازانگ نہ بیت کہ دیوان وت پرشت یاد دہکان حسین ء گپ ء پروشت۔ چونایا دہکان حسین ء و چشمیں دانکے دور نہ دات کہ دیوان بہ پرشیت۔ اگن دیوان وت پرشت تہ بایدیں آزمانکار ء اے گپ چو بکشتیں کہ:

”دہکاناں داں دیراں ہمدانشت ء نوکیں ناظم ء باروا گپ جت ء پدا دیوان پرشت ء ہر یکے وتی لوگ ء شت۔“

دیتر آزمانکار کشیت:

”بازار ء نیام ء مزنیں چوک ء سراہمو بیگاہ بازار ء امیر ء اسپیت پوشیں ولجہ کار مچ بوت انت۔ وت ماں وت گپ ء رپ اش کت۔“

ادا اے گپ نہ وش جاہ کھیت کہ مزنیں چوک ء سراٹر لیک پولیس ء بدل ء بازار ء امیر ء اسپیت پوش نندنت۔ ادا چوک ء بدل ء آزمانکار ء دیوان جاہے، ہوٹلے یا

باگے کتیں جوان ترأت۔

دگہ جاہے آزمانک چوش انت:

”ناظم امیر بخش وتی نوکیں دفتر ء نشتگ ات ء گوں وتی دفتر ء کوہنیں چپراستی
راہک ء کندگ ء مسکرا کنگا ات۔“

اے پدا بازار ء چوک ء وڑیں گپے بوت اے عجیبیں گپے کہ ناظم دفتری
کارانی چٹینگ یادگہ جیڑہ ء معاملہ ہانی گیش ء گیوار ء بدل ء نشتگ گوں چپراستی ء کندگ
ء مسکرا کنت۔

چونایا آزمانکار ء گوں اے گپ ء جنگ ء ناظم ء رحم دلی ء غریب دوستی پیش
دارگ لوٹگ، بلے ناظم ء باروا ”کندگ ء مسکرا“ ء گپ آئی ء کردار ء شری ء پد رانہ
کنت۔ ”کندگ ء مسکرا“ ء گپ ء انچوگمان بیت گشے ناظم جان دُڑ ء بہیا یے یا نا اہل ء
کارمزانے یے۔ ہمیشا وتی کار ء ذمہ داریانی پورا کنگ ء بدل ء نشتگ گوں چپراستی ء
پتاری کنت۔

زاناں چیا مبارک علی ء آزمانک نویسی گشے روج پہ روج پُشت ء روان
انت۔ مرچاں آئی ء آزمانک چوشتر نہ انت چو کہ آئی ء کوہنیں آزمانک ”مبات گنجے کہ
دل ء رنج انت“ بیگ۔

دگہ گپے ایش انت کہ مبارک گیشتر بتلاں زیریت ء آزمانکانی نام کنت کہ
چریشی ء آئی ء آزمانک پابند بنت۔ بزاں آزمانک مجبور بیت کہ وتا بتل ء حساب ء دیمہ
بہ بارت کہ چریشی ء آزمانک ء قدرتی ردوم ء دیمروی اوشتیت۔

ہے تاک ء سعیدہ نور ء آزمانک ”ساہ کندن“ یک بلگے ء دردناکیں قصہ
انت کہ پیراں سری ء چکے ء دلگوش داری نہ کفت ء وہدے نادراہ بیت گڑا ڈاکٹر ء نہ

برنتے ڈانکہ بیچارگ ساہ دنت۔

اے آزمانک ء گپ ء تران شتر أنت بلے قصہ ء تہا بازیں چپ ء چوٹی مان
چو کہ یک جا ہے کشک پیگ :

”شروع ء آئی ء جنین پچکاں آئی ء خدمت کت بلے دیر نہ ٹوست کہ آہاں دم
برت۔“

بایدیں ادا آزمانکار ء پدے رہہ کتیں کہ بلیگ ء پلاں عادت، کار یا گپ ء
نرندگانی سبب ء آئی ء جنک چراہی ء شزار بیت أنت۔ یاد کہ سبے بیان ءے بہ کتیں۔
ایشی ء ابیدوہدے بلیگ نادراہ بیت تہ بلیگ ء جنک وتی براتاں (کہ گوں وتی
جن ء پچکاں ڈنی ملکان أنت) فون کت ء آہاں لوٹا نیعت۔ آدماں ء کایننت بلے
مات ء ہسپتال ء برگ یا ڈاکٹرے ء پیش دارگ ء بدل ء نندنت ء یاسین وائنت۔ ادا
اے گپ پادکنیت کہ مات ء نادراہی ء حال ء اشکنگ ء گوں آئی ء پچکاں چہ ڈنی ملکان
زبردات ء لوگ ء اتک أنت بلے اے توکل اش پرچانہ کت کہ ڈاکٹرے بیارنت ء مات
ء پیش بہ دارنت؟ مفت ء چیا حرج ء درج اش کت ء اتکننت؟

شوکت بلوچ ء آزمانک ”دردناکیں واب“ وش نہ ات۔ اے آزمانک ء تہا
یک شپانکے واب گندیت کہ آگوں وتی مال ء ازباباں چہ ڈنی ملکے ء پیداک انت۔
(ڈنی ملک ء اے واستاشنگ کہ آئی ء ناکو ء وتی جنک ء دیگ ء دیما آرا مال ء ڈاک
جنک)۔ شپانک (دوشبے) وہدے وتی کڈک ء کنیت تہ گندیت کہ موکواں تندبتگ ء
چرت ء لو لکاں پڑ انت۔ پداروت ناکو ء لوگ ء نیمگا۔ اودا گندیت کہ ناکو ء کلندری ء
جاہ ء ٹوہیں ماڑی یے مک انت۔ تہاروت تہ ناکو ءے کمار نہ کنت۔ دوشبے ہمودا سہی
بیت کہ ناکو ء پے وتی جنک ء دگہ دشتارے زرتگ۔ دوشبے زہر گپت ء مہمان جان ء
کچنگیں کارچ ء زیریت ء باہند کنت پے جنک ء نوکیں دشتار ء جنک ء۔ مردم پر رچنت ء

آئی ء دارنت۔ ء جنگ ء ء شروہنت۔ ہمے سہت ء آچہ و اب ء گڈیت ء گڈیت
کہ کھیر ء چیر او پوچگاں۔ آگشیت حدائی شگر انت کہ اے دردنا کیس و ابے ات۔

وہدے آزمانک ء وانگ ء بندات کئے گڈا سمانہ کپیت کہ اے و اب یے۔
وہدے گنگ ء لگیت گڑازانگ دنت۔ بلے آزمانک ء اے وڑ ء تاب کنگ بزاں گڈسر
ء و ابے بیگ، آزمانک ء تہا بازیں گیاں مان گیشین ایت۔ مثال ء حبر ء مردم زانت نہ
کت کہ و اب ء تہا ہر گپے یا کارے یا مردے پیش دارگ بیتگ آحق ء دیس زند ء چون
انت۔ دو شجے حق ء دل نا کو ء زامات انت یاناں۔ نا کو ء زر ء مال ء ڈک جنگ یاناں۔
نا کو ء شکی بلیج کنگ یاناں۔ پہ جنگ ء دگہ دستارے داشنگ ء یاناں۔

آزمانک ء زبان وش ء تامدار انت بلے و اب ء آگہی ء چیزے گپانی نہ
گیشنگ ء سبب ء آزمانک سندن سید انت۔

لہز انک ء دہمی تاک (جولائی اگست 1991) ء مبارک علی ء آزمانک
”ترانگ“ انجیں شیکے ء قصہ انت کہ پیرا قوم پرست گلے ء سروکاں یکے بیتگ بلے
سیاسی پرشت ء پرورش ء سبب ء آسیاست ء یلہ دنت ء شکی بلیج کنت۔ بلے آئی ء زرد
انگت زندگ انت ء برے برے آرزو املات کنت۔

آزمانک ء بیان کنگ ء انداز وش انت ء قصہ ء تہا روانی است بلے
گڈسرے ء وش نہ انت۔ اے آزمانک اگن ناظم حکمت یا اکبر بارکزئی ء شعراں گوں
گیشنگ ء بدل ء شرتریں وڑے ء ہلاس کنگ بیتیں آزمانک ء اولی اثر نہ کرتنگ ات۔

ہمے تاک ء نصیر احمد علیم ء آزمانک ”سالینہ باسکیں شاعر“ انجیں نہ وانندگیں
مردے ء قصہ انت کہ ڈنی ملکے ء پہ کار ء روزگار ء شنگ۔ ہمودا یک پیرل نامیں
وانند ہیں ء زبان دوستیں مردے ء کراکے باز وانگ ء نو یسگ ہیل کنت ء پداشاعری ہم

بیگیج کنت۔ وتی یک شعرے پہ شنگ بیگ ء ماہتا کے ء راہ دنت بلے کس اس سالی ء
گوزگ ء رند ہم وہدے شعر شنگ نہ بیت گزاز ہر کنت ء گوں پیرل ء کشیت کہ ہے
ماہتا ک ء سالی نہ باسکی ء ہا ترا داتگیں منی زراں پدا بدئے۔

اے قصہ ء بجا ہی کردار باہوٹ ء وڑیں مردم بلوچی زبان ء لبر انک ء سک
باز انت کہ وتی ہر نوشتہ ء چاپ بیگ ء واہگد ار انت۔ ء بیچارگیں شوکار زان انت کہ ما
چون بکنیں۔ ہر نوشتہ ء شنگ کئے تاک ء اسٹینڈرڈ کپیت۔ شنگ نہ کئے مردم زہر کنت ء
کتاب بند بیت۔

ماہتا ک ”بلوچی لبر انک“ ء دہیں تاکانی تھا شنگ بیگیں پست ء یگیں
آزما نکانی تھا یکے ہم چوشینے نہ ات کہ ما آئی ء بلوچی ء شاہکار یں یا نما سندگیں آزما نکے
گشت بکنیں۔ مبارک علی ء ”جرگہ“ ء ولید گربنی ء ”سوگند“ شتر یں آزما نک جوڑ بیگ
انت اگن آہانی سرانویسکاراں گیشتر جہد کتیں۔

اے درتیں آزما نکانی وانگ ء رند من ہے مارت کہ بلوچی ء آزما نک نویس
چہ وتی ازم ء چہ وتی وانوک دوینیاں ایماندار نہ انت۔ اگن ایماندار بیتیں انت تہ آہاں
آزما نک نویسی ء راہ ء رہندانی بابت ء کے زانگ ء رند آزما نک نوشتہ کنگ ات۔

ماہتا ک بلوچی لبر انک۔ اپریل مئی 1992

☆.....☆.....☆

ماہتاک ”بلوچی لبر انک“ ءِ آزمانک تاک ءِ سر اچمشتا نک

(1)

بازیں ودارے ءِ پد ماہتاک ”بلوچی لبر انک“ ءِ آزمانک تاک جنوری
1993 ءِ شنگ بوت۔ ایشی ءِ تہا بلوچی آزمانک ءِ بابت ءِ واجہ غلام فاروق ءِ
معلومیاری نبشتا نکے گون ات۔ اے نبشتا نک ءِ مستریں اُر زش ایش انت کہ
چشمیں نبشتا نک بلوچی زبان ءِ کم نبشتہ کنگ پیگ۔

نبشتا نک دگہ وڑ ءِ شر ات البتہ یک ءِ دو گپانی نیمگ ءِ من نویسکار ءِ دلگوش ءِ
تریگ لوٹاں۔

نبشتا نک ءِ تہا بلوچی آزمانک ءِ رائے دورانی تہا بہر کنگ پیگ۔

اولی دور: 1951ء تا 1960ء

دومی دور: 1961ء تا 1975ء

سیمی دور: 1976ء تا ہنوں

اگرچہ غلام فاروق ء جوانیں جہدے کنگ چیا کہ اے وڑیں پٹ ء پوولی کار سک نازرک ء گر ان انت بلے اے بہر ء بانگ ء بنیاد نروریں چیزانی سرا ایر انت۔ چوکہ بلوچی مہتاک ء تا کبندانی شنگ بیگ ء بند بیگ ء گیشتر حیاں دارگ بیگ ء تکنیک، مٹیل، زبان ء انداز، لیکہ ء دگر فرق ودی کنوکیں چیزانی سرا سک کم ثران بیگ۔ یک جا ہے گشگ بیگ:

”اگرچہ اے رہند ء پدا آزمانکانی بہر ء بانگ سر زاہر ء بے وڑ گنگ ء کنیت، چیا کہ بازیں تاک انچیں بوتگ انت کہ آدو دورانی تہا شنگ بوتگ انت۔ بلے منی حیاں ء دو دورانی نیام ء ہے یکنیں مہتاک ء شنگ بوو کیں آزمانک (ء ایدگہ نبشتا نک) ہم پہ پیم ء رہند، سیاہگ ء مقصد ء تکینکی رد ء بند پہک جتا گنگ ء کانت۔“

پایدیں نبشتکار ء وتی اے گپ ء مہکم کنگ ء واسٹہ گیش ء گیش مثال بداتیں، آزمانکانی نگر بداتیں انت ء آہانی ریس ء پڑیس بکتیں۔

بلوچی آزمانک ء دورانی تہا بہر کنگ ء بارو منی حیاں ہمیش انت کہ پخسیں چیز پد رانیں وڑے ء دیمانہ۔ تنگ کہ مردم بلوچی آزمانک ء دوراں ونڈ بکنت۔ مثال ء گپ ء ہے تاک ء مراد ستر ء 1956 ء ء نسیم دشتی ء 1973 ء آزمانک گون انت، اگن ایشانی چیر ء سن ء سال نوشتہ مہ بیت تہ کس پجاہ نیاریت کہ نوکین انت یا کوہنیں انت۔

اولی دور (1951ء تا 1960ء) آزمانکانی سیاہگ ء بنگپانی بابت ء نبشتکار

کشیت:

”اے دورِ آزمانکافی سیاہگ زیات راجی نابروبری ء چست ء ایر، سردار میر
 ء معتبر، زردار ء بُرزی نکت ء مردمانی زلم ء ناروانی، غریب ء ہزگار ء نیام ء
 پرک ء تپاوت، سبن ء ناروائیں رسمانی پدّری ء اشانی حرائیں آسرانی
 درانگازی، شد، گون ء قحط سالی ء آماچیں اولس ء مارشتانی پدّری، مبر ء دوستی
 ء قصہ ء بے وس ء ناداریں حینانی لگتمالی اتنت۔“

چونکہ بُرز ء درتیں گپ مرو چکیں آزمانکافی تہا ہم ہست انت ہمیشا اشان ء
 گوں کو نہیں دور ء بندوک کنگ جوان نہ انت۔ یادومی لہزاں بلوچی آزمانک ء دورانی
 تہا بہر کنگ ء دگہ مہر تریں بنیاد شوہاز کنگ بہ بنت۔
 چونایا ہنیگیں آزمانک چہ بنداتی دور ء آزمانکاں کے باز دیما تر انت بلے
 بنداتی آزمانکافی تہا انچیں آزمانک ہم در کنیت کہ چہ مرو چکیںاں دیما تر انت چو کہ ہے
 تاک ء مراد سآر ء ”گر میں ساہگ“ چہ تاک ء اید گہ آزمانکاں شر تر بیت، حراب تر نہ
 بیت۔

غلام فاروق ء اے بنشتا تک ء دگہ کھی یے ایش انت کہ بنشتکار ء ہنیگیں
 آزمانکارانی تہا بازینے ء نام داتگ بلے باز ء مان نہ انت۔ ہما آزمانک بنشتہ کنوکافی نام
 کہ پشکیتگ انت آایش انت:

غوث بہار، منیر احمد بادینی، فضل خالق، گوہر ملک، حمل نوشکی، غنی پہوال، واحد
 بُردار، رزاق نادر، ڈاکٹر علی دوست، عبدا لصبور، عبید شاد، منیر عیسیٰ، سعیدم،
 طاہر پیشکانی، حسرت بلوچ، یعقوب بزنجو، الہی بخش فدا، علی عیسیٰ، عصمت
 جمالدینی، شیرجان بلوچ، غلام محی الدین میار، شرف شاد، میرجان میر، گلزار

کچکی غدگہ بازینے کہ اے وہدء آہانی نام منی دل ء عنانت۔

واجہ غلام فاروق ء آزمانک ”ساربان“ یک ساربانے ء کہہ انت کہ رند ترا
 ٹوہیں شپکے جوڑ بیت، بلے ایشی ء انچیں آسرے درکنیت کہ آرا گوں کٹیم ء بر باد کنت۔
 شپکی گرانیں کارے بلے زرتے بازانت۔ اے ناجائز کتکلیں زرت بازوہ
 کتوک ء گمراہ کنت ء اگن کتوک نوانندگے بہ بیت تہ بیگر (آزمانک ء کردار) ء وڑ ء
 زرت آراچیرترین ایت۔ انچو کہ بیگر ء بیچ نشہی جوڑ بوت چتک گمراہ بوت ء چند چہ زیادہیں
 کاراں نادراہ بوت۔

آزمانک ء تہا گیشیں زردوستی ء ریز، ء نوانندگی ء بدیں آسرانی پیش دارگ ء
 پچی ء، ڈاکثرانی زروراری ء نادراہانی روتچ پہ روتچ کنتر بیگ، سرکار ء چہ شپکاں رشوت
 زیرگ ء ہماں تزکنگ، نوانندگیں زہگان ء حد ء گیش آزاتی دیگ ء حراہیں آسر ء دگہ
 بازیں سیاہگانی بارواگپ مان۔

آزمانک وش ء دیماشنگ بلے گڈسرا انچیں وڑے تاب ءے وارنگ کہ
 وانوک ء گڈین ایت۔ آزمانک چوش ہلیت :-

”مہرک ء سما بوت کہ آئی ء پت نوں اے دنیا ء نہ انت۔ آئی ء گوں وتی
 شوہاز کنوکیں ہماں یک رندے پت ء خشک ء بے آٹگیں دیم ء نیمگا چارت
 ء پدا ڈاکٹر ء نیمگا چم سک دات انت۔“

ایشی ء وانگ ء پدا گر چہ اول سرا ہنچو جاہ کنیت کہ آزمانک ء بنجاہی کردار
 (بیگر) یلہ داتگ ء کشی کردار (مہرک) ء چپ ء چاگرد ء چکرگا انت بلے ہیرت
 بچارے تہ گتہ وتی جاہ ء بروبر انت۔ بیگر ء مرگ ء آئی ء گمراہیں جنین چک ء اہنچک
 غمیگ نہ بیگ ء ڈاکٹر ء نیمگا چمانی سک دیگ چشیں عجیبیں گپے نہ انت چو کہ گندگ ء

کنیت۔ جنک ء بے مہری ء سبب ایش انت کہ ہما انت کہ آئی ء تہا ہوش ء زانت
 اتلگ، وتی پتے ء گوں شکی کاراں دستگ۔ آنتو یکی، آمہر، آدلگوشی کہ یک پتے ء
 وتی چک ء رادیک لوئیت آرانہ رستگ۔ ہمیشا آئی ء دل ء پتے نہ مہراست ء ناں
 دکہ جذباتی ہمگر نچی۔ ہمیشا پتے ء مرگ آرانمیک نہ کنت ء ہمیں گپے نہ انت کہ آاے
 وڑیں وہدے ء ہم وتی جنسی حیالاں سر ء چیر انت ء ڈاکٹر ء نیمگا چماں سک دنت۔ اے
 جنک ء بر بادیک ء اشارہ انت۔

اے آزمانک ء اے پیم ہلگ وانوک ء دل ء پیگر ء گٹم ء باندا ت ء باروا جسے
 پیدا کنت۔ گٹم ء باندا ت اُم ء تہار انت ء اے تہاری گیشیں زردوستی ء داگلن ٹکی
 انت۔

آزمانک ء زبان ء تہاروانی ہست بلے لہتے جاہاں بتل ء مثالانی گیشی ء
 آزمانک گران گران کنگ۔

اے جوانیں آزمانک یے بلے آزمانک ء باروا گیشواری نوٹ ء ایشی ء اثر کم
 کنگ۔ منی خیال ء اے نوٹ ء دیگ ء ہیج زلورت نہ پیگ۔ آزمانکار بایدیں وتی
 وانوک ء راوتی آزمانک ء مقصد ء مراد ء، نوٹ ء دروشم ء مہ کشیت۔ چیا کہ چہ ہشی ء
 آزمانک ء ہم رو ت ء معنا ء شہار ہم کم بیت۔ اگن اے نوٹ پر مہ بیت تہ وانوک
 یا نگدکار آزمانک ء مقصد یا نجاہی خیال ء اید کہ تکانی باروا خیال کنگ ء آزات بیت ء
 بیت کنت کہ آچہ آزمانک ء انجیں معنا ء مقصد بہ کشیت کہ آزمانکار ء جند ء دل ء ہم نہ
 ہنگ انت۔ بیت کنت ہما مقصد کہ آزمانکار ء دل ء داشتگ، وانوک یا نگدکار چہ ای ء
 شر تر ء نمبر تریں معنایے کشیت۔

مراد ساحر ء ”گر میں ساگب“ یا تگاریں آزمانک یے۔ مہر ء بے سو بی ء سرا

بے حسائیں آزمانک نو سگ بیتگ انت بلے گرمیں ساہگ ء تام ء رنگ چہ درستاں جتا
انت۔ اگن تو ایشی ء یک برے بوانے داں مدتاں بیہال ءے نہ کئے۔

آزمانک ء بنجاہی کردار کینگی بدن ء وتی کلونٹ ء بار ء بہا کنت ء واتری ء
وتی کسانى ء دوست ماہان (کہ دو سال ساری گوں مالدارے ء سیر دیگ بیتگ) ء ہلک
ء مان تریت بلے ماہان آراہجہ ہم نیاریت۔ در کسانى ء ہمراہیں دوستار ایو کا دو سال ء
پد پجاہ میاریت تہ آئی ء ساہگ گرم ناں بلکیں چو آس بیگ ء دل ء سوچیت۔

ماہان ء کینگی ء پجاہ نیارگ ء یک سپے کینگی ء نیز گاری انت۔ بزاں آرا
”امیت“ مان نیست۔ بلے نیز گاری راستیں مہر ء سُرینت نہ کنت۔ ہمیشا گپ چوش
بیت کہ ماہان ء مہر ہوائی مہرے بیتگ۔

شپ ء و ہد ء اشر ء جمازیں کینگی ء ترا نگ ء زہیر یگ ء استارانی باروا آئی ء
دل ء اتلگیں گپ وانوک ء دل ء ایر کپنت۔

”گرمیں ساہگ“ ء زبان انچوروان ء احوال انچیں زندگین انت کہ ایشی ء
وانگ ء و ہد ء مراد سحر ء سراسار بانے بیگ ء گمان بیت۔

.....

”چاردمی سدی ء گوات“ (واحد بُردار) کوہن ء نوکیں زمانگ ء دودانی
جوانیں دیم پہ دیمی یے۔ آزمانک ء مقصد ء باروادرا جیں نوٹے ہم دیگ بیتگ کہ بے
پکار انت، نویسکار ء تہنا اے بکشتیں بس ات کہ ”من اے قصہ پلاں جاہ ء پیر مردے ء
چہ اشکگ“

آزمانک ء تہا ہے خیال دیما آرگ بیتگ کہ ہنکیں دور ء ریز ء لچ ء ناتپاکی
چاردمی سدی ء ودی کتگین انت۔ منی خیال ء اے ردیں گپ یے۔ پرچا کہ بدی ء حرابی
اے دنیا ء چہ کوہن ء قدیم ء است انت۔ ایشی ء میار ء گناہ چاردمی سدی ء گوات ء سرانہ

انت بلکیں ایشی عیشت ء معاشی چا گردی، دودع ر بیدگی یا سیاسی سبب انت۔

آزما نک ء تھا یک جا ہے پیر مردوتی ورنائی ء روچاں یات کنت ء یک نہ

کتگیں کارے ء سراپسوزارت ء کشیت:

”بل شہ جی یے روشاں دل ء ہے حیاں انت کہ منی ورنائی..... ء ہماوش

بالادیں جنک..... تہاریں شپ ء تہائی.....! پرچے اے نہ پیگ؟؟؟

پرچے آنہ پیگ.....؟ من وتی ورنائی ء چکرسیں دراجیسیں دہی یے گوازیگ۔

پہر چوشیں حیاں ء دلیل منی گمان ء نہ یتگ۔“

پیر مرد ء حیاں ء اے حیا لانی سبب چارومی سدی ء گوات انت کہ بدی ء گوات

انت بلے چونہ انت، اے حیاں چارومی سدی ء گوات ناں بلکیں پیری نیگ

انت۔ پشیں پیریں مردم باز انت کہ پیری ء وہدے جنسی ڈرک ء دوراں کپنت گڑا

ورنائی ء ترانگاں دل ء کارنت ء دل ء وش کنت۔ اے داں حدے ء شر انت بلے

اگن حد ء گیش بہ بیت گڑا جنسی ء نفسیاتی جیڑ ہے ء دروشم ء گپت۔ پیر مرد ء اے حیا لانی

پشت ء بندر ء اے گپ انت کہ آچوتی ورنائی ء دور ء دل ارسند نہ انت۔ ایوکا اے ناں

بلکیں کیشتر پیریں چوتی ورنائی ء دجم نہ بنت ء ہے ہمیں گپ دل ء کارنت کہ ”ماوتی

ورنائی ء ہج نہ کت۔“

اے آزما نک ء تھا دیما آورتگیں حیاں آزما نکار ء نہ انت بلکیں پیر مرد نیگ

انت۔ واحد بوزدار ء ایشان ء آزما نکے ء دروشم داگ ء ہے پیش داشگ کہ پیریں مردم

ہتگیں بدتگیں دنیا ء گوں چونیں ہماں چارنت۔

واجہ نسیم دشتی ء ”حدادوست“ غریبی ء بابت ء جوانیں قصہ یے ء ایشی ء تھا

غریبانی بے وی ء ہستو مندانی دست ء لٹ ء پل ء آماج بیگ پر اثریں وڑے ء پیش

دارگ بچک۔

شہر بانوسکس غریبیں بلے غیرتی کس جنک یے، آداں مز میں حدے ءوتی
غیرت ء پاپانی ء کنت بلے آخروتی بے روزگاریں مرد، تہلیں چک ء جند ء زند ء
رکنگ ء ہاتراوتی ننگ ء پھوسیر آرت ء کیا سے شکر ء بہا کنت۔

اے آزمانک ء چہ پدرانہ کہ غریبی مردم ء ہرچی پر مائیت۔ سکی ء وہد ء
غریب ء کس کمک نہ کنت چیا کہ آرا اُمیت مان نیست۔ ہر کس چرائی ء بے وسی ء
پاندگ چست کنگ لومیت ء اگن حاجت مندیں مردم شتر نگیں جکے بہ بیت تہ مئے چاگرد
ء کہ مردینانی دست ء انت، آئی ء عزت ء سلامتی گرانیں کاریے۔

آزمانک گوں اے گیاں کنگ:

”شاہوکار اللہ داد ء شہر بانوماں وتی امبازاں گپت۔ آئی ء دنمان شہر بانو ء
نازرکیں گل ء سک اتنت۔ ہے دمان ء مسیت ء مگر ب ء بانگ ء تووار
ات۔“

ادا آزمانکاراے گپ ء پیش دارگ لومیت کہ اسلامی چاگردے ء ہم جنین کنت
ء پیل ء آماج انت۔ حالانکہ ملاء پ ء پڑ ء اے بناک ء جنت کہ اسلام ء تہا جنین ء
عزت ء درجہ برزانت۔

وہدے شاہوکار بے وسیں جنک ء امبازاں گپت گڑا ہے وہد ء بانگ ء تووار
کفیت۔ ادا گناہ ء ثواب ء نیام ء ڈگر ء آزمانک ء اثر کیشتر کنگ۔

”مہبانی“ (غنی پرواز) بلکیں ہما مردمانی چماں چک بکنت کہ سیر ء ہزگار بیگ
ء لچ ء چوتی چک ء جناں بے ترانگ انت۔ سرآمد مشکت ء داں ہشت سال ء جلایت
ء ترز ء مال کفیت ء جن سے اے نیمگا چلے کفیت۔

اے جاوے ذمہ دار کئے انت؟ مردین یا جنین؟.....

چونایا ہر ڈک انت بے مستریں میار غریبی نیگ انت۔ چیا کہ مرد و تہا زری
دوستی غریبی وودی کنگ۔ مشکت و پہ کار و غریب رونت امیرناں۔

منی خیال و اے آزمانک سک گونڈ انت۔ چونایا آزمانک و گونڈ کنگ،
کنگ لہزانی تہا وتی مقصد و بیان کنگ و بے پکاریں لہزاں چہ رنگ گرانیں کاریے و غنی
پروازاے کار و بلد انت بے مستریں گپ اش انت کہ آزمانک و گونڈ گرگ و بچی و آئی
و تہا دلکشیں اثرے ہم پیدا کنگ بہ بیت۔ گونڈی شر انت بے دما حد و کہ آزمانک و
جند بے تام مہ بیت۔ اگن مردم گندیت کہ آزمانک و گونڈ گرگ و چہ آئی و تام گار بیت
تہ آرا پہ کچ و کس اس و دراج کنگ شر تر انت۔

”مہمانی“ و قصہ آزمانکار و تچک و بیان کنگ و ہلینگ منی خیال و اے
آزمانک و تہا دگہ گپے و آرگ و ضرورت پیگ کہ آزمانکار و نیاورنگ۔ آزمانک و تہا
اے گپ پیش دارگ پیگ کہ مرد و دیر بیگ و سبب و جن و کونکس چلے آورت بے اگن
عکس و دومی دیم ہم پیش دارگ بیتیں جوان تر ات، بزاں چہ جنین و دیر بیگ و سبب و
مردین چوں جنجال و نلیگ بیت۔ اگن اے نیمگا یک و دو احوال آرگ بیتیں آزمانک
جوان تر پیگ ات۔

.....

”گہیت“ (عباس علی زیمی) یک انجییں بچکے و قصہ انت کہ وتی دشتار و سرا
پمیشا ناز کنت کہ روگ و وہد و یک پادے و لنش ایت۔ گڈ سرا بچک و جند و پاد حاد شے و
پر شیت و بزرگ بیت۔

اے آزمانک و انوک و باز اثر مند نہ کنت چیا کہ ایشی و مقصد ہنچو پدرا انت کہ
آزمانک و ازمی نازر کی لگتہاں پیگ انت چو کہ آزمانک و تہا جا ہے آزمانکار و جند

کشیت:

”گہیت ء متکبری ء و ہد کدی ہم دوست نہ داریت۔ و ہد کدی ہم دوست نہ
 بیت ء دائگی کسی ہمپادی ء نہ کنت، و ہد ء کدی ہم وتار امتائینگ ء رد ء ہج کمی ء
 نزوری پیش نہ داشتگ۔ مروچی اگاں و ہد چہ مہراب شگوست ات، گڑا اے
 مہراب ء ہم باید ات کہ و ہد ء دز گرگ ء آئی ء دُمب ءے یل مہ داتیں۔ بلے
 اے ساہتاں آئی ء دل ء پردوی ء گپ گپت۔“

بُرز ء گپانی تہا دو عیب است۔ اولی ایش انت کہ لہتے گپ چپ ء چوٹ انت
 ء معنائش مان کیشنگ (و ہد ء دز گرگ ء آئی ء دُمب ءے یل مہ داتیں..... آئی ء دل ء
 پردوی ء گپ گپت)۔

دومی اے گپانی جند آزمانک ء تہا گیشیں گپ انت۔ آزمانکار باید یں وتی
 آزمانک ء تہا واز مہ کنت۔ اگن آڑا گپے جنگلی انت تہ قصہ ء تہا ہما گپ ء جنگ ء گیگ ء
 پیدا بکنت یا کردارانی دپ ء بہ جنائین ایت۔ اگن آزمانکار نہ و ہد چاریت ناں جاہ۔
 تچک ء وتی گپ ء جنت تہ آزمانک بے تام بیت۔

آزمانک ء نام (گہیت) ء تہا جنگیں باز یں گپاں چہ پد ر بیت کہ آزمانکار ء
 بکنی خیال ہمیش انت کہ گہیت شر نہ انت۔ گہیت کئے وت انچو بے بلے اگن آزمانکار
 ء ایشی ء نام ”گہیت“ ء بدل ء ”دشتار“۔ یا ”ناز“ بہ کتیں ء ہما واز در کتین انت، آئی ء
 آزمانک شر تر پیگ ات۔

آحداد ء آزمانک ”راجدوست“ ء نجبا ہی کردار میر دلاور پیسری سرکار ء دور ء
 مزن ات بلے گوں دور ء بدل بیگ ء آئی ء زند بدل بوت۔ آئی ء واجہی زندے
 گوازینگ ات ءنی دہکان کاری آڑا اسک تورین ایت۔

حکومت ملاہانی دست ء انت۔ ء بلوچ راجد دست سرکار ء حلاف انت ء میر
دلاور دوینانی حلاف انت۔ آئی ء ہم خیالیں واجہ کار کہدا دلپور آرا چیزے سر ء مسوج
کنت ء آدماں ء آہاں منیت۔

آزماںک ء گڈ سر زور دار نہ انت ء آزماںک ء جوڑ کر تگیں بنداتی اثر ء
کروجیت۔ اگن اے آزماںک چوہلینگ بیتیں شرترات:
”گوں اے حبرانی اشکنگ ء میر ء چم روژنا بیت انت۔ بلے کے خیال کنگ
ء رند جوش ء لہت۔ سر ء پہ انکار چندینان ء در ا کینت ء
”نہ بیت، کہدا، دگہ سو جے بہ دے!“

.....

عید محمد عید ء ”جاور آماج“ تاک ء وشیں آزماںکاں یک یے۔ میر سپاہان وتی
ڈگارانہ بزگر بدر تگیں شاہل ء سیر ء گوں شر تگیں سا بک ء کنا کین انت۔ شاہل ء کتری
ء مارشت ء دوسواس گنوک کن انت ء سا بک میر سپاہان ء گندلانی براہ بیت۔
شاہل، سا بک، میر سپاہان۔

”جاور آماج“ ء چہ آزماںکار ء اشارہ اے سیں کردارانہ تہا کجای ء نیمگا
انت؟

کے دلگوش بچارے اے سیں کردار جاور آماج انت۔ سا بک جاور آماج
انت نہ رز۔ تا شہ۔ کما ء صاف دلی ء یک ذات چاریں چا گردے ء ودی بیتگ۔ انجیں
چا گردے ء کہ مردین آدم ء ہست ء نیست انت۔ سا بک ء چرے گپتاں آئی ء جند ء
کودکی ء چا گردے تہا مردینانی بالادستی پد ر بیت۔

”اگن منی بخت ء نصیب ء شاہل انت تہ من پھیر بڑ نیگ نیاں۔ دومی رنگ ء
دانگ پہ جنین ء انت، مردین ء نہ انت۔ مردین ہرچی بہ بیت مردینے۔“

شاہل جاور آماج انت کہ میر ۽ بدرنگیں بزگریے بلے میر آئی ۽ سیر ۽ گوں
 شرننگیں بلے ذات ۽ اُستا کاریں جنکے ۽ کنا مین انت۔ شاہل وتی بدرنگی ۽ نزا انتکاری ۽
 سب ۽ کمتری ۽ مارشت ۽ آماج بیت ۽ گیشیں وسواس ۽ چرت آرا انوک کن انت:
 ”کجا من ۽ کجا سا بک! پلے اُستایے ۽ من بلو چے آں۔ بلے پہ منی بلو چی ۽
 آئی ۽ لاپ سیر نہ بیت۔ منی بلو چی ۽ چٹیت ۽ وارت؟“

۽ میر سپاہاں ہم جاور آماج انت کہ چاگرد ۽ برزی تہک ۽ گوں سیادی کنگ ۽
 باوجود بے سریں دودانی بندگ انت۔ وہدے میر چوش کشیت تہ ہر کس آئی ۽ بے دسی ۽
 مرت کنت:

”ما میر مجبوریں کہ سا نگ گوں وتی ہم دروراں بکنیں بلے تئی وڑیں زیبائیں
 جنکاں یلہ دات ہم نہ کنیں۔“

آزما تک ۽ تہاندارگ کشی گوں جوانی ۽ کنگ پیگ کہ وانوک ۽ حیالانی چم اے
 ندارگاں جوانی ۽ گندیت چوکہ:

(سا بک ۽) پادانی شودگ ۽ شلووار لانتک ۽ چو کُش ۽ اسپتیں ۽ چو آسمی پل ۽
 نازر کنیں پادانی شودگ ۽ ات کہ چم ۽ بندگاہ ۽ گیڈیں سولانی نوان ۽ پہ میر
 سپاہان ۽ کپت انت کہ سولانی کش ۽ وت ۽ کپتگ ات ۽ چم ۽ پہ
 سا بک ۽ وش بالادیں اندام ۽ سک اتنت..... ہمچک ۽ گیڈیں سولانی سرا
 فشگیں کا نگاشکے ۽ کوار گے جت ۽ جنکانی دلگوش گیڈیں سولانی نیمگ ۽ کت۔
 میر سپاہان ۽ ہم وتی چم چہ سا بک ۽ کونشیں پاداں نگلیت انت ۽ بندگاہ ۽

نیمگ ءبر زاد بیت ءمشت۔“

”شکاری“ (عبداللطیف عادل) لہتے شکاریانی قصہ انت کہ پہ زانت وتی
شرتریں ہمراہ ءنیمگا بلا ہیں کنگے جہلاد کفت۔ ءآئی ءپاداں پروشائیں انت ءپدا
تندنت اپسوزورنت۔

آزما نک ہما مردمانی نیمگا اشارہ کنت کہ دگرانی سوب مندی ءسراز ہراش
کنیت۔ وت جہد کنگ ءدیماروگ ءبدل ءتندنت ءدگر ءراہاں ڈنگر جفت بلے کارانی
حراب بیگ ءرندو ہدے وت ہم اثر مند بنت نی ہنڑے کفت۔
اے آزما نک چد ءدشتر پیگ ات اگن آزما نکار ءایدگہ چاریں شکاریانی
کردار نگاری ہم بہ کتیں۔

”پداسیا ہے سگار ءجت“ (پیرل شے نگری) مے چاگرد ءیک ءدوا ہمیں
جیز ہانی باروا انت۔ یک بچکے بورل ہمیشا کشگ بیت کہ گوں جنکے ءگرگ بیت۔ حالانکہ
جنک وت آئی ءکرا کنیت۔ دومی نیمگا ہے دحتریں جنک ءگوم ءمیر بوہیر ءآئی ءہمراہ
داں مدتے ءوپت ءواب کفت بلے کس سچ نہ کشیت پرچا کہ اے میر بوہیر انت۔
بیچارگیں بورل نہ انت۔

اے جیزہ ءبورل ءکشگ زلم یے۔ چیا کہ آزر ءزبردستی نہ کنت بلکیں جنک
وتی وتشی ءآئی ءکرا کنیت۔
اے آزما نک ہیگیں دور ءجون کنگ ءباہوٹ بیگ ءکوہنیں دود ءنوکیں
دروشمے پیش داریت۔

آزما تک عہنگپ جوان انت بلے آزما نکار عہ ناد لگوشی عہ سبب عہ یک عہ دو جاہ عہ
قصہ مان گیشیتگ چو کہ یک جاہے آزما تک عہ نوشتہ انت۔
”بورل عہ وتی جنین چوساہ عہ دوست ات۔“

بلے ماگندیس کہ ہے بورل کہ جن عہ چوساہ عہ دوست انت مُلا قاسم عہ نشکلیں
جنک عہ گوم عہ گرگ بیت۔ پلے کہ جنک وت آئی عہ کز اتلگ بلے اگن مردے عہ وتی جن
چوساہ عہ دوست بہ بیت آدگہ جنکے عہ پیش کش عہ یلکیں روج عہ، یلکیں دمان عہ چوارزانی عہ نہ
میت۔ اگن میت گڑ ابراں آئی عہ وتی جن ”چوساہ عہ“ دوست نہ انت۔

یک جاہے آزما نکار گشیت :-

آئی عہ (بورل عہ) کس عہ آریز بس دو گہار اتنت..... آئی عہ لوگ بانک عہ ہم
مات عہ پت عہ برات نیست ات۔“
بلے دیمتر اگشیت :-

”بورل چیر عہ کائی اتک عہ وتی نا کو عہ ڈگار عہ گاہ عہ رُنگ عہ لکت۔“

بورل عہ اے نا کو کئے انت؟ وہدے بورل عہ مردم تہناد دو گہار انت عہ جن عہ ہم
اے دنیا عہ یکہ بورل عہ دگہ کس نیست گڑ اے نا کو چہ کجا اتک؟

دگہ جاہے آزما نکار گشیت :-

”بورل عہ وتی شب چکدگ عہ گوازینت۔“

بلے ایندگہ سہب عہ احوالاں دیان عہ گشیت :-

”بورل سہب عہ سرامہلہ چہ وتی لوگ عہ در اتک عہ دیم پہ چکدگ عہ رہادگ

بوت۔“

اگن بورل ء شپ مچکدگ ء گوازینت گڑا ایند گہ سہب ء مہلہ چہ لوگ ء چون

درائک؟

آزمانک ء چیراوجہ پیرل شے تگری ء ”دگوش“ ء تہا گشتگ:
 ”اے یک راستیں قصہ۔“

بلے من حیراناں کہ راستیں قصہ ء تہا پنجک ردی چون مان بوت۔

ہے دگوش ء تہا آزمانکار گشیت:

”ملا قاسم دینی ملا ہے نہ انت بلکیں ملا آئی ء سرنام انت ہمیشکا ندہی عالم یا
 ملا ء حساب ء زیرگ مہ بیت۔“

اگن آزمانکار ء دتگ ات کہ یک نامے ردہ بھی پیدا کنت گڑا آئی ء دگہ
 نامے بیادرتیں چو کہ آوت گشیت کہ: ”آزمانک ء تہا نویتگیں مردم ء جاگہانی نام
 و ساچین انت۔“

”گڈی بر“ (تاج محمد طائر) ہیرون ء بدیں آسرائی گونڈیں گدارے۔ بخار
 وتی جنین زربانو ء جنت ء راہ دنت کہ ہیرون بیار، من کشاں، ء ہیرون بہا کنوک امام
 بخش زربانو ء دیما انچیں شرط ایر کنت کہ پرے غیرت مندیں زال ء سک گران انت۔
 اولی بر ء امام بخش گشیت وتی دل بند ء پیش دار۔ دومی رند ء گشیت گلایش کن ء سہی بر ء
 گشیت مناوتی مردم بہن۔

زربانو گریوگ ء لگیت ء گشیت:

”من زائنگ ات کہ بخار ء شرم ء حیا ہنچو کپیت کہ وتی جن ء عزت ء ہم بہا

دنت۔“

گوں اے گپانی اشلنگ ء امام بخش ء غیرت پادکثیت ء آزر بانو ء چیزے زر
دنت ء کشیت :

”مروچی توئے۔ باندامنی جند ء چک ہم بوت کنت۔ چہ مروچی ء منا تو بہ
انت کہ نہ ہیرون بہا کناں ء نہ گوں ہیروکینی آں سنگتی کناں۔ تو منی جم چچ
کت انت۔“

ادازر بانو ء گریوگ ء مرد ء بے غیرتی ء زنگ ء جنگ ء چہ امام بخش ء غیرت
مند جوڑ بیگ زور آورگیں گپ یے۔ پہ یک شگانے ء، یا سو جے ء اگن مردماں ہیرون ء
بہا کنگ یلہ داتیں تماشے ات۔

.....

”کافر“ (بیزن صبا) بلوچانی تہا ذگری نمازی ء جیزہ ء جوانیں عکسے پیش
داریت۔ بلوچ پیرا سیا سی، قبائلی، جغرافیائی ء لسانی بنیاداں بہر ء بانگ انت ءنی اے
نذہبی بہر ء بانگ اتلگ۔ کہ سر ء پوت ماں وتی جنگ ء در آورت کنت۔
رمضان ء ماہ انت۔ دہکان کریمداد بازار ء کاہ ء بہا ء کثیت۔ ولجہ مراد ء پیر
سلیمان آئی ء کزاکا کینت ء تندنت، گپ ء رپ ءے ہم جنت گوں ء کاہان ءے ہم
زیرنت۔ دہکان کریمداد گل بیت۔

پداولجہ مراد ء میر سلیمان ذگری نمازی ء جیزہ ء باروا آئی ء گوشاں پتر کنت ء
دہکان ء ذگری میں ہماہگ شاہو ء لوگ ء کرو جگ ء چرے میگ ء گلینگ ء و استہ آئی
ء رزامند کنت۔

وہدے دہکان ء جنین سہی بیت تہ آئی ء ہماں چوش پچیت :

”سر ء ہوش بکن۔ مرچی تو ہما مردم ء جنگ ء پروشگ ء رندائے کہ آئی ء مات

بلگ شاری ء مارا ماں وتی گٹ ء رو دینت ء مزن کت پارگیس سال ء
 کہ تو نادراہ اتے۔ ہے شاہونہ ات کہ ترااے حکیم ء پراڈاکٹر ء برتے
 ء شپ ء روج تئی تحت ء کش ء اوشتاگ ات۔ کجا اتنت اے میر ء واجہ؟
 روچے روزگارے پتئی جست ء اتکنت؟“
 ء چرے گپاں دہکان سار بیت۔

بیزن صباوت یک نماز روچک ء پابندیں، مذہبی ورنا یے پمیشا اے آزمانک
 تہنا یک آزمانکارے ء حیاں نہ انت بلگیس یک شرے مسلمانے ء دل ء تو ارا انت ہم۔
 آزمانک ء اے Paradox پیش داشنگ کہ مذہب امن ء دوستی ء پنت ء
 دنت بلے درستاں گیشتر زہری ء بد امنی مذہب ء نام ء پیدا کنگ پیگ۔

نبشتانک ”بلوچی آزمانک ء بلوچ نبشتہ کار“ ء تھااے آرداد ء لہتے جوانیں گپ
 جنگ۔ آئی ء اے گپ ء گوں من سنت بنداں کہ ہر نبشتہ کار ء وتی پوگیشینگ لوہیت دانکہ
 آئی ء دلگوش یک نمگے بہ بیت ء آوتی پڑ ء دیماشت بکت۔
 داد ء یک جاہے کشنگ:

”بید پیٹ ء پول ء دلیل ء ما اے گوشت نہ کنیں کہ بلوچی ء اولی آزمانک
 نویس ”پلانی“ انت۔“

اے باروا کہ بلوچی ء اولی آزمانک کجام انت من یک رندے چہ واجہ غنی پرواز
 ء جست کت واجہ غنی پرواز ء گشگ اش انت کہ بلوچی زبان ء بنداتی و ہد ء شنگ پیگیس
 قصہاں چہ ہمائی ء کہ ماحق ء دل آزمانکے گشت کنیں آشیر محمد مری ء ”گنوخ“ انت کہ
 ”بلوچی“ ء اگست 1956 ء تاک ء شنگ پیگ۔ اے رد ء عبداللہ جان جمالدینی ہم
 انچوش گشیت:

”اولی شتریں آزمانک شیر محمد مریء ”گنوک“ ات“ (بچار مہتاک بلوچی
کوئٹہ۔ مارچ 1988)

داؤد بلوچ ء ”وشیں واب“ یونیورسٹی ء چاگرد ء ودی بیٹگیں آزمانک یے۔
یک بلوچ بچکے کہ یونیورسٹی ء وانگا انت، واب ء تہا گندیت کہ یونیورسٹی ء ہر نیمگا بلوچ
جنک انت۔

آزمانک ء بندات وشیں وڑے ء پیٹگ چوکہ:

”یونیورسٹی ء زیبائیں ماڑی ء کہ پترے تہ چپی دست ء یک مزنیں ڈکی یے

ہست انت کہ مے وڑیں بے تہمبلیں طالبانی ننگ ء مدامی جاگہ انت۔“

بلے آزمانک ء گڈ سر جوان نہ انت۔

اے آزمانک ہما طالبانی باروا انت کہ وت ”بے تہمبل“ ء نہ وانوک انت بلے

وتی راج ء دیروی ء باروا وڑ وڑیں وشیں واب گندنت۔

مناسا انت کہ اے ہمشانک ء تہامن ہج آزمانک ء سر اشتری ء گپ نہ جنگ

ء پہ دومی ء شتگاں۔ ایسی ء یک سپے آزمانکانی بازی ات ء دومی منی زانت ء کمی!

ماہتاک بلوچی لبرائنک۔ مئی 1995

ناگمان ءِ آزمانک ءِ سر اچمشانک

غلام نگوری۔ بحرین

ماہتاک ”بلوچی لہزانک“ ءِ جنوری، فروری 1991 ءِ تاک ءِ ولجہ ناگمان ءِ
 نبشتہ کتگیں آزمانک ”منزل“ من ونت۔ چونہا آئی ءِ ہر کسے ءِ رانگدکاری ءِ اجازت
 داتگ بلے من پہ آئی ءِ جار یا گوانک ءِ پد ءِ نگدکاری کنگ نہ لوٹاں۔ چیا کہ اکس من
 کسانیں ردیاں (چوش کہ نبشتہ ءِ رہند، گرامر، لوزانی ترتیب) چنان ءِ ٹچ بکناں کہ آئی۔
 ءِ نبشتا نک چریشاں سررتچ انت تہ منی اے کاگد چرائی ءِ نبشتا نک ءِ چار ہمینچوک بیت۔
 منی اے نبشتا نک ناگمان ءِ آزمانک ءِ بنگپ یا ”حیال“ ءِ سرا انت۔ ناگمان
 ءِ آزمانک نورجان ءِ مہم جان ءِ اشک ءِ مہر ءِ کتہ انت کہ آئی ءِ شتر ءِ ڈولداریں وزسے
 ءِ نبشتہ کنگ آئی ءِ پہ آزمانک ءِ تامدار کنگ ءِ وس کنگ ءِ لوزانی گچین کاری ءِ کماگ ءِ
 ہم جہدے کنگ۔ پریشی ءِ من آئی ءِ تو سیپ ءِ کنان ءِ من جزماں کہ اگن ناگمان وتی
 جہداں ہے ڈول ءِ جاری بداریت تہ زوت یک شتریں ءِ پختہ کاریں قلمکارے جوڑ
 بیت۔ من وتی اے نبشتا نک ءِ تہ ءِ ہے آزمانک ءِ بنگپ ءِ بابت ءِ چیزے حبردیم ءِ
 کاراں۔

ناگمان نویس ایت:

”چونہا بازار ءِ مردم مہر ءِ دشمن نہ اتنت بلے اے مہر کہ آہاں کنگ ات، اے
 مہر ءِ درتیں بازار من ءِ نبھی دشمن ات۔ پرے واستہ کہ نورجان ذگری یے ات ءِ مہم
 جان نمازی یے ات“

نی ادا من ناگمان ءِ مقصد ءِ بیچ سرپد نہ بیتاں۔ ہرچنت کہ من فکر جت بلے

سرپد نہ بوتائ کہ آکجام مہر انت کہ بازار ۽ مردم آئی ۽ دشمن نہ انت۔ آیا نور جان ۽ مہم جان ہر دو اگن ذگری یا نمازی پتین انت گڑ بازار ۽ مردم آہانی مہر ۽ دشمن نہ پتگ انت؟ اے ہبر ۽ باید یں و لہ ناگمان بز انت کہ دینگہ مے دود ۽ ر بید گانی تہا مہر ۽ جند متگ نہ بوتگ، توری بچک ۽ جنک یکیں مذہب ۽، ذات ۽ یا نکت ۽ بہ بنت یا مہ بنت۔ توری وت ماں وت ۽ سیاد بلکیں نا کوز تک بہ بنت، بلے پدا ہم مے دود ۽ ر بیدگ مہر ۽ پونگے لیک ایت۔ مے دود ایوکا ذگری نمازی ۽ ناں، بلکیں اے ڈولیں ہمک مہر ۽ دشمن انت۔

منی اگل کار نہ کنت کہ ناگمان ۽ ذگری ۽ نمازی ۽ اے لیکہ ۽ آرگ ۽ زورت پر چہ مار ات، و ہدے کہ ایشی ۽ آرگ اکی نہ ات۔ اکس چہ مہر ۽ ناگمان ۽ مقصد سیر ۽ سا نگ انت ۽ آئی ۽ حیال ۽ بازار ۽ مردم نمازی ۽ ذگری ۽ سور ۽ سا نگ ۽ نہ من انت گڑا من چشیں درور پیش داشت کناں (ماں ناگمان ۽ وتی دمگ ۽ علاقہ ۽ ہم) کہ ذگری ۽ نمازی ۽ سیر ۽ سا نگ پتگ۔ گڑا ہبر ساپ انت کہ مے دودانی تہا مہلوک ذگری ۽ نمازی ۽ سیر ۽ سا نگ ۽ ناں، بلکیں مہر ۽ دشمن انت۔ توری آئی ۽ کسے بکنت۔

منی دگہ سو جے ایش انت کہ چاپ کنائینگ ۽ ساری چشیں آزمانک یا ہشتانک سنکمانی دیوانے ۽ وانگ بہ بیت یا پہ نگدکاری ۽ ایر کنگ بہ بیت ۽ سنگت ہے ہشتانک ۽ ردیانی بابت ۽ وتی وتی حیالاں بکش انت چریشی ۽ پد ہشتانک ۽ سرا اے جار ۽ نویسگ اکی نہ بیت کہ:

”ہروانو کے ۽ اے ہشتانک ۽ سرائنگدکاری ۽ چٹ اجازت انت“.....

گوں اے دوئیں گالاں من یک رندے پدا ناگمان ۽ پہ آزمانک ۽ نویسگ ۽ سکین دیاں ۽ گشاں کہ اے تک ۽ وتی گا ماں سست مدار ایت ۽ مدام ہشتہ بہ کنت۔ منی دعا گوں آئی ۽ گون انت۔

ماہتاک ”بلوچی لہزانک“ حب

مئی، جون 1991

راست تھل انت

ماہتاک ”بلوچی لبرائک“ اپریل، مئی 1992 منی دیم ء انت۔ تا کدیم 35 ء، سراولجہ ناگمان ء چمشا نک ”چو کہ من میرد ء لودا گنداں“ منی دیم ء گوست کہ ولجہ ء ”بلوچی لبرائک“ ء 10 تا کبندانی تہا چاپ ء شنگ پیٹگیں آزمانکانی سراچمشا نکی دا تک ات۔

چونا ہیگ ء مے لبرائک ء آزمانکی پڑوت سک کسان انت ء اے کسانیں پڑ ء اگن کیے کتے چماں شانک بدنت تہ ہر کس پد ر ء زاہر انت ء منی حیاں ء ناگمان ء گوں چمانی چست کنگ ء ہر کس دستگ ء شری ء سجاہ آورتگ بلے گہتی گپ اش انت کہ آئی ء اے کسانیں پڑ ء جہد کنوکانی تہا (ابیدوتی جند ء) دگہ کس دوست ء پسند نہ بوتگ یا چو پکش کہ مان نیاتلگ۔ وتی جند ء ہم چوساہ ء ڈول ء دوست نہ بیتگ پرچیکہ ولجہ ء وتی ہم یک ء دو آزمانکانی سراوت نگدکاری کنگ ء آہانی ردی ء نزوری در کنگ انت کہ اے ماں ادب ء لبرائک ء یک نوکیں دودے۔

منی حیاں ء آئی ء وتی جند ء آزمانکانی سراوت نگدکاری ء بدل ء اگن پخش بگوشیں کہ ”من وتی آزمانکانی بابت ء چیزے گشت نہ کناں (پرچیکہ کس نہ گوش ایت منی دوگ ٹرپش انت) پمشکہ من وتی آزمانکاں پہ وانوکاں یلہ دیگ ء یاں.....“ گڑا منی

حیال ء گھتر ات۔

وتی ہے جمشائک ء تہا واجہ ء منی لہتے کپانی پتہ دائگ، کہ منی، جون 1991 ء ماہتاک ”بلوچی لبرائک“ ء شنک پیگ انتت، من واجہ ء شنک پیگیں نبشائک..... بزاں آزمانک ”منزل“ کہ (واجہ ء آئی ء نبشائک گشگ، ہم تورنگ ء بد بُرنگ) ء بنکپ یا حیال ء سراوتی لیکہ دیمآ اورنگ انتت بلے واجہ ء پتہ ء چہ پد رانت کہ آئی ء منی گپ سک تورنگ انت۔ واجہ ء منی لہتے گپ پہ لاچار ء ناکامیں دل یے منگ بلے دگہ لہتے کپانی پتہ پنخش ٹرند ء ترپش دائگ کہ آہانی وانگ ء رند منی لُغفانی سرا یک کسانیں بچکندے پادائک بلے چہ کندگ ء ٹہگ دیگ ء پیسر پگر ء جہلائکی ء ایر کت ء بیگواہ بیت۔

منی اے گپ کہ ”من زاناں واجہ ناگمان وتی آزمانک ء تہازگری، نمازی ء لیکہ ء آرگ ء زلورت پرچہ مارنگ وہدیکہ ایسی ء آرگ المی نہ ات۔ چیا کہ آئی ء آزمانک اشک ء مہر ء وش ء تاداریں کتہ یے۔“
واجہ ء منی ہے گپ ء پتہ پنخش دائگ:-
”اے منی مرضی انت۔“

اے گپ کہ ”اے منی مرضی انت“ اکس پنخش گشگ بیتیں کہ ”من وتی مستر وتاں“ گڑاشرتریں بلوچی یے پیگ ات۔ بلے واجہ ء چرے گپ ء پد رانت واجہ سک زہر ء ہرم گچگ ء ہے سوب ء وتی کلم ء واگ ء داشت نہ کتگ۔ اے گپ کہ ”منی مرضی انت“ مردم ہما و ہد یا سہت ء چہ دپ ء در کنت کہ آئی ء وتی کتگیں ردی ء پہ راست کنگ ء، چچ وڑیں پتہ یاراہ ء ورمہ رسیت۔

درور! من ردی کت ء تو منی ردی گپت، بلے من پہ وتی ردی ء منگ ء چچ وڑے تیار نہاں ء منی گور اپشیں پتہ ء دلیل ہم نیست کہ وتی ردی ء پھک ء راست کت بکناں

گذر امن کہ ہر نیمگ ء گت باں گڑالا چاری ء سورت ء من کشاں کہ ”منی مرضی
انت“ بزاں من ردی کنگ تو چے کن ءے؟ نی ولجہ ناگمان ء ہم وتی ردی متنگ بلے
پنچش پہ ہر ء کھر!

دیتر اولجہ ء منی گتے ء پتہ پنچش داتنگ:

”وتی پسند ء لیکھانی گچین کنگ ہر قلمکارے ء بنکی هکت انت ء زگری، نمازی ء

لیکہ من یکے اے واستہ آؤ رنگ اے منی لبرانگی هکتے۔“ تاکدیم 41

اے باروا من پنچش کشاں کہ وتی پسند ء لیکہ ء گچین کنگ یکے ء وتی جند ء هکت
بیت کنت، بلے لبرانگی هکت بجر بیت نہ کنت، اگن پنچش بیتیں گڑا ماہتا کانی شو نکاراں
ہر کسی ہمک ڈولیں حیاں ء لیکہ کوئی ء شنگ کنگ انت ء کس ء چہ شو نکاراں ہج وڑیں
گلگ ء ماسیت نہ بیگ ات۔ ماہتا کانی تہا گڑا! نیو گلگ ء ماسیت، جاک کوکار ء بد ء بل
پر چہ بیگا انت؟ اے واستا کہ ہر کسی ہمک ڈولیں گچین کنگیں حیاں ء لیکہ شنگ بیگانہ
انت، پر چیکہ ہر کسی ہمک گچین کنگیں لیکہ لبرانگی هکت نہ انت۔ یکے بلکیں یک سلن ء
بے ننگیں حیاں ء لیکہ یے گچین کنت ء پہ ماہتا ک ء دیم دنت گڑا شو نکارا آئی ء ہے گچین
کنگیں بے ننگیں لیکہ ء شنگ بہ کنت کہ اے آئی ء لبرانگی هکتے؟ اگس ہر کسی ہمک ڈولیں
حیاں ء لیکہ چاپ ء شنگ بہ بنت گڑا منی حیاں ء اولی مردم ولجہ ناگمان ء جند بیت کہ ہما
ماہتا ک ء شو نکار ء ڈو باریت ء میار یگ کنت، من نی اے گپ ء گشگ ء ہج پشومان نہ
باں کہ ولجہ ء ہے گپ کہ (من ہرچ لیکہ یے گچین کناں آ منی لبرانگی هکتے) چہ یک
چور لیکے ء گتے ء گہتر نہ انت۔!

ہے زگری، نمازی ء بابت ء ولجہ کے دیتر اپد اڈا اہن ایت کہ:

”زگری ء نمازی ء لیکہ من اے واستا آؤ رنگ کہ اے یک بلا ہیں چا گردی

جنجالے (؟..... جیزہ یے) پمشکا آئی ء سرنویسگ ء نگدکاری لوہیت۔ (تاکدیم 41)

ہو! ولجہ اے گپ راست انت کہ زگری، نمازی و جیزہ مئے راج و تہا یک
 بلا ہیں جیزہ یے و اشی و بابت و نوشته کنگ و اشی و کٹینگ و ہلاس کنگ و واستا سر جمیں
 جہد یے بہ بیت، بلے اے جیزہ کہ ولجہ ناگمان و مارتگ و وتی آزمانک و بنکپ کنگ و
 اشی و گیش و گیواری و جہد کنگ، منی خیال و مئے راج و تہا پختیں جیزہ نیست پر چیکہ
 ولجہ و نو۔ بستگیں آزمانک سرداں پاد مہم جان و نور جان و اشک و اشکی و عوش و تاداریں
 کتہ انت و مئے جیزہ اشک و اشکی و ناں، بلکیں دین و مذہب و باروا انت۔ نی منی
 ولجہ وت بکشیت کہ آئی و ہے اشکی کتہ مئے جیزہ و کجام تک و گیش و گیواری و کتہ؟
 من ولجہ و سوج دیاں کہ اگن پختیں جیزہ و پلگا رگ و لوٹ و گڑا ولجہ غنی پرواز و
 نو۔ بستگیں آزمانک ”جہاد“ و ”پریات“ و بوان و ہے رنگیں آزمانک نو بسگ و جہد
 بکن۔

منی اے گپ و پتو و کہ ولجہ ناگمان و وتی آزمانک چاپ و شنگ کنائینگ و
 چہ پیر باید ات وتی سنکتانی دیوان و بہ و نیتیں یا پہ نگد و پیش بکتیں ”ولجہ و در اہینگ کہ:
 ”ہے آزمانک من دورندادیوان و پہ نگد کاری و پیش کنگ و سنکتاں آئی و سرا
 نگد کاری کنگ“ (تا کدیم 41)

اکس ولجہ و وتی آزمانک سنکتانی دیوان و پہ نگد و پیش کنگ گڑا من گشاں آئی
 و سنکت چہ آئی و ریا بند بچگ انت یا گڑا آہاں پہ دلگوش و ہیرت چاری ولجہ و آزمانک و
 سرا نگد کاری نہ کنگ اکس ناں ولجہ و آزمانک و ردی چور و بچ و پد رانت۔

ولجہ اے گپ کہ ”من او تی نوشته کنگیں چیزانی شنگ کنائینگ و اشتاپ نہ
 انت چیا کہ من زاناں پہ اشتاپ و نہ بنت کار جوانیں۔“ (تا کدیم 41)

عہد یگاں گوشنگ، اشتاپی کاراں پاد پلاراں مانکیش انت ”ولجہ ناگمان ہم
 اے گپ و مقیت و کشیت ”اشتاپ و نہ بنت جوانیں کار“ بلے زاناں پداوت چیا

اشتاپی کنگ ے، ولجہ ے ہے آزمانک کہ سالے ے دو سال پیسہ چاپ ے شنگ چنگ انت
 ے مرچی ولجہ ے وتی ہے آزمانکی تہاوت بازیں ردی ے زوری مارنگ انت کہ آئی ے
 اشتاپی ے متانک (ثبوت) انت۔

منی خیال ے آزمانک یا دستونک ے نویسگ ے رند، مردم وتی ہے سستا ساج
 (تخلیق) ے کم چہ کم دو سال وتی گورا ایر کنگ ے پد، پہ چاپ ے شنگ ے دیم بدانت چیا کہ
 اے دو سالانی میان ے مردم وتی ہے سستا ساج ے ہر تک ے پہنات ے گول ہیرت چاری
 چارات کنت ے آئی ے باز ردی ے زوری درکت کنت، بلے من حیراناں کہ ولجہ ناگمان ے
 ڈو لیس سر پد ے زانتکاریں نڈکارے ے وتی آزمانک ے نویسگ ے وہد ے چتور ردی کنگ؟
 وہد یکہ آے پڑ ے کس ے مانیاریت، ے آزمانک نویسی ے سر جمیں راہ ے رہند ے آزمانک ے
 ہر تک ے پہنات، پش کہ وشرنگی (جمالیات) باریکی "نازکی" لہزانی گچین ے ڈول ایر
 کنگ ے کنگی ردیانی بابت ے وتا استاد لیکیت۔

من ولجہ ے آزمانک "منزل" ے ہے زگری، نمازی ے (پہ زور آؤرگیں) لیکہ ے
 بابت ے چیزے گپ جگ ات ے گپانی نوشتہ کنگ ے بہت ے منی دل ے پہ ولجہ ے وچ وڑیں
 کست ے کینگ نہ پیگ ے من اے بابت ے پہ پہک دلی نوشتہ کنگ ے پدا کیے ولجہ ے
 آزمانک ے برز ے آئی ے نویسگیں ہے گپ ے کہ "منی اے آزمانک ے سرا ہر قلمکارے ے
 نگدکاری ے پٹ اجازت انت" مناد کنگ ات کہ ولجہ ے سگ ے او پاراست بلے آئی ے
 داگمیں لونسوک ے پونزو کیں پتہ ے منا اگلہ کت، ہو! منی ردی انت من بیہال پیگاں کہ
 حکت ے راتیں گپ ے گوشدارگ سک گران انت ہلکیں گپ ے کز ایکے بہ سگیت۔ من
 آئی ے ہے لیکہ ے نہ منگ ے ہمراہی ے پہ آزمانک نویسی ے آئی ے را سکین، ہم داگم، بلکیں منی
 مستریں مقصد آئی ے سکین دیگ ے دیم ے برگ پیگ، مردم ہما آزمانک "دستونک یا
 ہشتانک ے سرا نگدکاری کنت کہ آئی ے تہا جان بہ بیت ہمک آزمانک ے دستونک نگدکاری

واجبہ ناگمان ءِ نوشتہ کنگ ءِ ڈول باز جوان انت، بلے آئی ءِ ہمک نوشتہ ءِ تہا
(آزما ننگ یا جمشائنگ بہ بیت) من یک بڈ ولی یے مدام گندگایاں کہ مناہج دوست نہ
بیت۔ (چو ہم من زاناں کہ آپہ زانت اے ڈول کنگ انت پرچیکہ آوتی من ءِ اشی ءِ وتی
نوشتہانی ڈولداری لیکیت) واجبہ وتی نوشتہانی تہا اگن یک نوکیں لبرے یا ہنچیں لبرے کہ
شر رواج نہ کپتگ، کارمرز کنت گڑا ہے نوکیں یا شر رواج نہ کپتگیں لبرے ءِ دیم ءِ ”اردویا
بلوچی“ ءِ ارزان تریں لبرے نوشتہ کنت تہ وانوک ہے لبرے بزانت ءِ شری ءِ سر پد بہ
بیت۔ پُش و ہمک ندکار پہ وانوک ءِ سر پد کنگ ءِ ہما نوکیں لبرے ءِ دیم ءِ آئی ءِ ارزانیں
بزانت ءِ نوشتہ کنت، بلے یک رندے ءِ پدا دومی رندے گڑا ہما لبرے ءِ جندے نوشتہ کنت
پرچیکہ دومی رندے وانوک آئی ءِ بزانت ءِ وت زانت، بلے واجبہ ناگمان ءِ اگن وتی
(یکیں ہشتائنگ ءِ تہا) یک لبرے پست رندے کارمرز کنگ ءِ زورت بہ کپیت گڑا
پستیں رنداں ہے نوکیں لبرے ءِ دیم ءِ آئی ءِ بزانت ءِ نوشتہ کنت کہ چریشی ءِ آئی ءِ
ہشتائنگ سک بڈول ءِ بے وڑانت، پُش کہ آئی ءِ وتی اپریل، مئی 1992 ءِ ماہتاک
”بلوچی لبرائنگ“ ءِ شنگ پتگیں جمشائنگ ءِ تہا ”حالور“ کارمرز کنگ ءِ دیم ءِ ”واقعات“
نوشتہ کنگ (پہ من اے یک نوکیں لبرے ات ءِ چدے پیس من نزائنگ کہ ”حالور“
”واقعات“ ءِ کشت بلے منی حیاں ءِ اے لوز واجبہ ءِ وت جوڑ کنگ) ہے ”حالور“ واجبہ ءِ
ہشت رندے وتی جمشائنگ ءِ تہا کارمرز کنگ ءِ ہشتیں رنداں آئی ءِ دیم ءِ ”واقعات“
نوشتہ کنگ ءِ ہے ڈول ”لچہ کار“ باز رندے کارمرز کنگ ءِ ہمک رندے دیم ءِ ”شار“ نوشتہ
کنگ ءِ ہنچیں دگہ بازیں لبرے۔ منی حیاں ءِ واجبہ ءِ اگن یک رندے ”حالور“ ءِ دیم ءِ
”واقعات“ ءِ ”لچہ کار“ ءِ دیم ”شار“ نوشتہ بکتیں گڑا آئی ءِ جمشائنگ تامدار ءِ ڈولدار تر
پتگ ات۔

وتی ہے چمٹا تک ء تہا واجہ ء گلگ سنگ کہ من آئی ء آزمانک ء نبشتہ رہند
 (گرامر) ء ردی پر چہ شون ندادنگ انت؟ من واجہ ء نویتگیں آزمانک ء بس حیال ء سرا
 نوشتہ سنگ ء اند کہ تک ء پہناتانی سرانماچ نوشتہ کنگی نہ پتگ بلے اکس واجہ آئی ء اے
 مراد ء پے مراد کناں بلے کے دیمتر! چوناہیگ ء واجہ ء آزمانک ”منزل“ ء ابید من آئی ء
 دکہ آزمانکانی تہا ہم ردی ء نزوری دیتگ آدگہ گتے کہ من تیدگا آہانی بابت ء نوشتہ نہ
 سنگ۔

منی ہامسی، جون 1991 ماہتاک بلوچی لہز انک ء تہاشنگ پتگیں پتگیں کاگد
 پش کہ شنگ پتگ، پش نہ پتگ ء من آئی ء سرناگ ”پتگیں کاگدے واجہ ناگمان ء نام
 ء“ نوشتہ سنگ بلے ہے سرناگ واجہ شونکار ء سرپتگ ء چہ وتی نیمگ ء ”واجہ ناگمان ء
 آزمانک ء سرا چمٹا کئے“ پر سنگ ء نبشتا تک مزنیں بر ء بنی ء پد، پش پرتگ کہ آئی ء
 دراہیں شیرگ ء موم ء نام ء لذت ذر سنگ ء حسکیں پوست وانوکانی دیم ء پیش سنگ۔
 واجہ شونکار ء پش پر چہ کتگ؟ من ہج زانت نہ کناں۔ بلکیں آئی ء وتی شونکاری ء ہکت
 کارمرز سنگ، بلے من انچوگشاں کہ ہکت ء اے ڈول کارمرز کنگ دو میگ ء ہکت ء
 جنگ انت۔ من وتی نبشتا تک ء چاپ بیگ ء رند، اند کہ ماہ ء پے آئی ء رد چاپ بیگ ء،
 واجہ شونکار ء نام ء کاگدے ہم دیم دات بلے پد امنی ہے کاگد ہم شنگ نہ بیت، منی حیال
 ء منی ہمانو۔ پتگیں پتگیں کاگد اگن منی نویتگیں رنگ ء سرجم چاپ ء شنگ بیتیں گڑ واجہ
 ناگمان ء پتہ ہم بلکیں پش نہ پتگ ات۔ نی باریں منی اے نبشتا تک ء سرا واجہ شونکاری وتی
 شونکاری ء ہکت ء داں کجام حد ء کارمرز کنت.....

ماہتاک ”بلوچی لہز انک“ حب

نومبر 1992

نگدکاری

محمد بیک بیگل

اگاں دل ء میارے

آساپ ء دسمبر 1993 ء تاک ء ناگمان ء نوشتہ کنگیں آزمانک ڈیڑاویو (ڈیڑاویو - Deja vu) من ونت، ء دل ء سک وش بوتان کہ مئے ورنائیں قلم کار نوکیں بن گپ ء سر حالانی سر نوشتہ کنگ ء جہد کنگ ء آنت۔ اے راتیں نیمگ ء یک جوانیں رججانے۔

ناگمان مئے نوکیں پیڑی ء یک ورنافکرین قلم کاریے ء آئی ء ساساچ یا تخلیقات ء وانگ ء وہد ء من مارتگ کہ آوانیت ہم۔ دنیا ء دیما شکیں لبرانک ء دیرئی ء یک مزین نیونے نگدکاری ء ہما مہکمیں روایت آنت کہ اودا گوں ترندی موجود آنت ء گوں لبرانک ء Parallel روان آنت۔ مئے بد بہتی ایش آنت کہ گوں مانگدکاری ء روایات ء موجودگی دور ء ہبرانٹ، ادا وانگت صحت مندیں بنیاد ء آقام ہم نہ بوتگ۔ ایشی ء بدل ء مئے ٹور ء نابزانتیں ء تردیں انداز ء وتی متا نگدکاری کنگ بوگانٹ کہ آئی ء تہا ازم ء بدل ء ازم کار ء ذات ایر جنگ بیت کہ سراسر ردانت۔ ہے سبب آنت کہ مئے ازم کار ایشی ء سکت نہ کن آنت ء ایڈول نگدکاری ء روایت بن روٹگ نہ جنگ ء آنت۔

من ناؤ نگدکاریاں، ء نیکہ نگدکاری ء علم ء آئی ء راہ رہنداں زاناں۔ ہمیشکا

چچک ء چچک کشاں کہ منی مراد ادا ناگمان ء سرجمیں ازم ء سراہبر کنگ نہ انت۔ منی مقصد آئی ء آزمانک ڈیڑاوو ء بابت ء دوچار ہبر کنگ انت ء بس۔ من ء امیت انت کہ ناگمان ء عزت مندیں وانوک منی ہبراں ہے تناظر ء وان انت۔

آزمانک ڈیڑاوو ء وانگ ء رند ہما سوال کہ منی دل ء پادا تگ انت، آاے وڑ

انت۔

(1) آزمانک ء آئی ء سر حال ء وت ماوتی رشتہ یاسیای چے بوگ لوٹیت۔

(2) آیا ڈیڑاوو ورتیں سر حالے۔

(3) ڈیڑاوو ء نوکیں توضیح ء تجزیہ

برز ء شون دا تگیں سوالانی پسہ ء من وتی محدودیں علم ء شریلیں زانت ء برد

گوں اے دز بندی ء دیگ ء جہد کناں کہ من اگاں رد وارنگ تہ منی رہشونی کنگ بہ

بیت۔

نوں من ہے سوالانی پسہاں یک پہ یک ء دیاں کہ اے وڑ انت۔

بیت نمبر 1) نئی دہلی ء قدیمیں ماہتاک ”بیسویں صدی“ من تاں سی سال ء

ونگ ء منی دل ء ہے نیام ء ہمکہ آزمانک کہ من آئی ء تہا ونگ انت، آیانی تہا پشیں

آزمانک من یکے ہم نہ ونگ کہ آئی ء انجام چہ ساری ء یا وانگ ء نیام ء پدرا یا پاشک بہ

بیت۔ ہے پیم انگریزی ء ہمکہ آزمانک یا ناول من دنگہ ونگ انت، آیانی تہا ہم چو

کدی نہ بوتگ کہ انجام چہ ساری ء پدرا بہ بیت۔ ہمیشکا من اے نتیجہ ء سر بوتگاں کہ

آزمانک ء Driving Force بزاں دیما بروکیں سکین ء چہ درستاں مستریں شتری

آئی ء ہے سسپنس ء عنصر انت کہ تاں انجام ء بہ مانیت۔ ایسی ء معنا اے بوت کہ جوان

ء کامیابیں آزمانکاریں سر حال گوں آزمانک ء بن گپ ء نزکی کنگ ء ابید ہم دائم ء

Misleading بزاں (وانوک ء) رہپنوک بنت۔ بزاں جوانیں آزمانک ہما انت

کہ آئی ء سر حال مس لیڈنگ بہ بیت ء وانگ ء نیام ء وانوک ء ہجر سامہ کپیت کہ
آزما نک ء انجام چے بیت۔

نوں ماگاں ڈیڑا او ء بچاریں گڑا زانگ بیت کہ ناگمان ء سر حال ء پر بندگ
ء گوں وت ء وت آزما نک ء انجام پاشک کنگ۔

ادا البت یک دگہ گمانے ہم دل ء کفیت۔ بزاں ڈیڑا او چو کہ یک غیر مانوسیں
Term یا اصطلاحے، ہمیشکا ناگمان ء غالباً پرے ہاترا وتی آزما نک ء سر حال جوڑ کنگ
کہ وانوک ایشی ء معنی ء نہ زانت۔ یا اے ہم بوت کنت کہ آئی ء چو پرے ہاترا کنگ کہ
ہے غیر مانوس وت بازیناں پر مائیت کہ آزما نک ء بہ وانت۔ بہر حال راستی ہرچی بہ
بیت ڈیڑا او ء سر حال ء آزما نک ء چہ درستاں مستریں غصہ بزاں سہنس ختم کنگ 1۔
نوں ہبر پاد کفیت کہ آیا آزما نک ء سر حال ڈیڑا او درست انت کہ

نا۔ منی تزع ہما واقعات، واردات ء حادثات کہ سماجے ء تہا کلچر ء رنگ بہ زورنت، آ
ڈیڑا او ء حساب ء نیا انت۔ مثلاً کراچی یک کاسمو پولیشن شہرے۔ ایشی ء تہا ہمروچ دہ
دواز دہ قتل، دہ پانزدہ رہرنی، دہ پانزدہ موٹر سائیکل چانپک، برگ ء بیچ دہ اغواء واردات
بنت۔ نوں چو کہ اے واردات کراچی ء کلچر جوڑ بوتگ انت، ہمیشکا ادا نہ کسے ایشانی
حالاں ماں حوالتا کاں وانگ ء وہد ء گڑیت ء نیکہ کسے اے کشیت کہ منی دل ء اے
واردات گشے چد ء ساری ہم بوتگ۔ بندر ء ناگمان ہما چیز ء کہ ڈیڑا او لیکیت، آ
Natural Punishment بزاں مکافات یا مکافات عمل انت۔ آزما نک ء اے

بہر ء سراگاں دلگوش بہ کن ات گڑا منی بہر ء شر تر پوہ بییت۔ ناگمان کشیت:

”سہزل ء کینگی ء وتی نشکلیں گہارے گوں بچکے ء دستگ ات ء دوئیں

ے۔ گوں تہر ء ڈکی کت ء کشت انت۔“

ء ایشی ء مکافات عمل اے بوت کہ:

”سیٹ کمالان ء و ہدے چہ شہر ء و اترکت ء شپ ء و تی جن ء سبز لے ء

یکجادیت انت گڑاگون و تاس ء ہر دوے ء کشت أنت۔“

اے حساب ء ماگاں بچاریں گڑازانگ بیت کہ آزمانک ء بنی حیاں مکافات

عمل انت ڈیڑاووندا انت۔

اہت آزمانک ء تہا سیلان ء کبگین ء یک دومی ء گوں دُزحمی چارگ ہر دوکانی

چمانی ڈیک ورگ ء پدا سیلان ء اے گمان کنگ کہ کبگین آئی ء حیا لانی Wave

Length ء گرائی ء گپ جنکا انت Mind Reading بزاں دگر ء حیا لانی وانگ

ء یک جوانیں درورے۔ منی دل ء ناگمان اگاں ڈیڑاوو ء چکر ء مہ کپتیں ء ہے مائند

ریڈنگ ء پراس ء دیما بران ء و تی آزمانک آسربہ کتیں، وش ترأت۔

پسہ نمبر 3) نوں پشت کچنگ ڈیڑاوو ء نوکیں توضیح ء تجزیہ۔ ڈیڑاوو بندر ء

Parapsychology بزاں ماورائی نفسیات ء یک اصطلاحے کہ ایسی ء سیادی

گون Metaphysics بزاں مابعد الطبیعات ء ہم آست۔ ایسی ء روایتی تشریح اے

وڑانت کہ یک واقعہ، واردات یا ندرگے ء گندگ ء و ہداں انا گہ کسے ء را اے گمان

پینگ کہ گشے اے واقعہ یا واردات آئی ء دیما چد ء پیر ہم بوتگ یا اے ندرگ آئی ء

پیرا ہم دستگ اے ڈیڑاوو ء روایتی Concept انت کہ ایسی ء تجزیہ ء تشریح

ہرعالے ء و تی و تی وڑا کنگ۔ اے رد ء منی جندتہت ء لانا T.Lobssang

Rampa ء توضیح ء گیشتر اپیل کنگ۔ آئی ء و تی گرو نیوکیں Autobiography

بزاں سوانح حیات کہ نام ءے ”Third Eye“ انت آئی ء تہا نوشتہ کنگ کہ ہما چیز کہ

مہلوک آئی ء ڈیڑاوو گشیت آ بندر ء یک مردے ء یاداشت ء چیر تریں تلاں محفوظیں ہما

ندرگ، واقعہ، واردات یا حادثہ ء یاد انت کہ آئی ء یک پیرگیں زندیا بازیں زندانی

نیام ء بوتگ انت۔ آگشیت کہ انسان اے دنیا ء یک خاص مشن یا مقصدے ء (کہ آئی

۽ تہا تکمیل ذات ہم گون انت) پہلہ کنگ ۽ ہا تراودی بیت۔ نوں اگاں کجام ہم نیونے ۽ آمشن یا مقصد آئی ۽ زند ۽ پہلہ نہ بوت، گڑا یک خاص مدتے ۽ رند آ پداودی بیت ۽ باز بر آ پدا پداودی بیت ۽ اے سلسلہ تا تکمیل ذات یا ہا مقصد ۽ پہلہ بیگ ۽ جاری بیت۔ تبت ۽ مستریں لاما، بزاں دلانی لاما ۽ گچین ہم ہے بنیاد ۽ کنگ بیت۔ ملک ۽ تک ۽ پہناتانی تہا یک انچیں کودکیں زہے شوہاز کنگ بیت کہ آئی ۽ تہا آئی ۽ گو سگیں زند گیانی نیام ۽ آئی ۽ لاما بیگ ۽ عمل ۽ تکمیل ذات ۽ اید گہ علامات ۽ نشان گندگ بیانت۔ بہر حال اے کتاب سک عجیبیں کتابے کہ ایسی ۽ قبلہی دنیا ۽ آ سے بن داتگ۔ بلے چوکہ ایسی ۽ اید گہ ہبرگوں مئے بن گپ ۽ سیادی نہ کعت، ہمیشکا اے باروا من دگہ پیتاری نہ کناں۔

من ساری ترگشتگ کہ اے ڈیرا او ۽ روایتی تشریح انت۔ نوں چوکہ علم ۽ زانت ۽ ہمک تک ۽ پہنات ۽ گوں گشادی پیش رفت بوگا انت، ہمیشکا پیرا سائیکا لوجی ۽ مینافز کس ۽ تک ۽ ہم باز پیشرفت بوتگ۔ اے ردا فرانس ۽ نامی نیں با یولا جسٹ ڈاکٹر لیال واٹسن ۽ شول کشیں تحقیق ۽ تجزیہ کنگ کہ آیانی نتیجہ گڑنیوک انت من آئی ۽ دو کتاب ونگ انت۔ یکے Super Nature کہ سالان سال (Best Sellers List) بیٹ سلیر زلسٹ ۽ سرا بوتگ ۽ ماڈرن کلا سکے قرار دیگ بوتگ۔ اے کتاب ڈاکٹر واٹسن ۽ ما بعد الطبیعات، علم لافلاک، علم نجوم، جادو، روحانیت ۽ دیومالا ۽ چکت ۽ سالانی سال ۽ تحقیق ۽ سائنسی تجزیہ ۽ مجگ انت۔ آئی ۽ اخذ کنگیں باز نتیجہ آئی سرا اید گہ سائنس دانان ہم سادہ ۽ کنٹرولڈ تجزیہ کنگ ۽ آیانی نتیجہ ہم ڈاکٹر واٹسن ۽ وڑا دراتلگ انت۔ آئی ۽ دومی کتاب کہ من ونگ آئی ۽ نام گفٹس آف آن نون تھنگو (Gifts of Unknown Things) انت ایسی ۽ تہا ڈاکٹر واٹسن ۽ انڈونیشیا ۽ یک گونڈیں جزیرہ ہے ۽ سرادہ بستگیں ۽ تجزیہ کنگیں وتی عجیبیں تجربات نوشتہ

کٹنگ انت۔ اے ہر دو کتاب وانگ ء لائق انت۔ ادامن ہے کتابانی حوالہ ء بس ہماہر
ء کناں کہ گوں مئے بن گپ ء سیادی کنت بزاں ڈیڑا اوو۔

ڈاکٹر وائسن کشیت کہ انسانی ذہن یک Receptive Mechanism
رہسپٹو میکانزم یے داریت کہ آہروڑیں خارجی، بزاں قدرتی،
مابعد الطبعاتی ء کائناتی Informations بزاں ہالاں گپت ء برے برے وتی
رد عمل ء ہم ظاہر کنت۔ آ کشیت کہ برے برے ہے میکانزم ء Wave
Lengths گوں دگہ خارجی عملے ء ویولینتھاں یک خاص فریکوئی ء سراکائنت ڈیک
ورانت۔ بزاں برے چوبیت کہ یک حادثے ہما مردم ء چہ دور یک ہندے ء بیت نوں
چو کہ Waves بزاں لہر روشنی ء رفتار ء سفر کنت ہے لہر گوں ہما مردم ء Brain
Waves بزاں ذہنی لہراں ڈیک ورائنت، ء ہما مردم ء ہے حادثہ ء انا کہ سا کپیت انچو
انچو کہ میانجی ایں فاصلہ کم بیان بیت ہے حادثہ ء تفصیلات واضح بیان بنت۔ اگاں چہ
ہے حادثہ ء ہما مردم ء چماں چہ اندیم انت، بلے آئی ء ادراک ء آ جوانی ء کنت۔ بلے
چو کہ ہے لہر ہما گشادی ء کہ کائنت ہما گشادی ء گوزنت رونت ہم ہمیشکا مردم ہے
تفصیلات ء چہ زوت بیہال بیت۔ البتہ ہے حادثہ ء یک غیر واضح یادے ذہن ء پشت
کپیت نوں کہ ہما مردم ہے حادثہ ء ہندے سر بیت گڑا ہما دمان ء وتی دل ء کشیت اے
حادثہ گشے ساری ء ہم بوتگ ہمیشی ء گشنت ڈیڑا اوو۔

بزاں ڈاکٹر وائسن ء رو ء ڈیڑا اوو ء تعلق گوں ماضی ء بوتگس حادثات ء
وارداتاں نہ انت بلکہ ایشی ء تعلق گوں مستقبل ء انت ء ڈیڑا اوو ء ہے سما یا ادراک ء بنیاد
ہما لہر انت کہ گوں روشنی ء رفتار ء آئی ء پیشگی اطلاع دینت۔

اے رد ء منی گڈی وانک ایش انت کہ سائنس ء ٹیکنولوجی ء مروچی ایں دور ء
دگہ چیزاں ابیدوت سائنس ء بازیں نظریات پرشت پرش ء آماج انت۔ نوں دور

Macro لیول ءچہ دیماروان ءMicro لیول ءشنگ سر بوتگ۔ سپر تیکنولوجی ءبرکت
 ءکائنات ءکلکشاناں بگر تاں مائیکرو آرگنزم ءتجزیہ ءتشریح از سر نو بوگا انت ہمیشکا
 روایتی نظریات ءسراہبرکنگ ءچہ پیسر بایدانت مردم کے تحقیق بہ کنت ءبچاریت کہ
 ہے نظریہ ءتہاد کہ پیش رفتے نہ بوتگ۔

مثلاً مروچی من وانگ ءاتاں کہ امریکی آئین ءتہانوشنگیں ہماہبر کہ آئی مثال
 ءدورور باز دمیگ بیت، آالیش انت۔

”مئے نظر ءاے راستی یک وت پدرا ئیں راستی یے

کہ درائیں انسان یک برابر پیداکنگ بوتگ انت۔“

ءسائنس ءہے وت پدرا ئیں راستی ردکنگ نوں من سائنس ءبنیاد ءرد
 بوئگیں ہے ہبر ءگاں بید چہ تحقیق ءآئی ءروایتی تشریح ءگوں Repeat بہ کناں تہ
 سراں زوری ءمنی نابزانتی انت۔

ہمیشکا گوں اے ہبر ءبس کناں کہ پہ وانگ ءزانگ ءمئے کماشانی شور ء
 نوں وہدکم انت۔ بلے پہ ورنائیں قلم کاراں وہدسک بازانت۔ چونانوانگ پہ ہرکس ءالم
 انت بلے پہ قلم کار ءالم تر انت ہمیشکا آیان ءبایدیں کہ آگیشر بو ان انت ءکم تر بہ
 نویس انت۔

.....

(1) ولجہ بیکل ءاے ہشتائک ءوانگ ءرند من ڈیرا و ءنام سرکت ء”اسرار“ کت۔ ہے ہمہ پیم دکہ
 لہجے آزمانائی نام ہم بدل کت انت۔ ناگمان

ماہتاک آساپ تربت

فروری 1994

آزما ننگ و لہنتیں دلگوش کر زیں پہنات

محمد بیگ بیگل

مئے شرکت و کرشان زالے اسٹونوگرافرے ات۔ اشی و ننگ و ہب سک
 بازات۔ انگریزی و یک نایک ناو لے مدام اشی و میز و ایرات۔ برے برے شتریں
 ناو لے من و ننگ و ادات و کدی من ہم آراجوانیں کتابے پہ و ننگ و ادات۔ و
 کدی اگاں موہ رست تدا سبارگی موکل و ناو لانی بابت و گپ تران ہم کت۔
 یک روچے ہے زال و گوں من انچیں گئے جت کہ داں روچ و مروچی من

اجلہ ء حیراناں، گشت ءے ”مسٹر بیگ، من یک انچیں بے صبریں زالے آں کہ ہمک
ناولے ء وائنگ ء ساری من آئی ء گڈی بہر ء واناں۔“

”چو پرچی ء؟“..... من پہ حیرانی ءُست گپت۔

گشت ءے..... ”سنکہ ناول ء وائنگ ء پیش بزاناں کہ کتہ ء انجام چی

انت۔“

”بلے چکائیں رہند پرچی ء؟“..... من پدا پول کت۔

گشت ءے..... ”من اگاں پیس ء مہ زاناں آسر چی انت، تہ ہے بے

صبری ء بے تاہیری من ء پہ گیگ ء دجھی ناول ء وائنگ ء ٹھیل ایت۔“

من درآینت..... ”گڑا ایڈول کتہ ء تام و روت، چیا کہ اے انجام ء

ہے کشش انت کہ مردم ء ناول ء پنچ سدا ہزار تا کدیمانی وائنگ ء پر مائیت۔“

گشت ءے..... ہو، تو راست گشت، بلے من ہم لاچاراں، من اگاں

چوش مکناں، گڑا انجام ء زائنگ ء ہے بے تاہیری من ء چہ وہد ء ساری کشیت!“

☆.....☆.....☆

اے دیری ایس ہبر من ء پرے ہا ترا گیر آگہ ء انت کہ اے وہدی ماہتا ک

بلوچی ء آزما تک نمبر ء تہا ناگمان ء نبشتا تک Shartory منی دیما انت، متاں کہ

ناگمان ء آزما تک ء لہتے سپت پہ جوانی ء پنچ رچ کنگ انت، بلے منی تو ء ہما سپت کہ

آزما تک ء ساہ ء ارواہ انت، آئی ء بابت ء ناگمان ء پنچ نہ کشنگ، ہے پر ارز شمس سپت

آزما تک ء کلائنگس یا آسر انت۔

باور کن ات، من ہر دیں کہ آزما تکے واناں (توری لگ بہ بیت یا دراج)

اگاں آئی ء کلائنگس یا انجام جوان ء گڑینوک نہ انت تہ و تاڈ و باراں کہ پرچی ء و ہدیوں

زوال کت۔ چشمیں وہداں من ء و تی سراؤز ہر کعیت، بلے برے برے من آزما نکار ء

ہم.....!

اے سرہال ء گیشتر گپ جنگ ء پیسر لوٹاں، دو ہبروتی زانش ء تلب ء آئی
 نا آسودگی ء بابت ء بہ کنناں تنکہ ہبرتچک تر بہ بیت۔ و ہدے کم کشادی ء سبب ء من انتر ء
 چکاس ء نشت نہ کت تہ من کالج لیل دات، تاں انتر ء منی درسی زبان سندھی ء انگریزی
 پیجگ انت کہ گراہاں ہوری ء ما فارسی ہم ونگ۔ کالج ء یلہ دیگ ء رندوتی نا آسودگیں
 تلب ء پیلہ کنگ ء ہا ترا من اردو وانگ بنا کت، ء آ دور ء کم گیش درائیں اردو ناولانی
 وانگ ء ابید من شمع دہلی ء بیسویں صدی ء آزمانک ہم ہمک ماہ ونت انت، پداہتے
 سالاں رند و ہدے من مارت کہ منی نا آسودگی گیش ء وانگ ء تلب و ڈان انت، گرا من
 انگریزی ناولانی پشت ء پکتان۔ ایڈول مس ناول نویس ڈی ایچ لارنس، جین آسٹن،
 الیگزینڈر ڈوماس، گورکی، دوستوویسکی، ٹالسٹائی، چارلس ڈکنز، سمرسٹ ماہام، ہمنگوے،
 تھامس ہارڈی، فشر، موپاسان ء دیگر بازیں کہن ء نوکیں نویندگانی ناول ونت انت۔ آ
 و ہداں منی سائیکی اے پیجگ کہ من چہ ٹوٹدیں ناولانی وانگ ء پھجر ٹھو نو ء آسودگ نہ
 پیجگاں پمشکہ منی جہد مدام اے پیجگ کہ ٹوہیں ناول بواناں (ءانی ہم منی سائیکی کم گیش
 ہمیش انت، بلے مشکل اش انت کہ نی منی میم کنٹ انت ء تاں دیر ونت نہ کنناں) راستی
 اش انت کہ آ و ہداں نویندگانی گور ء ٹوہیں کتاب نوشتہ کنگ ء و ہدے مموہ سک باز پیجگ،
 ہے ہم وانوک ء گور ء ٹوہیں کتاب وانگ ء و ہدے ہمبل پیجگ۔ اے ہے و شیں و ہد انت
 کہ من الیگزینڈر ڈوماس ء ایوانو، تھری مسکیٹرز ء کاؤنٹ آف مانٹی کرسٹو، ٹالسٹائی ء وار
 اینڈ پیس ء ریزوریکشن، میلویلی ء مابی ڈک، فشر ء اور فنز آف گیتسمین ء ہمیں ناولانی
 وانگ ء سیر نہ کت کہ ہر یکے چہ ہشت صد ء ہزار تا کدیماں کتر نہ انت۔

اے و ہدی کہ سر زاہر ء مہلوک ء گور ء ٹوہیں کتاب وانگ ء و ہد نیست بلے
 بکند انگت ہم قبلی منی ملکاں نایوک ء ٹوہیں ناول نیسگ بوگا انت، بلکہ کروڑانی حساب ء

ہمک ماہ بہا زورگ ہم بوگا انت۔

بندر واد و منی مول و مراد ناول و بابت و بے پکاریں پیتاری نہ انت، بلکہ ناول و آزما تک و کنواس و دگری بزاں فرق و سر ازور پر دیک انت۔ آدگری (فرق) اش انت کہ چونکہ آزما تک و گزر و لوٹ کم انت، ہمیشکہ آئی و کنواس لگ و تک انت۔ وائشی و دیم پدیم ناول و مزین پہناتی آئی و گزر و لوٹانی کیشی و سبب و انت۔ آزما تک یک ٹوٹس کتہ، یک واقعہ (Episode) یا ہے رنگ و یک تعلق داریں چیزے و کتہ کاریں تکنیکی ٹرینٹ انت، بلے ناول گوں وتی رنگ رنگیں تکپ، تہر تہریں بنی آدمی جنجال کارست (کرادارنی) عملی نفسیاتی تجزیہ و تحلیل زند و نبل و آلا و دگہ بازیں زمینی و بالازمینی راستی و نیم راستیاں یک شاہگان و درین رنگیں کنواسے کرزیت۔

راستی وائش انت کہ زانت و زانش و ہما بے کچیں مذی کہ تراناول و تہا دست کیت تو آئی و ہٹے و گمان و ہم آزما تک و وانگ و کت نہ کتے۔ پے درور شیاں فلیمنگ و ناول:

On her Majesty's secret service,
Moonraker, Daimonds are for
ever you, live only once, from
Russia with love

یا آئی و ایہ کہ Spy ناولاں بوانے تہ گندے اشانی تہا ناول و درتیں تام و لہ تاں ابید اے فکشن بوگا ابید ہم سائنس، جہان و سیاسی کش چیل و زانت و زانش و مزین کتہ انت۔ بزاں اشانی وانگ چو "ہم خرمہ و ہم ثواب و انت"
ہے ہم، چہ فکشن و در بزاں نان فکشن و تک و کے اگاں من و جست پے کت
تہ کشاں منی پسند "زند نامہ" انت۔ بزاں من و زند نامہ وانگ دوست بیت چیا کہ اے

چوزندء جندء رنگ رنگ ء مزنیں کتاب ء کچ ء نیسگ بیت۔ انچو کہ شماسر پد ایش ء
 دو تہر انت۔ یکے زند حال بز اں Biography ء دومی وت نوشتیں زند نامہ بز اں
 Autobiography۔ اے رنگیں کتابانی چہ درستاں مستریں شری اش انت یکے و
 مزنیں کتاب انت ء دومی اشانی تہا دگرانی سرگوست، زند حال، تجربت، مشاہدہ ء
 مارشتاں ابیدزانت ء زانش ء مزنیں مذی ہم است کہ چریشان مردم ء وژن شاہگاں
 بیت ء آدنیا ء معاملاتان ء شر تر سر پد بیت۔ پیش ء من چشیں کتاب کدی کدی پہ دست
 کیگ ء ونگ انت، بلے نی اُمبر ء اے گڈی روچاں کہ منی میم ہم کنٹ انت منی جہد
 اش انت کہ وتی طلب ء ہو شام ء گیش چہ گیش گوں ہے رنگ ء کتابانی وانگ ء بہ
 تو سیناں، بلے کئے بزانت..... ہیر!

چہ اے دو چاریں بنداتی ہبراں رندی لوٹاں اسل بنکپ بز اں آزمانک ء
 بابت ء چیز کے گپ بہ کناں۔

آزمانک توری بیانیہ بہ بیت، چیدگی (علامتی) بہ بیت، تجریدی بہ بیت یا ہر
 رنگے بہ بیت۔ ہے پیم آئی ء بنکپ، کلوه، لیکہ ء فارم توری ہرچی بہ بیت، منی نز ء اید کہ
 ہبراں ابید آئی ء تہا اے سے سپت بوہگ ہم ہووری انت، بز اں:

یکے..... آزمانک ء سری یا نیجی بہر ہے رنگے ء بہ بیت کہ وانگ بنا کنگ ء
 شرت ء مردم ء captivate بہ کنت، بز اں وتی ہنجگانی تہا بہ گپت، چیا کہ آزمانک
 ستر شربہ بیت، آئی ء کتہ لیکہ ء فارم درست شربہ بنت، بلے اگاں مردم ء وانگ بنا کنگ
 ء شرت ء ماں وتی ہنجگاں مہ گپت گڑا سہرائیں ہبرے آرا کس نہ وانیت۔

دومی..... آزمانک ء نیامچی بہر ہمکہ تامدار، دلکش ء واناک بہ بیت کہ وانوک
 آئی ء وانگ ء بیچ رنگ ء شزار ء دل سیاہ مہ بیت۔ آتاں گڈی بہر ء بس وانان ء
 بروت، وانان ء بروت، چہ وتی اے کش ء آکش ء بے سما۔ اشی ء سبب اش انت کہ

آزما نك ءسرى بهر ستر مردم ء گپت ء وا نك ء لا چار بكنت ، بلے اگاں آئى ء نيامجى بهر
چه بے پكارىں پيتارى ، شول كشتىں ندارگ كارى ء دگه بلا بتر اں چكار انت گز اوانوك
لازم دل سياه بيت ء چجل ے ء ذنت ۔

سىسى آزما نك ء گڈى بهر سك باز دلگوش كرزيت ، چيا كه آزما نك ء
سوب مندى ء بے سوبى ء دار ء مدار هے گڈى كلا نكس ء سر انت ۔ كاميا بىں آزما نك هما
انت كه آئى آسر (Climax) گزى نوک ء چه و انوك ء گمان ء آدیم يا پھك آئى ء چپ
به بيت ۔ اے سپت ايڈ گرايلن پو ء دگه بازىں رو كپتى آزما نكارىں ناول نويسندگاني
شاہكار آزما نك يا ناولانى تها گنگ بيت ۔

هے رنگ ء اے چيز من اردو آزما نكاني تها ہم دستگ ، مروچاں زاناں ، بلے
يك دور ے ء چه دتى ء شنگ بيوكىں اردو ماہتاك ”بيسوىں صدى“ ء چاپ پتگىں كم
گيش مچىں آزما نكاني كلا نكس هے ڈول گزى نوک ء چه گمان ء چپ بوتگ انت ، بلکہ اگاں
اے به گشاں گز اردو نہ بيت كه آزما نك ء سرشون ء بیسوىں صدى ء معيار (بزاں
standard) ء بن هشت هے پتگ ، اسٹينڈرڈ ء دومى تهر ”Brevity“ بزاں
اختصار پتگ ۔ ادا اگاں په راستى چارگ به بيت گز امر دم زانت كه شارٹ اسٹورى ء ارواه
هے Brevity بزاں اختصار انت ، پمشكه من گشاں كه اگاں ارواه چه آزما نك ء
درنگ بوت گز آزما نك آزما نك نہ مانيت ۔ كمال اے نہ انت كه تو گونڈىں هبر ے ء
شول ديان ء پيتارى كنان ء كتا بے جوڑ به كن ، كمال اش انت كه تو دريا ء ماں كوزه ء نہ
به كن ۔ منى حياں ء هے سبب انت كه شيكسپير وتى ڈرامه هميلٹ ء تها كشييت كه ”اختصار
ذہانت ء ارواه انت ۔“

بلے آزما نك ء مچىں سپت ء شريانى ابید ہم كے اگاں من ء جست به كنت
كه آزما نك ء مسترئى شربى ء مسترئى هرابى چى انت گز امن هادمان ء گشاں كه

آزمائے شری ایش انت کہ وائوک تاں آزمائے گدی لین (بزاں سطر) ء
 زانت مہ کنت کہ اشی ء آسرچی انت۔ ہے پیم آزمائے عیبتیں عیبتیں ایش انت کہ
 وائوک ء نیام ء وائوک ء انچیں اشارہ بہ رسیت کہ آچہ ساری ء بہ زانت کہ کتہ ء انجام چی
 انت۔

ہبر ء کمیں تچک تر کنگ ء ہا ترا بایدیں بکشاں کہ انچو شازی ء تہا پہ ہمک
 پر بندے ء گزر ء لوٹانی رو ء دراج ء لکس Meter بزاں بحر است، یا انچو کہ زمیل ء تہا
 ہمک Composition بزاں ترزے ء گزر آنی رو ء رواج ء ٹوڈیں scales
 است، ہے رنگ ء فکشن ء تہا ہم کہ ء لوٹانی پدا شاہگاں ء کسانیں canvas است
 بزاں تو آزمائے ء ناول ء پراہ ء شاہگانیں کنواس ء سرا یا ناو لے ء آزمائے لکس
 کنواس ء سرانوشہ کت نہ کئے۔

من دستگ کہ مے گیشتریں آزمائے کارنوشہ کنگ ء وہد ء کنواس ء ارزشت ء
 مان نیارنت۔ ہے سبب انت کہ آ آزمائے کچ ء کنٹرول کنگ ء بے وس انت۔ البت
 چو ہم نہ انت کہ مے درستیں آزمائے کار ایڈول بیوس انت۔ ہما کہ سوگہہ انت ء اشی ء
 ارزشت ء سر پد انت آوتی کار ء پہ الکا پی کفت ہمیشکہ سو بین انت۔ مے گور ء اے آر
 داد، ناگمان، لطیف عادل، عیسیٰ گل، رحمن مراد، رزاق نادر، (تاں ہدے ء غلام گوری،
 خالد ارس) ء دگہ لہتے ورنائیں آزمائے کار کہ اے وہدی آہانی نام دل ء نیاہگا انت۔ اے
 درست ہما آزمائے کار انت کہ آمنی نز ء آزمائے Brevity ء Climax ء ارزشت ء
 جوانی ء زانت ء ہمیشی ء برکت ء وت اش منینگ۔

اے ٹوڈے ء ناسر جمیں ہمشانک ء گڈ سر ء من اگاں پہ ”آزمائے نمبر“ ء
 ڈولیں سک نمہ دار ء یادگار تا کے ء کشک ء ماہتاک ”بلوچی“ ء سر شونکار واجہ بندگی ء
 آئی ء لاکس ہمکار ء کمک کاران ء مبارکباد مہ دیاں گڑا گیشی یے بیت۔ من ء ستک

انت کہ ہمک سال ہے رنگیں کچین تاک شنگ کنگ ء بلوچی لبرائک ء دیرئی ء گام
ثرند تربنت۔

آزما نک نمبر ء ہمک آزما نک ء نبشتانکے سرجم ء برجمیں جمشائک، بلکہ
شرگداری یے کرزیت۔ شرگداری پرے ہاترا کہ ہمالبرائک کہ آہانی تہا شرگداری ء
روتگ جنگ ء رواج کچنگ، آپلگار تربتگ ء دیماشنگ انت۔ مئے جنجال اش انت کہ ما
انکتہ نالیوک ء شرگداری ء بزانت (مفہوم) ء جوانی ء سرپد نہیں، بلکہ سنگت کہ وتی متا
کے باز شرگداری کنگ ء جہد ء انت آہان ء ریا ء بے ریائی ء پسند ء ناپسند ء نیام ء
میزان ء سنج نیست۔ بلے اش ء باوجود منی دل ء اے ہم گنج انت کہ ہیے ناپیے، کے باز
شرگداری ء جہدے بوگا انت، چیا کہ ہے ڈول، روچے ناروچے اسل ء راستیں
شرگداری مئے لبرائک ء رواج گپیت۔ اے وہدی البت ہمک سوگہ ء سرپدیں ندکارے
ء بایدیں کہ آوتی زانت ء زانش ء روع ء آزما نک نمبر ء بابت ء وتی پگر ء خیال ء درشان
بہ کعت تنکہ وانوکانی رهد ربری بہ بیت۔

منی وتی دلی واہگ ہم ہمیش انت کہ اگاں موہ رست گڑامن ہم آزما نک نمبر
ء ہما آزما نک کہ یک خاص مفہومے ء یکتا ء بے مٹ انت، چو کہ غنی بہو آل ء ”دمبیگ“
ءوگہ لہتے، آہانی بابت ء چیزو کے نوشتہ بہ کناں۔

ناگمان ءِ آزمانک

شرف شاد

بیانیہ آزمانک ءِ بابت ءِ کشک بیت کہ آئی ءِ وتی از می وشی ءِ ہنر کاری
گوست ءِ دستاں دانگ ءِ وت دمکاں چو ہرچی بہا دانگمیں فقیر ءِ وکیل انت کہ آئی ءِ
کاسگ ءِ ناگہاں زر ءِ کوڑی یے کپیت کپیت اگاں ناں تو امیں روچ ءِ سر جنگ ءِ
پد کیشتر نا میتی آئی ءِ بہر ءِ کنیت۔ فقیر ءِ کاسگ ءِ چو تنگہ ءِ کپوکیں ناگمان ءِ
آزمانکاں بلوچی بیانیہ آزمانک ءِ را انچیں راہے ءِ پریخنگ کہ ما بلوچی آزمانک ءِ پہ
جو امیں باندا تے ءِ واب ءِ دیت کنیں۔

ٹونڈ ٹونڈیں لبر ءِ رد ءِ بند، سادگیں بیان، کسان کسانیں وشی ءِ غماں گوں
ہمگر نچیں سر حال، حیاں ءِ فکرانی تہا جہلائی، گوں وشدی ءِ کشک ایں گپے ءِ بابت ءِ
وانوک ءِ فکرے ءِ لاچار کنگ، بگندے لبر انک ءِ تہہ ءِ نوکیں ءِ جتا نیں داب ءِ انداز نہ
انت، بلے ناگمان ءِ گوراے مارا یک انچیں رنگے یے ءِ گوں گندگ ءِ کانت کہ مارا وتی
نیمگ ءِ چک انت۔ مئے ارواہ ءِ گوں وت ءِ نزیک دارنت۔ ناگمان ءِ بیان ءِ سادگی
یک انچیں اندازے کہ آماں بلوچی لبر انک ءِ نوکیں مٹیلے ءِ نام دیگ بیت
کنت۔ ناگمان ءِ ازم ءِ چار ءِ تپاس ءِ رنداے گپ پد بیت کہ آوتی طرز ءِ وت جوڑ
کنوک انت ءِ اے ازم ءِ کس آئی ءِ ہمسر بیت نہ کنت۔

وہدے ما بلوچی آزمانک ءِ سرازنگا ہے جنیں گدا مارا سے نام گندگ ءِ کنیت کہ

آزمائک نبشته کنگ ء ازمی رہند ء زانتکار انت۔ منیر بادیخی، غنی پرواز ء ناگمان۔
 وہدے ناگمان ء آزمائک ء میدان ء گام ایر کنگ ات۔ آوہداں بادیخی صاحب ء ولجہ
 پرواز ء وت ء آزمائک ء میدان ء منیٹنگ ات۔ ءوتی وتی حاصیں اسائل ء سک سوب
 مند اتنت۔ اے وڑیں وہدے ء مردمانی دلگوش ء گوں وت ء گور کنائینگ ء بے شک
 ناگمان ءوتی ازم ء سرادسترس ء پد رکنت۔

وہدے مانا ناگمان ء پیشروانی ازم ء سرا نگاہ یے جنیں گدا اے گپ مئے سرا
 آشکار بیت کہ غنی پرواز ء ازم ء سرا چا گرد ء اصلاح ء مقصدیت ء نوک نوکیں تجربگ
 کنگ ء شوق انچوسا ہیل انت کہ آئی ء ازم ہے تل ء توکاں گار پیگ۔ اے گپ ء چچ
 شکے نیست کہ آزمائک ء میدان ء غنی پرواز یک برز ء بلندیں نام یے۔ بلے آزمائک ء
 ازم ء گوں آئی ء کمٹنٹ آئی ء ہے تجربگاں شک ء تہا چکل داتگ۔ البتہ منیر بادیخی ءوتی
 ازم ء مقصدیت ء تہا کے باز میانہ روی یے بر جاہ داشتگ۔ بلے آئی ء فلسفیانہ انداز بیان
 عزبان ء سبب ء ازم ء نیمگ ء دلگوش ندا تگ کہ دلگوش دیگ لوٹیت۔ گشنے آ آزمائک ء
 ازم ء ازمی نازر کیاں کیشتر وتی فلسفیانہ حیا لاں اہمیت دنت۔ بلے ناگمان ءوتی پیش
 روانی بدل ء ازم ء سرا گیشتر دلگوش داتگ ء بلوچی لہزائک ء راچندے جوانیں آزمائک
 داتگ۔

بیان بہ بیت یا آزمائک ء چا گرد ء پیدا کنگ بلے بنگپانی ٹریٹمنٹ آئی ء راچہ
 دومی آزمائک کاراں جتائیں بستارے ء واہند کنت۔ ء ہے واستہ مارا اسٹیکر، تنک، ماہ
 پرچا ڈولدار انت، سہرے ہاروتی ٹریٹمنٹ ء حساب ء نوک ء جتا گندگ ء کابینت، بلے
 در آمد گندگ ء نیابنت۔

آئی ء سر حال گیشتر چا گردی ء نفسیاتی جیز ہانی سرا انت۔ ء پرے جیز ہانی
 جیزگ ء سرا آ گیشتر تعلقان وتی سر حال جوڑ کنت۔ بلے تعلقانی سر حال جوڑ کنگ ء ہما

انداز کہ مارا "پیرک" "نماسگ" "ننگ" "شہمات" "چندہ" "تہا گندگ" "کایت"۔
 بلوچی "اے دگہ آزما ننگ کاراں و اہل کش" "گور" "اے دگہ زبانان" ہم باز کم گندگ
 کثیت۔

وہدے "ماسہر" "ہار" "مروارد" "پت" "یا شہمات" "تہا ڈاکٹر" "خسار" "یا پیرک" "نماسگ"
 "پیرک" "نماسگ" "گیر کار" "گڈا" "تعلقانی" "یک نوکیں" "جہانے" "مئے" "سرا" "آشکار"
 بیت۔ وہدے "اے کردار" "حبر" "کثت" "یا" "وتی" "نفسیاتی" "گر" "نچاں" "پر" "ریچ" "انت"۔ "گڑا" "آہانی" "تہا"
 زندگی "یک" "انچیں" "تجر" "بے" "پدر" "بیت" "کہ" "ناگمان" "ہیرت" "گندیں" "نگاہ" "شاہدی" "دنت"۔

ناگمان "کردارانی" "بابت" "حیال" "کنگ" "گوں" "اے" "گمان" "پدر" "بیت" "کہ" "آ" "یک"
 "انچیں" "چا" "گردے" "و" "ابانی" "جھگیر" "انت" "انچیں" "چا" "گردے" "و" "از" "مندگ" "انت" "کہ" "اودا" "ہر" "مردم"
 "شرف" "مند" "جو" "انیں" "چا" "گردی" "درجہ" "و" "واہند" "بہ" "بیت"۔ "زندگی" "راہ" "رنداں" "پہ" "مڑا" "تا" "ہیر"
 "گوزگ" "ہنر" "زانت" "کار" "بہ" "بیت"۔ "اے" "چیز" "ناگمان" "دراہیں" "ازم" "سرا" "تالان"
 "انت"۔ "ہے" "ہاترا" "آئی" "کردارانی" "سادگی" "دلکش" "انت"۔

ناگمان "یک" "دل" "دوست" "ایں" "سر" "حالے" "نیکراہ" "(دین)" "انت"۔ "مرچی" "باندا" "انچو"
 "جنگ" "جیزہ" "کہ" "نیک" "راہ" "سبب" "و" "دی" "بتگ"۔ "پیش" "نہ" "بتگ"۔ "ہے" "سبب" "مئے" "چا" "گرد"
 "یک" "مزنیں" "ڈا" "شورے" "و" "آماج" "انت"۔ "اے" "سبب" "ہر" "ذہن" "پر" "یشان" "و" "دل" "غمیگ"
 "انت"۔ "یک" "ازم" "کارے" "و" "ناز" "کیں" "دل" "اے" "وڑیں" "گپاں" "کشیر" "ماریت"۔ "و" "آہاں" "وتی" "دل" "و"
 "جگہ" "دنت"۔ "و" "ناگمان" "اے" "جیزہ" "ہما" "حد" "مارا" "تگ" "کہ" "آئی" "و" "بازیں" "آزما" "نکے" "ہے" "بابت" "و"
 "بشہ" "کنگ"۔ "منزل" "منزل" "پہ" "منزل" "شانداریں" "ماڑی" "گوات" "دار" "اسپ" "و" "چندہ"۔ "ہما"
 "آزما" "نکانی" "نام" "انت" "کہ" "ناگمان" "نیک" "راہ" "و" "پڑدر" "بشہ" "کنگ" "انت"۔ "اے" "آزما" "نکانی" "جو" "انی"
 "ایش" "انت" "کہ" "ناگمان" "ناں" "مذہبی" "دودان" "و" "وتی" "سر" "حال" "جوڑ" "کنگ" "و" "نئے" "کہ" "آہانی" "سرا" "نگد"
 "کنگ"۔ "بس" "کشے" "آ" "نیک" "راہ" "بابت" "و" "یک" "پیغام" "یے" "دنیگ" "لو" "بیت" "کہ" "دراہیں" "دین" "بندر" "و"

یکت انت۔ درستانی بنیادی کلوه یکت انت بزاں مردم گری پمیشا دنیاۓ مستریں مذہب انسانیت انت۔ گوں ہے فکرۓ آئیۓ مذہبۓ بابتۓ وتی چندے مارشت لبزائکۓ را بخشائگ۔ ۓ انچیں رنگے ۓ کہ کشے آئیک راہۓ بابتۓ یک آسرۓ انجائے ۓ رس اتگ۔

ناگمانۓ زبانۓ بیان، آئیۓ اسلوبۓ شعریتۓ چکارانت بلے آتچ جاہۓ گوں جزبگاں نہ کپیت۔ آئیۓ آزمائکانی تہاناں یک لبزے گیش انت نان کہ کم۔ وہدے آوتی چاڑۓ کثیت گڈا مردم منوۓ ترانگۓ کپیت، بلے لبزانی گچین ۓ تپاسۓ آگوں بیدیۓ گیشتر توتکی کنت کہ آئیۓ بابتۓ منوۓ گشتگ ات کہ بیدی آزمائک نوہسگۓ پیرہم حیال کنت۔ بشتہ کنانۓ ہم حیال کنتۓ بشتگ کنگۓ رند ہم حیال کنت۔ اے بابتۓ ناگمانۓ بیدیۓ کمتر نہ انت۔ آزمائکانی یک یک گپے ۓ، یک یک ردے ۓ سرائۓ ہمنچو حیال کنت کہ ایچو وہدۓ مئے وڑیں ماروپ یک کتابے بشتہ کفت۔

آئیۓ آزمائکانی سراسادگی چوسارتیں شینکۓ ساهیل انت۔ ۓ ہر حیالۓ گوں سادگیں لبزۓ پیش کنگ ارزائیں کارے نہ انت۔ بلے اے ہنر ناگمانۓ کمالۓ گوں ہمگر نچ انت۔ ناگمانۓ ہما جوانی کہ چہ وتی دورۓ آزمائک کاراں جتا کنت۔ آئیۓ زبانۓ بیانۓ ہمراہیۓ آئیۓ آزمائکانی چاگردۓ سادگی انت۔ سادگیۓ چکاریں اسلوبۓ حوالہۓ آوتی ازمۓ وت ساچوک انت ۓ ہے اندازۓ بشتہ کنوک ہم تہناوت انت۔

زبانۓ بیانۓ بابتۓ اے گشتگ گیشتر جوان انت کہ اے بن اصلۓ آئیۓ بازوائگ، جوانیں مشاہدہۓ آئیۓ صافۓ سلاہیں ذوقۓ سبب انت۔ بلے آزمائکانی چاگردۓ آئیۓ راے بہتام ہم سرادائگ کہ آوتی آزمائکاں مردمۓ جاگہانی اصلی ناماں کارمرز کنتۓ آئیۓ آزمائک آزمائک کمتر سرگوست گیشتر گنگۓ کانت۔ بلے اے

گپ ء باجود آئی ء آزمائکانی چا گرد ء دل کش ء دوستناک انت۔

ناگمان ء وتی قصہائی بنیاد چہ وتی کش ء گور ء چا گرد ء زرتگ۔ ء آئی ء کردار ہم گوں ہما چا گرد ء سیادی دارنت کہ آئی ء ذات ء گوں ہمگر نچ انت۔ دکاندار، شوانگ، دہقان کار، ماسٹر، ڈاکٹر۔ آئی ء کردارانی کچین کنگ ء پدر بیت کہ آہما کرداران وتی سر حال جوڑ کنت کہ آہانی بابت ء جوانی ء زانت کار انت۔ چہ آہانی مرگ ء زند، وشی ء غم، چا گرد ء بابت ء جوانی ء زانت ء سر پد انت۔ ہمے سبب ء ناگمان ء ساساچی چا گرد ء تہنا یک طبقہ یے گندگ بیت۔ ء ہمے طبقہ ء زند جاور ء نفسیات آئی ء آزمائکانی سر حال انت ء اے بہتام کہ آئی ء آزمائکانی سرگوستانی رنگ ء دروشم انت، ہمے طبقہ ء سر حال جوڑ کنگ ء سبب انت۔ چونکہ ناگمان آزمائکانی تہا وتی نزیک ء گور ء دنیا ء مزنیں بستارے دنت پمیشا ہست ایس نام ء کردارانی چا گرد ناگمان ء وتی ذات ء گوں ہمگر نچ انت ء آہانی جیردگ ہما وڑین انت کہ ناگمان ء چا گرد ء بہر انت۔ ہمے سبب انت کہ سلیمان، زر خان، تنک ء پت، اسٹیکر ء ڈاکٹر گوں کسانیں فرقے ء یک وڑیں زندے گوازیگ ء انت۔ اصل ء ناگمان لبرائیک ء تہا first hand knowledge ء ارزش دنت۔ اے وڑا آئی ء گواچنی زند ء آزمائکانی نیام ء Gap کم انت۔

ناگمان ء اولی آزمائکانی ء چہ پدر انت کہ آئی ء قصہ گشگ ء قدرتی سنج یے ہست۔ ”دار ء اسپ“ ء وانگ ء پدر مردم ہے آسر ء رسیت کہ آئی ء ازم گوں زند ء ہما تار ء ہمگر نچ انت کہ ارواہ ء گوں بتگ۔ ”تنک“، ”ماہ پر چا ڈولدار انت“، ”اسٹیکر“، ”دار ء اسپ“ ء ”پیرک ء نماسگ“ انچیں آزمائکانی انت کہ آہانی وانگ ء گوں وانوک ء دل ء زندگی ء بابت ء نوکیں سوال چست بنت ء ناگمان ء ازم ء یک آفاقی دروشمے دینت۔ ہمے دروشمانی دریگ ء پدر بیت کہ آئی ء ازم روچ پہ روچ دیروئی ء راہاں بران نوکیں منزلائی نیمگ ء گام جنان انت۔

ناگمان ءِ یکِ آزمائکے

شرف شاد

کجام یکِ آزمائکے ءِ چارگ ءِ تپاسگ ءِ ہاترا لہتے المی نہیں چیز بنت۔۔ پلاٹ، کردار نگاری، واقعہ ءِ بیان ءِ آسر۔ پدریں معنایاں ہے بنیادانی سرا یکِ آزمائکے ءِ ماڑی ءِ بن ہشت ایر بیت۔ اگاں ہے المی ءِ بنیادی چیزانی سرا کارگرگ ءِ آزمائکے کارکی ءِ کوتائی ءِ آماج بیت۔ گڈا آ آزمائکے ستروش ءِ تاداریں لہزاں گوں نبشتہ کنگ بہ بیت، وانوکانی یادداشت ءِ تہہ ءِ وت ءِ جاگہ دات نہ کنت۔

ہے سبب انت کہ ودے آزمائکے کارے یکِ پلاٹے پہ وتی آزمائکے ءِ گچین کنت آئی ءِ بندات ءِ آسراں وتی دل ءِ تہہ ءِ گیشین ایت۔ آکسانیں گپے ہم کہ آزمائکے ءِ سفر ءِ گامے برت کنت یا آزمائکے کار ءِ مشاہدہ ءِ دیدن ءِ تہرے پدر کنت کنت، سرگوز نہ کنت۔ آئی ءِ راوتی گچین کنگیں قصہ ءِ ہر کنڈے ءِ پہ حیال ءِ پرواہ نگاہ ایر کنگی انت۔ لازم انت کہ آزمائکے کار ءِ وتی مشاہدہ ءِ سرا ہر وژا کمال ءِ دزرس بہ بیت۔ ءِ وتی گچین کنگ ایس پلاٹ ءِ کنڈ ءِ بیٹاں گپت بکنت۔

پلاٹ ءِ دلکشی ءِ سینگارگ ءِ ہاترا المی انت کہ واقعہ ءِ تہہ ءِ ہروانی ءِ یکِ درچی گندگ ءِ بیٹ۔ تک ءِ پہناتانی بابت ءِ سرپدی ءِ زانت کاری پدرا بہ بیت۔ بیچ کنگ ءِ آسر ءِ سینگ ءِ قدرتی سخ آئی ءِ ازم ءِ بہر بہ بیت۔ انچو کہ کائنات ءِ بنی رہند انت۔ ہے وژا یکِ آزمائکے ءِ ثرام (ترتیب) بنیادی بستارے داریت۔ درستاں گیشتر

آزمائے گونگ کم و گچھنیں لہزاں بیان کنگ بہ بیت۔

واقعہ بیان و ہمراہی ماں آزمائے گونگ دومی چیز کردار نگاری انت۔ کردار نگاری و ت یک مزین و جتائیں ازم یے۔ کردار گونگ آزمائے گونگ سیادی یے چوکہ جان و ارواہ سیادی انت۔ اگاں آزمائے کار کردار نگاری و چکاس گونگ جوان مردی و درکپت نہ بیت۔ گڑا آزمائے و تہہ و مزین عیے پشت کپیت۔ پرچاکہ کردارانی سرادگوش دیگ و مطلب ہمیش انت کہ آزمائے کار و سوب مندی و نیم جنگ میدان و ایر کپگ و پیر کتگ۔

آزمائے ازم و ہے برادر یاں وتی دل و تہہ و داران و ہدے مانا ناگمان و آزمائے ”پیرک و نماسگ“ و تک و گچھن و کنیں گڈا اے آزمائے گونگ وتی سادگ و لکشیں انداز بیان و اسلوب و سبب و مآراج و ژاد لپروش نہ کنت۔ تچک و سادگیں پلانے و سرانہنگیں آزمائے دہقان کارے و ہر زوچی زندگی و چاگرد و نبشہ کنگ پتگ۔ سر حال و حساب و ہر گپ بیان کنگی پتگ، آزمائے بیان کنگ۔ ناں یک لہزے گیش انت ناں کہ کم۔ ہج ندرگ بے مراد و بے مقصد نہ انت۔ دراہیں بیان و ت ماں و ت و ہمگر ہج انت۔ ہج کڈ و بیٹ و پرشت و پروش مان نیست۔ سر جمیں آزمائے یک شلی داں آسر و بر جاہ انت۔ محکم و سر جمیں پلانے و گونگ نبشہ پتگیں ”پیرک و نماسگ“ سوب مند و جوانیں آزمائے و رہندانی جوانیں و ژے پاسداری و کنت۔

بلے آزمائے و تہہ و پ و وانوک و ملما کنگ و کتابی اصول و رہندانی ابید یک دگہ چیزے ہم الم انت کہ آئی و آزمائے کار چہ ہج کتاب و استاد و در نہ بارت۔ و نئے کہ ”چیزے دگر“ لہزاں گونگ بیان کنگ بیت کنت۔ آ آئی و وتی زانت و مارشت و زمین و چہ ردوم زیریت۔ و آئی و ازمی جہد و کوشش و شمر بیت۔ کہ آئی و راوتی و انوکانی

نگاہاں پسندیدہ جوڑ کنت۔

وہدے مانا ناگمان ء سرجمیں ازم ء بابت ء چار ء بیچار کنیں گڑانا گمان ء مستریں
شری کہ مئے دیم ء کثیت بقول ء منیر مومن میگ ء آئی ء وانا ک (readable) بیگ
انت۔ ء اے وانا ک بیگ ء مستریں سبب ناگمان ء ازمی ریاضت انت۔ ء دومی آئی ء
سادگی انت ء اے گپ ء ہج شکے نیست کہ سادگی ازم ء معراج انت۔

”پیرک ء نماسگ“ ء تہہ ء ناگمان ء نثر وتی معراج ء انت۔ زبان ء بیان بہ
بیت کہ پیش کنگ ء انداز۔ مارشت ء ہما بزی ء کہ آوت سر بیگ وانو ک گوں سوب
مندی ء ہما سطح ء گوں وت ء آوت رتگ۔ بیان انجش دلکش ء وانا ک انت کہ بندات ء بگر
داں آسر ء ہج گپ دل ء گران نہ گوزیت۔ تیوگیں آزمانک ء ہج چشمیں جاگے نہیت کہ
اوداماروان روان ء اوشتا تگیں ء دیمتر انج راہ ء درے نہ متگ۔ آئی ء ہج جاگہ وتی
وانوک راہ ء نیم ء یلہ نہ داتگ۔

ناگمان ء دگہ یک شری یے ایش انت کہ آزمانک ء وانا ک ء وہد ء وانو ک ء
وتی ہمراہ کنت۔ چونہ انت کہ آہر گپ ء گیشمین ایت وانو ک ء دست ء دنت۔ بلکیں
وانوک ء لاچار کنت کہ آوت آزمانک ء دلچسپی بزیت۔ تک ء گچن کنان آزمانک ء
چیریں ہما گپ ء سر بہ بیت کہ چہ ہائی ء آزمانک ء رودم زرتگ۔ ماں اے آزمانک ء
مادہقان کاریا کماش ء ڈگار ء تہا ماش ء کوسگانی سرچنگ، پدا ڈگریں کہیر ء چیر ء تندگ
ء آئی ء لوگی ء نماسگ ء ہمراہی ء سبارگانی آرگ ء ندرگاں گیر کاریں کہ آزمانک ء تہا
تفصیل ء سرا بیان کنگ نہ بیگ انت۔ بلے ما وہدے وانان کنیں۔ گڈا یک دہقان
کارے ء چاگرد، زند جاور، نفسیاتی پڑور سرجمی ء پدربنت۔

وہدے رگت گوں پیرک ء کشیت:

”پیربا..... ایشی ء من کوکو کشاں گوں۔“ رگت ء چونکی وتی دپ ء

زیک ء آورت ء کپوت ء وڑا کو کو ء لگ ات۔

”تف نام ء حدا.....تف ماشاء اللہ!“ کماش ء وتی نماسگ تک

جت.....آئی ء چم نہ اتنت۔ کارچ اتنت۔ یک رندے ڈگار ء ننگار

دینگ ء وهد ء آئی ء ننگار ء تو صیف ء دل ء بس ہے گشت کہ ننگارے نہ انت

گشے زحم ایت گہار گاسیدگ!.....ہما دمان ء ننگار ء کیر

پرشت.....آئی ء نماسگ ء را پدا تک جت۔

اے جاہ ء آزمانک وتی کلیس ”ہمہ گیری“ ء ”جہان گیری“ ء گوں، وت ء وتی

چاگرد ء بندوک کنت ء محبت وتی بلندی ء کثیت۔ ہے گپ پدرا بیت کہ آزمانک کار ء

مشاہدہ تہنا دہقان کار ء سر ظاہری زند ء گوں بندوک نہ انت بلکیس آئی ء کلیس ذہنی ء

نفسیاتی تب ء ریج ء سر پدانت۔ ء آئی ء داں گڈی حد ء وتی کردارانی مطالعہ کنگ۔ ء

کردارانی عکس گری ء کردارنگاری characterization ہے داب ء انت کہ

آزمانک زندگی ء ساہ کشوکیس بہرے گندگ ء کثیت۔ ہر کردار جوانیس وڑے بیان

کنگ پیٹگ ء آزمانک کار ء ہما چاگرد ساچگی پیٹگ، گوں سوب مندی ء ساچ اتگ۔

گشت کہ اردولہز انک ء کرشن چندر آزمانکارانی تہہ ء شاعرے پیٹگ۔ آئی ء

آزمانک ء ندرگ کشی ہے وڑا کنگ کہ ہے وڑا اورڈ زورتھ (Wordsworth) ء

وتی لچہانی تہاندارگ قید کنگ انت۔ بلے اے آزمانک ء ندرگ چوسرجمی ء دیم ء آرگ

نہ پیٹگ انت کہ مردم ناگمان ء بلوچی ء کرشن چندر بہ کشیت۔ بلے گوں کم لہزاں ندرگ

انچو دیم ء اتلگ انت کہ ہے ندرگانی تہا آزمانک ء گواچنی رنگ ء دروشم وانوک ء

مارشتانی تہا پدربیان بیت۔ داں آسر ء مردم آزمانک ء سحر ء انچو گرفتار بیت کہ آوت ء

آزمانک ء یک کردارے ماریت ء ہے ندرگانی بہرے جوڑ بیت۔ ندرگ کشی ء ہما

رہند کہ ”پیرک و نماسگ“ و تھا گندگ بیت۔ چاے لذت و دیکہ بلوچی آزمانک ز بہر
پتگ۔

”مغرب تہار و باریں چہ کجا نگر نمبر اں سرکش ات و زیتاں
آسان اش پچ ات۔ آہاں شام تک و نشنگ اتنت کہ تر مپاں ایردات۔
”شربوت۔ من ماش ہلینت انت۔ اگن ناں ہور و آہانی کار برابر
کنگ اتنت۔“ کماش و گوں زال و گشت و آئی و کت و نشنگیں نماسگ
و کشے گے ترا نگ کت۔

”پیربا“

”ہاں.....“

”مہنی اما ہور و سر انت؟“

”نان ژے..... آوتی اما و لوگ و انت۔“ کماش و کندت۔

”اما و بکش ڈن و درمیا۔“

کماش و چم نز کنت و انچو گپ و لگ ات کشے نشا آئی و توار و
اش کنگ و انت۔

”شیرین! رگت گشیت ڈن و درمیا..... ہور انت!“

”بکش تنک و ہوں در آگ و منیل“

”گشیت تنک و ہوں در آگ و منیل۔“

اے گپ و پانی و ہد و کشے ما کماش و لوگ و نشنگیں و ندارگ منے دیم و ظاہر
انت۔ یک کر گینیں لوگے و تھا یک کماشے آس و نیک و نشنگ۔ پیر زال یہ آس و
بپان انت۔ نماسگ پیرک و کونڈ و تکہ انت۔ ڈن و ہور و توار انت۔ تہنا آزمانک و
اے بہر و ناں بلکیں کلیں آزمانک ہے داب و انت۔ وتی تہا زندگی و توانائی یہ

داریت۔ ناگمان ء ہیرت گندیں نگاہ آزمانک ء سرجمیں چاگرد ء گندگ ء انت۔ آئی ء
وتی مشاہدہ ء کمال معلوم انت۔

بلے اداوتی بیان ء جوہر ء مشاہدہ ء کمال ء پیش دارگ ء ہمراہی ء گوں اے
گپاں کشے آزمانک کارمارا یک ترانگے ء پترین ایت۔ یک آجو ء ایمنیں انسانے ء
ترانگ ء کہ آگوں فطرت ء بندوک، گوات ء تھا، آپ ء تھا، درچک ء کوہانی تھا آزات
بیجگ۔ کماش وتی شست پتا دسالانی زند ء تجربگ، بازیں سرد ء گرم چسگ ء رند ہم ہماوڑا
سادگ ء وتی فطرت ء بندوک انت کہ وانوک ء دل ء آئی ء مہر و محبت گیش بیت۔

آزمانک کارمارا ہے پیغام ء دیگ ء انت کہ انسان ء دل وشی ء سامان ہما
چاگرد ء تھا انت کہ فطرت ء ہماہگ انت۔ آئی ء وشی، ڈگر یں کہیرانی ساہگ ء،
ڈگارانی سرا، کشار ء ملگزاراں، کپوت، شانتلانی کوکو ء زیرانی تھا کوش ء وشبوئیں
امبازاں پوشیدگ انت۔ دیمروی کتلیں انسان ء زمین ء سرالاپ لیٹی ورگ یلہ داتگ ء
ماہ ء استاراں سرانت۔ کاہک ء پڈو ورگ ء بدل ء پیزاہٹ ء میکڈونالڈ ء چکر
جنت۔ اپس ء ہشترانی بدل ء آئی ء سواری لکسس ء پیراڈوانت۔ وشی ء آسرائیانی تھا
انت۔

بلے..... یک چیزے چہ آئی ء زندگی ء دراتلگ۔ کہ آئی ء فطرت یا سادگی
کش انت۔ ء اے نقصان چہ آدراہیں سیت ء نپاں مزن ء مشاہیگان ترانت۔

ابزم یا nature انسان ء روتگاں سک انت۔ ہما چیز چہ کہ وتی روتگاں بہ
سدیت، آگواتانی میار بیت۔ گوات وتی مستروت انت کہ آئی ء کجا بارت۔ کوہ ء
گرے ء اوگاریت یا گیا بانے ء تھا ویل ء گارکت۔ ہے سبب ء مرچئی نیں انسان ذہنی
ء نفسیاتی وڑا انچیں مانکیشتانی تھا کچنگ۔ کہ نون دل ء گلگ ہج وڑا بجگ ء تیار نہ انت
آنچیں ویلاں گورخنگ کہ آہانی علاج ہج طبیب ء گورانیت انت۔

دیتر ابشتہ انت:

”نما سگ ء گپاں کماش وتی یکیں ہج ء ترانگ ء پرینت کہ اتی دہنی ء
کار ء ات۔ آئی ء ہم کسانی ء کپوت ء کوکو دوست بیت انت۔ رگت رنگ ء

دانگ ۽ پت ۽ داریں سرات ۽ گپ ۽ عادت ۽ ہم ہما میگ اتنت۔ پنچ ۽
دوسال ۽ نیم ات کہ ولایتان ات۔ آوہدی کہ آشت رگت نوکی چہ شیر ۽ پنچ
ات ۽ جگنو نثار ۽ لاپ ۽ ات۔“

”ہو..... دیر ۽ کت؟“ کماش ۽ دپ ۽ بے ارادہی
درا تک۔ پیر زال کہ باریں چہ حیالان ات، گوت ۽ وتی مرد ۽ نیمگ ۽ روک
روک ۽ چارگ ۽ لگ ات۔

”کئے ۽ دیر کت؟..... من؟“

”ناں..... ناناں..... تو ناں..... رگت جان ۽ پت ۽.....
آئی ۽ ہم کپوتانی کو کو دوست بنت۔“

کماش چا گرد ۽ ہما گروہ ۽ نمائندہ انت کہ انگت وتی فطرت ۽ بندوک
انت۔ آئی ۽ وش وئی چا گرد ۽ ہما بنیادی چیزاں گوں بندوک انت کہ فطرت ۽ پیداوار
انت۔ بے آئی ۽ یکنیں زہگ وش تر ۽ آسیدگیں زندے ۽ شوہاز ۽ در ملک ۽ انت۔ ۽ ہما
مردمانی تمنا گ انت کہ چہ کپوتانی کو کو ۽ فطرت ۽ ہما بگی ۽ سستگ۔ پہ ہما مرد ۽
ارمان ۽ سبب انت کہ انگت گوں فطرت ۽ بندوک انت۔ پنچ ۽ آسر ہم ہما بیت کہ آئی ۽
عہد ۽ دومی مردمانی انت۔ پریشان حال ۽ گواتانی میار، گر ۽ گناں گردان۔
”دار ۽ اسپ“ ۽ بابت ۽ ماہتا ک بلوچی ۽ جمیٹگیں مجلسے ۽ گپ جنان ۽
نامداریں شاعر منیر مومن ۽ کشک ات:

”پیرک ۽ نماسگ یک انچیں آزمانکے کہ ناگمان ۽ وتی سفر ۽ آخر ۽ ہم گیر
بیت۔“

بے شک ”پیرک ۽ نماسگ“ ۽ داب ۽ سینگار، اسلوب ۽ بیان چہ ناگمان ۽
اینکہ آزمانکاں جتا ۽ ڈولدار تر انت۔ از می دروشم ۽ سرجم ۽ کامل انت ۽ وتی سر حال ۽
جہت ۽ بلوچی آزمانک ۽ گونڈی راج دپتر ۽ یک شہکارے ۽ بستار ۽ داریت۔

دور نہ انت منزل.....

رمضان شریف ۽ بیگا ہے ۽ من ۽ ناگمان ۽ چہ انور ۽ گورا پکوڑا زرت ۽ مراد ۽ ہوٹل ۽ چاہ ۽ پکوڑا ۽ دیوانے جمینت۔ مے گپانی سر حال آئی ۽ نبشتہ کتگیں نبشتا نک ”ادب ۽ کٹمنٹ“ ات۔ کہ ہے زما نگ ۽ آئی ۽ نوک نبشتہ کتگ ات۔ ما پکوڑا اوران گپ جنان اتیں۔ پکوڑا اخبار ۽ تاکے ۽ پتا تگ اتنت۔ وہدے پکوڑا ہلاس بیت انت۔ گڈامن دیست اخبار ۽ تاک ۽ سرا یک کنڈے ۽ انگریزی لبر انک ۽ مزنا میں نبشتہ کارے ۽ قولے نبشتگ ات۔ نبشتہ کار ۽ نام اے وہدے منی دل ۽ شتگ۔ قول ۽ تہا نگدکاری ۽ بابت ۽ نبشتہ ات:

”نگدکار بس ۽ سواریں ہما مردانت۔ کہ راہ ۽ زانت۔ بلے گاڑی ہلائیگ نزانت۔“

من اے گپ گوں برزیں تواری ۽ ونت۔ ناگمان ۽ گوں وتی دلکشیں انداز ۽ کہکائے جت ۽ گشت۔ ”نگدکاری ۽ باروااے ویشیں گپ یے۔“

”نگدائک“ ناگمان ۽ نگدی نبشتا نکانی کتاب انت۔ گوں اے نبشتا نکانی بنکپ ۽ فکر ۽ چے اختلاف دارگ بیت کنت۔ بلے اے گپ ۽ گوں چچ وڑاچ کس اختلاف کت نہ کنت کہ اے نبشتا نک گوں جوانیں اندازے ۽ نبشتہ کنگ پیگ انت۔ زبان سادگ ۽ حبر تچک انت۔ گپ صد بن یک کہ ناگمان ۽ نتر سک وش ۽ وانا ک انت۔ وتی بنکپانی بنیاد ۽ چار ۽ بیچار ۽ ہر منزل ۽ ادب ۽ ازم ۽ بابت ۽ آئی ۽ لیکہ

(concept) تچک ءِ راست انت۔

ناگمان ءِ نگدی بشتا نکانی دگہ یک شری یے ایش انت کہ زگریں بلوچی نگد
انت۔ ماں اے بشتا نکاں دری لبر انکانی گا جیل گندگ نہ بنت۔ بلکیں اے درست
ناگمان ءِ وتی ریس ءِ پڑیس ءِ فکر ءِ خیال ءِ برورد انت۔ ءِ ناگمان چچ جاگہ وتی گپ ءِ
دیم ءِ برگ ءِ ہاتر اساختیات ءِ جدیدیت ءِ مابعد جدیدیت ءِ علم ءِ نظر یہاں کمک زورگ
ءِ گندگ ءِ نیت ءِ ناں وتی علمی رعب ءِ دور دیگ ءِ ہاترا، ایلپٹ، وریدا ءِ کاں تے ءِ
نام ءِ گپت۔

اے گپ مشہور انت کہ یک جوانیں ادیے، جوانیں نگد کارے بیت نہ
کت۔ یا نا کا میں ادیب نگد کار جوڑ بنت۔ اے گپ ءِ ثبوت ہما اخبار ءِ تاک ءِ بشتہ کیں
گپ انت۔ بلے ”نگد انک“ ءِ پیش ناگمان ءِ آزمانکانی کتاب ”دار ءِ اسپ“ چاپ
پتگ۔ ناگمان ءِ آزمانک بلوچی ءِ جوانتریں کتہاں شمار بنت۔ ءِ اے گپ ءِ شکے
نیست کہ سسا ساچی میدان ءِ ناگمان ءِ وتی بستار منینگ۔

”نگد انک“ ءِ ہواریں بازیں بشتا نکانی وانگ ءِ پدمن دلجماں کہ ناگمان نگد ءِ
میدان ءِ ہمنچو کامیاب انت ہمنچو کہ آسساچ ءِ میدان ءِ۔ ءِ آئی ءِ اے گپ رد ثابت
کتگ کہ نا کا میں ادیب کامیابیں نگد کار جوڑ بنت۔ من گشاں کہ ایو کا یک کامیابیں
ادیے کامیابیں نگد کارے جوڑ بیت کت۔ دنیا ءِ تہا چشیں مثال باز انت۔ بلے بلوچی
آئی ءِ جوانتریں مثال ناگمان انت۔

من بلوچی زبان ءِ مبارک باد دیاں کہ ناگمان آئی ءِ بس ءِ سواریں ہما مر
انت۔ کہ راہ ءِ ہم شری ءِ سراز انت ءِ ڈرائیوری ءِ ہم بلد ءِ شیوار انت۔

شرف شاد

7 ستمبر 2005 (العین)

من ۽ ناگمان ۽ ”ننگ“ دوست بیت

لیاقت امین

انچو گشت لبر بشته کار ۽ چک انت۔ لبرانی درانگازی، حیال ۽ ماڙی ۽ را
زیبائی ۽ جلوہ ناکیں عکس یے بخشائیت۔ داں ہمے گمان کپیت کہ آزمانکار مہروا نیس، هستی
یے۔ چو کہ بدرنگی ۽ شرنگی ۽ پچار مشکل بہ بیت۔ چے ظاہر پہ باطن ۽۔ انچو کہ یک شریں ۽
حراہیں آزمانکارے ۽ بابت ۽ وت سرا فیصلہ کنگ ۽ وتی نیمگ ۽ آئی ۽ را مزین
لیگ۔ من سرید نہاں ناگمان شریں آزمانک کارے یا حراہیں بلے یک چیزے کہ من
مارتگ۔ آئی ۽ بیچ کنگ ۽ حب ۽ آسر کنگ ۽ دیوانگی۔ کردارانی سر ۽ پُر، آیان ۽ گپ
پر مائینگ، ندارگ کشی ۽ پچکی گوں سادگیں لبریاں نو سگ گشے دل ۽ پتریت۔

اے ورا تیں گپے کہ بیچ آزمانکار، شاعر، عکس کش ۽ بشته کار سرجم بوت نہ
کت۔ اگاں سرجم بوت تہ آئی ۽ زندر و گے۔ کدی کدی گمان بیت کہ ناگمان ۽ جتائیں
راہ یے پوت ۽ درگیگ بلے چونہ انت۔ آہے چاگرد ۽ تہادوم کشیت۔ تندیت ۽ پاد
کثیت، بلے زاناں ایماندار تر انت کہ مارگ ۽ سچ آئی ۽ چمانی زر ۽ اوژناگ انت۔

نویس آزمانک آ نہ انت کہ پیرا بشته کنگ بوتگ، بلے لبرانی
گوازی، اسلوب، حیال ۽ نازرکی، بیان ۽ زبان ناگمان ۽ آزمانک ۽ را نوکی ۽ ٹوہنی ۽
پاند ۽ بارت ۽ اوشتارینیت۔ انچو ظاہر بیت کش ۽ قصہ ساز لککانی اشارہ ۽ کرداراں
سر ۽ پُر ۽ مہر پر مائیت۔

ننگ ۽ وانگ ۽ پذیراناں چے بوت۔ یک ایچک ۽ بے بر مشیں ملوری یے ۽

ہر چاریں پہناتاں مانشات۔ من انچو مارات کہ من واپ ء آگاہی ء نیام ء دم
کشگایاں۔ رچج ء بستار ء سنگنی ء چکلیں کشک کہ ناگمان ء گچین کنگ باز زیبا
انت۔ قصہ ء تہا زیاد ہیں رہنگ ہم آئی ء بد ڈول کنت۔ گپانی گونڈ گرگ ء ازم
آزما نک ء تامداری ء شررنگی ء سبب جوڑ بوت کنت۔ چوکہ:

”توؤ ڈڑے ءے۔ انچو چارگ چارگ ء منا رد دات ء منی دل برت“
”ڈاکڑے نیارے“

”اے عمر ء ننکانی کارگر یوگ انت ء بس“
”ننگ مرتگ“

قصہ ء پڑدریک نوکیں قصہ یے۔ خیال ء زیبائی ء چہ رنگانی رچگ آسانیں
کارے نہ انت۔

ننگ مہر ء دوستی ء چیدگ ء امیت ء دامن انت۔ آئی ء ہاترا ہروڑیں سکی ء
سوری ء کشگ ء مات ء پت جاڑی انت۔ باندا آزن بیت۔ سارتیں چنالے
بیت۔ شیرکنیں کائیگے۔ کوہیں قلاتے بیت، یا تلاریں کوہے۔ امیت زند ء منزل
انت۔ بلے ہر واپ ناسرجم، ہر واپگ نیم شلونگ۔ مرگ نیونے ء اجل آئی ء بنکی
ہنگین۔ ننگ ہم رگت نہ کنت۔ بلے آئی ء یات زند ء چاریں پہناتاں شنگ ء تالان
انت۔ آبے حال نہ بوتگ۔ ء آئی ء بے حال کنگ انچو آسان ہم نہ انت۔ وہد
اوشتاگلیں آپے نہ انت کہ شونز بندیت۔ اے ہما سیہ آپ انت کہ داں عمر ء زندگی تجیت
کہ تجیت۔ ء نئے کہ خیال وت ء را یک حساب ء داشت کنت۔ بلے یات داں قرنے ء
نمیران بیت۔ نندارگانی چکلیں وڑے ء پیشدارگ ء عکس کشی آزما نک ء را داں عمرے ء
انسان ء دل ء نقش کنت۔ ناگمان ء مستریں شری ہمیش انت کہ آجوانیں عکس کشی کنت ء
وت ہم نندارگانی ہمائی ء آدینکے جوڑ بیت۔ چوکہ:

”من کھڑکی ء چم شانک داتنت۔ انگت ہورات۔ پرسکونیں ہورے

ات۔ نہ گوات، نہ گروک، نہ گرد، بس رچان ات“

برے برے آوت ندارگ ء حیال ء اندری مارگ ء تہا گار ء بیگواہ بیت۔

”من چہ کھڑکی ء چم کنزینت انت ء وتی جن ماہیکان ء نیمگ ء چارات کہ

گوانزگ ء نزیگ ء قالین ء سرافتگ ات ء ننگ ء مچینگ ء ات“

سج ء فکر ء محکمیں بالادستی ء روانی ء جنزوتی وانوک ء ہمراہ داری ء داں ہما

وہد ء کنت داں آزمانک وتی آسری سیمسراں سر بیت۔ ناگمان ء آزمانک یکریج ء

روت ء وانوک ء سمانہ کپیت۔ قصہ ء مستریں شری وا ہمیش انت کہ وانوک وت ہم یک

کردارے بہ بیت۔ آزمانک ء مول ء مراد تہنا وہد ء گوانزینگ نہ انت۔ بلکیں شریں

آزمانک ء تاثیر مارگ ء درسیں دروازگاں سچ کنت۔ ء وانوک وتی جند ء مارشتانی

باطن ء ایوکی ء ساہگے جوڑ بیت۔ تنک ء مثال ہم انچش انت کہ آئی ء وانگ ء چہ پدسا

کپیت کہ چون ء چتور ہلاس بوت۔ یک شیر کنیں ایٹکی یے مانسانیت۔ ء بیان ء

زبان ء رائیر انیس زندے بخشائیت۔

اگاں سرسری بچارے داں تنک ء پلاٹ اینچو محکم نہ انت۔ بلے نبشتہ کار ء

کمال ء گذسری منزل بڑتگ۔ (یک مردے ء جن یے ء یک تنک یے۔ مرد میٹرک ء

پدوانگ ء یلہ دنت ء پت ء دکان ء نندیت۔ دویناں یکے دومی ء گوں مہر ء دوستی انت ء

تنک دوستی ء نشانی انت بلے آمریت ء تہنا یک اندری مارگ یے اوشتا تک ء آماج

انت) بلے بیان ء شرنگی ء لہزانی کماہگ ء ترتیب، ندارگ کشی ء زیبائی ء آزمانک چپ

ء چاگردنگ۔ چوکہ بینگ ملسکانی نلنگ یے۔ ہر ملسک ہے جہد ء انت کہ من گیشتر

کار بکناں۔ ناگمان ء کردار ہم ہے ہمیں عکس یے پیش دارنت۔ آئی ء کلیں آزمانک داد

ء توصیف ء قابل انت ء وتی وانوک ء لاچار کن انت کہ آیک یک آزمانکے دہ دہ رند ء

بوانیت۔ ء وتی ارواہ ء تنک ء سارت ء ایمن بکنت۔

شانداریں ماڑی

لعل بخش آزات۔ بل نگور

میدی ء کوہ ء تزیک ء کہ مارتیں گڑا منا ناگمان ء آزما نیک ”شانداریں ماڑی“ گیر ا تک۔ 1994 ء وہدے کہ گوادر ء سنگتاں مے شرف ء یک دیوانے ایر کت گڑا ناگمان ء شپ ء گوں من گشت کہ:

”اے دیوان ء وانگ ء ہا ترا منا چ گون نیست۔“

من گشت کہ:

”وتی کو نہیں آزما نیکے بوان۔“

بلے وہدے کہ دیوان بوت گڑا آئی ء یک نوک تریں آزما نیکے ونت۔ آئی ء سرگال ات ”شانداریں ماڑی“ کہ آئی ء ہے روج ء بشتہ کنگ ات۔ ہے آزما نیک رند ء بلوچی ء شتریں آزما نیکانی تھا شمار بوت۔ ناگمان ء گشت:

”مامیدی ء کوہ ء نزیک ء کہ گوتیں گڑا منا ہے آزما نیک بشتہ کنگ ء او مان

بوت۔“

دلگوش: اے فکر چہ لعل بخش آزات ء سفر نامہ ”گنجیں گوادر“ ء زیرگ پیٹک کہ جولائی 2004 ء ماہتا ک بلوچی کوئٹہ ء چاپ پیٹک۔

چمشانک

غلام فاروق بلوچ

ناگمان ۽ آزمانکاني ڪتاب ”دار ۽ آسپ“

ٿيلي فون ۽ ٽرنديس توار ۽ گون من سرچہ فائلاں چست ڪت۔ گون ٿيلي فون
ڪنوڪ ۽ اولي ھبر ۽ من آئي ۽ راجھا آورت۔

”چون ۽ تو۔ ڏاڪٽر صاحب۔“ من درڙا ٻينت

”من ناگماناں.....“ ناگمان ۽ گون وتي خاصين زمين اسٽائيل ۽ گشت۔

”من ترا راجھا آورتگ، تو کدي اتلگ ۽؟“ من دلمانگ اتاں ڪه آئي ۽

جست بکناں ڪه سال ۽ پيسر هاستاگ ۽ ڪه تو قول ڪنگ ات، آڪجا بوت۔ بل ۽ ناگمان
۽ مناوارند دات ۽ گشت:

”اصل ۽ مناتئي ڪور ۽ آهنگي ات بل ۽ من پشلاں، چيا ڪه من ڪو سگيس رند ۽

ڪشنگ ات ڪه پھ تو وتي ڪتاب ۽ راه دياں بل ۽ هماردم ۽ ڪه من ڪشنگ ات، آئي ۽ پھ تو
سرنه ڪنگ۔“

”سرنه انت، تني سزائيش انت ڪه دور وچاني اندر ۽ منا ۽ سوگات ۽ بد ۽ ڪه

سال ۽ بيت، من ايشي ۽ ودار ۽ نشنگاں۔“

دوي رويچ ۽ وهد ۽ من لوگ ۽ اتکاں ته ديت ڪه ”دار ۽ آسپ“ مني لوگ ۽ اير

انت۔

”دارِ اسپ“ ناگمان ءِ آزمائشکافی کتاب ءِ نام انت کہ ٹھوسگیں سال بزاں
2003 ءِ دسمبر ءِ ماہ ءِ شنگ پتنگ ات، بلے تنی وهدی مناسرنہ بوتگ ات۔ وهدے منا
کتاب سربوت تہ ہے شپ ءِ دیمان وانگ شروع کت ءِ تا گپڑے ءِ ہلینت۔
چیزے کہ پشت کچنگ ات، دومی صباح ءِ ماں وتی کارگس ءِ سرجم کت۔

چوناہا بلوچی لہز انک ءِ تہا آزمائشک منی دل دوست تریں سیاہگ انت۔ یکے
پے داستا کہ منی جند بنیادی صورت ءِ آزمائشک نویسے ءِ من وتی لہز انکی زندمان ءِ بچکے
آزمائشک نویسی ءِ کتگ ات۔ دومی پمیشکا کہ ماں بلوچی لہز انک ءِ آزمائشکافی بچ ءِ
کساس ایدگہ تہرانی درگت ءِ سک کم انت ءِ اگس شائراں شایم ءِ یک سرے ءِ بکن
ئے ءِ آزمائشک نویساں دومی سرا، تہ آزمائشک نویسانی سرآزمان ءِ ڈرنگ بیت ءِ شائراں
نیمگ زمین ءِ ایر بیت۔

منی ءِ ناگمان ءِ سچاروکی ہم آزمائشکافی وسیلہ ءِ بوتگ ات۔ مناگیر کعبیت کہ
وهدے من ناگمان ءِ اولی آزمائشک ونت تہ من آئی ءِ اندر ءِ یک نویس رنگ ءِ رہندے
دیت۔ منا سبوت کہ اے آزمائشک نویسی چہ بلوچی ءِ ایدگہ آزمائشک نویساں گشے جتا
انت۔

گڑامن اے نویس آزمائشک کار ءِ بابت ءِ جت ءِ پُرس کت۔ منا معلوم
بوت کہ اے یک کسانیں بچکے کہ اسکول ءِ وانگ ءِ انت۔ منا اے ہبر یقین نہ بوت۔
بازیں سالان رند وهدے من ناگمان چم ءِ وت دیت ءِ گوں آئی ءِ گپ ءِ تران کت تہ منا
سبوت کہ ناگمان ءِ اے آزمائشک ءِ دگہ بازیں آزمائشک اسکول ءِ طالبی ءِ دور ءِ نویسنگ
انت۔

بلے رندا وهدے ناگمان ءِ بولان میڈیکل کالج ءِ داخلہ زرت ءِ پدا چیزے

سالاں آئی ء نام ء نشان چہ تاک ء ماہتا کاں گار بوت تہ من وتی دل ء گشت کہ ہنچو کہ
ڈاکٹر برکت اللہ ء شاری میڈیکل ء ہر جان بوت ہے پیا ڈاکٹر ناگمان ء آزمانک نویسی
ہم ڈاکٹری ء وتی پاداں بُرت گوں۔ پدا من وتی دل ء گشت:

”آہاں ہم میار نیست، آخر آزمانک نویسی گوں ڈاکٹری ء چون دیم پہ دیم
بوت کنت۔ یکے ء تہازر چوہور میگ ء رچیت ء دومی ء تہازر ء کشگ ہنچوش انت کہ
چو کہ چہ مور ء چہ پی ء کشگ۔“

رندا وہدے من اشکت کہ ناگمان ء ایم بی بی ایس ء رندنوں ایف سی پی ایس ء
واستہ داخلہ گتگ تہ من چہ آئی ء آزمانک نویسی ء باندا ت ء پھک ناامیت بوتوں ء وتی
دل ء را گوں اے ہبر ء تسلی دات کہ

”شتر انت اکس یک آزمانکے نویسے کم بیت بلے اسپیشلسٹ ڈاکٹرے و مارا
رسیت۔“

بلے وہدے من 176 تاکدیمانی سراتالانیں ”دار ء اسپ“ دیت تہ چہ وتی
آورنگیں فکر ء گماناں گش ء پشل ء روجت بوتوں۔ چیا کہ ناگمان ء ثابت کنگ ات
کہ آیک جوانیں ڈاکٹرے ء گوں ہور یک پکائیں ء سوہویں آزمانک نویسے ہم بوت
کنت۔

ناگمان ء آزمانکانی وانگ ء رند مردم ء ہما اولی چیز ء سما کہ کپیت آ آزمانک
نویس ء حسایت ء تہہ گندی ء واک ء قوت انت۔ ہما چیز، ہبر یا واقعہ کہ زاہر ء پچہ نہ
انت ء کسی حیاں ء نظر پر آئی ء نہ روت بلے ناگمان ء حیاں نہ ایو کا آئی ء نیمگا روت
بلکیں آئی ء بابت ء آہنچوزیات تہہ گندی ء ہورت چاری کنت کہ گش ءے آ دنیا ء اہم
تریں ء ستریں چیز انت۔ اے چیز آئی ء قریب در ہیں آزمانکانی تہا گندگ بیٹ۔ چو کہ
”تمک“ ء آزمانک انت۔

”تک“ ء زبان ء آہا ہبر ء راستیاں گشیت کہ کسے ء فکر ء خیال آنیمگانہ

رؤت:

”من تلکے آں۔ منا کس اس سالے بیت کہ ادا برزیں کہیرے ء ملن ء

دزنگاں۔ گوات ء ہوراں، تبد ء لواراں، منارا اسک نزور تزیگ۔ منی ربڑ سڑتگ انت
ء سڈگی انت۔ نیام داروروکاں وارنگ ء نال زنگاں کپتگ۔“

ہنچو گمان بیت کہ ناگمان پہ سیاہگ ء موضوع ء پھبر گت نہ بیت۔ اگس آچہ
بل نگور ء دیم پہ تربت ء بس ء سفر کنگ ء انت تہ اے پر آئی ء موضوعے بوت کنت۔ یا
اگس زگریانی قافلہ یے دیم پہ کوہ مراد ء پہ زیارت ء روگ ء گندیت تہ اے ہم پر آئی ء
جوانیں موضوعے بوت کنت۔ ہے پیم اگس آچہ کوئٹہ ء بالی گراب ء سرادیم پہ تربت ء
روگ ء بیت تہ اے پر آئی ء آزمانک ء یک جوانیں موضوعے بوت کنت۔ باز براں
ہنچو بیت کہ آزمانک ء تہا کسانیں ء ہرروچی موضوعے ء سراتران بوگا انت انا گتہ ہنچیں
ٹوہیں مقصد ء موضوعے دیما کثیت کہ مردم حیران بیت کہ گت گت ء تہا نو سکار ء
چونیں جہلیں ترانے کت۔

آسانیں موضوعانی گچین کنگ ء مانا اے نہ انت کہ آزمانک بے مانا ء بے
مقصد انت، اصل ء ناگمان ء آزمانک نویسی ء یک خاصیں سبتے ایش انت کہ آسانیں
موضوعانی تہا سنجید ہیں ء گرانیں جیڑ ہاں کاریت ء سرزاہر ء سکتیں ء ہرروچی واقعہانی
پشت ء گرانیں ء جہلیں مقصد ء لیکہاں بیان کنت۔ چو کہ نویس ایت:

”جہاز چہ زمین ء دیر بیان ات ء آحیران حیران ء آسمان ء چارگ ء ات،

کشتے اولی رند ء گندگ ء ات ءے۔ وتی زندگی ء اولی بر ء آئی ء دیت کہ آسمان چہ زمین ء
بازوش تر انت۔ اے فرق فاصلہ میگ ات یا چمانی، بلے آئی ء ہنچو لگت ات کہ نیلیں
آسمان ہے واستاد کش انت کہ حداء لوگ انت ء ابدیت ء احساس ء دنت۔ ء زمین

گوں وتی بے شماریں رنگاں اے واستادل ءِ گران انت کہ ادا قبرستان آباد انت۔ ءِ آئی
ءِ زانت کہ حد پر چیزاں میں ءِ نیت۔“

ناگمان ءِ دم کہ یک کما لے ایش انت کہ آوانوک ءِ گوں وت بارت گوں۔ چونہ
انت کہ وت دیما انت ءِ وانوک پختا پخت کچنگ یا رواج کی گنت انت ءِ وانوک ءِ دم
برائینیت۔ آگوں وانوک ءِ ہم رواج ءِ ہم گام انت۔ وانوک ماریت کہ ہمے واقعہ کہ
بیان بوگا انت، آئی ءِ دیما بوگا انت۔ آگش ءِ ہمک ندرہ ءِ چم ءِ وت گندیت ءِ
کردارانی مارشت ءِ احساساں وت ماریت۔ اے یک جوانیں سپتے کہ دنیا ءِ در ہیں
جوانیں آزمانک نویسانی تہا است انت۔

ناگمان ءِ کتاب ءِ وانگ ءِ پداکس یکے چہ من جست بکنت کہ آئی ءِ آزمانکانی
بنیادی موضوع ءِ مقصد چے انت تہ من بلکیس دجھیں پتوے دات مکناں۔ آئی ءِ
آزمانکانی موضوع ءِ مقصد چہ یک دو میگ ءِ ہنچو جتا انت کہ ایشانی رند ءِ یک بُنی سیاہگے
ءِ در گیجگ سکت گران انت۔ دومی من زاناں کہ ناگمان پہ زانت یا پہ زور وتی جند ءِ لیکہ ءِ
مقصد ءِ پہ زاہری ءِ نئیلیت۔ پور میں آزمانک ءِ وانگ ءِ رند تو زانت نہ کن ءے کہ
آزمانک نویس ءِ جند ءِ لیکہ ءِ حیاں کجام دیما انت گوں کجام کردار ءِ آئی ءِ مہر ءِ نزیکی کش
انت ءِ گوں کجائی ءِ کم انت۔ دز ہیں کردار آئی ءِ دیما گش ءے یک وڑیں جاہ ءِ صیٹھے ءِ
واہندا انت۔ اکس شرابی یے ءِ کردار بہ بیت کہ بچک بازے ءِ، آہجر آئی ءِ حراہیں رنگے
ءِ پیش ندریت۔ البت و ہدے آزمانک کنیت تہ وانوک ءِ Message یے الہا
ریت۔

منی تو ءِ ناگمان ءِ رنگ ءِ رہند چہ بلوچی زبان ءِ ایدگہ آزمانک نویساں
جتا میں ءِ پدیں رہندے۔ گیشتر آزمانک نویس ہنچوش انت کہ چہ ساری ءِ وتی
آزمانک ءِ نئی لیکہ ءِ مقصد ءِ دل ءِ دارنت ءِ در ہیں ندرہ، ہبر ءِ کردار ہما نئی لیکہ ءِ مقصد

ءنیمگا گلینان کنت۔ ناگمان چونہ کنت، ہنچو گندگ بیت کہ چہ ساری ءکش ءے آئی ء
 ذہن ءنئی لیکہ ءموضوع نیست۔ آزمانک ءکردار ءندارہ کش ءے قدرتی صورت ء
 دیماروان بنت ءآسر ء جاہے سر بنت۔ ہنچو زانگ بیت کہ نویسکاراے کردار ءندارہاں
 گلینان ءبران نہ انت بلکیں آزمانک نویسکار ءرادیمبران انت ءتا آسرے ءسری
 کنت۔ اے یک بنیادی سہتے کہ من ناگمان ءآزمانکانی تہا رستگ ءچہ ایدگہ آزمانک
 نویساں جتائیں سہتے۔

آزمانکانی تہا ندارہ کشی ءناگمان سک بلد انت۔ ایشی ءیک سو بے شاید ایش
 انت کہ آئی ءنئی ہند قدرتی ندارہ ءچا گرد ءسک ازگار انت۔ پہ آزمانک ءڈولدار کنگ
 ءقدرتی ندارہ کشی سک ضروری انت ءنئی نوز ءناگمان ءآزمانکانی یک مزنیں شتری یے
 ہمیش انت۔

گڈسر ء بس ہے گشاں کہ استیں دور ء کہ جوانیں بلوچی کتابانی کش ءے قحط
 انت، ”دار ءآسپ“ ءاے کتاب پہ بلوچی لہز انک ء استیں دور ء مستریں ٹیکیاں چہ
 یکے۔

ماہتاک بلوچی لہز انک حب

جون 2004

دارِ اَسپ

ناگمانِ آ زمانِ کانی سرادگہ برے بشتہ کناں انی ایوک آئی ء ”دارِ اَسپ“ ء
 ”گڈی تران“ ء گپ ء کناں اگاں دیمتر اشتاں گڑا بکندے یک ء دودگہ آ زمانِ کانی
 اول گپ بہ بیت۔

چہ ”گڈی تران“ ء وانگ ء پدہ ہے سمابیت کہ ناگمان زیکلیں روچانی پیم ء
 مرچاں وتی زبان ء لہزانی سرا! نچو واری نہ کثیت کہ پیش ء کشنگ ء بکندے
 ڈاکڑی ء آئی ء آسودگی ء راپلنگ کہ شریں دمانے بہ نندیت وتی اردولہزاں بہ کثیت۔
 وانوک بکندے سہیگ انت کہ یک زمانگے ناگمان ء ہے زبان ء در آمدی ء جیڑھانی سرا
 ایندگہ واجہانی سرا ایرادگتک بلے مروچاں آئی ء وتی ہے کرد پر اموش کرتگ۔

اے راست انت کہ بلوچی لہزائک ء تہا بازیں بنکپانی سرانہیسگ گران انت
 کہ آہانی گالبند ء درشان، یارسائک اے رنگ ء بوت نہ کنت داں ما آہانی اسل گالبند ء
 ٹرماں میاریں، پمشکامے زبان ء نیسوک نہ ایوک نوہسیت بلکیں وتی زبان ء مہر ء اوں
 کور انت کہ وتی درشان ء رسائک ء ہاتر بازیں گالبندے ء ترینیت اوں۔ اے دگہ
 گئے کہ آچھو زیرگ بیت ء وتی معنا گپت، بے چہ لشی بلوچی پولنگ و نہ بیت۔ اگاں
 چو بہ بیت گڑا ہرہا کس کہ گوشت من نوہست و کناں بلے زبان ء زاناں، لشی ء بزانت
 ء گالبند اوں سر پدناں، مرچی پہ آئی ء گرانی نہ بیت پرچا کہ آگندگ ء انت کہ آئی ء
 مستریں چچو آزاتی ء گوں در آمدیں زبانانی لہزاں کار مردکعت۔

یکبرے پدامن وتی برز ء گپانی گیشدیگ ء جہدے ء کناں آچوش کہ وہدے ما
 تب زانت (نفسیات) زانش (فلسفہ) یا ایندگہ چاگردی زانتانی سرانہیسگ بہ لوٹیں گڑا

نہیگ کرت نہ کنیں پر چا کہ اے زانتانی وتی جتاہیں ٹرم ۽ گالبند اُست اُنت کہ داں اے بلوچی ۽ بدل کنگ نہ بنت، داں اے وڑیں زانتکاری زبانی مادیمانیاں ماوتی رسائک ۽ کت نہ کنیں۔ رسائک ۽ گپ من پمشکا کرت کہ اے رنگیں زانت کہ اشانی سیادی گوں سستا ساچی لہزائک (تخلیقی ادب) ۽ گوں نہ انت اشانی نہیگ ۽ لیکہ ۽ مراد ایوک وتی وانوک ۽ ہمازانت ۽ سرکنگ انت کہ تو آئی ۽ ارزشت ۽ بستار ۽ ڈسگ لوٹے ایشی ۽ تہا سستا ساچی زبان باز کم کارمرز بیت، تب زانت (نفسیات) ۽ پچار کنگ ۽ پہ ما اے رنگیں زبان کارمرز نہ کنیں چو کہ ”فرائیڈ ساء ۽ ہزہاں چہ پادا تگلگیں ہما چول کہ مئے تہاریں اندر ۽ ایرتھنگ ہمائی ۽ بنی آدم ۽ راستی گوشت“ اے سستا ساچی زبانی۔ اے رنگیں پہ زبان لپہ ۽ فلش ۽ (آزمائک، گدار، کتہ ۽ داستان) ۽ کار مرد بیت کت پہ رسائکی زانتاں نہ بیت۔ اے رنگیں زبان ۽ تہا بتل ۽ گالوار، چہر ۽ شبین ۽ جوازت نیست۔ بلے ناگمان آزمائک نہیگ ۽ انت۔ وتی ”گڈی تران“ ۽ نہیگ ۽ انت (حدامہ کت آئی ۽ گڈی تران بہ بیت) اگاں ناگمان ”مکمل عمل“، ”طاقت“ یا ”اہمیں کامیابی“ ۽ بلوچی لہزاں نیس ات نہ کت، ”اولی نظر“، ”ناممکنیں“ واہگ ۽ را بدل کرت و کت، ادا چو کہ ناگمان انسان ۽ لوٹ ۽ آزاتی ۽ گپ ۽ انت۔ اگاں ہے جیڑہ آئی ۽ بلوچی ۽ تہا بہ جیڑہ یخیناں تہ آئی ۽ مکمل عمل، مکمل طاقت، اہمیں کامیابی، شریں رنگے ۽ درشان کرتگ اتنت۔ اگاں وانگ ۽ زانگ ۽ بزانت ہمیش بہ بیت کہ اصل زبان ۽ تب مئے تب ۽ گوں، ہمگر نچ مہ بیت تہ بلوچی باندا کہ نوکیں بنگپاں گوں دوچار بیت گڑا آچٹ وتی اصل ڈب ۽ (ساخت ۽) یلہ کت۔

اگاں ناگمان ۽ اسلامی اصطلاح ۽ بدل ۽ نیکراہی گالبند کار مرد کتین ۽ آئی ۽ کش ۽ اسلامی اصطلاح بہ پنجشیں گڑا زاناں بلوچی ۽ وانوکاں پہ آئی ۽ اے گپ رسائک نہ بوتگ ات؟ من ہے سر پدباں کہ اے دوئیں لہز (ہے نیکراہی، گالبند) چہ دیراں

کار مرد بوگانت ہما کہ بلوچی و انتت (سنگینیں وانوک) ہما دمان ء سر پد بنت کہ ناگمان
 ء لیکہ چی انت بگندے ناگمان ء اے و ہدی ہما وانوک دیما بوتگ کہ آبلوچی ء انجو بلدنہ
 انت یا آئی ء وتی اے ”گڈی تران“ ء تہا ہرچی گوشگ لوٹگ بگندے چندے پہ
 انچیں وانوکاں کہ آوتی زبان ء لہز انک ء گوں چوشیں سیادی مہ دارنت (بلے ماراوتی
 درشان ء زبان ء قربانی، وتی سستا ساج ء قربانی پہ آہاں دیگ نہ لوئیت کہ آہاں زبان ء
 لہز انک ء گوں سیادی نیست یا پہ قلمکار ء باید نہ انت کہ ایوک دگرے ء سر پد کنگ ء پہ وتی
 نیسگ ء ہستی ء بیایدنت)۔

”گستاخی کنوکانی خلاف ء“ یا ”لا شعوری طور ء“۔ اگاں کسے ناگمان ء گڈی
 تران ء زانگ ء جہدے بہ کنت گڑازانت کہ اشی ء نیسگ ء و ہد ء آئی ء انچیں گتے
 چندے مرد ماں گوں کنگ بوتگ کہ آچٹ ء بلوچی ء وانوک نہ انت داں آہاں تچک ء
 رسائک بہ بیت کہ ناگمان چی گوشگ ء انت (انسان ء حد ء زانش ء درگت ء) بارین
 آہاں ناگمان ء گپ سر بوتگ انت کہ ناں؟

باز ء بخت ء جنگ ء داوا اوں نیست، ممتاز مفتی ء اوں جنسی جیڑ ہانی سرا
 آزمانک نیس ات بلے آئی ء بخت ء آمید گس نیست ات اے نام کشی منٹو ء بخت ء
 ات ہمائی ء رست۔ حنیف شریف انگت گیش بوت کہ ملاہاں ”گواتانی دست ء
 کا گدے“ ء سرا آہاں نزیکیں یک ء دود یوال سیاہ کرت۔ ناگمان ء اگاں وتی ”گڈی
 تران“ ء تہا انسان ء حد ء گپ ء رایلہ کرتین ء وتی آزمانکی سپر ء یا آئی ء نز ء آزمانک
 چونیں از مے بشتگ بہ کرتیں گڑا جوان ات۔ ”موت ء قابو“ کنگ ناگمان ء جیڑہ نہ
 انت آئی ء کار آزمانک بشتہ کنگ انت۔ وتی ء انسان ء تجربتا ناں از می رنگے دیگی ات
 ہے آئی ء کار ات۔ ”حد ء انسان“ ء تران اوں نوں چچو کہن بوتگ کہ چہ اشانی وانگ ء
 زانگ ء آدمی زات ء وتی اسل رہند ء چاگردی زند ء لہز انت شمشگ، ماہے لوئیں کہ
 ازم کار ازم ء پڑ ء بہ گپت ء گتے بہ جنت ہر دری نہ انت آکارستانی نیام ء ترک بہ کنت

ء توار بکنت ”ما حداء کُشندہ ایں۔“

ہے ”گڈی تران“ ء آہر ء ناگمان ہے کشیت کہ منی ”دار ء اُسپ“ (اے کتاب ء گڈی قصہ انسانی تاریخ ء چہ درستاں اہم تریں سوال ء زانگ ء کسانیں کوششے) وانوکاناں رے پینگ کہ بابا منی گڈی قصہ ء انسانی تاریخ ء بنگپ ء حساب ء بوان ات ء اشی ء وانگ ء پد ہر جاہ ء کہ تران کن ات گڑا ہے بگوش ات کہ بچار ناگمان ء آزمانک ء تہا انسانی تاریخ بیان کرتگ۔ اے و ناگمان ء گپ انت کہ آئی ء ”دار ء اُسپ“ ء (آہری قصہ) تہا ”انسانی تاریخ“ بیان کرتگ۔ من ء بس ہے (آہری قصہ ء چہ) گمان بوتگ کہ ناگمان ء ”گڈی تران“ ء اسل گپ ایوک جزگی رنگ ء ہما سادگیں بچک ء دپ ء دانگ کہ بہہ بالی گراب ء سپرنہ کرتگ ء ہے سادگ آہر ء چونطشے ء کارست زردشت ء پیم ء پادکئیت ء مردماں گوشت: ”آئی ء دل ء لوٹ ات کہ کوکار بہ کنان ء بگوشاں کہ اودنیا ء مردماں! من حداء زاناں، شری ء سچاہ ء کاراں، وتی دوستیں حداء وتی مہربانیں حداء، حدایک وابے کہ انسان ء دل ء آگہیں چماں دستگ۔“

(”دنیا وابے“۔ ”دنیا حیاں ء ساچ اِتگ“۔ ”ہرچی ادا اُست نیست

اُنت“)

اے دوست! میں تجھ سے اپنی عزت آبرو کی قسم کھا کر کہتا ہوں کہ جن چیزوں کا تو ذکر کر رہا ہے ان کی کچھ اصلیت نہیں نہ تو شیطان کا وجود ہے اور نہ دوزخ کا۔ تیری روح تیرے بدن سے پہلے ہی مردہ ہو جائے گی تجھے کسی چیز سے ڈرنا نہیں چاہیے۔

زردشت نے کہا۔ تاکدیم 67

نطشے رجانک: ابوالحسن منصور احمد

☆.....☆.....☆

اگاں ناگمان ء ہے کوئیں کتہ ء پڑور ء مرچگیں انسانی جیرہہ دیما بیاؤرتین

آنت ء آ زمانک نبشتہ بہ کرتیں گڑا بگندے ”دار ء اُسپ“ ء دوئیں گوشاں کار بہ کتیں ء ناگمان اوں سوب مند بوتیں، آ زمانک زیاتیں زانشی بار سگت نہ کنت۔ ازم ء زانش (فلسفہ) ء نیام ء دگری یے آست۔ اے نہ انت کہ ماہر کجا اوں بہ لوئیں کدی سار تر ء لیکہاں وتی کارستانی دپ ء بدئیں یا نطشے ء کر کیگا رز ء ہما ازم ء را آئی ء (بزاں ازم ء) کیلوہانی پد ء چاریں ماے نہ چاریں کہ ادا کئی زانش ء تب زانت پترنگ گوں۔ منیر احمد بادیخی ء آ زمانک اوں زانش ء گوں بندوک آنت۔ بلے آئی ء گور زانش وتی ڈلگیں لیکہ ء پدا دیمانعیت ء نہ کہ آے رنگیں زانتکاری یے ڈسگ لوئیت آئی ء کارست بلکیں ہے رنگیں جیز ہاں گوں دوچار بنت وتی ایب ء نزوریاں ہے لیکہانی پدا چیر دیگ لوئیت۔ آئی ء کارست زانش ء تب زانتی ء چار ء نہ جنت۔

دومی ناگمان ء آ زمانکائی تھا (ایندگہ آ زمانکائی سرا من دگہ برے گپت جتاں) مسکرا اوں گندگ بیت۔ وہدے آئی ء کارست ء:

”نزیک ء ایریں اخبار دست ء کت ء چارگ ء لگت اخبار ء شہ سرخی ات..... امریکہ ء مسافر جہازے کچنگ ء سواریں درائیں مردم مرتگ آنت..... چہ ترس ء کشے آئی ء دل سر ء چیر بوت۔ چد ء دیم آئی ء ونت نہ کت دنیا ء سپر پاور ء نوکیں جہاز کچنت، پاکستان ء اے کتارہ ء حال باریں چے بیت۔“

ادا کتارہ ء سپر پاور ء بالی گرابانی گپت نہ انت۔ کارست ء اندری درشان نہ بوتگ۔ ایوک آئی ء دست ء روتا ک ء کپگ آئی ء ترس ء سہرانہ کنت، بلکیں ہے تب ء مرگ ء ترس ء چہ آئی ء ہیدے ء سرکتیں (اے رنگیں نگد ء داب ناگمان ء وتی وتیگ انت کہ زیات غنی پرواز ء کہہانی سرا کار مرد اش کنت) انسان ء ابرمی تب کہ مرگ ء حال ء گوں آئی ء چچی حال بیت، ہمیشی ء گوشگ ء سہرا کنگ ازے کہ ادا اوں ناگمان ء کارست ء ترس ء بدل ء مسکرا ہی تے گوں۔ وہدے ملا ء شگر کنگ ء اشکنت تہ آچونیں مسکرا ہے کنت (گشے پہ ملا ء مرگ چوشیں معنایے ندرایت):

”لکھ شکر.....؟ یکے ناں..... دونوں..... پورا لکھ شکر؟“۔

ناگمان! مرگ ء گپت بوگا انت ادا مسکراہی ء جاگاہ نہ انت۔

ناگمان ء ”نابود“ ء گپت ء کنان ء وتی نبشتا تک ء آسر کنان: ”من زانت نہ کت آچونیں مردے۔ باریں نابودے ء گپت نہ زانت یا بلا ہیں دانا یے ء مئے گپت ء ہبرے مان نیا انت۔ پدا من چارت کہ نابودیں مردم ء دپ نہ اوشتیت۔ آگیشتر رپنیت بلے دانا ئیں مردم زیادہ گپت نہ جنت، بلے وہدے گپت جنت تہ آئی ء ہر گپت طلبا ہے۔“

لازم انت دانائی ء پوکی ء ہے حال اداگون بوتیں، چریشی ء آزما تک ء ہتاچی جوانی ء شتری کعیت؟ اشی ء ماہر روج چکانی ”پھول“ ء ”نونہال“ ء ہتا وانیں ء ہر روتا ک ء چکانی تا کدیم ء ہے گپت است کہ ”دانا ئیں مردم کم گپت جنت“ ہے ناگمان ”دار ء اسپ“ ء ہتا انسان ء چہ وتی حد ء رہنداں دیمتر بارت ء مز نہیں تہ مردے سہرا کنت ادا ہے گوشگ لوئیت کہ واجہ دانا ئیں مردم باز گپت نہ جنت، دانائی چوشر رنگی ء (جمالیات) نہ گیشٹیں جیڑ ہے، بگندے نابودیں مردم کم گپت بہ جنت، بلے لازم نہ انت کہ دانا ئیں مردم اول کم گپت بہ جنت ادا منی حیاں ء مسال دیگ نہ لوئیت۔ شاموتی تزیک ٹوراں یا ہما مردمانی بابت ء کہ کتاباں ونگ انت ہما کپتاں دل ء بیاریں گڑاچو دانا ئیں مردم ء گپت ء سیر نہ کرتگ۔

☆.....☆.....☆

گوں دانوکاں دسبندی انت کہ جیزگی بوگا پیش اے گپت ء دل ء بدارنت کہ من ناگمان ء ایوک گڈی تران ”دار ء اسپ“ ء سرا گپت کرتگ من سرجمیں ”دار ء اسپ“ ء سرا گپت نہ کرتگ۔

ماہتا ک بلوچی کوئہ

مئی 2004

دارِ اسپِ و مسافر

ڈاکٹر بیزن بلوچ

بلوچی زبان و، رداکئی لہزائیک و بندات و، آزمانک نوشتہ بوگ و انت۔ چو کشگ و نہ بیت کہ بلوچی و اولی آزمانک کئے و نوشتہ کت، بلے 1950 و دہک و و ہدے بلوچی ماہتاک و تا کبنداں رداک نوشتہ کن و کائی شرو بوت گڑا آزمانک ہم یک تہرے و بستار و دیم و اتک۔ آدور و مراد ساحر، شیر محمد مری، عنایت اللہ قومی، نسیم دشتی و دگہ بازس قلمکاراں زبان و چا گرد و تب و گوں ہمد ہیں وڑے و آزمانک نوشتہ کت۔ رندتر و دگہ بازس آزمانکار دیم و اتک انت۔

دسمبر 2003 و بلوچی آزمانک و پڑ و یک کتابے ”دار و اسپ“ دیم و اتک۔ اگر چاے کتاب و سرتاک سادگ انت و پیش گال وے ہم مان نیست (پیش گال و بدل و آزمانکار و کتاب و گڈی تاکد میماں و تی یک آزمانکے و را بنیاد جوڑ کتگ و چیزے گپ جنگ)۔ بلے کتاب و وانگ و رندا ناگمان و از می سفر و آزمانکاری و میدان و آئی و ہنرمندی و گندی۔

آئی و آزمانکانی بار و گپ جنگ و پیش من آزمانکار و چند و گوٹڈس و ہجارے کناں۔ باید انت آزمانکار و پجار آئی و کتاب و مان بوتیں، بلے مان نہ انت، و اے کتاب و یک کئی یے ہمیش انت۔

ناگمان 5 اپریل 1974 و نگور و یک میٹگے بل و پیدا بوت۔ آئی و جنگی وانگ بل و ونت۔ 1989 و آئی گورنمنٹ ہائی اسکول تربت و میٹرک پاس کت۔ 1991 و ڈگری کالج تربت و F.Sc در برت۔ چد و پد آئی و بولان میڈیکل کالج کونڈ و داخلہ

رست و منہی ہم جماعت بوت۔ مادویناں ہمراہی و یگیں پنج و سر و نشت و میڈیکل و ہیدر جیسی تعلیم و نت۔ داں دو سال و ما ”روم میٹ“ اتیں۔ منالے دوران و ناگمان و را چہ نزدیک و گندگ و موہ رست۔ و منہی دیم و اے گپ سہرا بوت کہ ناگمان راستی یک Genius و تیز بہمیں مردم یے۔ آ آزمائک و نگدکاری نوشتہ کنگ و گیش فکر و خیال کت۔

آئی و میڈیکل کالج و شتریں نمبر گپت و مادویناں اے میدان و گوں یکے دومی و مرداں گوزی کت بلے لہزائی میدان و من آر سینت نہ کت۔

مادویناں بی۔ ایم۔ سی و ”لٹریری سوسائٹی“ و گوں ایدگہ سکتانی ہمراہی و بہر زرت۔ پداہاوس جاب کنگ و رند من و آئی و FCPS-1 و پوسٹ گریجوایش و چکاس اولی رند و پاس کت۔ ناگمان و وتی تب و دلچسپی و رد و نفسیاتی طب (Psychiatry) زرت و پداٹسک و نشت پر چا کہ اے پڑ و دیمتر و وانگ و و استا بلوچستان و ہیج ادارہ نیست و محکمہ صحت و ناگمان و رادگہ صوبہ و روگ و و استاڈیویشن (Deputation) نہ دات و اے پیم سے سال انت کہ ناگمان دیمتر و وانگ و ارماناں گوں ٹسک۔ بلے اے نلکیگیں جاورانی تھا ہم ناگمان من ناامیدی و نہ دیتگ۔ من آرا امدام پڑ کنگ و دیتگ و ہے مارتگ کہ یک روچے کئے کہ آ بلوچستان و یک جوانیں Psychiatrist یے بیت۔

ناگمان و پرائمری و ٹڈل و زما نگ و بلوچی لہزائی و وانگ و نوشتہ کنگ و بیگیج کت۔ مئے ایدگہ ہشتہ کارانی پیم و ناگمان و اول سر و لہزائی و دراہیں تہراں نوشتہ کت بلے کنگے و رند دیت وے کہ آزمائک و ابید ایدگہ تہرانی تھا نوشتہ کنگ و آئی و وس و ڈن انت، پمیشا آئی و آزمائک و تہر و وتی پجار جوڑ کت و زوتتاں و انوکانی دل و جاگہ کت۔

چونایا ”دار و اسپ“ بلوچی و یک گیدی قصہ یے بلے ناگمان و آرا یک آزمائکے و دروشم داتگ۔ دار و اسپ شہزادگ و کوہ قاف و پری و قصہ انت۔ شہزادگ

پری دیدارِ روگ و استادِ تراشکلیں انجیں آپے جوڑ کنت کہ آئی و راستیں گوش و تاب دیئے بال کنت و چھپیں گوش و تاب دیئے، ایرتندیت۔

انسان و اے قرنیگیں و اب مرچی سائنس و بالی گراب، جیٹ گراب و خلائی گراب و رنگ و معنا کنگ۔

ناگمان و اے کتاب و ذرتی پست آزمانک مان۔ کہ وہ سال و مدت و نوشتہ بوتگ أنت۔ ناگمان و اے 176 تاکدیم و کتاب و وانگ و رند ماگندیں کہ وتی آزمانکائی تہا ناگمان وت ہم یک کرداریے و دروشم و گون انت۔ آئی و گیشتر آزمانک بیانیہ طرز و انت۔ و بلوچ چاگرد و تہا ہستیں انسانی جیزہ و مارشٹانی آدینک انت۔ آئی و آزمانکائی تہا بنجائی حیا و کلانگس (آسر) دل و مان روپنت۔ و کردارانی و ژ و پیم و گپ و رپ و کردار نگاری ہم باز و دلدار انت۔ البتہ برے برے آئی و کردار سرکش بنت و انجیں گپ چہ زبان و کشت کہ آسبک انت۔ بلے یک شتریں قلمکارے و جوانی ہمیش انت کہ آگوں وتی کرداراں انصاف بہ کنت و آہانی زرد و مارشت و حیالانی سر و بندش مہ جنت۔

ناگمان و وتی آزمانکائی تہا بلوچ چاگرد و جیزہ و جنجالان و وتی بنکپ جوڑ کنگ۔ درستان گیشتر آئی و مذہبی جیزہ زرتنگ بلے یک جوانیں قلمکارے و بستار و آئی و یک مذہبے و بدل و مردم گری و رادیماداشنگ۔

دار و اسپ و آزمانک گوٹد انت و وانا ک انت و منی تہ و جوانیں آزمانکار ہما انت کہ وانوک آئی و گیاں سر پد بیت و آگوں وتی سر ابراہیم و وانوکاں بہہ و بکوندہ کنت۔

آئی و آزمانک سادگ انت۔ گوں انسانی زند و تزیک انت۔ چاگرد و ہمگر چچ انت و دلدار انت ہمیشا آئی و آزمانکائی کتاب بلوچی آزمانک و میدان و یک گران بہائیں کتاب یے۔

روتاک آساپ۔ کونڈا تربت

دارِ اَسپِ عِ مساپر

تجوکیں نگاہ ہر وہدءِ آزمائے شوہازی انت۔ ڈاکڑے۔ المیٰءِ قابلِ بیت۔
 بلے قابلیں آزمائے، ایسی ہتہاچ شک نیست۔ چونائی ءِ مارا انوں آئی ءِ ڈاکڑی ءِ
 چج کار نیست ہرچ کارے کہ است، گوں آئی ءِ نبشتائک، آزمائک ءِ ہے سادگیں
 کرداراں کہ مرو چگیں تر سناکیں ءِ چالاکیں عہد ءِ آئی ءِ ساہگ ءِ نشنگ انت سرچست
 کفت زندگ انت۔ لہزانی ترند تہی ءِ چاگرد ءِ پانی کدینگ ءِ پداایشانی ملم ءِ پٹی کنگ ءِ
 شریں راہے ءِ پیشدارگ، یکیں وہد ءِ اے بے رحمیں ءِ رحمدلیں مرد ءِ بازمدت انت کہ
 کار ءِ کسب انت۔ ہرچی گشگی انت نہ ترسیت، کشیت۔ ترس وایشی ءِ کش ءِ نہ گوستگ۔
 مایشی ءِ بلوچی لہزائک ءِ یک بلاہیں نامے ءِ ارزشت ءِ زانیں ءِ پچاہ کاریں۔ ایشی ءِ
 ناگمان کشت۔

اگاں مردگ پرست مہ بیستہ تہ چے بہ ہیں۔ زندگینانی سرانہشتہ کنگ چکس
 گرانیں کارے، من ایشی ءِ مرچی شری ءِ سرامارگایاں ءِ پداہمازندگینانی سرامردگے ءِ سرام
 ہشتہ کنگ بہ بیت تہ آئی ءِ جست ءِ پرس ءِ ترس نہ بیت۔ زندگ ءِ دستاناں گورجیگ ءِ
 رسگ ءِ وہد نہ لکیت۔ ہرچی بوت کنت کجام وہد ءِ کجام ساہت ء۔

بلے یک ”شریفیں“ مردے دومی ”شریفیں“ مردے ءِ سرانہشتہ کنت ءِ آئی ءِ
 سراتیار بیت کنت ءِ پدا ترس اوں یکر۔ ترس ہما وہد ءِ کہ حراب ہشتہ کنگ بہ بیت۔

ناگمان..... ناگمان! تربت شہر ءِ چہ لہتیں کلومیٹر دور بل نکور ءِ نندو کے۔ آکجام

دہک ۽ کجام سال ۽ ودی بوتگ بندات ۽ کجاوتنگ ۽ من ہج زاناں بلے ایف ایس سی
یے انوگیس عطا شاد کالج تربت ۽ کروئڈس کوئیانی تہاشنگ ۽ مزنیس نمبرے ۽ گوں پاس
۽ کنگ۔ بولان میڈیکل کالج ۽ ونگ ۽، انوں بل نگور ۽ ڈاکٹر انت؟ ناگمان ۽
گوں منی مند ۽ نیاد بازراں بوتگ۔ لبرانکی تاکانی تہا، نگدی بنشتا نکانی تہا آئی ۽ آزمانکانی
تہا۔ وڑوڑس رنگ ۽ من ناگمان دستگ، بلے دیم پدی ۽ کدی نہ دستگ۔ آئی ۽ گپ
اشکلگاں چہ دگراں۔

”دار ۽ اسپ“ انوگا چاپ بوتگیس ناگمان ۽ آزمانکانی اولی دپتر انت کہ
لیجنڈ (Legend) پہلی کیشنز ۽ نیمگا چاپ ۽ شنگ بوتگ۔ 179 تاکد یماں 20
آزمانک ہوار کہ اے 1990 داں 2000 ۽ نیام ۽ بنشتہ کنگ بوتگ انت۔ اے
آزمانک چد ۽ پیسرا بند کہ بلوچی تاکانی تہا اوں چاپ بوتگ انت۔ ایشانی تہا نوکیس ہج
مان نیست۔ کتاب ۽ چاپگ ۽ پیسرا ناگمان ۽ ایشی ۽ سرا بازس دلگوشی بداتس۔ بلوچی
بنشتہ کار چونائی ۽ وانوک نہ بوگ ۽ زنگ ۽ جنت۔ گلہ ۽ کنت۔ اگاں یک وانوکے اے
آزمانکائی لڑ ۽ بچاریت تہ ایشی ۽ تہا نوکیس ہج آزمانک مہ گندیت تہ آئی ۽ حال چے
بیت کہ آے کتاب ۽ بہا زورگ ۽ اتلگ ۽ وانگ ۽ لوئیت۔ اگاں اے کتاب ۽
نوکیس چیزے مان تہ آلہتس نام انت۔ دولت (اشرف المخلوقات) اسرار (ڈیراویو) ۽
دگہ دگہ۔ یک نوکیس آزمانکے ”دار ۽ اسپ“ ہم ہوار انت کہ چد ۽ پیسرا منی دیمانہ
گوشگ۔ ہرج کوہنی، نوکی، آیانی ہوار گجگ اے بنشتہ کار ۽ ذاتی مسلہے، بلے مے
لبرانک ۽ اوں مسلہ انت تہ گپ ادا کئیت ۽ اوشتیت اگاں ناگمان ۽ وانوکاں لہتس
نوکیس ۽ جتامس آزمانک وانگ ۽ بہرتس تہ دگہ گتے ات۔

ناگمان ۽ پیسرا ہمد ۽ پنام ۽ گوں شاعری کنگ بلے باز کم۔ زندمان ستمبر
1993 ۽ پدا ماہتاک بلوچی دسمبر 1993 ۽ تاک ۽ چہ ناگمان ۽ نیمگا جارے شنگ

بوٹگ آت کہ اے وڑا ت:

”ناگمان ءوتی ہمد یلہ کت۔“

”ہے برز ءگپ ءوا نگ ء بیت کت وانوک اول سرا ہے سر پد بہ بنت کہ ناگمان ءوتی جن یادوست یلہ کنگ بلے چونہ انت ءنیکہ چو بیت کت چیا کہ دنیگہ ناں منادوستے آست ناں جنے۔ اے ہمد کہ من یلہ کنگ ایسی ء ادبی مردم شعر نام (تخلص) کشت، ”بے ادب“ ءے کشت لنگ۔“

د کہ یک جا گے گوں تخلص ءاے وڑا تران کت:

”من پشل پشل ء گوں ہمد ء گشت..... نی من آزما نک نویسی ء بزیں جنگل ء ایر کپگ ء دلما نگاں کہ اودا ترا شلئیں کنگ لکنت۔ چو نکمیں ڈنگر چانکرنت ء کارچیں شکوگ ماں گر پخت۔ تو شاعری ء گلستان ء رُستگ ءے۔ ہمیشا میا گوں۔ آزما نکار ءوا ستا تو گیشیں چیزے ءے ء گیشیں چیز ء دلگوشداری سک گران انت۔ ہمد ء گشت..... منی روگ ء رند تو بے ڈمبیں ہر دک ءے بے۔ من گشت..... بلے پمدامی ناں، چیزے و ہد ء رند کہ درست زانت۔ من بے لنگ ء گیگ ءو شتراں انچو کہ تی زیرگ ء پیر ایپگاں۔“

تخلص ء جتا بوگ ء غم ء ناگمان ءاے جار ء تھا باز بشتہ کنگ ء باز جوانیں وڑے ء بشتہ کنگ۔ اے گوئڈیں گپ ء رانا گمان ء بلا ہیں گپے کنگ ء ارزشتے داتگ۔ ایسی ء چنا گمان ءاز مکاری ء شریں وڑے ء اندازگ جنگ بیت۔

ناگمان گوئڈ گوئڈیں گیاں ہم آزما نک جوڑ کت۔ آئی ء آزما نکانی تھا مرد ء جن ء تعلق، مہر ء دوستی، ورنہا نی دلی مارشت ء مذہبی اڑ ء گلو ء رنگ ء گیشتر گندگ بیت

ءوگہ چیزے آئی ء آزمائکانی تہا گندگ بیت آمیگی زند۔ آئی ء گیشتریں آزمائک میگی
زند ء پشد ء نبشتہ کنگ بوتگ انت۔ ناگمان ء تعلق اول انچیں جاہے ء انت کہ میگی۔ ء
ایشی ء رنگ گندگ بوگ ظاہری گتے۔

ناگمان ء وانگ ء ترسائیں حد ء جہلائکی وتی کش ء کز ء چار ء بچار آئی ء چہ
ایندگہ بازیں آزمائکاراں چہ جتائیں جاہے ء اوشتارینیت کہ آجاہ تہنا ناگمان ء وتیگ
انت۔

ناگمان ء آزمائکانی بنکپ مے ہروچی ایس زند، مے کش ء کر، مے چاگرد ء
سرا انت۔ وہدیکہ آئی ء آزمائکانی کرداروت ماں وت ء مرننت، زاہ ء بد ء کپنت۔
گپ، جنگ ء چوپ، ء کشت ء کوش ء کیت ریت تہ عجیں کیفیتے ودی کنت، مے
زیک گور ء عکس ء پشدارنت، شریرں وڑے ء۔ آئی ء آزمائکانی تہا کنگ ء مسکرا ء ہم
برے برے پد ء نشان دست کپنت۔ آے گپ ء شری ء زانت کہ نیک وانوکے ء
کنگ ء مسکراہوش بیت۔ بزاں کہ دومی ء جنگ ء چوپ، زاہ ء بد، سکی، چارمی ء پنچی ء
مرد ء جن ء تعلقات آیانی گپ ء رپ ء دگہ ہرچی کہ چیروکائی ء تہہ ء تو کا بیت آ دوست
بنت۔ اے دراہ کہ یکجا کہ بنت تہ ناگمان ء دست ء یک ڈولداریں ء تاداریں آزمائکے
ء رنگ ء دیما کا بنت۔ بزاں ہروڑیں تائے مان بیت۔ آوانوک بیت ء نبشتہ کنت۔ آ
وتی آزمائکانی کارستے اول است انت ء وانوکے ہم۔

دار ء اسپ ء تہا درست ناں گڑا لہتیں آزمائک انچیں مان کہ ما آیان ء بلوچی
لہزائک ء شریرں آزمائک گشت کنیں کہ ایشانی تہا ”تلک“ ”منزل پہ منزل“ ”شکار“
”اسٹیکر“ ء ”پیروک ء نماسگ“ ہوار انت۔

تا کدیم 10 ء ”تلک“ یک سرٹوتے ء شکل ء نبشتگیں آزمائکے کہ ایشی ء
مرکزی کرداروت تلک انت۔ کہ ایشی ء بدل (آزمائک ء تہا یک کردارے ء تلک ء
واہند انت) جوڑ کنت۔ بدل تلک ء راسہرو ء جوہان ء ایر کنت۔ تاکہ شانتل، کپوت،

دُروچک ء ایدگہ مرگ بیاہنت ء تلک ایش بہ گپت۔ سے چار روج ء بے سوبی ء رند
 کپوت بال کنان ء تلک ء نر یک ء کاہنت ء نندنت۔ نریں کپوت تلک ء سراسہروئیں
 دانانی گندگا گوں نراپ کنان ء کئیت ء ہمہ دمان ء تلک ء گپت ء پمدامی زندگی
 ء چہ زبہر کنگ بیت۔ مادگیں کپوت نریں کپوت ء مرگ ء سوک ء تلک ء کتر ء گورا
 پر چکر کی وارت۔ ہمہ دمان ء تلک ء وتی دست ء بوتگیں گناہ ء اندازگ بیت کہ آئی ء
 شکار ء شوق ء چکس بلاہیں گناہے کنگ۔ چونیں دشیں زندے ات ایشانی۔ تلک
 پشومان بیت۔ ہر وہد ء وتار املامت کنت کہ من اے حون ناحق وتی سراکت۔ وتی
 کنگیں گناہ ء گرانیں بار ء سبک تر کنگ ء بس یکیں راہ ء گندیت کہ چد ء پد آج مرگ نہ
 گپت۔ مرگ کاہنت آوتا پیرا نراہیت۔ بدل ہفتگی کتے ء او پار کنت بلے تلک ء
 بیکاری ء سبب ء آ، آئی ء ماں بریت کہ آسے سال انت یک کبیرے ء ٹلے ء جمک ء
 ماں اڑنگ۔ ء وتی گو سگیں دشیں روچاں یات کنت ء گریت۔

اے آزمانک ء تہانا گمان ء یک تہلیں راستی یے دیما آورنگ کہ یک نیمگے
 مئے چاگرد ء انسان، انسان ء حق جنی ء وتی حق سر پد بیت، یکے دومی ء دست ء ذلیل ء
 خوار انت۔ کشت ء کوش، دُزی لُت ء پل ہر روج ء کار جوڑ بوتگ۔ دومی ء زند ء پلوک
 ء گوشاں مورے ہم نہ وارت تہ دومی نیمگا یک بے جانیں چیزے چہ وتی کنگیناں پشل
 انت آنوں چچ وڑیں کارے نہ کنت کہ پیر آئی ء گوں بوتگ۔ اگاں اے آزمانک ء تہا
 تلک ناگمان ء علامتے عورنگ ء کار مرد کنگ تہ اے علامت کم چہ کم انسان بیت نہ کنت۔
 یکے عوزور کی دومی ء سرا، اے آزمانک ء بنگپ انت۔

اے کتاب ء تہا ”شکار“ تا کدیم 56 تا 68 ء ہم جنس پرستی ء ”منزل پہ منزل“
 71 تا 76 مذہبی اڑگو (ذکری مسلم) ء پشدر ء نبشہ کنگیں آزمانک انت کہ ناگمان ء
 جہلیں فکر ء بنگپانی سراتر ندیں ”گرفت“ ء ایشاناں وش ء تامدار کنگ۔
 ۔ کہ خون دل سے ڈبوتی ہیں انگلیاں میں نے

”منزل“ اے کتابِ اولیٰ آزمانکِ انت، آہم ذکرِ مسلمِ بنکپِ انت، بلے اے چہ آزمائے ءِ گیشترِ فلمے ءِ مرکزیِ حیاں گندگِ بیت۔ ”منزل پہ منزل“ ہے بنکپِ انت۔ بلے شریں آزمائے۔ دوئیں آزمائے عمرِ سے سالِ فرقِ انت، انچوگمانِ بیت کہ ناگمانِ ءِ یکیں کتہِ دومیِ پارٹِ نبشتہ کنگ۔

اسٹیکر 144 تا 148 یک میڈیکلِ طاہے ءِ کتہِ انت کہ میڈیکلِ گڈی سالِ وانگاِ انت۔ یک کلاسِ فیلوے ءِ مرگِ حالِ ءِ اشکنگِ آفکر مندِ بیت۔ ہے فکر مندِ آئی ءِ چہ وانگِ ءِ یکر کتہِ ءِ ہے جیزیت کہ زندہِ آسمرگِ انت پرچا؟ ”منی چم الماری ءِ جنگیں اسٹیکرِ نیمگارونت، زردیں اسٹیکرِ سراجوں

سہریں لفظاں نبشتہ انت: Do not take life too seriously; It's not permanent منی کمرہ ءِ دگہ چچ فونو، اسٹیکر، کیلنڈر وغیرہ لگوک نہ انت، بس ہے اسٹیکر انت، کہ من چہ بازارِ یک روچے آورت ءِ جت۔ اے منی پسندِ قولوں چہ یکے۔ من ہے قولِ پدازندگی ءِ گوں بے فکری ءِ گوازیگ لوناں۔“

”زندہ پہ دل مزور اے مدای نہ انت“ اے آزمائے ءِ تہا کردارِ دوستریں قول انت۔ زندگی ءِ بے فکری ءِ گوازیگ ءِ ارادگِ کنوکِ وتی کلاسِ فیلوے ءِ مرگِ ءِ کانسرِ بیت۔ ہے کانسرِ آئی ءِ وانگِ ءِ نیلیت۔ ہے ذہنی کش مکش ءِ تہا گڈسرا اسٹیکرِ وڑگِ بیت ءِ نشانیِ ڈبی ءِ تہا مرگِ ءِ ارجانِ بیت۔ ہدا چہ زندہ بے فکری ءِ گوازیگ ءِ یکبرے پدا ارادگِ کنگِ بیت کہ زنداست انت تہ ایشی ءِ شریں وڑے ءِ گوازیگ پہ بیت۔ چہ مرگِ ءِ پیرکسِ ونامہ کشیت۔ اے آزمائے ءِ تہا یکِ ورنایے ءِ ذہنی کش مکش شریں وڑے ءِ درانگا زگ بوٹگ۔

دارِ اسپ ءِ تہا ہما آزمائے کہ منگیش دوست بوٹگ، آ ”پیرک ءِ نماسگ“ انت کہ ایشی ءِ تہا پیرک ءِ نماسگ ءِ سیادی ءِ ہورت چاری ءِ گوں گپ ءِ تران ءِ صورت

ءوانا کیں وڑے ءدیمآ آرگ بوتگ۔ آیانی وش و شیں کسانیں گپ اے سیادی ءہستی ء
ڈولدار تر کفقت۔ برے پیرک نماسگ ء گپانی ہمراہی ء چکے جوڑ بیت نماسگ ء کتدیس
ء برے نماسگ پیرک ء گپانی جہلانگی ء پیرک ء کد ء بوگ لونیت۔ بلے پہ دمبرگ پدا
نماسگ جوڑ بیت۔ اے آزمانک ء تہا میتگی زند ء شریں عکسے پشد ارگ بوتگ۔ ناگمان
ء ہورت چاریں نگاہاں اے آزمانک ء راہا وڑ دیتگ، فہم انگ ء ہا وڑ نبشگ۔ کسان
بوگ ء ہمراہی ء اے آزمانک یک پورہیں آزمانکے کشگ بیت۔ شعر ہمانت کہ وانوک
ء گوشداروک وتی جند ء بکند بیت۔ کہ ہما کہ وانوک ء وتی سر نکوست مالوم بہ بیت۔
اگاں کے ء اے (پیرک ء نماسگ ء) سیادی ء زند گوازیٹگ تہ اے آزمانک ء کہ
پر آئی ء درآمد نہ انت آیانی گپ درآمدی ء رنگ ء نہ جعت۔ انچو گمان بیت کہ ناگمان ء
اے کہ آیانی وتی کہ انت۔ پمائی ء بشتہ کنگ بوتگ۔ بلکیں اے گشت کن ءے کہ آئی
ء جند ء کہ بشتہ کنگ۔

اے کتاب ء تہا اے نہ انت کہ ہے لہتیں آزمانک شرانت بلکیں ایشی ء آدم
آزمانک ہم وتی جاہ ء بدنہ انت ”جلیس نیم روج ء مساپر“ ”ماہ پر چا ڈولدار انت“
”ٹنگ“ ہم شریں آزمانکانی رد ء ہوار بوگ ء قابل انت۔
ناگمان برے برے منو ء رنگ ء جنت ”کچک“ ”ہور کیں بوتل“ ”شکار“ ء
وانگ ء وہد ء کش ءے سعادت حسن منو انت مے دیمآ اوشتا نگ۔

اے کتاب ء تہا لہتیں انچیں کہ انت کہ اگاں ہوار مہوتیناں تہ شر تر ات، پہ
درور ”واہگ ء آس“ ”سہر ء ہار“ ”منزل“ ء پچار۔ گش ءے لہوانک ء تہا فلم جاگہ دیگ
بوگا انت۔ پورہ فلمی کہ انت، فلمی گپ ء حبر انت، کردار انت۔

1993 ء چاپ بوٹگیں جار یک شاعرے ء مرگ ء ء آزمانکارے ء ودی
بوگ ء جارات۔ بلوچی چہ شاعری ء سیر انت۔ بلے آئی ء وردانگی بہر کم انت۔ ناگمان ء
یازدہ، دوازده سال ء پیسر ء کنگیں فیصلہ پہ بلوچی ء پہ آئی ء وردانگی بہر ء حراب نہ ات۔

اے راستے کہ آئی ء ہمد ء یلہ کنگ ء ہمراہی ء یک شاعرے دست، وت کشک بے
اے اوں راستے کہ آئی ء آزمانکارے زندگ اوں داشتک۔ پہ بلوچی ادب ء
آزمانکارے ء تاوان ء گران ترانت۔

ناگمان آزمانکاری ء ہمراہی ء نگدی پڑ ء ہم وتی پاداں گوں ثرندی ء ایرکنگا
انت۔ نگدی نبشتا نکانی تھا آئی ء دلیل وتی مت وت انت۔ برے برے انچوگمان بیت
کہ اگان ناگمان ڈاکڑے مہ بوتیں تہ یک شریں وکیلے لمی ء بوتگ ات۔ بے یک
چیزے است کہ آئی ء یک شریں نگدکارے ء بوگا چہ زبہرکت کنت۔ آنت یک
مردے ء تخلیقانی سرالنگ۔ ء ہر وہد ء کہ موہ رست لنگ۔ چونائی ء حراب نہ انت۔
بے یک شریں نگدکارے ء نگاہ ہمک نبشتہ کارے سربوگ لوٹیت، نیکہ تہنا کیے ء، ادا انچو
گمان بیت کہ ناگمان ء نگاہاں آدگہ درتیں نبشتہ کارے نبشتہ کنگا انت، ابیدیکین ء۔ ء یا تو
ناگمان آدگہ نبشتہ کاراں انچوارزشت نہ دنت، اے چیز ناگمان ء یک نگدکارے ناں
بلکیں یک ذاتی دشمن یے ء رنگ ء پیشداریت۔

اگاں اے پڑ ء ناگمان شریں وہدے بدنت۔ اے تہر ء تہا بلوچی لہز انک اوں
دیرئی کنت ء چونایا اے نہ بوگ ء برابر انت۔

بلوچی آزمانک ء عمر انچومزن نہ انت۔ پنجاہ ء چار سال ءے بیت۔ شاعری ء
رند بلوچی ء دوئی تہر انت کہ باز دیمروی ء کنگ، کمیں وہد ء۔ اے تہر ء بلوچی ء را
نامداریں آزمانکاردا تک۔ ایشانی تہا منیر بادینی، نعمت اللہ کچی، غنی پرواز، صبادشتیاری ء
دگہ بازیے۔ ورنائیں آزمانکارانی تھا اے آرداد، یونس حسین، حنیف شریف ء دگہ
بازیں نامے ہوار انت کہ بلوچی لہز انک ء دیمروی ء داستا جہد کنگا انت۔ ناگمان اے
لڑ ء تہا جتا ہیں جاہے ء واہند انت۔ آتنگہ عمر ء کسان انت۔ آئی ء باز دیماروگی انت۔
”دار ء اسپ“ ء وڑیں بازیں کتاب دیمارگی انت۔ ناگمان! پہ لکھ، باز بہ لکھ شرت رہ لکھ۔
چہ تو ماہے لوٹ ء کت کنیں۔ قول ء حنیف شریف میگ ء..... ”مئے دعا گون انت۔
اگاں تہی کار ء اتک کعت۔ بے اگاں ایشاں کار بداتیں گڑا.....“

سے ماہی جنگ ناصر آباد

جنوری، مارچ 2004

ناگمان ءِ ”دار ءِ اَسپ“

غنی پہوال :- واجہ منیر مومن، واجہ حنیف شریف، واجہ قاسم فراز من شمارا اے دیوان ءِ وش اَتک کنناں، مرچی ما ادا یکجائیں کہ ناگمان ءِ آزمانکانی کتاب ”دار ءِ اَسپ“ ءِ سراجندے گپ ءِ تران بہ بیت۔ اے مئے وش بہتی انت کہ مارا اے دیوان ءِ منیر مومن ءِ رنگیں سنگتے چہ دراں غیب ءِ اتلگ ءِ دست کچگ ءِ مئے اے دیوان ءِ مستریں سنگت انت۔ ما آئی ءِ یک رندے پداوش آتک کنیں ءِ دیوان ءِ بندات ءِ دیم ءِ گوں ڈاکٹر حنیف شریف ءِ کنیں کہ آدیوان ءِ دیما بہ جنزینیت ءِ گپ ءِ بندات بہ کنت۔

حنیف شریف: منت داروں واجہ غنی پہوال صاحب! ما منیر مومن ءِ ہم کوئد ءِ وش آتک کنیں۔

”دار ءِ اَسپ“ ناگمان ءِ آزمانکانی کتاب انت۔ ایسی ءِ تہا ناگمان ءِ بیست آزمانک ہوار انت کہ ناگمان ءِ جتا جتا ہیں و ہداں نبشتہ کنگ انت ءِ ہر آزمانک ءِ گڈسرا آئی ءِ تاریخ دا تک انت۔ ”دار ءِ اَسپ“ کہ آئی ءِ کتاب ءِ نام انت اے ناگمان ءِ آزمانکے ہم کہ کتاب ءِ گڈسرا انت۔ چہ ایسی ءِ اے پدرا بیت کہ ناگمان ءِ نوکتریں

آزمائے۔ اے رنگ کہ کتابِ عنامِ آزمائے کنگ، واجہ بہوال، کہنیں رنگے ء
 بلوچی ءتہا ہم سک باز کار مرز کنگ بوتگ۔ چوشکہ غنی پرواز ء آزمائے کانی کتابِ انت۔ پہ
 درور ء ”سانکل“، ”مہر پہ بہا گیت نہ بیت“، ”مرتگیں مرد ء پچیں چم“۔ واجہ غوث بہار ء
 کتابِ عنامِ انت ”کر کینک“ ء ”کر کینک“ آزمائے ہم۔ واجہ رزاق نادر ء کتابِ ع
 نامِ انت ”زامریں زند“ ء ”زامریں زند“ آزمائے ہم۔ یاسین مجروح ء اتلگیں کتابِ
 عنامِ انت ”جفتیں زند ء دوز ہیں دروشم“، اے آئی ء آزمائے ہم نامِ انت۔ ء اے
 دود ء اگاں پچارے تاں لٹریچر ء تہا باز کہنیں دودے۔ ایندگہ لٹریری زبانوں ہم انچو
 کنگ۔ ناگمان ء ہما دود بر جاداشتگ ء ”دار ء اسپ“ آئی ء آزمائے کتابِ انت ء کتابِ ع
 نامِ ہم کنگ۔ نون ادا کسانیں چیزے بایدیں بہ گیشیت، ہر کتابِ عنامِ کہ ہما آزمائے
 ء سرا ایر کنگ بیت گڑا مردم ہے گمان کنت کساس ہے ڈؤل انت کہ اے نامِ آمرد ء
 دوست تریں آزمائے عنامِ انت ء یا آزمائے ء آسر پد بوتگ کہ ادا آئی ء شتریں وڈے
 ء درشان کنگ۔ پرے ہاترا وتی کتابِ عنامِ ہم ہما آزمائے ء سرا ایر کنگ ء ”دار ء
 اسپ“ ء گوں ناگمان ء محبت ایش انت کہ آئی ء وتی گڈی تران بشتہ کنگ آہم سرجم ء
 دار ء اسپ ء سرا انت۔ دار ء اسپ اصل ء ناگمان ء یک بنکی سرنامہ مذہب ء سرا انت
 کہ ناگمان آئی ء سرا گیشتر گپ جنسے آئی ء بازیں آزمائے است انت کہ مذہب ء کش
 ء کتر اتنت، چوکہ ”منزل“، ”شانداریں ماڑی“، ”منزل پہ منزل“ ء چوکہ ”دار ء اسپ“
 ء جند انت۔ ”دار ء اسپ“ یک مردے ء بے سوہیں واہگے کہ ہما ئی ء کش ء کتر اتترگ ء
 انت۔

ناگمان ء دگہ وڈے ڈؤل ء بشتہ ایش انت کہ ناگمان وتی سرگوستانی سرا ہم باز
 بشتہ کنت کہ چیزے ناگمان ء سرا بہ گوزیت یا ناگمان اکثر بیشتر وتی آزمائے ء تہاوت
 گوں انت ہم۔ بزاں ناگمان ء کسہانی تہا ناگمان ء ذات سک باز پد رانت۔ ”اسیکر“

ءِ پس منظر ءِ بچارے گز اتر اہے گمان بیت کہ اے بولان میڈیکل کالج کمپلیکس ہاسٹل ءِ
 یک کوئی یے کہ پہ حق ءِ دل آئی ءِ دریگ ڈن ءِ نیمگ ءِ بچ بنت ءِ چہ اود اتو کہ ڈن ءِ
 چارے گز اودا گوکانی یک جا گہے ہست کہ اودا گامیش اُنت، دیوال اُنت، ہماندارگ
 ءِ جند ءِ کہ ناگمان ءِ بیان کنگ ءِ ہے پیم ءِ بی ایم سی ءِ بیرہ کاہنت چاہ دینت ءِ ہے پیریں
 مرد ءِ وڑیں بازیں بیرہ ہست اُنت ءِ ناگمان ءِ ”کچک“ ءِ بچارا ت، ایشی ءِ پشت گردتی
 دیما کنیت کہ ہاؤس جاب کنوکیں یک ڈاکٹرے کہ سول ہسپتال کوئٹہ ءِ انت آئی ءِ ہے
 Ward آئی دوری، آدا انت ءِ اے وارڈ اودا انت۔ ہے وڑنرس ءِ ڈچار کپک یا ”دار
 ءِ اسپ“ ءِ جند زیرگ بہہ تیں یا ”نا بود“ انت یا ”نا بود“ ءِ تہا ہما ہیر ونگی آئی کلاگ بندگ
 کہ تھیں بلوچ اے کپاں زامت۔ یا ہیر ونگی آئی کلاگ بندگ ءِ تہا یک مردے ءِ اے
 ٹشک کہ اڑے کلاگ مہ بند کہ ناگمان ءِ برات ہم، یا ناگمان ءِ پریشان بوگ کہ ناگمان ءِ
 برات ءِ ہم ہیر ونگ ءِ سور کنگ۔ اے ہم سرجم ءِ حقیقت یے ءِ من ناگمان ءِ باروا جست
 کنگ اُت گز امردانی کنگ ہمیش اُت کہ ناگمان ہمانا مان کہ کارمرزکت وتی آزمانکانی
 تہا آہم Typical ءِ راستیں نام اُنت۔ بل نگور ءِ کش ءِ کز امردانی نام اُنت۔ پلے
 کہ کریکٹر مٹ کنگ بوتگ اُنت، یا ہما پیم ءِ۔ ءِ دار ءِ اسپ ءِ جند ناگمان ءِ سرجم ءِ
 سرگوست یے مارگ بیت۔ ناگمان ءِ مستریں واہگ ہمیش انت کہ آجہاز ءِ سراسر بہ
 کت ءِ جہاز آئی ءِ وس ءِ نہ انت۔ ”دار ءِ اسپ“ ءِ کتہ انت ءِ جہاز ءِ سوار بوگ ءِ پدا
 جہاز ءِ تہا اے آزمانک ادا بچ وارت کہ انا گہانا گمان ماریت کہ اولجہ حداء درگیبیت
 یا اولجہ حداء سر بیت ءِ پدانا گمان ءِ ”دار ءِ اسپ“، کوڈی تران ءِ تہا گیتھینگ کہ حدابے
 سوئیں واہگانی نام انت ءِ دار ءِ اسپ چو کہ گشت کامیو بوتگ سارتر بوتگ، آہانی وتی
 فلسفہ ءِ خاترا لریچ نوہتگ۔ دار ءِ اسپ ءِ وانے گز اتوزانے کہ ناگمان ءِ وتی
 پرے گپ ءِ ثابت کنگ ءِ کہ حدابے سوئیں واہگانی نام انت دار ءِ اسپ نوہتگ۔ دار ءِ

اسپ پرے ہاترا ہم نویتگ کہ ناگمان ءِ واہگ بوتگ کہ جہاز ءِ سوار بہ بیت، واہگ کہ سرجم بوتگ گڑا آئی ءِ تچک ءِ مارتگ کہ آحد ءِ نزیک تر انت ءِ گڈی تران ہمیشی ءِ سرجمیں Explanation انت۔ تو گڈی تران ءِ وان ءِ گڑا سرجم ءِ ہے رنگ ءِ نشتہ انت۔ ولجہ حد ءِ رسگ ءِ واہگ دار ءِ اسپ ءِ پدار ءِ اسپ ءِ چہ گیدی کتہ یے ءِ بنیاد ءِ زورگ، کتہ ءِ بستار چے انت، دیمتر سنگت گپ جن انت ہم۔ ناگمان ءِ دگہ آزمائے ”دلت“ ءِ سرجم ءِ ناگمان ءِ سرگوست یے، برکت علی سجاد انت، بس دراتکہ چہ بل نگور ءِ، بل نگور ءِ بازار ءِ جاگہانی نام انت، ناگمان ءِ آزمائے ”شکار“ ءِ تہائی بخش انت، ہمانی بخش ءِ لچہ، ہمانی بخش ءِ ڈاکلاگ انت، ہج وڑامٹ کنگ نہ بوتگ۔

بلے یک گپے ما دراہ سرپدیس کہ ناگمان بلوچی بیانہ ءِ مزنیں نامے ءِ بلوچی بیانہ ءِ تو کا ناگمان ءِ وتی بستارے ہست۔ ناگمان ءِ کتاب ءِ تہا ترا دو وڑ ءِ آزمائے دست کپیت یا و ناگمان ءِ کتاب ءِ آزمائے اسٹینڈر بازشر انت یا و ناگمان ءِ آزمائے ترا حیران کن انت کہ واقعی اے ناگمان ءِ آزمائے انت یادگرے ءِ نشتہ کنگیں آزمائے انت۔

ناگمان ءِ آزمائے تہامنی دل ءِ یک مستریں نزوری یے ہست انت، ولجہ منیر صاحب، آرزلٹ ءِ کشگ انت۔ ناگمان وتی کجہیں آزمائے تہانہ، تہ ہفتاد در صد آزمائے تہا جہد کنت کہ یک رزلٹ یے بدنت۔ چوکہ دار ءِ اسپ ءِ تہا تو کہ کائے یک جا گپے ءِ ہما کارست ماریت کہ آحد ءِ درگیب جیت ءِ پدار بیان کنت کہ حد اے چیز انت۔ من مثال دنیگ لوٹاں اسٹیکر ءِ، سرجمیں آزمائے گپ ءِ سر انت کہ

Don't take life too seriously.....It's not permanent.

کہ واقعی اے ڈوولیس اسٹیکرے است ءِ مردمانی کشگ ہمیش انت کہ ناگمان ءِ ہاسٹل ءِ کوئی ءِ جنوک بوتگ۔ اے سرجمیں کتہ ہمیش ءِ سر انت۔ اسٹیکر گشیت زندمان ءِ

Seriously مہ زور۔ پرچا کہ یک روچے ترا الم برگی انت، ہے وڑا ہور ۽ Nature ۽ زوریت، ۽ دائگی ۽ گپ ۽ جنت ۽ پدانو کر enter بیت ۽ پدا ناگمان آئی ۽ کشیت ہور چون انت ۽ مرد کشیت ہور مہ بیت کہ منی لوگ کپیت، ہما ناگمان ماریت کہ نا، نا، نا، زندگی Seriously زورگ لوٹیت ۽ ہما آزمانک ہلاس بیت۔ اسلیکر ۽ تہا ناگمان ۽ مارارزلٹ دائگ کہ مڑا ہداریں واجہاں، وانوکاں! زند ۽ Seriously بہ زور ات پرچا کہ ہور کہ بیت گڑ لوگ ہم کپت کفت۔

”کچک“ ۽ تو کا ناگمان ترا اے رزلٹ ۽ دنت کہ ہر جنکے کہ ترا چاریت ۽ کندیت ایسی ۽ مطلب اے نہ انت کہ آپ تو ہدوک انت۔ اے ہم بوت کنت کہ رندا ترا بہ کشیت کہ نعمان ۽ جند انت۔ چو کہ اے ”کچک“ ۽ گڈی گپ انت۔

”سہر ۽ ہار“ ۽ تہا تچک ۽ تچک ناگمان رزلٹ ۽ تئی دست ۽ دنت کہ جنک کہ گوں ہما بچک ۽ مہر کنت باید آئی ۽ آروس گوں ہمائی ۽ بہ بیت۔ اگاں گوں آئی سور نہ بوت گڑ اجیزہ اے پیدا بیت کہ تو ستر سیر بہ بے ترا سہر ۽ ہار بہ بیت، تئی کرا ہرچی بہ بیت بلے گوں تو نہ بیت۔

”نابود“ ۽ بچار، نابود ۽ تو کا تو گڈسر ۽ گپ ۽ کہ زورے گڑا ترا رزلٹ دست کپیت، گڈسر ۽ گپ ایش انت کہ امر دگشیت ہما کارست ۽ بارو ۽ کہ آگپ نہ جنت: ”اے پیش ۽ کنگ نہ بیتگ“ کنگ ۽ دگہ ہما ہے ۽ دیم منی نیمگ ۽ کت ”ایشی ۽ فلسفہ ۽ ایم اے کنگ ۽ رندوتی بلک بڑ اتگ“۔ (تا کدیم 143)

مڑا ہداریں دیوان! ناگمان گشگ اے لوٹیت کہ فلسفہ یک تچکیں علم یے ۽ آ راسی ۽ مستریں شوہاز کارے ۽ ہر کس کہ فلسفہ بوانیت آ راسی ۽ سر پد بیت چو کہ مئے چاگرد راسی ۽ سکت نہ کنت ہے ہا ترا راسیں مردم وتارا گنگ کفت۔ ہے رنگ ۽ ناگمان وتی آزمانک ۽ تہا جہد کنت کہ منی آزمانک ۽ تہا رزلٹ یے الم در بنیت ۽ منی

حیال ء اے ناگمان ء آزمائشی مستریں نزوری انت۔
 مادام یک چیزے دستگ کہ ناگمان غنی پرواز ء بارو ء سک باز بشتہ کنت،
 آئی ء آزمائشی درگت ء، آئی ء شاعری ء درگت ء۔ غنی پرواز بلوچی زبان ء مزنیں
 آزمائشی ء ناگمان ء بشتا تک من مادام ونگ انت۔ ”دار ء اسپ“ ء آہگ ء رند من
 یک عجیبیں گتے مارتگ کہ ناگمان ء سر غنی پرواز ء جند ء یک مزنیں اثرے ہم است۔ غنی
 پرواز یک ترقی پسندیں بشتہ کارے ء آئی ء مول ء سراد بشتہ ء تہا بلوچی زبان ء راتکنیک
 دیگ ء ابید تعمیر ء اصلاح ہم بوتگ۔ من کہ آئی کتاب ونگ و لہجہ منیر مومن! و لہجہ غنی
 پہوال! و لہجہ قاسم فراز! ناگمان ء سر و لہجہ غنی پرواز ء مزنیں اثرے ہم است۔ غنی پرواز کہ
 جملہ آں ہما پیم ایرکت آہانی ترتیب، آہانی لہز، آہانی وژ، آئی ء مقصد کشگ، آئی ء تو کا
 یک بنیادی کلو ہے دیگ یا مپتان ء گیش ء گیواری وژے ء پیش کنگ، ہے پیم ء ناگمان
 ء کرا ہم اے ترتیب سرجم ء غنی پرواز ء وژ ء انت۔ دروراں بچار، ”منزل“ ء تو کا
 تاکدیم 6 ء ناگمان ء بشتہ کنگ:

”نورجان ء وتی دست ء گرچ مہم جان ء گرچ ء شور ء ایرکت۔“

دیتر بشتہ کنگ:

”نورجان ء دو شگیں شور ء رد ء لہتیں جوڑی بچ، چہ مات ء پینک ء دُز اگیں

چیزے زز ء سہر ء لہتیں ورگی چیز ز رنگ ات۔“

”منزل“ ء تو کا چو کہ بچک ء جنک لکنگ انت چہ لوگ ء، بچک پیمرا لکنگ ء

جنک ء ودار ء انت۔ جنک ء، ناگمان ء، گر نچانی شور کنگ ء اے جہد کنگ کہ اے انچو

ہور انت کہ اے سرجم ء غنی پرواز ء وژ انت، حالانکہ آوتی گرچ ء وتی کش ء ایرکت

انت۔ آوتی گرچ ء آدیما ایرکت کنت، آوتی گرچ ء اے دیما ایرکت کنت، بلے

رچ ء زورگ ء گرچ ء کش ء ایر کنگ ء چہ آئی ء مطلب کشگ غنی پرواز انت ء دومی

جملہء پچار کہ چٹکس گیشیو کیس جملہ یے۔ نور جان مگد ہم زوریت، زرز ہم زوریت، سہر ہم زوریت ءءورگی چیز ہم زوریت ءءناگمان ءءا سے جہیں چیز ہشتہ کنگ انت۔ ہمدامن ءءغنی پرواز سک گیر کثیت۔ یا آزمانک ”شہمات“ ءءغنی پرواز ءءلجہ و سک باز پد رانت، چو کہ تاکدیم 104 ءء 105 ءءاے رداں پچار:

”سلیمان من ءء دوست بوت (دیما چوغنی پرواز ءءوڑا ناگمان گیشیت چیا دوست بوت) یکے و پریشی کہ آ عجیب ءءنوکیں حیالانی واہندات۔ (نوں اے ”عجیب ءءنوکیں حیال“ اگاں مائیشی ءء ترکیب یے ہم بکشیں گڑا ایشی ءءسازوک بلوچی ءءتہا تہنا غنی پرواز بوتگ)۔ آچہ بازار ءءدرتیں مردماں جئات (نوں ناگمان گیشیت کہ اے عجیب ءءنوکیں حیال ءءمردم ءءدوست داریت) آئی ءءحیالانی تہا تخلیق ءءتخیل ءءرنگ مان ات ءءمنی وڑیں ادب دوستے ءءخاترا آئی ءءحیال پر کشش انت۔ (چوغنی پرواز ءءناگمان ءءگیشیت کہ آ ادب دوستے ءءتخلیق ءءتخیل ءءرنگ آئی ءءھاترا پر کشش انت)۔

یا و ”شہمات“ ءءاے ردو سرجم ءءغنی پرواز انت:

”من بازار ءءدگہ مردمانی وڑا آئی ءءعجیبیں حیالان ءءہراب نہ گشت ءءآرا گنوگ ءءشپتال ءءلقب نہ دات۔ بلکیں آئی ءءعجیبیں ءءحیران کنوکیں گپان ءءگوں دلگوش گوشداشت ءءآہانی سرا بحث ءءتران کت۔“

یا آزمانک ”دار ءءآپ“ ءءتہا ناگمان مسافرانی کیفیت بیان کنگ ءءھاترا چٹکس غنی پرستی ءءکار زوریت:

”مسافرانی چٹگ، گلگ، ہو کارگ ءءشا نگ۔“ (تاکدیم 162)

ایشی ءءابید ہم اے کتاب ءءتہا غنی پرواز ترا بے کساس جا گہادست کپیت۔ من زاناں چیا بلے ناگمان چہ غنی ءءدراتک نہ کنت ءءناگمان ءء”کچگ“ من زاناں چیا من ءءمدام غنی پرواز ءءآزمانک ”بیچارگ“ ءءترانگ ءءپرین ایت۔ ایشی ءءابید غنی پرواز

کہ وئی آزمائکائی تہا گڈ سرء گیشینگ ء کہ ہما ٹیکنیک ء سک باز کار مرز کنت، ناگمان ء
کتر اگڈ سرء کتہ عپڈہ راکنگ ہم سک باز انت۔

بلے لہتیں انچیں کتہ ناگمان ء کتر است انت کہ آبلوچی ء تہا ناگمان ء را
ابد مانیں کتہ کارے ء شکل ء ظاہر کفت۔ ”دار ء اسپ“ ء سے آزمائک من ء سک باز
دوست بنت، ”پیرک ء نماسگ“، ”ماہ پرچا ڈولدار انت“ ء ”ننک“۔ منی دل ء پیرک ء
نماسگ ناگمان ء نمائندہ تریں آزمائک انت ء بلوچی آزمائک ء مدی ء یک سکیں
شریں گیشی یے۔ تعلق ء سرا ایچووشیں آزمائک من باز کم ونگ ء ناگمان ء آزمائک
”ننک“ ہم بے خیال کنگ نہ بیت ء ناگمان ء آزمائک ”منزل پہ منزل“ ہم مدام تراگیر
کیت۔ بلے یک گپے ادا من گشگ لوٹاں کہ ناگمان تعلق ء سرا بازوش نوشتہ کنت،
چوشکہ آئی ء سکیں شر تریں آزمائک پیرک ء نماسگ، ماہ پرچا ڈولدار انت ء ننک تعلق ء
سرا انت۔ پیرک ء نماسگ ء تعلق ء سرا، پت ء چک ء تعلق ء سرا لے سکیں آزمائک
ڈولدار انت۔ اے سکیں آزمائکاں خاصیں رزلٹ نیست۔ ایشانی پرینٹیشن بازوش
انت۔ اے بازوشیں وڑے ء ہلاس کنگ بوتگ انت۔ تی دل ء اود ء آزمائک دوار
بندات بیت۔ بلے اے آزمائکائی تہا یک چیزے ہمدپ انت، آنت ”ننک“ گونڈو،
طفل، بلے کہ آنماسگ ء شکل ء انت یا کسانی ء مریت۔

بہر حال ماہے سر پدباں، نزوریاں ابید، واجہ غنی پرواز ء اثر ء ابید، ناگمان
بلوچی آزمائک ء سکیں مزنیں نامے ء پیرک ء نماسگ، ماہ پرچا ڈولدار انت ء آزمائک
ننک ء واہندانت ء بلوچی لبرائک اے آزمائکاں مدام گیر کاریت، دیوان ء ایندگہ مردم
ہم نشگ انت آہم وئی کپاں دیما کارنت۔

غنی بہوال: منت واراں ولجہ حنیف شریف! نون قاسم فراز وتی مپتاں جنت۔

قاسم فراز: منت واراں ولجہ غنی بہوال کہ تو منی وڑیں مردے ء ہم آزمانک ء

سراگپ جٹک ء موہ دات۔ ”دار ء اَسپ“ کہ نون منی دیما انت کہ منی حیاں ء بلوچی آزمانک ء پڑا یک بے بہائیں مستاگے۔ بلوچی آزمانک ء کہ کس نزانت چے بشتہ کنگ بوگا انت ء پرچہ بشتہ کنگ بوگا انت، آئی ء تہا ناگمان ء ”دار ء اَسپ“ کدی شموشک نہ بیت۔

انچو کہ حنیف شریف ء بڈے گپ جٹک ء من ہم لہتیں گپ جٹک لوٹاں۔
 ”دار ء اَسپ“ ء تہا بنیادی صورت ء دراہیں آزمانک بیانہ انت۔ بیانہ ء منی مراد چی انت، بیانہ ء جند چی یے، من اے جیزہ ء کپک نہ لوٹاں، منی حیاں ء دار ء اَسپ ء گیشتریں آزمانک موضوعاتی حوالہ ء بہر انت۔ انچو کہ مذہبی آزمانک (ذگری ء نمازی آنی جیزہ)، نفسیاتی ء تعلقاتانی سراہشتہ کنگیں آزمانک ء مہر ء دوستی ء سراہوار انت، ایسانی تو کا منی حیاں ء وش تریں آزمانک ہما انت کہ آنفیات ء تعلقاتانی سراگٹشک بوتگ انت۔ چو کہ آہانی تو کا ”تک“، ”پیرک ء نماسگ“ باز جوانیں آزمانک انت۔ پیرک ء نماسگ ء تہا ہما خاصیت کہ من ء دوست بنت، آہے گونڈو ء ڈانلاگ انت کہ گوں وتی پیرک ء کتھیں۔ اے تیوگیں آزمانک ڈانلاگانی سراہریت۔ گونڈو ء ہر گپ گونڈو ء جند ء وڑا انت، چونہ انت کہ انچو دکہ آزمانکانی تہا پکیر فلاسفر انت۔

ناگمان ء یک خاصیت یے ایش انت کہ ناگمان آزمانک ء گوں بے ساختگی ء کشیت۔ ناگمان ترا بیانہ آزمانک ء تہا چوتی ہم عصریں آزمانکاراں پہک جتا انت۔ آ تہنا آزمانک کشیت چو کہ حنیف شریف ء کشک ات کہ غنی پرواز ء ناگمان ء تہا لہتیں چیز ہمگر نچ انت تہ منی حیاں ء اے چیز ہر بیانہ آزمانک ء تہا ہمگر نچ انت۔ ہر ہما مردم کہ بیانہ آزمانک بشتہ کنت آہانی تہا اے ہمگر نچ انت۔ دومی ایش انت کہ غنی صاحب ء

بے ساختگی ء تو ناگمان ء کرا دیست کئے، بلے ناگمان ء ٹیکٹیکساں (Tactics) تو غنی پرواز ء کرا دیست نہ کئے۔ غنی پرواز آزمائکاں دگہ پیم ہشتہ کنت ء ناگمان دگہ پیم۔ غنی پرواز صاحب اے فکر کنت کہ منی آزمانک ء فارم کجام انت، کجام ٹیکنیک ء انت، منی آزمانک کجام جیزہ، کجام کجام دیمیری کارکنگ ء انت۔

ناگمان ء آزمانک ”ماہ پرچا ڈولدار انت“ ہنکپانی رد ء یک شتریں آزمائکے۔ بلے ایشی تو کالہتیں تکنیکی نزوری است انت کہ من آہانی سراگپ جناں۔ لبرانک ء تہا یک ٹرم یے است انت کہ آئی ء رارسال Tersel کشت۔ آئی تو کالیش انت کہ تو گپتاں سالاں، عمراں انچو گوازیناں کئے۔ مثال ء ہبر ء ”سالاں پنج ماہ ء بوت نی ما آرابڈ ء کت لیب داشت“، ”ماہ ء روج گوزان بوتنت سالاں دوسال ء بوت“، ”ہو سالاں پنج سال ء بوت“، ”سالاں ء فلسفہ ء ایم اے کت“، ”سالاں ء سیر کت“، ”سالاں ء وتارا چک یے بوت۔“

وہدے آزمانک ء تہا اے وڑیں چیز کہ کاینت یا کہ گوں گیشی ء کاینت تاں آزمانک ء راباز بد ڈول کنت۔ اگاں اے جملہ ء بدل ء ”ہے روج ء کہ مئے سیر ء سالے توام بوت، ہے روج ء منی زال کپت ء بچکیں چکے آورت ءے ء ما آئی ء نام سالاں ایر کت۔“ بایدیں اے جملہ چوبوتیں ”ہے وہد ء کہ منی بچک سالاں ء چک پیدا بوت، من ء سالاں ء وتی کسانی گیر اتک ء چوں چوں آزن بوت ء ایم اے کت۔“ اے ٹیکنیک ء کہ تو کارمرز کئے تاں تھی دراہیں گپ گوست ء کاینت ء آزمانک چووش تر درا کنت۔

دگہ یک آزمائکے ”گوات“، اے یک استعاراتی آزمائکے:
 ”اے گپ ء آزمائکے گوستگ دین آباد ء موسم بدل نہ بیگ۔ انگت ہماوڑا گرم انت ء آسانی گوات بندانت ء مردم کہن آنی تہا شک انت۔“

گوات اگاں بند بہ بیت مردم کہن ء تہا زندگ بوت کت نہ کنت -

”منزل پہ منزل“ یک انچیں آزمانکے کہ تو گشت کئے کہ ذگری ء نمازیانی جیزہ

ء سرائیشہ کنگ بوتگ۔ ”منزل پہ منزل“ ء Theme ء سرائینی پرواز ء ہم کشگ ء دگہ

باز ء ہم، بلے ناگمان ء آزمانک ہما پیم ہشتہ کہ دگہ کس ء ہم اے پیم ہشتہ کت نہ کنگ۔

مہر ء دوستی ء سرائیشتریں آزمانک فلمی انت، چوکہ ”منزل“ ء مہم جان ء

نور جان ء کتہ ء اے جملہ ”آدویناں اے زانت کہ اے ڈیھ ء آہانی واہگانی دوتا کونیں

کشار ء سبزگ دروگے“، ”آہانی نیام ء دین ذات ء دولت ء کوہیں دیوال مکت انتت،

بلے آہاں اے دراہیں دیوال پروشت انت۔ ء ”دومی“ ”واہگ ء آس“ کہ آئی ء وانگ ء

نیام ء تو مارے کہ پورا فلمے چارگ ءے۔

حیف ء کشگ کہ ناگمان ء کیشتریں آزمانک آئی ء سرائیشت انت، مطلب

ناگمان وتی کیشتریں آزمانک چوتی سفرنامہ آں یا وتی پُشت ء گوازینگیں واقعہ آنی سرا

زوریت ء ہشتہ کنت۔ میان استمانی لہز انک ء تہا ”گبریل گارشیما رکز“ کہ آئی ء

کیشتریں ناول ء آئی کیشتریں تخلیق گوں آئی ء گوازینگیں زندمان ء یا گوں کسانى ء

سیادی دارنت، منی خیال ء ایشی ء تہا ہج وڑیں عیب یے نیست۔

ناگمان ء تہا کتہ ء کچین کنگ ء بازشریں بودے (Talent) است۔ چوکہ

”کچک“ انت۔ اگاں تو کچک ء گوں چیخوف ء ”کلرک“ ء ہم دپ بہ کن ءے تاں ترا

ایشانی تہا یک چیزے ہمگر نچ درا کنت، آانت گونڈیں چیزے ء سرائیشتریں آزمانک گوشگ

کہ آئی ء چاگرد ء تہا چوشیں خاصیں قدر (Value) یے نیست۔ پہ درور ء چشگ، کچک

ء دگہ دگہ۔

من گپ ء اناں آزمانکار ء آئی ء گوست ء یا آئی ء جند ء۔ آزمانکار ء

آزمانکانی تہا آئی زند ء یا آئی ء جند ء چچو سیادی است ء ہچو بہ بیت۔ انوگیں لہز انک ء

تہا گیشتر آزمانکار جیڑھان یا ہما چیزاں کہ مارنت ءِ گندنت آہاں وتی آزمانکانی تہا کارمرزنہ کفت ءِ ہتہنا جہیں زور ءِ آتیکلیک ءِ قام ءِ سراہرچ کفت۔ یک آزمانکارے ءِ یک ماہتا کے ءِ تجریدی آزمانکے چاپ بیت، دومی علامتی، سہمی ءِ بیانیہ ءِ پنجمی ءِ باریں چے چے۔ ایشانی نام ءِ چہ ماگیشتر غنی پرواز ءِ جندزانت۔ انوگیس زمانگ ءِ ہرچی کہ کتہ ہشتہ کنگ بوگانت، انچو کہ حنیف انت، واجہ اے آرداد ءِ لہتیں مردم انت کہ شتریں آزمانک ہشتہ کفت، ایشانی آزمانک ءِ تہا تراگمان بیت کہ ایشانی جندہج جاگہاوتی آزمانکانی تہا گون نہ انت، ایشی ءِ سبب اے ہم بوت کنت کہ آزمانک ءِ پنجاہ ءِ چار سال ءِ سفر ءِ منچو تکلیکی تجربہ کنگ بوتگ کہ مردماں آزمانکانی تہاوتی جندہم بے گواہ کنگ، بلے ناگمان ہما یکیں مردم انت کہ آئی ءِ آزمانک یک تیکلیک ءِ انت اگاں جتا انت گڑا یوکا سر حال۔

نوں من وتی گپتاں ہما آسر کناں ءِ دست بندی کناں گوں غنی پہوال ءِ کہ دیوان ءِ دیما بہ بارت۔

غنی پہوال: منت واراں قاسم فراز!

من وتی گپتاں چہ کتاب ءِ نام ءِ بندات کناں، انچو کہ پیرا گشگ بیت دود، و ہمیش انت کہ ہشتہ کنوک ءِ وتی ہما آزمانک کہ دوست تربیت ہمائی ءِ نام ءِ وتی کتاب ءِ نام ءِ ایر کنت، اید کہ لہز انکاں ہم اے دوداست انت۔ من کہ ”دار ءِ اسپ“ ونگ منی خیال ءِ آئی ءِ شتریں آزمانک اے نہ انت۔ جُست ایش انت اگاں آئی ءِ شتریں آزمانک اے نہ انت تہ پرچا آئی ءِ کتاب ءِ نام ایر کنگ۔ پرے چیز ءِ زانگ ءِ ہا ترا ما اگاں آئی ءِ زند ءِ جاوراں سر پد بہ بنیں گڑا ما اے چیز ءِ شتر سر پد بوت کنیں۔ آبتوگ سکیں غریبیں لوگے ءِ پیدا بوتگ، یک جنوزا میں ماتے ءِ شیرزا لے ءِ آئی ءِ ہمت ات کہ آئی ءِ رو دینگ، وایتنگ ءِ اے جاہ ءِ رسینگ۔ اے میان ءِ اے چک ءِ اے وہد

گوازیخگ گوں بازیں اشکند یں واہگاں، بازیں ناتوا میں ارماناں ء آدگہ بچک کہ
 دستگ أنت نی اے ہمائی رد عمل انت اے جہاز ء سوار بوگ، اے آئی واہگے بوٹگ کہ
 من کدی جہاز ء سوار بباں۔ اے بُندر ء ہمائی ء واہگ ء پیلئی ء اولی روج انت کہ من
 جہاز ء سوار بباں انچو کہ اید کہ سوار أنت۔ نی آکسانی ء ہماکتہ کہ بلک ء آورنگ انت
 ”دار ء اُسپ“۔ بندر ء کہ ء جند اے نہ انت، کتہ آئی ء جند انت، آئی جاور أنت۔
 بلے نی آئی ء ”دار ء اُسپ“ چہ ہماکسانی ء زرتگ ء ادا آورنگ ء یک تخلیقی عمل یے ء تہا
 سرنگ ء آئی ء تخلیقی مارشتاں زرتگ ء شیر ء شکر کنگ ء نامحرومیانی درشانے جوڑ کنگ۔
 اے بُندر ء ہمائی ء جند انت۔ منی خیال ء آئی ء شر تر یں آزمانک اے نہ انت۔ چونکہ
 ایسی ء سیادی گوں آئی ء گو سگیں روج ء واہگاں است انت پمشکہ آئی ء وتی کتاب ء
 نام ایر کنگ۔

نی ماگپ ء دیمابریں۔ بندات ء سنگت حنیف جان ء گشگ ات من ہم یک
 حدے ء ہے مارنگ بنداتی دُور ء ناگمان چہ غنی پرواز ء بازیں گپاں رنگ زرتگ۔ بلے
 پرچارنگ مہ زوریت؟ آئی ء داں سرچست کنگ پرواز بلوچی آزمانک ء مستریں
 آزمانکاراں یکے بوٹگ، پرواز بلوچی آزمانک ء یک شتر یں نامے ء پدا باز نویسو کے
 بوٹگ ء اود ء آئی ء کتر امعیار ہے پرواز بوٹگ، ہر یک نبشتہ کارے بہ بیت چہ وتی
 مستریں نبشتہ کار ء رنگ زوریت۔ اے و قدرتی ہبرے، بلے تو آئی ء آزمانک ”منزل“
 ء بوان، آئی اسلوب ء ریج ء بچار، آئی زبان ء گرفت ء بچار، آئی بیان ء انداز ء بچار۔
 آئی ء اولی آزمانک منی خیال ء چہ پرواز ء انوگیں آزمانکاں مہکم تر انت، اظہاری حوالہ
 ء باز مہکم تر انت۔ اے لہتیں ہبر کہ انی حنیف ء کنگ انت، چو کہ پڑ ریج کنگ، گرنج ء
 گرنج ء کتر ایر کنگ اے و قدرتی ہبر انت۔ رنگ زرتگ کہ زرتگ ء انچکیں بلا ہیں
 ہبرے نہ انت۔ اصل چیز ما ایسی ء چاریں کہ آئی ء اولی آزمانک ء تہا آئی ء اسلوب،

آئی ء بیان، آئی ء بیان ء تھا آئی ء کدر چہ پرواز ء انگلیں نبشتہ ء اسلوب چہ پرواز ء کدر ء من ء گیشتر دراکنت، کتر درانہ کنت۔ چہ آئی ء رند چیزے آزمانکانی تھا بکندے ہے چیز یک پیم ء آئی ء تھا پشت کچنگ، بلے رندی کہ نوکتریں آزمانک کہ آئی ء بنت کہ ماشرترین آزمانک گشیں آئی ء تھا تو اے آزمانکاں نہ گندے۔

بلے دومی گپ اے ہم اُست انت کہ آئی ء دراہیں کتہ، آئی ء دراہیں کردار گوں وتی چاگرد ء زورگانہ انت۔ ایسی ء تھا چ شک نیست، بلے من یک چیزے ء عجب حیراناں۔ آئی ء مستریں کردار، آئی ء زندمان ء آئی ء نزیک تریں، آئی ء ارزش داریں کردار آئی ء مات انت۔ آئی ء دراہیں آزمانکانی تھا آئی ء من نہ گنداں۔ آئی ء شیبے (شیبی) من گنداں، من نزانان پرچا۔ من ایسی ء عجب حیراناں۔ آبدل ء گندیت۔ دگرے ء گندیت۔ گاڑیاں گندیت، بلے مات ء نیمگ ء آئی ء حیال نہ روت۔ آئی ء مارشت اے نیمگ ء رُو گانہ انت۔ من نزانان چیا؟ آئی ء وتی جیڑہ انت، ایسی ء آوت بزانت۔ بہر حال اے یک جستے منی مجگ ء ودی بوتگ۔

تاں کہ آئی ء بیانیہ انداز ء گپ انت بیانیہ ء جندے لبزانک ء تھا یک اوشت یے ء آماج بوتگ، بلے من سرپدباں اے کتاب ء چا پگ ء اے شونز بستگیں آپ ء چو چمگے ء وشیں آپے ء تلگے بنا کنگ تجگ ء لکگ۔ لبزانک ء تھا ہر چیز کہ اوشت ایت آلبزانک ء چ وڑیں نپ یے نہ دنت۔ آ کہ رُوگ ء لکیت وتی دود ء سرجم کنگ ء لکیت۔ دود کہ سرجم بوہان بیت تاں لبزانک ء چیزے رسیت۔ تاں اے دود بہ روت پہلہ بہ بیت گڑا ہے دود وتی باتن ء یک دگہ دودے ودی کنت آئی ء شما کجام نام ء دنت آ رندی پتے۔ اے عمل ء راکمک کنگ ء ہاترا بیانیہ ء رُوم ء رادیمتر ابرگ ء ہاترا اے کتاب ء من سرپدباں سکیں بلا ہیں ارزشتے ء بستارے داریت ء اے کتاب ء مستریں ارزشت منی دل ء ہمیش انت۔

گپ آئی عشرتیں آزمائنی، آئی بازیں آزمائنی، آئی کہ ما آیان عشرتیں
 آزمائنی و ردء آورت کنیں۔ آہانی تھا ”تک“، ”پیرک و نماسگ“، ”گوات“،
 ”منزل پہ منزل“، اے ہنچیں آزمائنی آئی عشرتیں آزمائنی چہ ایشاں پد
 یکے ”دارء آسپ“ انت۔ اے آزمائنی پداگاں ناگمان و دگہ بشتہ مہ کتیں، ہم پہ ناگمان
 و زندگ دارگ و بس اتنت۔

نوں دست بندی انت چہ و بجه منیر مومن و کہ آ ”دارء آسپ“ و سراوتی گپاں
 شات بہ کنت۔

منیر مومن: منت واراں و بجه غنی پہوال کہ منی ہمیں غیر آزمائنی و اے
 موہ و بیگ و ات کہ من یک عشرتیں آزمائنی و بابت و گپ بہ جناں۔

راستی و ایش انت ناگمان منی کز اہما آزمائنی و سرپ و انت کہ مناسک باز
 دوست بنت، و وتی دوست تریں آزمائنی و بھرتے و بار و گوں ایمان داری و گپ
 کنگ یک گرائیں کارے۔

بلوچی و نوکیں لبرائیک و Fiction پنجاہ سال گوزگ و رنداوں انگت منی
 خیال و نوک انت۔ بلوچی Fiction و تی ر دو م و دیر و ی و درگت و نوک انت۔ آئی
 و تھا بازیں جیرہ آست انت۔

ناگمان و چہ درستاں گیش ہما چیز کہ من و دوست بیت آ آئی و Readable
 بوگ انت۔ اداوار و ارغنی پرواز و ناگمان Compare بوگا اتنت، من اے گپ و
 عجب مارتگ، پرچا کہ غنی پرواز و وانگ پہ من مدام مسئلہ یے ات۔ من اے مرد و را
 پور ہیں آزمائنی و تھا پہ دل و نت کت نہ کنگ، پہ جبر و تنگ و ناگمان بلوچی آزمائنی و ہما
 نام انت کہ آئی و آزمائنی شتر بوتگ انت یا نہ بوتگ انت مناوتی وانگ ایش پر ماتگ و
 منی دل و منی و استا ناگمان چہ درستاں گیش Readable بوتگ۔ منی کز اے

Credit ہمائی ء کراروت کہ آنچیں مردے کہ وتی نثرء انچو پیش کنت کہ تراوانگ پر مائیت ء آئی ء ہلاس بوگا پد تو کجام آسرء سر بے آ، آئی ء آزمانک ء ہما موادانی سرا انت بلے ناگمان وتی ہما آزمانک ء، ہما موادء Present سک شتر کنت ۔

دومی بیانیہ ء تجرید ء علامتی تہرانی گپ انت تہ ناگمان بیانیہ گشیت ۔ ناگمان اصل ء ہما Complex یا ہما تجرید کہ ناگمان ء تہا است انت، منی خیال ء آئی ء لوٹ انت کہ ناگمان بیانیہ آزمانک بہ گشیت ء انچو کہ حنیف ء گشگ ات کہ آئی ء مزنیس عیب ہمیش انت کہ آوتی آزمانک ء تہا رزلٹ کشیت ۔ اے رزلٹ ء کشگ اصل ء ہمائی ء دماغ ء تہا استیں، ہما تجریدیت ء لوٹ انت کہ آئی ء رزلٹ ء کشگ ء پر مائیت ۔ ہو کہ آئی ء بازیں آزمانک عیب دار کنگ انت، ہے چیز کہ آئی ء رزلٹ کش اتگ، بلے بنیادی دروشم ء ناگمان یک شتریں آزمانکارے ء ”دار ء اسپ“ بلوچی ء تہا یک شتریں گیشی ہے۔

حنیف شریف: ”پیرک ء نماسگ“ من گشگ ات کہ شتریں آزمانکے ء من آئی ء سرا گپ جنگ لوٹاں، من ایشی ء راناگمان ء شتریں آزمانک گشاں ء ”ماہ پرچا ڈو لدار انت“ ہم یک بازوشیں آزمانکے ۔ بلے من ماراں کہ ”ماہ پرچا ڈو لدار انت“ اے آزمانک ”پیرک ء نماسگ“ ء پیدا کنگ، چیا کہ ایشانی تہا لہتیں چیز یک انت ۔ چو کہ ایشانی تہا گونڈو یک پیم انت ء ”پیرک ء نماسگ“ ء تہا گونڈو ء پت ء راکپوت سک باز دوست بنت، ہمیشکہ پیرک ء وتی نماسگ باز دوست بیت، ہے وڑا ”ماہ پرچا ڈو لدار انت“ ء تہا پت ء ماہ ء ماہکان دوست بیت گڑا ایشی ء سبب ء پت ء رانا نماسگ دوست بیت ۔ پرچا کہ آئی ء وتارا ماہ ء ماہکان دوست بیت ء گوں قدرت (Nature) ء نزیک انت، مرگ ہم ء ماہ ء ماہکان ہم ۔ ادا یکبرے پدا یکیں تیکنیک دیما کنیت ۔ ہر دوئیں جاگہاں یک Triangle ہے پہ چیزانی دوست دارگ ء ہا ترا دیما کنیت ۔

”پیرک ء نماسگ“ ء تھا چار کارست اُنت، پیر با یک، نماسگ دو، پیر ذال سے، ء چھکی چار۔ ایسانی نیام ء سیادی ء سراسبشہ کنگیس بازوشیں آزمائے۔ گیشتر ہماگپ کہ پیرک ء نماسگ ء نیام ء بنت، ادا آزمانکاروتی ریچ ء تھا اُنت، ادا کسی رنگ نیست اُنت، ادا ناگمان ء جند ہم گندگ نہ بیت۔ ایسانی تھامن ء پیر ذال ء کارست باز دوست بیت کہ بے توار اُنت۔ پیر ذال ء کارست ہے پیم ء اُنت چو کہ مے چاگرد ء اُنت ء یک چھکی یے ہم بے توار اُنت، اے آزمانک ء تھا دوگپ جنوکیں کارست اُنت ء دو بے تواریں۔ آدگہ گپے کہ پیر ذال ء یک ء دوگپ ناگمان ء مان کنگ اُنت پہ فطرت ء ظاہر کنگ ء۔ خاص ہماگوٹھو ء گپ کہ گوں پیر با جنت اِش:

”منی مات اے و ہد ء کجا بیت۔“

ء پیر با ء کشیت کہ:

”منی مات ء بکش ڈن ء درمیا۔“

اے Dialogue اے آزمانک ء مستریں جلوہ ناکی اُنت۔ ہے پیم ء آ سرا

بشہ اُنت کہ گوٹھو یک گپے گیشینگ لوئیت، وتی پیر با ء کشیت:

”نی من زاناں کہ چھکی چیا گوٹھو نہ کنت“

”ہو؟“ پیر با ء در ائیت۔

”ہو! ایشی ء پہ وتی پیر با ء کتہاں زہیر کنت، پیر با چھکی ء کتہے بجن ء

بدے۔“

کماش ء پیر ذال ء نیمگ ء چار ت ء کنت ء آزمان ء جمبر اں ہم ٹہک

دات۔

اے آزمانک چہ ناگمان ء ہما آسر کشگ ء دو د ء پھک اُنت۔ چہ ادا آزمانک

Restart بیت۔ آئی ونا زُر کی پدا بندات بیت۔

انچوکہ ”تنک“ یک نفسیاتی جیڑ ہے ء سرانہشتہ کنگ بوتگ، نفسیاتی جیڑہ Importance دیگ یا نہ دیگ انت۔ ممتاز مفتی ء اے ردا یک بازو شیں آزمائے آست انت، دو براتانی کتہ انت، یک براتے ء بد کنیت ہما انت کہ دومی برات پیدا بوتگ مناہج اہمیت دیگ نہ بوگا انت۔“ اے ارزش نہ دیگ ء سرانا گمان ء یک مردے زرتگ ء آئی ء سرا آزمائے کتہ کنگ۔ انسان ء لاشعور چٹکس تو نگر انت، آئی ء آزمائے ء تو کا گوں بازو و لداری ء گندگ کنیت۔ اصل ء اے ہبر نہ انت کہ جنین آئی ء ارزش نہ دنت، بلے مرد ماریت کہ منا ارزش دیگ نہ بوگا انت۔ بلے اے راستی یے، کہ انسان ہرچی گندگ لوئیت ہمائی ء گندیت، انسان ہمائی ء کہ راست سر پد بیت آئی ء دل ء راست ہما انت، ء پدا ”تنک“ ء تھا ہے Importance انت۔ اے تنک کہ مریت گڑا کراست ماریت کہ لاشعور ء گوں تنک ء چٹکس مہر بوتگ، کدی کدی انسان ء وتی درد ء دورانی ہاترا ہم زہیر کنت۔ کدی کدی غم کہ ہلاس بنت گڑا مردم ء واب نئیت ہے ناگمان ء زیبائی انت۔ ہے پیم ء ”تنک“ ء آسر ء بچار:

”ہے شپ ء وہدے من ء ماہکان یکجاہ بیتیں تہ انا گہا کشتے گروت پادا تک۔

انگو آنگو چارتے۔ من حیران بوتان، بلے گوں نرمی ء من جست کت:

”چے گتے ماہکان؟“

آئی ء گریوان ء جواب دات:

”منی گوشاں تنک ء تو ار پیدا ک انت۔“

چہ اداں ناگمان ء آزمائے ء شتر رنگی پدہ را بیت۔

نوں مئے سنکٹاں کہ ہرچی گپ جگ انت، بایدیں ایشانی سرا گپ ء تران بہ

بیت۔ لہتیں ہنچیں گپ اُنت کہ ادا کنگ بوتگ اُنت بایدیں آگیشینگ بہ بنت۔
 قاسم فراز ء کُشنگ اُت کہ من کُشنگ اُت کہ ناگمان ء آزمانک سرگوست
 اُنت، ہو بلکن من کُشنگ۔ بلے قاسم ء ایشی ء بردا کُشنگ کہ چہ زندمان ء ہمگر نچ گبر نیل
 گار شیا مار کیز ء مثال داتگ اُت، زندگی ء ہمگر نچ گوا جہیں کہتہ گوں بختہ کارانی زندمان
 ء ہمگر نچ اُنت۔ من یک خاصیں لٹری Term یے کار مرز کنگ کہ سرگوست ء
 کشت۔ سرگوست پہ درور ء بخش اُنت:

منی نام حنیف شریف اُنت، من شریف ء لوگ ء پیدا بوتگاں، من تربت ء
 نشنگاں، من ء تربت ء لوگے اُست، منی لوگ ء وتی جیزہ اُنت، منی وتی سیا ء سنگت ء
 آریز اُست اُنت۔ من بازار ء درکایاں۔ کایاں تربت ء چوک ء سراولجہ بشیر ء دکان
 اُنت۔

اگاں من ایساں لبر در لبر بختہ بہ کناں ء پہ حق ء دل انچش اُنت گڑا اے
 سرگوستے زورگ بیت، ایشی ء تخلیق نہ گشت۔ چو بوت کنت کہ شہرانی نام راست
 بنت، چیز اصلی بنت بلے تخلیق زندگ بیت، بلے انچو راست بوگ منی دل ء کتہ یے نہ
 بیت سرگوستے بیت۔ چو کہ دلو ت ء مثال ء بزور تہ ناگمان ء کتہ ء تو کا دراہیں مردم
 راست اُنت، بس ء لک کپنت، ء راستی ء بلنگور ء ہنچو بیت۔ پدابس ء رندر راہانی نام
 اُنت، برکت علی سجاد اُنت، دو گرانڈ اُنت، دو مردم تیر جنو کائی ء کشت ء کوش کشت۔ پدا
 بس ء ہماندارگ یا ”دار ء اُسپ“ ء تو کا ہمارد ء بند اُنت، ہر انسان چہ وتی زندمان ء
 زوریت، تری اے آرداد آزمائے بہ نویسیت، یونس حسین آزمائے بہ نویسیت، یا غنی
 پرواز ء منیر بادی نی بختہ بہ کشت۔ بلے انچوز کی، مثال ء ہبر ء اٹیکر ء تہا ہا کوئی سمجہیں
 ہائی ء وتی کوئی بہ بیت گڑا اے چم دیستے بوت کنت، سرگوستے بوت کنت، من
 سر پدناں اے تخلیقی کردے۔ چو کہ تخلیق ء عمل ء تو پیرک ء نماسگ ء تہا گندے، چو
 بوتیں من راہانی سرانشت ء آزمانک نویس اُنت۔

دکہ چتے ایش اُنت کہ قاسم ء نام گچنگ اُت جند ء ساڑی نہ بوگ ء، منی مثال

داگ اتے، اے آرداد و مثال داگ اتے، جند و ہر انسان و ساڑی انت، من کہ وتی
 ذات و گپت و جناں، من و کدی کدی مردماں اے حال داگ کہ تو پلانی و سرا اے
 گپت بشتہ کنگ شتر نہ کنگ۔ نوں اصل و پلانی و قاسم نہ زانت، غنی پہوال صاحب نہ
 زانت، یا منیرے نہ زانت، اے منی جیڑہ نہ انت، منی کار انت تخلیق کنگ۔ کتہ پیش
 کنگ۔ ذات و دراتک نہ کنت۔ انسان و تہی جیڑہ، انسان و Problem کاہنت،
 آوگون انت، منی نفسیاتی جیڑہ منی آزمائکانی تہا گون انت، تئی نفسیاتی جیڑہ تئی شاعری و
 انت، منیر و نفسیاتی جیڑہ منیر و کتر انت، جند و گار نہ بیت، من زاناں چوں گار بیت۔

دگہ یک گتے جنگ ات و اجہ غنی پہوال و کہ ناگمان و ”منزل“ چہ غنی پرواز و
 آزمائکان مہکم تر انت۔ من ایشی و متوک نیاں۔ من سر پد باں کہ ناگمان و لبر انک و تہا
 وتی بستارے، آئی و وتی شتریں آزمائکان است انت۔ غنی پرواز و وتی آزمائکان است
 انت و غنی پرواز و ہنچیں لہتیں آزمائکان است کہ بلوچی لبر انک و ہا ترا مز نہیں ارزشتے
 دارنت۔ چوکہ ”شد“، ”مرنگیں مرد و پچیں چم“، ”واب کپگ و پیسر“۔ منی خیال و
 ”منزل“ و بگرتاں ”دار و اسپ“ و ناگمان غنی پرواز و رنگ و تہا انت۔

قاسم فراز: اصل و حنیف شریف صاحب! تو گشگ و اتے، کہ زند و تہا ہر لبر
 ہماچیم کہ تر اسر گوست بوتگ، ہماچیم بشتہ کنگ آزمائکاری یے باید یں مہ بیت، و اے
 گپتاں نہ تو گشت کنتے کہ ہر آزمائکان ناگمان و لبر لبر ہماچیم بشتہ کنگ، و ناں من۔ و من
 ہم اے گپ نہ گشگ ات کہ ناگمان و ”دلت“ و تہا یا ”گچگ“ و تہا لبر لبر ہماچیم بشتہ
 کنگ انت۔ اصل و منی گشگ و مراد سر گوست ہما Real Event و بشتہ کنگ و
 ایش ات چوکہ راجندر سنگھ بیدی و وتی پیشکال و تہا بشتہ کنگ کہ: ”من آزمائکان و
 کیشتر چہ حقیقت و Pick کناں زوران و و پیدا آئی و من وتی فکر و تہا یک دگہ شکلے
 دیاں و پد بشتہ کناں۔“

ناگمان و منایک روچے گشگ ات کہ در حقیقت و ہے ”گچگ“ من دیتگ
 بوتگ و رندی ہرچی کہ است انت آ منی وتی انت۔ من گپ و اتوں Mixing of

Fact and Fiction راستی و خیال و تو چون ہوا رگجئے و چون آزما نیک و سزا کار کنئے و من اے چیز ناگمان و تہا گیشتر دراکنت۔ دنیا و تہا ہزاراں ہنچیں ناول آنت، کہ تو آیاں Autobiographical گھٹئے۔ من اول و گیسریل گار شیا مار کیز و نام پتگ ات۔ ضروری نہ انت کہ ”تہنائی کے سوسال“ لہز لہز ہائی و سرگوست بہ بیت، اگاں بہ بیت ہم بلا ہیں ناول یے، آزما نیک و شری و حرابی منی خیال و اے نہ انت کہ لہز لہز تئی سرگوست انت یا نہ انت۔ ڈی ایچ لارنس و ناول یے "Sons and Lovers" Semi Autobiographical ناول یے۔ سبے ناول و تہا لارنس و وتی و وتی مات و تعلقات زرتگ و اے ناول نبشتہ کنگ و پشت کچھکلیں آدگہ کارست آئی و وت اڈ کنگ انت۔ بوت کنت ”دلت“ ہم انچیں آزما نیک۔ ابید ہما لہتیں جاگہاں کہ ما ایش زانیں، ما آئی و بنیاد و آزما نیک و راسرگوست گشت نہ کنیں۔ بوت کنت ناگمان و آزما نیک چود و زرتگ و ابید گہ دراہیں گپ آئی و وتی انت۔ ”دار و اسپ“ و جہاز و سفر و ہا خیال کہ ناگمان و جہاز و تہا جیز اٹگ، آبوت کنت ناگمان و رند و جیز اٹگ و سفر ساری و کنگ۔ آزما نیک، آزما نیک و وتی رند و چون زوریت و چون نبشتہ کنت اے ہائی و Presentation و سزا انت کہ شری و حرابئے کنت۔

غنی ہوال: انچو کہ قاسم و کشنگ ات، مزنیں آزما نیکارے و شری ہمیشی و تہا انت کہ کتہ و یک برے جوڑ کنت، بلے وتی جوڑ کنگیں کتہ و پداوت شنکیدیت، پروشیت و بقول و بلو چانی و نکت نکت و کنت و وتی تہا ہمارشت کہ است انت آہاں ایشی و تہا ہوار گیب جیت کہ سیمنٹ و کار و کنت۔ انچو کہ لوگ و بندگ و سیمنٹ بلاک آنی نیام و دیگ و آئی و را مہکم کنگ بیت۔ و ہدے آئی و مارشت ہوار بستہ یک تخلیقی چیزے جوڑ بیت۔ اصل و ہے گپ کہ قاسم و کشنگ ات۔ مالیشی و اے وڑا دیا کاریں۔

من سر پد باں اے شری ناگمان و تہا است انت و ما آیان و واقعہ آنی رنگ و گندگائیں و انچو کہ حنیف و ہما گپ جت کہ غنی کشیت کہ ناگمان و ”منزل“ چہ غنی پرواز

۽ آزمائڪاں مہکم تر اِنت۔ من ادا اسلوب ۽ گپ جت۔ اسلوب ۽ ردامن گشت کہ
 ناگمان مہکم تر اِنت۔ من نہ گشت کہ آزمائڪ مہکم تر اِنت ۽ اسلوب ۽ رداناگمان واقعی
 مہکم تر اِنت، آئی ۽ زبان ۽ بیان و ش تر اِنت۔

منیر مومن: شاپھتیں انچیں گپ دیما آؤرتگ اِنت کہ پچن نوک ہم بوتگ اِنت
 ۽ لپھتیں انچیں گپ کہ ما آیاں ہرود ۽ چیر ہم دیگ لوئاں۔ منی کہ ہرچی گپ اِنت ناگمان
 ۽ آزمائڪاری ۽ بارو ۽، آمن دولبرانی تہا چد ۽ پیش گشتگ ۽ بیان کنگ ۽ جہد کنگ۔
 ناگمان ہمارنگ ۽ کہ بنشتہ کنت، منی واہگ ۽ واہش اِنت کہ دیما بروت، دیما زوم دیگ
 بہ بیت۔ بایدیں ایشی ۽ رادیروی دیگ بہ بیت ۽ اے صنف ہم دیما برگ بہ بیت،
 پرچا کہ من روج ۽ مروچی ہم اے گپ سک باز مارنگ کہ بلوچی ۽ تہا بیانیہ ۽ وتارا کارمرز
 نہ کنگ۔ بلوچی ۽ تہا! نچوسفر ۽ بیانیہ ۽ ہما درجہ ۽ بوگ لوٹیت آؤر انگہ نہ اِنت ۽ مروچی پدا
 میان اُستمانی لبرانک مے کز اتلگ، دگہ بازیں صنف ۽ تہر آزمائڪانی تہا اتلگ
 اِنت۔ نوں بیانیہ ۽ وتارا کارمرز کنگ ۽ کتر موہ رسگ ۽ اِنت ۽ من گشاں اے سلسلہ دیما
 بہ روت ۽ پدا ہما گپ کہ آزمائڪار بایدیں Readable بہ بیت ۽ منی گوں بلوچی
 Fiction ۽ مستریں گلہ اے بوتگ کہ آ Readable نہ اِنت، کم Readable
 اِنت۔ ناگمان آیکیں مردم اِنت کہ من ہم آئی ۽ گوں آسانی ۽ ونت کناں۔ آئی ۽
 آزمائڪ من ۽ دوست بیت یا نہ بیت آدگہ پتے، بلے من آئی ۽ ونت کناں، پہ ماہرود ۽
 اے مزنیں پتے بوتگ۔ منی واہگ اِنت کہ ناگمان اے سلسلہ ۽ بداریت ۽ ماچر آئی ۽
 بازیں اُمت داریں۔

غنی پھوال: دراہیں گپانی آسر ہما کنیت کہ وتی بنداتی آزمائڪانی نزوریں ہور
 ماہوریں رنگ ۽ مارگائیں کہ ناگمان ۽ کز انبشتہ کنگ ۽ وس ۽ واک باز تو انائیں دروشم ۽
 اُست اِنت۔ کہ آئی ۽ ناگمان نوکیں دور ۽ آزمائڪ ۽ آہانی لوٹ ۽ تہانی حساب ۽ پورا بہ
 کنت۔ من اے گپ ۽ اے وژگشاں کہ گوں وتی تخلیقی ”دار ۽ اُسپ“ ۽ تراشگ ۽
 نوکیں لوٹانی پیلو کنگ ۽ سوب مند بہ بیت۔ گز اچ شک نیست کہ آبیانیہ آزمائڪ ۽ دیما

مستریں نامے بہ بیت۔

قاسم فراز: کبھی نذوریوں ابید، ناگمان منی دوست تریں آزمانکار انت ء من ناگمان ء ہر وہد ء واناں ء ساری ء ہم ونگ۔

حنیف شریف: گڈ سر ء من کٹشگ لوٹاں کہ ناگمان بلوچی آزمانک ء مزنیں نامے۔ آئی ء زمین بیانہ انت، آ ہمیشی ء مردم انت، آ کتہ کاریت ء کدی کدی رزلٹ ہم کثیت۔ وتی جند ء سرجم ء ناگمان بیت ء ظاہر کنت ء ہنچیں کارست کہ توئے ہم ہنچا بیارئے۔ بے کساس کارمرز کنت۔ غنی پرواز ء چہرگ ء ہم جنت۔ بلے ”ماہ پر چہ ڈولدار انت“، ”تک“ ء ”پیرک ء نماسگ“ ء ہم واہند انت۔ ہمیشکہ من ”دار ء اسپ“ ء بلوچی ء تہا مزنیں گیشی یے سر پد باں ء منی دل ء ناگمان ء سفر انگت دائم بیت ء آ بلوچی آزمانک ء ابدمان کنت۔ منی دل ء واب ہنچو سیر آپ بہ بنت۔ دگہ اللہ ناگمان ء سلامت بہ کنت۔

منیر مومن: مرو چیکیں اے دیوان ء بحث ء، ء اے گپ ء تران ء ہرچی کہ من مارنگ آیش انت کہ ناگمان بلوچی بیانہ آزمانک ء شتریں نامے ء ”دار ء اسپ“ یک شتریں گیشی یے بلوچی لبرانک ء تہا۔ اے کتاب کہ ناگمان ء اولی کتاب انت، اولی Collection انت۔ ایشی تہا ہم سے چار انچیں آزمانک مان، بزاں ”تک“، ”اسٹیکر“، ”پیرک ء نماسگ“، ”گوات“ انچیں آزمانک انت کہ ناگمان ء آئی ء سفر ء گڈ سر ء ہم گیر کانت۔

غنی پہوال: گڈ سر ء من دراہیں سنکٹانی منت ء گراں کہ آہاں چہ ماہتاک ”بلوچی“ ء نیمگ ء داشکلیں اے دیوان ء بہر زرت ء وتی وتی حیاں ء لیکہ اش درشان کنت۔

منت وار

ماہتاک بلوچی کوئٹہ

فروری 2004

ناگمان 5 اپریل 1974ء بل نگر، گزمپکی، میتگ، پیدا بوت۔
 آئی، بنداتی وانگ چہ ہائی اسکول بل نگر، در برت۔ بولان
 میڈیکل کالج، ایم بی بی ایس در برگ، رند مرچاں بلوچستان
 سرکار، جان سلامتی، کارگل، میڈیکل افسر، عہدہ، سرکار،
 انت، آئی، آزمانکانی کتاب "دار، اسپ" 2003، چاپ بیتگ، "نگدانک"
 آئی، نوکترین کتاب انت کہ آزمانکانی سرا آئی، دگرانی
 چشانک ٹے مان انت۔

----- وہ بے ناگمان، مارنگ کہ من غنی پرواز، آزمانکانی ہم تنگیں شرگداری، بدل، ایک نیکی عیب کشی کنگ،
 گز آئی، ہم تنگی، شوباز، منا، پتی شرگداری کتاب، ہمیش گال نویسی، کچھن کنگ، آئی، مزنی، دکہ
 نشانی، ہمیش انت کہ آپ ہم تنگی، حاتر، پتی اے کتاب، ہم منی نام، کنگا انت، آد کہ ہرے کہ باریں من
 آئی، مک کنگ، یا ہاں؟ ناگن مک کنگ، گز اچھک، ناگن نہ کنگ، گز اچھکلیاس!
 من، ایک انت کہ ناگمان، ہمراگی، ہمد روح، پتی تیزتر، گیشتر، شرتر، بت، ہ، ہے، جہدانی برکت، ایک روچے
 آہو پتی، اچھک، ہم کیں، کی ہے، پتی، کہ تچ ڈول، پروش، ویک، مد، بیت۔

غنی پرواز

BALOCHI ACADEMY